Agatha Christie

ŽMOGŽUDYSTĖ MESOPOTAMIJOJE

Agata Kristi

ŽMOGŽUDYSTĖ MESOPOTAMIJOJE

UDK 821.111-31
Ch525

Agatha Christie

Murder in Mesopotamia

First published in Great Britain in 1936

Iš anglų kalbos vertė **Lina Bucevičienė**

ISSN 1822-7376 ; 61
ISBN 978-609-8057-17-1

Skiriu bičiuliams archeologams Irake ir Sirijoje

MEDICINOS MOKSLŲ DAKTARO DŽILSO REILIO ĮŽANGINIS ŽODIS

Šiame pasakojime aprašyti dalykai vyko prieš kokius ketverius metus. Mano manymu, aplinkybės verčia, kad visuomenei būtų pateikta sąžininga įvykių kronika. Sklinda keisčiausi ir juokingiausi gandai, neva buvo nuslėpti svarbūs įrodymai, bei panašios nesąmonės. Tokius prasimanymus labiausiai skleidė Amerikos spauda.

Dėl šios priežasties buvo pageidautina, kad to meto įvykius aprašytų ne ekspedicijos narys, o nešališkas liudytojas.

Kaip tik todėl aš ir pasiūliau Eimi Leteren imtis šio darbo. Akivaizdu, kad ji tinkamiausia kandidatė: aukštos profesinės reputacijos, nešališka, nes ligi tol su Pitstauno universiteto ekspedicija Irake neturėjo nieko bendra, be to, akyla ir nuovoki įvykių liudininkė.

Prikalbinti mis Leteren, kad imtųsi šio darbo, sekėsi sunkiai, tiesą sakant, tai buvo vienas iš sunkiausių atvejų per visą mano profesinę karjerą; netgi tą darbą baigusi, ji kažkodėl nenorėjo rodyti rankraščio. Pasirodo, parašė kelias kritines pastabas dėl mano dukters Šeilos. Aš ją netrukus įtikinau: mūsų dienomis vaikai tėvus laisvai kritikuoja spaudoje, todėl tėvams netgi smagu, kad jų atžalai taip pat tenka pylos! Kitas jos argumentas buvo neapsakomas kuklumas. Ji tikėjosi, kad aš „sutvarkysiu gramatiką ir visa kita". Aš, priešingai, atsisakiau pakeisti bent vieną žodelį. Man atrodo, kad mis Leteren stilius yra gyvas, savitas ir itin vykęs. Tiesa, vienoje pastraipoje Erkiulį Puaro ji vadina „Puaro", kitoje – „misteriu Puaro", tačiau toks paįvairinimas ir įdomus, ir prasmingas. Antruoju atveju ji, taip sakant, „nepamiršta gerų manierų" (medicinos seserys griežtai laikosi etiketo), o pirmuoju pasakojami dalykai jai rūpi grynai kaip žmogui – formalumai užmiršti!

Aš pats parašiau tik pirmą skyrių – pasinaudodamas laišku, kurį man teikėsi duoti viena mis Leteren draugė. Jis turėtų būti tarsi titulinio puslapio iliustracija, taigi bent apytikriai apibūdinti pasakotoją.

1 skyrius

PROLOGAS

Bagdade, „Tigrio“ viešbučio vestibiulyje, medicinos sesuo baigia rašyti laišką. Plunksna energingai slysta popieriumi.

„...Štai, mieloji, atrodo, ir visos naujienos. Turiu pasakyti, kad smagu pamatyti pasaulio, nors Anglijoje geriausia. Nepatikėsi, kokia Bagdade nešvara ir netvarka – jokios romantikos, kaip įsivaizduoji prisiminusi „Tūkstantį ir vieną naktį“! Žinoma, prie upės gražu, bet pats miestas klaikus – ir visai nėra žmoniškų parduotuvių. Majoras Kelsis man aprodė turgus. Žino-

ma, jie tikrai savotiški, bet pilni šlamšto, aplink visi tik muša vario keptuves, net galvą pradeda skaudėti, o man jų nė trupučio nereikia, nebent žinočiau, kaip jas šveisti. Mat vario žalis pavojingas.

Aš tau parašysiu ir pranešiu, jei kas išeis su darbu, apie kurį kalbėjo daktaras Reilis. Sakė, kad tas ponas iš Amerikos dabar Bagdade ir šiandien gali ateiti pas mane. Dėl savo žmonos – kaip sakė daktaras Reilis, ji „nusifantazuoja". Daugiau nieko nepridūrė, bet, mieloji, kiekvienam aišku ką tai reiškia (tikiuosi, kad jai visgi ne baltoji karštligė!). Žinoma, daktaras Reilis nieko nesakė, tik pasižiūrėjo tokiu žvilgsniu – supranti, ką aš noriu pasakyti? Tas Laidneris – archeologas, vienam Amerikos muziejui dykumoje kasinėja kažkokį kalną.

Na, mieloji, baigsiu. Tas tavo pasakojimas apie seselę Stabins neapsakomai juokingas! Ir ką jai pasakė vyriausioji sesuo?

Viskas, baigiu.

Visuomet tavo,

Eimi Leteren".

Įdėjusi laišką į voką, ji užrašė adresą: Seseriai Keršo, Šv. Kristupo ligoninė, Londonas.

Tik spėjo užsukti plunksnakotį ir prie jos priėjo vietinis berniukas.

– Pas jus atėjo džentelmenas. Daktaras Laidneris.

Seselė Leteren atsigręžė. Išvydo vidutinio ūgio pakumpusį vyrą ruda barzda ir geromis pavargusiomis akimis.

Daktaras Laidneris pamatė tiesią, savimi pasitikinčią trisdešimt penkerių metų moterį. Geraširdį veidą,

pūpsančiomis mėlynomis akimis, ir žvilgančius kaštoninius plaukus. Jis pamanė, kad ji atrodo kaip tik taip, kaip ir turi atrodyti seselė, prižiūrinti pakrikusių nervų žmogų. Linksma, energinga, įžvalgi ir dalykiška.

Pamanė: seselė Leteren tiks.

2 skyrius

PAŽINTIS SU EIMI LETEREN

Aš nesidedu esanti rašytoja ar ką nors išmananti apie knygų rašymą. Ėmiausi to darbo tik dėl to, kad manęs prašė daktaras Reilis, o kai jis ko nors prašo, negaliu atsisakyti.

– Bet, daktare, – prieštaravau, – juk aš ne literatė. Anokia iš manęs rašytoja.

– Nesąmonė! – atšovė jis. – Jei norite, rašykite kaip ligos istoriją.

Ką gi, į tą reikalą galima žiūrėti ir taip.

Daktaras Reilis kalbėjo toliau. Pasakė, kad reikėtų nepaprastai tikslaus, nepagražinto Tel Jarimdžos įvykių

aprašymo.

– Jeigu rašys kas nors iš suinteresuotų asmenų, bus neįtikima. Žmonės sakys, kad pavaizduota šališkai.

Žinoma, tai tiesa. Aš ten buvau nuo pradžios iki galo, tačiau, taip sakant, lyg pašalinė stebėtoja.

– Daktare, o kodėl pats nerašote? – paklausiau aš.

– Manęs tenai nebuvo, o jūs buvote. Be to, – pridūrė atsidusdamas, – dukra neleistų.

Tiesiog gėda, kaip jis nuolaidžiauja tai mergiotei. Jau norėjau taip ir pasakyti, bet pamačiau, kad jo akyse šokinėja šelmiški žiburiukai. Su tuo daktaru Reiliu tikras vargas. Niekad nežinai, ar jis juokauja, ar kalba rimtai. Visuomet šneka lėtai ir melancholiškai, o akys, žiūrėk, šelmiškai žiba.

– Ką gi, – dvejodama atsakiau, – turbūt galėčiau.

– Žinoma, galėtumėte.

– Bet nelabai išmanau, nuo ko pradėti.

– Darykite taip, kaip ligi tol visi darė. Pradėkite nuo pradžios, rašykite iki galo ir sustokite.

– Aš net nežinau, kur ir kokia buvo toji pradžia, – suabejojau.

– Patikėkite, sesele, pradėti – vienas juokas. Žinoti, kada užbaigti – štai kur visas sunkumas. Bent jau man taip būna, kai turiu sakyti kalbą. Kas nors mane tempte nutempia už skvernų.

– Ak, daktare, jūs juokaujate.

– Aš kalbu labai rimtai. Tai kaip nusprendėte?

Man buvo neramu dėl kitko. Valandėlę dvejojusi, tariau:

– Matote, daktare, bijau, kad kartais galiu... na, neišvengti asmeniškumų.

– Dėl Dievo meilės, moterie, kuo daugiau asmeniškumų, tuo geriau! Juk pasakosite apie žmones, o ne apie lėles! Būkite užgauli, šališka, kandi – kokia tik norite! Rašykite kaip jums patinka. Mes bet kada galime išmesti tai, kas kenkia kieno nors reputacijai. Tad pirmyn! Esate protinga moteris ir blaiviai, protingai papasakosite tą istoriją.

Taigi, pažadėjau, jog pasistengsiu.

Štai ir pradedu, bet, kaip jau sakiau daktarui, nežinau nuo ko pradėti.

Manau, kad reikėtų parašyti keletą žodžių apie save. Esu Eimi Leteren, man trisdešimt dveji metai. Mokiausi šv. Kristupo ligoninėje, po to dvejus metus dirbau akušere. Verčiausi ir privačia praktika: ketverius metus dirbau misis Bendiks pensione Devonšyre. Su tokia misis Kelsi išvykau į Iraką. Aš ją slaugiau gimus kūdikiui. Ji rengėsi su vyru keliauti į Bagdadą ir jau buvo susitarusi su aukle, kuri keletą metų prižiūrėjo jos bičiulių vaikus. Tie vaikai turėjo grįžti į Angliją lankyti mokyklos, ir auklė sutiko, jiems išvažiavus, pereiti pas misis Kelsi. Misis Kelsi buvo gležna moteris, be to, jaudinosi, kad reikės keliauti su tokiu mažu vaikeliu, todėl majoras Kelsis mane pasamdė vykti kartu, prižiūrėti ją ir kūdikį. Jie prižadėjo apmokėti kelionę atgal, jeigu nerastume žmogaus, kuriam grįžtant būtų reikalinga seselė.

Na, Kelsių aprašinėti nėra reikalo: vaikelis žavus, misis Kelsi visa maloni, nors ganėtinai nervinga. Kelionė man be galo patiko. Niekada nebuvau taip ilgai plaukusi jūra.

Tuo laivu keliavo ir daktaras Reilis. Juodaplaukis

pailgo veido vyras, tyliu liūdnu balsu pasakojantis visokius juokingus dalykus. Regis, jam patiko mulkinti mane: kalbėdavo didžiausias keistenybes ir žiūrėdavo, ar aš tikiu. Jis dirbo chirurgu Hasanijoje, į kurią iš Bagdado pusantros dienos kelio.

Bagdade buvau išgyvenusi maždaug savaitę, kai atsitiktinai susitikus jis paklausė, kada aš paliksiu Kelsius. Sakau, keistas sutapimas, kad jis to paklausė, mat kaip tyčia Raitai (mano jau minėtoji šeima) namo iškeliauja anksčiau, negu buvo numatę, ir jų auklė galėsianti tuoj pat pereiti pas Kelsius.

Jis pasakė apie Raitus girdėjęs, todėl ir paklausęs.

– Tiesą sakant, sesele, galiu jums pasiūlyti darbą.

– Ligonį?

Jis susiraukė tarsi galvodamas.

– Nepasakyčiau, kad ligonį. Tai moteris, kuri, tarkime, fantazuoja.

– O!

(Visi žino, kas tai – alkoholizmas arba narkomanija!).

Daktaras Reilis detaliau neaiškino, buvo labai diskretiškas.

– Taigi... – tarė jis. – Misis Laidner. Jos vyras amerikietis, tiksliau – Amerikos švedas. Vadovauja didelei amerikiečių archeologų ekspedicijai.

Jis paaiškino, kad ši ekspedicija kasinėja vietą, kur kažkada buvęs didelis asirų miestas, panašus į Ninevę. Archeologai gyvena netoli Hasanijos, bet vieta esanti labai nyki ir Laidneris jau senokai nerimauja dėl žmonos sveikatos.

– Jis nieko aiškaus nepasakė, bet, atrodo, jai užeina

baimės priepuoliai.

– Ar ji visą dieną būna viena su čiabuviais? – paklausiau.

– O ne, ekspedicija didelė – septyni ar aštuoni žmonės. Nemanau, kad ji nors valandėlę būtų viena visame name. Tačiau nėra jokios abejonės – jos būsena labai keista. Laidneris paskendęs darbuose, bet žmoną myli beprotiškai, todėl labai sunerimęs, kad jos tokia būklė. Mano, kad jam būtų ramiau, jei ją prižiūrėtų specialistas.

– O ką apie tai mano pati misis Laidner?

– Misis Laidner – labai miela dama, – rimtai atsakė daktaras Reilis. – Retai būna, kad jos nusistatymas po dviejų dienų nepasikeistų. Bet apskritai jai ši mintis patinka. – Patylėjęs pridūrė: – Keista moteris. Apsimetėlė ir, mano galva, melagė, kokių reta, bet Laidneris, atrodo, rimtai tiki, kad ji kažko mirtinai bijo.

– Daktare, o ką ji sako?

– Ne, ji į mane nesikreipė! Ji nemėgsta manęs – dėl įvairių priežasčių. Laidneris pats atėjo ir pasiūlė tokį dalyką. Taigi, sesele, kaip jums patinka ši idėja? Prieš iškeliaudama namo bent jau turėsite progą šiek tiek pamatyti kraštą – jie kapstysis dar kokius du mėnesius. Archeologiniai kasinėjimai – tikrai įdomus darbas.

Valandėlę svarsčiau.

– Ką gi, – tariau aš, – galiu pamėginti.

– Puiku, – stodamasis pasakė daktaras Reilis. – Laidneris dabar Bagdade. Pasakysiu, kad užsuktų su jumis susitarti.

Laidneris atėjo į viešbutį tą pačią popietę. Pusamžis vyras, nervingų, baikščių judesių. Jis atrodė švelnus,

malonus ir šiek tiek bejėgiškas.

Apie žmoną kalbėjo su didele meile, bet iš jo pasakojimo buvo sunku suprasti, kas jai yra.

– Suprantate, – aiškino, sutrikęs ir pešiodamas barzdą – vėliau įsitikinau, kad jo toks įprotis, – žmona tapo labai nervinga. Man... man dėl jos tikrai neramu.

– O šiaip ji stiprios sveikatos? – paklausiau aš.

– Taip... o taip, tikriausiai. Ne, nemanau, kad jai būtų kas negera fiziniu požiūriu. Tačiau ji... kaip čia pasakius... išsigalvoja, žinote, visokių dalykų.

– Kokių? – paklausiau.

Tačiau jis tiesiai neatsakė, tik sumurmėjo:

– Įsibaugina dėl menkiausio nieko... Tikrai be reikalo bijo.

– Ko bijo, daktare Laidneri?

Jis atsakė išsisukinėdamas:

– Šiaip, žinote, nervinė baimė.

Galiu galvą dėti, pamaniau, kad narkotikai. O jis nė nenutuokia! Ir daugybė vyrų šitaip. Tik spėlioja, kodėl žmonos tokios nervingos, o jų nuotaika taip keistai mainosi.

Paklausiau, ar misis Laidner pritaria mano atvykimui.

Jis nušvito.

– Taip. Net nustebau. Be galo maloniai nustebau. Sako, labai gera mintis, jausiuosi daug saugesnė.

Tas žodis mane suglumino. Saugesnė. Ar ne keista, kad ji taip pasakė? Pradėjau įtarti, kad misis Laidner, galimas dalykas, psichinė ligonė.

Kone vaikiškai džiaugdamasis, Laidneris kalbėjo toliau:

– Neabejoju, kad abi sutarsite. Ji tikrai nuostabi moteris. – Jis nekaltai nusišypsojo. – Jaučia, kad būsite jai didelė paguoda. Jus pamatęs, pajutau tą patį. Prašau nesupykti, bet matosi, kad esate protinga ir sumani. Tikrai esate kaip tik tas žmogus, kurio Luizai reikia.

– Galime pamėginti, daktare Laidneri, – linksmai tariau aš. – Iš tiesų tikiuosi būti naudinga jūsų žmonai. Gal ji bijo čiabuvių?

– Ką jūs, ne. – Jis net papurtė galvą – tokia juokinga jam pasirodė ši mintis. – Žmonai arabai labai patinka – vertina jų paprastumą ir humoro jausmą. Ji čia dar tik antrą sezoną – nėra nė dviejų metų, kai mes susituokę, – bet jau pusėtinai kalba arabiškai.

Patylėjusi vėl pamėginau klausti:

– Daktare Laidneri, nejaugi taip ir negalite pasakyti, ko jūsų žmona bijo?

Jis dvejojo. Paskui lėtai ištarė:

– Tikiuosi... Manau... kad ji pati pasakys.

Tiek ir tepešiau.

3 skyrius

PASKALOS

Susitarėme, kad į Tel Jarimdžą važiuosiu kitą savaitę.

Misis Kelsi kraustėsi į savo namus Alvijoje, ir aš džiaugiausi galėdama bent kiek jai palengvinti tą naštą.

Per tą laiką teko išgirsti vieną kitą užuominą apie Laidnerio ekspediciją. Misis Kelsi bičiulis, jaunas eskadrono vadas, iš nuostabos papūtęs lūpas sušuko:

– Gražuolė Luiza! Tai čia jos naujausias laimikis! – Jis atsigręžė į mane. – Sesele, mes jai davėme tokią pravardę. Visi ją vadina Gražuole Luiza.

– Vadinasi, ji nepaprastai graži? – paklausiau aš.

– Pravardė pagal jos pačios nuomonę. Ji mano esanti graži!

– Nebūkite toks kandus, Džonai, – tarė misis Kelsi. – Juk žinote, kad ne ji viena taip mano! Dėl jos daug kas pametė galvą.

– Gal jūs ir teisi. Tiesa, ji nebe pirmos jaunystės, bet šiokio tokio žavesio turi.

– Jūs gi pats buvote visiškai įklimpęs, – nusijuokė misis Kelsi.

Eskadrono vadas nuraudo ir gerokai susigėdęs pripažino:

– Na, ji moka patraukti. O Laidneris garbina žemę, kuria ji vaikšto – ir visa ekspedicija turi garbinti! Iš jų to tikimasi!

– Kiek ten iš viso žmonių? – paklausiau.

– Visokių tautybių ir visokio plauko, sesele, – linksmai paaiškino eskadrono vadas. – Anglas architektas, prancūzas vienuolis iš Kartaginos – jis skaito įrašus molio plokštėse ar šiaip radiniuose. Mis Džonson. Taip pat anglė, ji ten tik šiaip, buteliukams plauti. Dar yra nedidukas storulis fotografas – jis amerikietis. Ir sutuoktiniai Merkado. Vienas Dievas žino, kokios jie tautybės. Ji dar visai jauna – tulžinga persona ir labai nekenčia Gražuolės Luizos! Dar pora jauniklių ir viskas. Kai kurie keistoki, bet apskritai maloni publika – ar ne, Penimenai?

Jis kreipėsi į pagyvenusį vyriškį, kuris sėdėjo mąsliai sukaliodamas pensnė. Užkalbintas krūptelėjo ir pakėlė akis.

– Taip, taip... labai malonūs žmonės. Be abejo, pa-

imti atskirai. Žinoma, Merkado keistokas...

– Jo tokia įdomi barzda, – įsiterpė misis Kelsi. – Kažkokia be formos.

Majoras Penimenas, nė neišgirdęs, ką ji sako, kalbėjo toliau:

– Abu jaunuoliai simpatiški. Amerikietis nekalbus, o anglas kiek per plepus. Įdomu, nes dažniausiai būna atvirkščiai. Pats Laidneris – puikus vyras, toks kuklus ir paprastas. Taip, paimti atskirai, visi – malonūs žmonės. Ką gi, gal aš klystu, bet kai paskutinį kartą buvau pas juos, man pasirodė, kad kažkas ne taip: visi per daug mandagiai perdavinėjo sviestinę.

Aš paraudau, mat nemėgstu pernelyg reikšti savo nuomonės, ir pasakiau:

– Kai daug žmonių ilgai būna kartu, jiems pradeda krikti nervai. Pati tai esu patyrusi ligoninėje.

– Teisybė, – pritarė majoras Kelsis, – bet sezonas ką tik prasidėjo, taigi vargu ar žmonės jau galėtų būti suirzę dėl šios priežasties.

– Tikriausiai, ekspedicija – miniatiūrinis mūsų čionykščio gyvenimo modelis, – tarė majoras Penimenas. – Savos grupuotės, konkurencija ir pavydas.

– Atrodo, šiemet jie susilaukė ne vieno naujoko, – pasakė majoras Kelsis.

– Tuoj pažiūrėsiu. – Eskadrono vadas ėmė skaičiuoti ant pirštų. – Koulmenas naujas, Raiteris taip pat. Emoto pernai nebuvo, Merkado porelės irgi. Tėvas Lavinji – naujokas. Jis pakeitė daktarą Berdą, nes šis susirgo ir šiemet negalėjo atvykti. Keris, aišku, senas vilkas. Jis šioje ekspedicijoje nuo pat pradžios, taigi perkeri metai. Mis Džonson dirba beveik tiek pat lai-

ko, kaip ir Keris.

– Visada maniau, kad Tel Jarimdžos žmonės gražiai sugyvena, – tarė majoras Kelsis. – Jie atrodė kaip laiminga šeima – ar ne nuostabu, kai pagalvoji, kokia žmogaus prigimtis? Esu tikras, kad seselė Leteren su manimi sutinka.

– Gal jūs ir teisus. Ligoninėje prisiklausydavau barnių, prasidedančių nuo niekų – kad ir puodelio arbatos.

– Taip, siaurame rate žmonės darosi smulkmeniški, – kalbėjo majoras Penimenas. – Vis dėlto jaučiu, kad šiuo atveju yra kažkokia kita priežastis. Laidneris toks švelnus, paprastas žmogus, neapsakomai taktiškas. Jis visuomet sugebėdavo pasiekti, kad ekspedicijos nariai būtų linksmi ir nesipyktų. Tačiau prieš kelias dienas aš tikrai pajutau įtampą.

Misis Kelsi nusijuokė.

– Ir negalite jos paaiškinti? Juk priežastis tokia akivaizdi!

– Kokia gi?

– Aišku, kad misis Laidner.

– Na jau, Meri, – paprieštaravo vyras, – ji nuostabi moteris, visai nemoka pykti.

– Aš ir nesakiau, kad ji pikčiurna. Ji tiktai kursto piktumą!

– Kaipgi? Ir kodėl?

– Kodėl, kodėl... Todėl, kad jai nuobodu. Pati juk ne archeologė, tik archeologo žmona. Jai nuobodu uždarytai, jokių jaudinančių dalykų, štai ir kuria sau dramą. Smaginasi pjudydama žmones.

– Meri, tu juk nieko tikrai nežinai, tik įsivaizduoji.

– Žinoma, kad įsivaizduoju! Ir pamatysi, kad aš teisi. Gražuolė Luiza ne šiaip sau atrodo kaip Mona Liza. Gal ir neturi piktų kėslų, bet jai įdomu, kas įvyks.

– Ji myli Laidnerį.

– O aš nieko ir nesakau. Nekalbu apie jokias vulgarias intrigas. Tačiau ši moteris *allumeuse** .

– Moterys paprastai viena kitai tokios lipšnios, – tarė majoras Kelsis.

– Kurgi ne. Ragana, ragana, ragana, štai kaip jūs, vyrai, sakote. Tačiau mes paprastai neklystame, spręsdamos apie savo lyties atstoves.

– Net jei įsivaizduotume, – susimąstęs kalbėjo majoras Penimenas, – kad visos tos žiaurios prielaidos, kurias mums pateikė misis Kelsi, yra teisingos, vis tiek nemanau, kad jomis galima paaiškinti tą neįprastą įtampą – taip žmogui būna prieš audrą. Visa esybe jaučiu, kad toji audra gali pratrūkti bet kurią akimirką.

– Nagi, negąsdinkite seselės, – perspėjo misis Kelsi. – Ji ten vyksta po trijų dienų, o jūs ją iš anksto nuteikiate.

– Na, manęs neišgąsdinsite, – nusijuokiau.

Vis dėlto ilgai galvojau apie tai, kas buvo pasakyta. Vėl prisiminiau, kaip Laidneris keistai pavartojo žodį „saugesnė“. Gal visą ekspediciją slegia jo žmonos slapta baimė, kurios ji neprisipažįsta, bet turbūt vis tiek išsiduoda? O gal kaip tik esama įtampa (arba nežinoma jos priežastis) ją nervina?

Žodyne susiradau misis Kelsi pavartotą žodį allumeuse, bet nieko dorai nesupratau.

– Ką gi, – pamaniau, – pažiūrėsiu, kas bus toliau.

---

* Mėgėja paerzinti (pranc.)

4 skyrius

ATVYKSTU Į HASANIJĄ

Po trijų dienų išvažiavau iš Bagdado.

Gaila buvo palikti misis Kelsi ir jos kūdikį, žavią mergytę, kuri augo kaip ant mielių, kiekvieną savaitę pasunkėdama nustatytą gramų skaičių. Majoras Kelsis nuvežė mane į stotį ir išlydėjo. Kitą rytą turėjau būti Kirkuke, kur mane turėjo pasitikti.

Miegojau prastai. Traukinyje niekada gerai nemiegu, o dar kankino sapnai. Tačiau rytą pažvelgusi pro langą, pamačiau, kad diena graži, ir mane apėmė smalsumas: kokie gi žmonės, pas kuriuos keliauju?

Stovėjau perone ir dairiausi, nežinodama, ką daryti,

bet priėjo jaunas vyrukas. Raudonskruostis, apskrito veido. Tikrai gyvenime neteko matyti žmogaus, kad taip panėšėtų į jaunuolį iš vienos P.D. Voudhauzo knygos.

– Sveiki, sveiki, – ėmė tarškėti. – Ar jūs esate seselė Leteren? Atrodo, kad taip ir yra, iš karto matyti. Cha, cha! Aš esu Koulmenas. Mane pasiuntė daktaras Laidneris. Kaip savijauta? Kelionė baisi, ar ne? Žinau aš tuos traukinius! Na, bet visgi atvažiavote. Ar jau po pusryčių? Čia jūsų bagažas? Labai jau kuklus, ar ne? Misis Laidner turi keturis lagaminus ir dėžę, skrybėlių dėžutę ir fabrikinę pagalvę bei kito gero. Tikriausiai aš per daug kalbu? Eime į autobusiuką.

Prie stoties laukė transporto priemonė, kurią vėliau girdėjau vadinant furgonu – truputį panaši į briką, truputį – į sunkvežimį ir truputį – į lengvąjį automobilį. Misteris Koulmenas padėjo man įlipti ir patarė verčiau sėsti šalia vairuotojo, kad ne taip kratytų.

Kratytų! Stebiuosi kaip ta keistenybė iš viso nesubyrėjo! Kad nors kelias būtų žmoniškas – kažin koks šunkelis, vienos provėžos ir duobės. Iš tiesų nuostabūs Rytai! Pagalvojusi apie puikius Anglijos plentus, panorau namo.

Misteris Koulmenas, iš užpakalio pasilenkęs man prie ausies, visą laiką šaukė.

– Kelias labai geras! – suriko po to, kai mus taip švystelėjo, jog vos neatsitrenkėme į automobilio stogą.

Buvo matyti, kad jis kalba rimtai.

– Labai sveika – pagerina kepenų veiklą, – pareiškė jis. – Turėtumėte, sesele, žinoti.

– Kas man iš to, kad kepenys geriau dirbs, jei pakau-

šis bus praskeltas, – kandžiai pareiškiau.

– Jeigu dabar būtų po lietaus! Nepaprastai slidu. Visą laiką mėto į šonus.

Aš nieko nesakiau.

Privažiavome upę, persikėlėme sukiužusiu plaustu. Tikra laimė, kad perplaukėme, bet visiems, atrodo, tai buvo įprastas dalykas.

Maždaug po keturių valandų pasiekėme Hasaniją, kuri, mano nuostabai, pasirodė besanti nemažas miestas. Ir labai gražus, žiūrint iš kitapus upės – visas baltutėlis ir su savo minaretais tiesiog pasakiškas. Pervažiavus tiltą ir atsidūrus pačiame mieste, vaizdas buvo kitoks. Smarvė, namai aplūžę, aptriušę, visur purvas ir netvarka.

Misteris Koulmenas mane nuvežė pas daktarą Reilį, nes šis norėjo pavaišinti priešpiečiais.

Daktaras Reilis buvo kaip visada malonus, jo namai jaukūs ir gražūs, su vonia, viskas švytėjo naujumu. Gerai išsimaudžiau ir, kai apsirengusi uniformą nulipau žemyn, nuotaika buvo puiki.

Priešpiečiai jau laukė ant stalo; einant į valgomąjį, daktaras atsiprašė dėl dukters, mat ji visada vėluojanti.

Pavalgius kiaušinių su labai gardžiu padažu, parėjo ir ji. Daktaras Reilis pristatė:

– Sesele, čia mano duktė Šeila.

Ji paspaudė man ranką, tarė keletą žodžių apie mano kelionę, nusimovusi bloškė šonan skrybėlaitę, šaltai linktelėjo misteriui Koulmenui ir atsisėdo.

– Na, Bilai, – tarė ji, – kaip reikalai?

Jis pradėjo pasakoti apie kažkokį pobūvį klube, o aš

pamėginau ją įvertinti.

Nepasakysiu, kad ji man labai patiko. Mano skoniui pernelyg šalta. Įžūloka panelė, nors graži. Juodi plaukai, mėlynos akys, veidas blyškus ir, žinoma, dažytos lūpos. Mane erzino jos šaltas, sarkastiškas tonas. Sykį turėjau panašią praktikantę – dirbo gerai, nieko neprikiši, bet jos manieros mane visada pykindavo.

Man pasirodė, kad misteris Koulmenas ja susižavėjęs. Jis truputį mikčiojo ir jo kalba buvo dar idiotiškesnė, negu iki tol. Priminė didelį kvailą šunį, kuris vizgina uodegą, norėdamas prisimeilinti.

Po priešpiečių daktaras Reilis išėjo į ligoninę, misteris Koulmenas turėjo reikalų, o mis Reili man pasiūlė rinktis: pasivaikščioti ar pabūti jų namuose. Misteris Koulmenas, paaiškino ji, užvažiuos po valandos.

– Ar čia yra ką apžiūrėti? – paklausiau aš.

– Yra vaizdingų kampelių, – atsakė mis Reili. – Tik nežinau, ar jums bus įdomu. Ten labai nešvaru.

Man jos žodžiai nepatiko. Nesuprantu, kaip vaizdingumas gali pateisinti nešvarą.

Galų gale ji mane nusivedė į klubą, ganėtinai jaukų, prie upės. Jame buvo angliškų laikraščių ir žurnalų.

Grįžusios misterio Koulmeno dar neradome, tad susėdome ir ėmėme šnekėtis. Kažkodėl pokalbis mezgėsi sunkiai.

Ji paklausė, ar aš jau mačiau misis Laidner.

– Ne, – sakau, – tik jos vyrą.

– Štai kaip... Įdomu, kaip ji jums atrodys.

Aš patylėjau. Ji kalbėjo toliau:

– Laidneris man labai patinka. Visiems patinka.

Na, manau, tai tas pats, kaip prisipažinti, kad nepa-

tinka jo žmona.

Aš vis tylėjau, ir ji staiga paklausė:

– Kas jai yra? Ar Laidneris jums pasakė?

Aš neketinau liežuvauti apie pacientę, net nenuvykusi į vietą, todėl išsisukinėdama tariau:

– Kiek suprantu, ji truputį pervargusi ir jai reikalinga priežiūra.

Ji nusikvatojo – bjauriai nusikvatojo: žiauriai ir šaižiai.

– Dieve brangus, ją ir taip prižiūri bent devyni žmonės! Ar dar maža?

– Man atrodo, jie visi turi savo darbą, – pasakiau aš.

– Savo darbą? Žinoma, turi. Tačiau svarbiausia – Luiza – ji jau tuo pasirūpina.

„Taip, – tariau sau mintyse, – tu jos nemėgsti“.

– Šiaip ar taip, – kalbėjo mis Reili, – nesuprantu, kam jai prireikė profesionalios medicinos sesers. Manau, kad jai labiau tiktų mėgėjiška pagalba, o ne žmogus, kuris kištų į burną termometrą, skaičiuotų pulsą ir tenkintųsi sausais faktais.

Hm, tiesą sakant, pasidarė smalsu.

– Jūs manote, kad ji niekuo neserga? – paklausiau aš.

– Žinoma, kad neserga! Toji moteris stipri kaip jautis. „Mieloji Luiza neišsimiegojo...“ „Jai pajuodę paakiai...“ O taip – nuteplioti pieštuku! Kad tik visi atkreiptų dėmesį, nuo jos nesitrauktų ir aplink ją šokinėtų!

Jos žodžiuose buvo tiesos. Man teko susidurti (kuriai seselei nebuvo tekę?) su daugybe hipochondrikų,

– jiems smagu, kai ant kojų sukelia visą šeimyną. Jeigu gydytojas ar seselė pasakytų: „Jums nieko nėra!" – na, jie visų pirma nepatikėtų ir pasipiktintų.

Žinoma, visai galimas dalykas, kad misis Laidner atvejis kaip tik toks. Savaime suprantama, pirmiausia apgaunamas vyras. Kaip pastebėjau, ligų klausimais vyrai – begaliniai lengvatikiai. Vis dėlto ši prielaida nelabai derėjo prie to, ką buvau girdėjusi. Pavyzdžiui, prieštaravo žodžiui „saugesnė".

Įdomu, kad tas žodis neišeina man iš galvos.

Galvodama apie jį paklausiau:

– Ar misis Laidner – nervinga moteris? Galbūt bijo gyventi toli nuo žmonių?

– Ko gi jai bijoti? Viešpatie, juk jų ten visa dešimtis! Be to yra sargai – dėl archeologinių radinių. O ne, ji nieko nebijo... Nebent...

Atrodo, jai į galvą dingtelėjo netikėta mintis ir ji nutilo – tik po valandėlės lėtai ištarė:

– Keista, kad jūs to paklausėte.

– Kodėl?

– Prieš kelias dienas nujojome pas juos su leitenantu Džerviu, lakūnu. Buvo rytas. Dauguma jau dirbo. Ji rašė laišką ir turbūt negirdėjo, kad mes ateiname. Tarno, kuris įveda, kaip tyčia nebuvo, ir mes žengėme tiesiai į verandą. Tikriausiai ant sienos ji pamatė leitenanto Džervio šešėlį ir kad suspiegė! Žinoma, atsiprašė. Neva pamaniusi, kad koks svetimas žmogus. Nei šis, nei tas. Noriu pasakyti – ko spiegti, jeigu ir svetimas?

Susimąsčiusi linktelėjau.

Mis Reili patylėjusi pratrūko:

– Neišmanau, kas jiems šiemet darosi. Visi sudirgę. Džonson vaikšto kaip debesis, žodžio iš jos neišpeši. Deividas, jeigu tiktai gali apsieiti, iš viso nekalba. Bilas, be abejo, niekada neužsičiaupia ir nuo jo pliauškimo kitiems, atrodo, dar blogiau. Keris slankioja nutaisęs tokią išraišką, lyg bet kurią akimirką jį kas nors galėtų užpulti. Ir jie visi vienas kitą seka, tarytum... tarytum... Oi, nežinau, bet keista.

Keista, kad tokie nepanašūs žmonės kaip mis Reili ir majoras Penimenas pajuto tą patį.

Staiga įgriuvo misteris Koulmenas. „Įgriuvo" – pats tas žodis. Nieko nuostabaus, jei būtų iškišęs liežuvį ir pradėjęs vizginti uodegą...

– Sveiki, sveiki! Aš – geriausias pasaulyje pirkėjas. Ar seselei aprodėte visas miesto grožybes?

– Ji nesusižavėjo, – sausai atšovė mis Reili.

– Ir nenuostabu! – nuoširdžiai tarė misteris Koulmenas. – Tokio nušiurusio ir neįdomaus provincijos miesteliūkščio dar reiktų paieškoti!

– Nesate senienų mėgėjas, ar ne, Bilai? Nesuprantu, kodėl jūs archeologas.

– Aš dėl to nekaltas. Kaltas mano globėjas. Mokytas vyras, rytą įsispiria į šlepetes ir ryja visas knygas iš eilės – tokio tipo žmogus. Nemažas nusivylimas turėti tokį globotinį, kaip aš.

– Man atrodo, baisiai kvaila leisti, kad tau primestų profesiją, kuri visiškai nepatinka, – griežtai pareiškė mergina.

– Ne primestų, Šeila, ne primestų... Senis paklausė, ar aš turiu pasirinkęs kokią profesiją, sakau, ne, taigi jis ir išrūpino šią vietą vienam sezonui.

– Negi iš tikrųjų nežinote, ką norėtumėte veikti? Privalote žinoti!

– Aišku, kad žinau. Norėčiau visiškai nedirbti. Man patiktų turėti daugybę pinigų ir būti autolenktynininku.

– Kokia nesąmonė! – suniekino jį mis Reili.

Ji atrodė gerokai supykusi.

– O, suprantu, kad apie tai nėra ko nė svajoti, – linksmai pasakė misteris Koulmenas, – todėl turiu kuo nors užsiimti. Nesvarbu kuo, kad tik nereikėtų kiaurą dieną dusti biure. Man visai patiko idėja bent kiek pamatyti pasaulio. Laikas pajudėti, sakau, ir štai aš čia.

– Tikriausiai, iš jūsų daug naudos!

– Nesakykite. Aš galiu stovėti ant žemių krūvos ir kartu su čiabuviais šaukti: „Garbė Alachui!“ Tarp kitko neblogai piešiu. Mokykloje buvau rašysenos imitavimo specialistas. Būčiau buvęs puikus pinigų klastotojas. Ką gi, gal juo dar tapsiu. Jeigu laukiant autobuso jus aptaškys mano „Rols-Roisas“, žinokite, kad ėmiausi nusikalstamos veiklos.

Mis Reili nedraugiškai paklausė:

– Ar jums neatrodo, kad jau laikas važiuoti, užuot be perstojo plepėjus?

– Štai kur svetingumas, ar ne, sesele?

– Neabejoju, kad seselei Leteren rūpi kuo greičiau įsikurti.

– Jūs niekada niekuo neabejojate, – šypsodamasis atšovė misteris Koulmenas.

Tikra teisybė, pamaniau. Didžiai savimi pasitikinti pamaiva.

Sausai tariau:

– Gal judėkime, misteri Koulmenai.

– Tikrai, sesele, laikas.

Aš paspaudžiau mis Reili ranką, padėkojau ir mes išėjome.

– Toji Šeila – velniškai patraukli mergina, – tarė misteris Koulmenas. – Tačiau labai jau kandi.

Išvažiavę iš miesto, pasukome keliuku tarp žaliuojančių pasėlių, baisiai nelygiu ir išmaltu.

Gal po pusvalandžio misteris Koulmenas parodė aukštą kalvą netoli upės:

– Tel Jarimdža.

Mačiau, kaip ant jos lyg skruzdėlės ropinėja juodos figūrėlės. Man bežiūrint staiga jos visos ėmė bėgti šlaitu žemyn.

– Laiku parsiradome. Dar valanda iki saulėlydžio.

Ekspedicijos namai stovėjo atokiau nuo upės.

Vairuotojas pasuko už kampo, įvairavo pro nepaprastai siaurą vartų arką, ir mes atvykome.

Namas juosė visą kiemą. Iš pradžių buvo užstatytas tik pietinis kraštas, dar rytų pusėje riogsojo kažkokie priestatai. Ekspedicija ėmė statyti ir likusiuose dviejuose kiemo šonuose.

Visų kambarių durys ir daugumas langų išėjo į kiemą – tik pietiniame pastate kai kurie langai buvo į lauko pusę. Tačiau tie langai išorėje turėjo grotas. Pietvakariniame kampe buvo laiptai, vedantys ant pietinio pastato stogo, ilgo ir plokščio. Šioji namo dalis buvo aukštesnė už kitas tris.

Misteris Koulmenas rytine kiemo puse nuvedė mane į didelę atvirą verandą, esančią pačiame pietinės dalies centre. Viename šone jis atidarė duris, įėjome į kamba-

rį, kur prie stalo sėdėjo būrelis žmonių ir gėrė arbatą.

– Sveiki, sveiki! – pragydo misteris Koulmenas. – Štai ir Sara Gemp.

Galustalėje sėdinti moteris atsistojo ir priėjo su manimi pasisveikinti.

Aš pirmą kartą pamačiau Luizą Laidner.

5 skyrius

TEL JARIMDŽA

Nuoširdžiai prisipažįstu, kad pirmutinis įspūdis, išvydus misis Laidner, buvo neapsakoma nuostaba. Žmogų pradedi įsivaizduoti iš to, kas apie jį kalbama. Buvau įsitikinusi, kad misis Laidner – juodbruva pikčiurna, tikras nervų kamuolys. Be to, maniau, kad ji, atvirai kalbant, bus vulgari.

Tačiau ji buvo nė kiek nepanaši į mano įsivaizduotą moterį! Pirmiausia, itin šviesiais plaukais. Ne švedė, kaip jos vyras, bet atrodė panaši. Jos plaukai buvo

beveik balti, skandinaviški, tokius nedažnai pamatysi. Nebejauna. Sakyčiau, tarp trisdešimties ir keturiasdešimties metų. Veidas gerokai išvargęs, plaukuose maišėsi ir žilų gijų. Tačiau akys nuostabios. Pirmą kartą regėjau tamsiai mėlynas akis. Didžiulės, paakiuose pilkšvi šešėliai. Tokia liesutė, trapi, o jeigu pasakysiu, kad ji buvo be galo nuvargusi, bet labai gyva, atrodys nesąmonė – tačiau būtent taip ir atrodė. Dar pajutau, kad ji tikra dama. O tai šį tą reiškia – net ir mūsų laikais.

Šypsodamasi ji ištiesė ranką. Kalbėjo tyliai ir švelniai, amerikietiškai nutęsdama žodžius.

– Kaip džiaugiuosi, sesele, kad atvažiavote. Ar gersite arbatos? O gal pirmiau norite pamatyti savo kambarį?

Atsakiau, kad atsigersiu arbatos, ir ji mane supažindino su žmonėmis, sėdinčiais prie stalo.

– Čia mis Džonson. Misteris Raiteris. Misis Merkado. Misteris Emotas. Tėvas Lavinji. Mano vyras netrukus ateis. Sėskite tarp tėvo Lavinji ir mis Džonson.

Taip ir padariau. Mis Džonson ėmė mane kalbinti, klausinėti, kaip atvažiavau, ir panašių dalykų.

Man ji patiko. Priminė vieną praktikos laikų vyresniąją seselę, kuria visos žavėjomės ir dėl kurios plušome, norėdamos įtikti.

Nusprendžiau, kad ji baigianti penktą dešimtį, gana vyriško sudėjimo, trumpai kirptais plieno spalvos plaukais. Balsas malonus, žemokas. Veidas negražus, atšiaurus, kone juokingai riesta nosis, kurią ji nustebusi ar susirūpinusi vis piktai trindavo. Vilkėjo beveik vyriško sukirpimo tvido kostiumėlį. Sakė, kad kilusi iš Jorkšyro.

Tėvas Lavinji man šiek tiek kėlė nerimą. Aukštas vyras vešlia juoda barzda, su pensnė. Buvau girdėjusi misis Kelsi sakant, kad ekspedicijoje yra vienuolis, dabar pamačiau, jog tėvas Lavinji apsivilkęs vienuolio abitu iš baltos medžiagos. Gerokai nustebau, mat visada maniau, kad vienuoliai niekuomet neišeina iš vienuolyno.

Misis Laidner su juo šnekėjosi daugiausia prancūziškai, bet su manimi jis kalbėjo visai padoria anglų kalba. Pastebėjau, kad jo aštrios, pastabios akys taip ir laksto nuo veido prie veido.

Prieš mane sėdėjo kiti trys ekspedicijos nariai. Misteris Raiteris buvo stipraus sudėjimo šviesiaplaukis vyras su akiniais. Plaukai ganėtinai ilgi ir garbanoti, mėlynos akys visiškai apskritos. Turbūt jo būta žavaus kūdikio, tačiau dabar nebuvo į ką žiūrėti! Tiesą sakant, truputį kiauliška fizionomija. Kito vyruko plaukai buvo nukirpti labai trumpai. Pailgas juokingas veidas, puikūs dantys, šypsodamasis atrodė labai patrauklus. Tačiau jis beveik nekalbėjo, šnekinamas tik linktelėdavo galvą arba atsakydavo vienskiemeniais žodžiais. Kaip ir misteris Raiteris, jis buvo amerikietis. Paskutinė iš eilės buvo misis Merkado, bet aš negalėjau į ją įsižiūrėti: vos dirstelėjusi ton pusėn, susidurdavau su keistai alkanu jos žvilgsniu, nuo kurio, švelniai tariant, man buvo šiek tiek nejauku. Ji taip į mane spoksojo, lyg medicinos sesuo būtų koks keistas žvėris. Jokio mandagumo!

Ji buvo visai jauna, ne daugiau dvidešimt penkerių metų, tamsaus gymio, liekna moteris. Savotiškai graži, bet, matyt, kaip sakydavo mano mama, turinti juodaodės kraujo. Vilkėjo skaisčiai raudoną megztinį, tokios

pat spalvos buvo ir nagai. Liesas veidas didelėmis akimis ir nepatikliai sučiauptomis lūpomis priminė įtariai besidairantį paukštį.

Arbata buvo labai gera, kvapnaus stipraus mišinio, ne tų išsigaravusių kiniškų žolelių, kuriomis visada girdydavo misis Kelsi ir kurios man būdavo tikra kankynė.

Ant stalo buvo padėta skrebučių, džemo, bandelių ir tortas. Misteris Emotas labai paslaugiai man visko paduodavo. Toks tylus, bet visuomet pastebėdavo, kai mano lėkštelė ištuštėdavo.

Įskubėjo misteris Koulmenas ir atsisėdo šalia mis Džonson. Atrodė, jo nervai nė kiek nešlubuoja – be paliovos tarškėjo.

Misis Laidner atsiduso ir pažvelgė į jo pusę pavargusiu žvilgsniu. Jo nesutrikdė ir tai, kad misis Merkado, į kurią jis dažniausiai kreipdavosi, pernelyg atsidėjusi stebėjo mane ir vos teikdavosi mestelėti kokią atsainią frazę.

Baigiant gerti arbatą, iš kasinėjimų parėjo misteris Laidneris ir Merkado.

Daktaras Laidneris maloniai su manimi pasisveikino. Susirūpinęs greit žvilgterėjo į žmonos veidą ir, regis, liko patenkintas tuo, ką jame pamatė. Tuomet atsisėdo kitame stalo gale, o misteris Merkado – į laisvą kėdę šalia misis Laidner. Jis buvo aukštas, liesas, melancholiškos išvaizdos vyras, gerokai vyresnis už žmoną, pageltusiu veidu, juokinga minkšta ir beforme barzdele. Jam įėjus, apsidžiaugiau: žmona nustojo spoksoti į mane ir visą dėmesį paskyrė jam – įsmeigė į jį nekantrų, susirūpinusį žvilgsnį, kuris man pasirodė

keistas. Jis pats užsisvajojęs maišė arbatą ir netarė nė žodžio. Lėkštelėje gulėjo nė nepaliestas torto gabalėlis.

Buvo tuščia dar viena vieta, bet atsidarė durys ir įėjo dar vienas vyras.

Vos pamačiusi Ričardą Kerį, suvokiau, kad jis vienas gražiausių vyrų, kokių buvau mačiusi per daugelį metų – tačiau nesu tikra, ar iš tikrųjų taip. Pasakyti, kad vyras gražus, bet atrodo kaip giltinė, – klaikus prieštaravimas. Deja, tai buvo tiesa. Jo oda sakytum būtų standžiai užtempta ant kaukolės kaulų – tik labai dailių kaulų. Grakšti žandikaulio, smilkinių ir kaktos linija buvo tokia ryški, jog man panėšėjo į bronzinę skulptūrą. Liesame veide švietė skaisčiausios ir mėlyniausios akys, kokias man buvo tekę regėti. Maždaug šešių pėdų ūgio ir, mano galva, dar neturėjo keturiasdešimt metų.

Daktaras Laidneris tarė:

– Sesele, čia misteris Keris, mūsų architektas.

Tas kažką sumurmėjo maloniu tyliu balsu ir atsisėdo prie misis Merkado.

Misis Laidner pasakė:

– Misteri Keri, bijau, kad arbata jau bus praaušusi.

Jis ją nuramino:

– O, nieko baisaus, misis Laidner. Pats kaltas, kad pasivėlinau. Baigiau kartografuoti tas sienas.

Misis Merkado pasiūlė:

– Gal džemo, misteri Keri?

Raiteris nustūmė jam lėkštę su skrebučiais.

Prisiminiau, kad majoras Penimenas pasakė: visi per daug mandagiai perdavinėjo sviestinę.

Taip, keistokas elgesys...

Šiek tiek formalus...

Tarytum prie stalo būtų sėdėję svetimi žmonės, o ne bendradarbiai, kai kurie pažįstami jau ne vienerius metus.

6 skyrius

PIRMAS VAKARAS

Po arbatos misis Laidner mane nusivedė parodyti kambario.

Šioje vietoje, matyt, reikėtų trumpai aprašyti kambarių išdėstymą. Jis labai paprastas.

Abiejose didelio atviro prienamio pusėse buvo durys į du pagrindinius kambarius. Dešinėje – į valgomąjį, kur visi gėrėme arbatą. Kairėje – į visiškai tokį pat kambarį (aš jį pavadinau bendruoju kambariu), kuris buvo svetainė ir savotiškas kabinetas, taigi jame piešdavo (tik ne grynai architektūrinius piešinius) ir klijuodavo trapesnę keramiką. Iš svetainės patekdavai į

senienų kambarį, kur nešami visi radiniai ir kraunami ant lentynų, į dėžutes, taip pat ant didelių suolų ir stalų. Išeiti iš senienų kambario galėjai tik per svetainę.

Už senienų kambario buvo misis Laidner kambarys, bet į jį įeidavai tik iš kiemo. Šis, kaip ir kiti kambariai toje namo pusėje, buvo grotuotais langais, už kurių driekėsi arimas. Už kampo, šalia misis Laidner kambario, bet be durų į jį, buvo daktaro Laidnerio miegamasis, pirmutinė patalpa rytiniame namų sparne. Šalimais buvo man skirtas kambarys. Už jo – mis Džonson, toliau – misterio ir misis Merkado, dar toliau – du vadinamieji vonios kambariai.

(Kai sykį pastarąjį terminą pavartojau girdint daktarui Reiliui, jis nusijuokė ir pasakė: arba vonios kambarys yra vonios kambarys, arba nėra! Vis tiek, kai esi pripratęs prie čiaupų ir žmoniško vandentiekio, juokinga purvinus užkaborius su alavinėmis vonelėmis ir dumblinu vandeniu, atnešamu žibalo bakuose, vadinti vonios kambariais!)

Visą šią pusę Laidneris prijungė prie buvusio arabų namo. Miegamieji buvo vienodi, su langu ir durimis į kiemą. Šiauriniame sparne buvo braižymo ir piešimo kabinetas, laboratorija ir fotografo patalpos.

Kambariai į kitą pusę nuo verandos išdėstyti labai panašiai. Valgomajame buvo durys į kabinetą, kur sudėti visi aplankai, jame kataloguojama ir spausdinama. Simetriškas misis Laidner kambariui buvo tėvo Lavinji miegamasis, didžiausias iš visų; jame jis šifruodavo – ar kaip tai vadinama – plokšteles su įrašais.

Pietvakariniame kampe buvo laiptai, vedantys ant stogo. Vakarų pusėje – virtuvė ir keturi nedidukai mie-

gamieji: Kerio, Emoto, Raiterio ir Koulmeno.

Šiaurės vakarų kampą užėmė fotolaboratorija su tamsiu kambarėliu. Šalia – chemijos laboratorija, o greta – vienintelis įėjimas: didelė arka, pro kurią mes įvažiavome. Lauke už vartų – pašiūrė čiabuviams tarnams, sargybinė kareiviams, daržinė arkliams, kuriais atvežama vandens.

Taip smulkiai nupasakojau namus todėl, kad paskui nereikėtų dar kartą aiškinti.

Kaip sakiau, misis Laidner pati man aprodė visus namus ir pagaliau atvedė į mano miegamąjį, kur tarė:

– Tikiuosi, kad jums čia bus patogu ir nieko netrūks.

Kambarys buvo kukliai, bet gražiai apstatytas: lova, komoda, praustuvas ir kėdė.

– Karšto vandens tarnai jums atneš priešpiečiams, prieš pietus – ir žinoma, ryte. Jei norėtumėte kitu laiku, išeikite į kiemą, suplokite ir, kai pasirodys tarnas, liepkite: Džib mai har. Ar atsiminsite?

Patvirtinau, kad taip, ir šiek tiek netvirtai pakartojau.

– Gerai. Tik pasistenkite šaukti. Arabai nesupranta nieko, kas jiems sakoma paprastu, „anglo“ balsu.

– Kalbos – įdomus dalykas, – tariau. – Keista, kad jų tokia daugybė ir visos skirtingos.

Misis Laidner nusišypsojo.

– Palestinoje yra bažnyčia, kurioje „Tėve mūsų“ užrašyta, jei neklystu, devyniomis dešimtimis skirtingų kalbų.

– Tai bent! Reikia parašyti tetulei. Jai bus įdomu.

Misis Laidner negalvodama palietė ąsotį ir dubenį,

stumtelėjo muilinę.

– Tikiuosi, jums čia bus gera. Ir ne per daug nuobodu.

– Aš retai kada nuobodžiauju. Gyvenimas ne toks ilgas...

Ji nieko nesakė. Lyg ir užsigalvojusi, pirštais tebebraukė ąsočio kraštą.

Staiga įbedė į mane savo tamsiai mėlynas akis.

– Sesele, ką iš tikrųjų mano vyras jums pasakė?

Na, į tokį klausimą visuomet atsakoma vienodai.

– Kaip supratau, jūs pervargusi ir panašiai, misis Laidner, – sklandžiai, bet neįtikinamai pasakiau aš. – Ir kad jūs norite šalia turėti žmogų, kuris jus prižiūrėtų ir išvaduotų nuo bet kokių rūpesčių.

Ji iš lėto ir mąsliai nulenkė galvą.

– Taip, – tarė, – taip... labai gerai.

Gan mįslingi žodžiai, bet aš neketinau klausinėti. Tik pasakiau:

– Manau, leisite, kad jums padėčiau dirbti visus darbus. Nelaikykite manęs dykos.

Ji šyptelėjo.

– Dėkui, sesele.

Po to atsisėdo ant lovos ir, gerokai nustebindama, ėmė mane kamantinėti. Sakau „gerokai nustebindama“, nes buvau iš pirmo žvilgsnio supratusi, kad misis Laidner – tikra dama. O dama, kiek žinau, labai retai smalsauja apie kieno nors asmeninius reikalus.

Tačiau misis Laidner, atrodo, norėjo viską žinoti: kur mokiausi ir kada. Kodėl atkeliavau į Rytus. Kaip nutiko, kad mane rekomendavo daktaras Reilis. Ji net paklausė, ar aš buvusi Amerikoje ir ar turinti ten gi-

minių. Keli klausimai tuo laiku man pasirodė visiškai beprasmiški, bet vėliau supratau jų svarbumą.

Staiga jos nuotaika pasikeitė. Ji nusišypsojo – šilta saulėta šypsena – ir labai meiliai pasakė esanti be galo patenkinta mano atvykimu ir neabejojanti, kad aš būsiu jai parama.

Atsikėlusi nuo lovos, tarė:

– Gal norėtumėte užlipti ant stogo? Pamatytumėte saulėlydį. Tokiu laiku labai gražu.

Mielai sutikau.

Išeinant iš kambario, ji paklausė:

– Ar traukinyje buvo daug žmonių iš Bagdado? Vyrų važiavo?

Pasakiau, kad nieko ypatingo nepastebėjau. Praėjusį vakarą restorano vagone sėdėjo du prancūzai. Ir trijų vyrų kompanija, iš kurių pokalbio supratau, kad jie susiję su naftotiekiu.

Ji linktelėjo, ir aš išgirdau silpną garsą. Tarytum atsargų palengvėjimo atodūsį.

Abi užlipome ant stogo.

Ant parapeto sėdėjo misis Merkado, daktaras Laidneris pasilenkęs žiūrėjo į akmenų ir šukių eiles. Didžiuosius akmenis jis vadino girnomis, o dar buvo piestelių ir kirstukų, akmens kirvių ir gausybė šukių su savotiškais, niekada neregėtais ornamentais.

– Eikite čia! – pašaukė misis Merkado. – Juk neapsakomai, neapsakomai nuostabus vaizdas!

Saulėlydis iš tiesų buvo nuostabus. Hasanija tolumoje, nušviesta besileidžiančios saulės, tikrai atrodė pasakiška, ir Tigris, plačiai tekantis tarp savo krantų, veikiau panėšėjo į sapnų upę.

– Argi ne gražu, Erikai? – paklausė misis Laidner.
Tas išsiblaškęs pažvelgė į dangų, pareigingai burbtelėjo: „Gražu, gražu“, – ir toliau rūšiavo šukes.
Misis Laidner šypsodamasi tarė:
– Archeologai mato tik tai, kas po kojomis. Dangus jiems neegzistuoja.
Misis Merkado sukikeno.
– O, jie labai savotiški žmonės, greitai, sesele, pati įsitikinsite. – Patylėjusi pridūrė: – Visi taip džiaugiamės, kad jūs atvažiavote. Mes taip susirūpinę misis Laidner savijauta, ar ne, Luiza?
– Tikrai?
Jos balsas neskatino toliau kalbėti šia tema.
– Žinoma. Sesele, jai išties labai bloga. Visokios baimės, išsišokimai. Matote, kai man kas nors apie žmogų sako: „Tai tik nervai“, – aš visada prieštarauju: „Bet kas gali būti blogiau?“ Juk nervai – organizmo pagrindas, ar ne?
„Nagi, nagi“, – pamaniau.
Misis Laidner sausai tarė:
– Ką gi, Marija, jums nebereikės rūpintis. Seselė mane prižiūrės.
– Žinoma, – linksmai pritariau.
– Garantuoju, dabar viskas pasikeis į gera, – toliau kalbėjo misis Merkado. – Visi jaučiame, kad jai reikia pasitarti su gydytoju ar šiaip ką nors daryti. Jos nervai visiškai pašliję, ar ne, mieloji Luiza?
– Visa bėda, kad, atrodo, dėl manęs pašlijo ir pačios nervai, – įgėlė misis Laidner. – Gal pakalbėtumėme apie ką kita, ne apie mano nelemtą savijautą?
Supratau, kad misis Laidner yra iš tų moterų, kurios

lengvai įgyja priešų. Nuo jos šiurkštaus tono (aš jos, gink Dieve, nekaltinu) pablyškę misis Merkado skruostai užraudo. Ji ėmė kažką mikčioti, bet misis Laidner jau buvo nuėjusi prie vyro kitame stogo gale. Vargu ar jis girdėjo ją prisiartinant – kai ji uždėjo ranką jam ant peties, tik tada jis ūmai pakėlė galvą. Jo žvilgsnis buvo pilnas meilės ir susirūpinimo.

Misis Laidner švelniai linktelėjo. Netrukus, susikibę už parankės, jie nulipo žemyn.

– Kaip jis ją myli, ar ne? – paklausė misis Merkado.

– Taip, – atsakiau. – Gražu žiūrėti.

Ji žvelgė į mane keistai ir smalsiai.

– Kaip manote, sesele, kas jai iš tikrųjų yra? – paklausė truputį tyliau.

– O, greičiausiai nieko rimta, – linksmai tariau. – Manau, pervargimas, ir tiek.

Jos akys mane gręžte gręžė – kaip ir per arbatą. Staiga ji paklausė:

– Ar jūs psichiatrijos sesuo?

– Oi ne! Kas jus verčia taip manyti?

Patylėjusi ji vėl prabilo:

– Ar žinote, kaip keistai ji elgiasi? Misteris Laidneris nepasakojo?

Nemėgstu liežuvauti apie savo pacientus. Kita vertus, esu patyrusi, kad dažniausiai labai sunku išgauti tiesą iš giminių, o kol nežinai teisybės, dirbi aklai ir be jokios naudos. Be abejo, viskas kitaip, kai yra gydytojas. Jis pasako, ką reikia žinoti. Tačiau šiuo atveju gydytojo nėra. Daktaras Reilis nebuvo kviestas gydyti. O misteris Laidneris, mano galva, visko nepapasakojo. Vyras apie žmoną dažnai kalba labai santūriai – tarp

kitko, tuo didesnė jam garbė. Vis dėlto, kuo daugiau žinočiau, tuo geriau matyčiau, kaip elgtis. Misis Merkado (nusprendžiau, kad ji – klastūnė ir pikčiurna) tiesiog nesitvėrė savame kailyje, kaip norėjo kalbėti. Tiesą sakant, ir žmogiškuoju, ir profesiniu požiūriu norėjau išgirsti, ką ji pasakys. Jeigu norite, buvo paprasčiausiai smalsu.

Aš paklausiau:

– Kaip suprantu, paskutiniu metu misis Laidner elgesys ne visai įprastas?

Misis Merkado nemaloniai nusijuokė.

– Ne visai įprastas? Turiu pasakyti, kad taip. Mirtinai mus gąsdina. Vieną naktį kažkas neva pabarbeno į jos langą. Kitą kartą pasirodė plaštaka. O vėliau prie stiklo prisiplojo geltonas veidas, bet jai prišokus, už lango nieko nebuvo... na, žinot, vis dėlto šiurpoka.

– Gal kas nors krečia bjaurius pokštus, – iškėliau versiją.

– O ne, ji viską tik įsivaizduoja. Štai prieš tris dienas, per vakarienę, kaime, beveik už mylios, kažkas susišaudė, o ji kad pašoks, kad suriks, visus taip išgąsdino. O misteris Laidneris elgėsi kaip juokdarys – pripuolė prie jos ir kartojo: „Nieko, brangioji, nieko“. Turbūt, sesele, žinote, kad vyrai kartais skatina moteris isteriškai kliedėti. Negerai. Negalima skatinti fantazijų.

– Jei tai fantazijos, – pasakiau.

– O kas gi dar galėtų būti?

Neatsakiau, nes nežinojau ką sakyti. Įtartini dalykai. Riksmas dėl šaudymo visai natūralus – bent jau kai žmogus nervingas. Tačiau toji istorija apie šmėklos veidą ir plaštaką – jau kas kita. Mano nuomone, galimas

vienas iš dviejų atvejų: arba misis Laidner viską išgalvojo (taip vaikas prigalvoja nebūtų dalykų, norėdamas atsidurti dėmesio centre), arba, kaip jau sakiau, kas nors tyčia iškrėtė šiuos pokštus. Pamaniau, kad panašūs triukai galėtų atrodyti juokingi tokiam širdingam ir be vaizduotės vyrukui kaip misteris Koulmenas. Nutariau nenuleisti nuo jo akių. Kvaili juokai nervingam ligoniui gali net ir protą sumaišyti.

Misis Merkado pašnairavo į mane ir paklausė:

– Ji atrodo labai romantiškai, ar ne, sesele? Kaip tik tokioms moterims visko ir atsitinka.

– Ir kas gi jai atsitiko?

– Na, kada buvo dvidešimties metų, kare žuvo pirmasis vyras. Juk labai graudu ir romantiška?

– Taip tik sakoma, – sausai tariau.

– Ak, sesele, jūs iš tiesų taip manote? Keista!

O kas čia keisto? Kiek moterų kartoja: „Jei tik Donaldas – arba Artūras, ar dar kas nors – būtų likęs gyvas..." Kai kada pagalvoju: jei būtų likęs gyvas, dabar garantuotai būtų storas, piktas pagyvenęs vyras. Štai jums ir visa romantika.

Temo, ir aš pasiūliau lipti žemyn. Misis Merkado pritarė ir paklausė, ar nenorėčiau apžiūrėti laboratorijos. „Mano vyras bus ten – jis dirba".

Pasakiau, kad labai norėčiau, ir mes pasukome tenai. Laboratorijoje degė lempa, bet niekas nedirbo. Misis Merkado parodė man kai kuriuos prietaisus, keletą chemiškai apdorotų varinių papuošalų ir vašku aplietų kaulų.

– Kurgi Džozefas? – susirūpino misis Merkado.

Ji užsuko į piešimo kabinetą: ten dirbo Keris. Mums

įėjus, jis beveik galvos nepakėlė. Man į akis krito nepaprasta įtampa jo veide. Staiga pamaniau: „Šis žmogus jau priėjo ribą. Labai greitai kas nors atsitiks". Prisiminiau, kaip kažkas irgi pastebėjo, koks jis įsitempęs.

Išeidama atsigręžiau: norėjau dar kartą į jį pasižiūrėti. Sėdėjo palinkęs prie popieriaus lapo, lūpos kietai sučiauptos, o kaukolės kaulai buvo dar labiau išsišovę. Gal aš ir perdedu, bet man jis atrodė kaip senovės riteris, pasiruošęs mūšiui ir žinantis, kad jame žus.

Ir vėl pajutau, kad jis pilnas nepaprasto ir nesuvokiamo žavesio.

Misterį Merkado radome svetainėje. Jis aiškino misis Laidner, kad sumanęs kažkokį naują radinių apdorojimo procesą. Ji sėdėjo ant paprastos medinės kėdės ir plonais šilko siūlais siuvinėjo gėles; mane vėl apstulbino jos keistai trapi ir nežemiška išvaizda. Ji labiau panėšėjo į pasakų būtybę, nei į žmogų iš kūno ir kraujo.

Misis Merkado šaižiai ir garsiai tarė:

– Štai kur tu, Džozefai. Mes tikėjomės tave rasti laboratorijoje.

Jis krūptelėjo, sumišęs pašoko, lyg jos atėjimas būtų išsklaidęs gražius burtus, ir sumikčiojo:

– Man... man jau reikia eiti. Esu jau... jau įpusėjęs...

Nebaigęs sakinio, nuėjo prie durų.

– Turėsite kitą kartą baigti pasakojimą. Labai įdomu, – patęsdama žodžius pasakė misis Laidner švelniu balsu.

Ji pažiūrėjo į mudvi, meiliai, bet ganėtinai atsainiai nusišypsojo ir palinko prie siuvinio.

Po valandėlės tarė:

– Štai ten knygos, sesele. Mes turime visai neblogą biblioteką. Pasirinkite ir sėskitės.

Nuėjau prie lentynos. Misis Merkado dar pastovėjo, staigiai apsigręžė ir išėjo. Jos veido išraiška man nepatiko. Ji atrodė įsiutusi.

Nejučiom prisiminiau, ką misis Kelsi buvo kalbėjusi ir užsiminusi apie misis Laidner. Nenorėjau tikėti, kad tos užuominos teisingos, nes misis Laidner man patiko, bet, ko gera, jose galėjo būti ir dalelė tiesos.

Aišku, ne jos kaltė, bet faktas yra faktas, kad nei miela baidyklė mis Džonson, nei vulgari pikčiurna Merkado nė iš tolo negalėjo su ja lygintis išvaizda ar patrauklumu. O vyrai visuomet lieka vyrais. Dirbdama savo darbą, matau daugybę tokių pavyzdžių.

Merkado – vargšiukas, ir aš manau, misis Laidner iš tikrųjų nė trupučio nerūpėjo, kad jis ja susižavėjęs, bet jo žmonai rūpėjo. Jei neklystu, ji dėl to tūžo ir buvo pasiryžusi, kad tik galėtų, jai kaip nors pakenkti.

Pažvelgiau į misis Laidner: siuvinėja sau dailias gėlytes, tokia užsisvajojusi ir tolima. Jaučiau turinti ją kaip nors įspėti. Man regis, ji, greičiausiai, nesuvokė, kokie kvaili, beprotiški ir baisūs gali būti pavydas ir neapykanta – ir kiek nedaug tereikia, kad jie įsiliepsnotų.

Tačiau netrukus sau tariau: „Eimi Leteren, tu kvaiša. Misis Laidner – ne jaunikle. Jai netoli keturiasdešimt, ir ji tikrai apie gyvenimą žino viską, ką reikia žinoti“.

Ir vėl pagalvojau: „O jeigu nežino?“

Ji atrodė tokia nekalta.

Kažin, koks buvo jos gyvenimas. Žinojau, kad už Laidnerio ištekėjo prieš dvejus metus. Pasak misis Merkado, jos pirmasis vyras mirė beveik prieš penkio-

lika metų.

Atsisėdau šalia jos su knyga, paskui išėjau plautis rankų prieš vakarienę. Valgėme skaniai – tikrai puikų kario troškinį. Gerai, kad visi sugulė anksti, nes buvau pavargusi.

Misteris Laidneris palydėjo mane į kambarį, norėdamas įsitikinti, ar aš turiu viską, ko reikia.

Nuoširdžiai paspaudęs ranką, karštai patikino:

– Sesele, jūs jai patinkate. Iš karto jus pamėgo. Aš taip džiaugiuosi. Jaučiu, kad dabar viskas bus gerai.

Jis džiūgavo kaip vaikas.

Aš irgi pajutau, kad misis Laidner patinku, ir buvau tuo patenkinta.

Tačiau jo pasitikėjimui nevisiškai pritariau. Man atrodė, kad viskas ne taip paprasta, kaip jam atrodo. Kažkas yra, tik negalėjau suprasti kas. Tik jutau tvyrant ore.

Lova buvo patogi, bet miegojau prastai. Per daug sapnavau.

Į galvą lindo eilutės iš Kitso eilėraščio, kurį turėjau mokytis vaikystėje. Vis painiojau ir painiojau žodžius, ir man pasidarė pikta. To eilėraščio visad nekenčiau: gal todėl, kad privalėjau išmokti – nesvarbu, noriu ar nenoriu. Tačiau patamsyje atsibudusi, pirmą kartą suvokiau jo grožį.

„Sakyk, ko liūdnas, karžygy, – (kaip toliau?), – ir ko išbalęs tavo veidas?“ Tik dabar išvydau karžygio veidą – misterio Kerio veidą: niūrų saulėje įdegusį veidą, kaip ir tų vargšų jaunuolių, kuriuos regėjau per karą, dar būdama jauna mergaitė... ir man jo pagailo... po to vėl užmigau ir pamačiau, kad Negailestingoji Gražuolė

– tai misis Laidner. Ji pasilenkia, sėdėdama ant arklio, jos rankose gėlių siuvinys... staiga arklys suklumpa, visur pilna vašku aplietų kaulų... Aš nubudau pašiurpusi, drebėdama ir pagalvojau, kad karis vakarienei man netinka.

7 skyrius

VYRAS UŽ LANGO

Manau, geriausia bus iš karto paaiškinti, kad šiame pasakojime nerasite jokio vietos kolorito. Aš nieko nenutuokiu apie archeologiją ir kažin, ar to trokštu. Man atrodo, kvaila šitaip paikioti dėl žmonių ir vietovių, kurie palaidoti, išnykę nuo žemės paviršiaus. Misteris Keris kartą man pasakė, kad mano temperamentas ne archeologo, ir jis, be abejo, buvo teisus.

Patį pirmą rytą, man atvykus, misteris Keris pakvietė pasižiūrėti rūmų, kurių eskizinį planą, berods, taip ir pasakė, jis šiuo metu braižo. Nors aš tikrai nesuprantu, kaip galima įsivaizduoti tai, kas buvo senų senovėje!

Aš mielai sutikau ir, tiesą sakant, buvau netgi šiek tiek susijaudinusi – juk tiems rūmams jau trys tūkstančiai metų! Įdomu, kokie gi tais laikais būdavo rūmai, ar bent kiek panašūs į nuotraukose matytas Tutanchamono kapo grožybes? Kad jūs žinotumėte – vienas molis! Maždaug dviejų pėdų aukščio purvinos molio sienos – štai ir viskas. Misteris Keris mane vedžiojo ir vis rodė: čia buvo didysis kiemas, ten – kambariai, toliau – antras aukštas, kitur – vėl kambariai su durimis į centrinį kiemą. O aš vis svarsčiau: „Iš kur jis žino?", bet suprantama, buvau pakankamai mandagi ir nepaklausiau. Patikėkite, labai nusivyliau! Iškastos liekanos man atrodė molynas, ir tiek: jokio marmuro, aukso ar šiaip gražių daiktų, – iš tetos namelio Kriklvude būtų daug įspūdingesni griuvėsiai! O juk tie senovės asirai (ar kas jie tokie) vadino save karaliais. Išvedžiojęs po savo „rūmus", misteris Keris mane perdavė tėvui Lavinji, ir tas aprodė visą piliakalnį. Tėvo Lavinji prisibijojau, mat buvo vienuolis, užsienietis, turėjo baisiai storą balsą, ir šiaip, bet jis elgėsi itin maloniai, nors pasakojo nelabai aiškiai. Kartais atrodydavo, kad ir jam pačiam ta visa archeologija tokia pat svetima, kaip ir man.

Misis Laidner vėliau man paaiškino: tėvą Lavinji dominą tik „rašytiniai paminklai" – taip ji juos pavadino. Tų laikų žmonės viską rašę molio plokštelėse keistais pagoniškais ženklais, bet visai protingais. Buvo atkasta net mokyklinių plokštelių: vienoje pusėje – mokytojo išdėstyta pamoka, kitoje – mokinio pastangos. Prisipažinsiu, pastarasis dalykas mane sudomino – taip žmogiška ar kaip čia pasakius...

Tėvas Lavinji vaikščiojo su manimi po atkastąją vie-

tovę, parodė, kur buvo šventyklos ir rūmai, kur žmonių namai, taip pat ankstyvąsias akadų kapines. Jis kalbėjo juokingai šokinėdamas nuo vieno dalyko prie kito: paberia žiupsnelį informacijos ir jau griebiasi kitos temos.

Jis tarė:

– Keista, kad jūs atvažiavote. Vadinasi, misis Laidner iš tiesų serga?

– Nieko rimto, – atsargiai atsakiau aš.

– Keista moteris. Netgi, sakyčiau, pavojinga.

– Ką turite omenyje? Pavojinga? Kuo pavojinga?

Jis susimąstęs papurtė galvą.

– Manau, ji kietaširdė, – atsakė jis. – Taip, manau, kad ji gali būti be galo žiauri.

– Atleiskite, – neištvėriau, – bet, man regis, jūs kalbate niekus.

Jis pakratė galvą.

– Jūs taip nepažįstate moterų, kaip aš.

Keista, kai šitaip kalba vienuolis. Žinoma, pamaniau, gali būti kaži ko prisiklausęs per išpažintis. Paskui suglumau: nebuvau tikra, ar vienuoliai irgi klauso išpažinčių, ar tik kunigai. O jis vis dėlto tikras vienuolis: ilgas vilnonis abitas, šluojantis dulkes, rožančius ir visa kita!

– Taip, ji gali būti žiauri, – susimąstęs pakartojo jis. – Nė kiek neabejoju. Ir vis dėlto, nors kieta kaip akmuo, kaip marmuras, ji bijo. Ko bijo?

Šitai visi norėtume žinoti!

Galbūt jos vyras ir žino, bet daugiau niekas.

Jis įsmeigė į mane savo gyvas tamsias akis.

– Keista čia, taip? Juk jums atrodo keista? Ar visai

normalu?

– Ne visai normalu, – tariau dvejodama. – Gyvenimo sąlygos pakankamai patogios, bet kažko nejauku.

– Man tikrai nejauku. Aš numanau, – staiga jis ėmė kalbėti dar netaisyklingiau, – kad čia kažkas bręsta. Daktaras Laidneris taip pat nesavas. Jis irgi dėl kažko susirūpinęs.

– Žmonos sveikata?

– Gal. Bet ne tik tai. Dar jaučiu – kaip čia pasakius... nerimą.

Kaip tik taip – nerimą.

Daugiau nebešnekėjome, nes prie mūsų priėjo misteris Laidneris. Parodė man ką tik atkastą vaiko kapą. Graudus vaizdas: kauleliai, pora puodų, kažkokios kruopelės; misteris Laidneris paaiškino, kad tai vėrinio karoliukai.

Mane prajuokino darbininkai. Kaip gyva nebuvau mačiusi tokių baidyklių – visi ilgais sijonais, dar apsikarstę skarmalais, o galvos taip apmuturiuotos, lyg jiems dantį skaudėtų. Nešdami pilnas pintines žemių, vis dainuodavo – bent jau aš manau, kad tai turėjo būti dainavimas – keistas monotoniškas murmesys, tas pats ir tas pats. Pastebėjau, kad daugelio akys baisios – aptrauktos giedravalkiu, kai kurie atrodė pusakliai. Kaip tik pamaniau, kokie vargšai tie žmogeliai, bet misteris Laidneris pasakė: „Įspūdingi vyrai, ar ne?“ – ir aš pagalvojau, koks keistas pasaulis: du skirtingi žmonės tą patį dalyką gali matyti visai priešingai. Nelabai sklandžiai išsireiškiau, bet suprasite, ką turiu galvoje.

Po valandėlės misteris Laidneris pasakė eisiantis namo išgerti rytmetinės arbatos puodelio. Taigi parė-

jome abu, pakeliui jis man pripasakojo visokių dalykų. Kai jis aiškino, viskas atrodė kitaip. Tiesiog savo akimis mačiau, kaip anuomet būta: gatves ir namus, krosnis, kur žmonės kepdavo duoną; jis sakė, kad ir mūsų laikais arabai naudoja beveik tokias pat krosnis.

Grįžę, misis Laidner radome atsikėlusią. Šiandien ji atrodė geriau, ne tokia išvargusi. Beregint buvo atnešta arbata, ir misteris Laidneris jai pasigyrė, ką šiandien iškasę. Paskui jis vėl išėjo į darbą, o misis Laidner paklausė, ar aš nenoriu pasižiūrėti jau sutvarkytų radinių. Žinoma, atsakiau teigiamai, ir ji nusivedė mane į senienų kambarį. Ten buvo pilna visokio šlamšto, daugiausia, mano galva, sudužusių arba suklijuotų puodų. Pagalvojau, kad visą šį turtą būtų galima ir išmesti.

– Ak, kaip gaila, kad jie taip sudužę. Ar tikrai juos verta laikyti?

Misis Laidner šyptelėjusi tarė:

– Žiūrėkite, kad Erikas neišgirstų. Keramika jį labiausiai ir domina, o kai kurie indai – seniausia, ką mes turime, gal net septynių tūkstantmečių senumo.

Ji paaiškino, kad dalis jų rasta labai giliame kasinyje, kad tie indai prieš tūkstančius metų sudužę ir suklijuoti bitumu, taigi anais laikais žmonės ne mažiau vertinę savo daiktus.

– O dabar, – tarė ji, – jums parodysime kai ką nuostabesnio.

Nukėlusi nuo lentynos dėžutę, išėmė gražų auksinį durklą, kurio rankena buvo nusagstyta tamsiai mėlynais brangakmeniais.

Šūktelėjau iš susižavėjimo.

Misis Laidner nusijuokė.

– Taip, auksas visiems patinka. Tik mano vyrui ne.

– Dėl ko misteris Laidneris jo nemėgsta?

– Pirmiausia, jis brangiai atsieina. Auksinį daiktą atkasusiems darbininkams reikia sumokėti radinio kainą pagal jo svorį.

– Dieve mano! – apstulbau. – Kodėl?

– Toks jau paprotys. Svarbiausia, užkertamas kelias vagystėms. Matot, jeigu darbininkai vogtų, taip darytų ne dėl archeologinės, o dėl piniginės vertės. Jie galėtų radinį sulydyti. Taigi mes jiems sudarome sąlygas būti sąžiningiems.

Ji nukėlė kitą padėklą ir parodė tikrai puikią auksinę taurę su avino galva.

Aš vėl šūktelėjau.

– Nuostabu, ar ne? Ji iš karalaičio kapo. Aptikome ir daugiau karališkųjų kapų, bet jau išplėštų. Ši taurė – mūsų geriausias radinys. Viena iš gražiausių kada nors atkastų. Iš ankstyvosios akadų valstybės. Unikalus daiktas.

Staiga misis Laidner susiraukė, prisikišo taurę prie akių ir atsargiai pakrapštė nagu.

– Kaip keista! Tikras vaškas. Kažkas buvo atėjęs su žvake.

Nukrapščiusi nedidelį gabaliuką vaško, padėjo taurę į vietą.

Paskui ji parodė keletą terakotos figūrėlių, tačiau dauguma jų buvo tikrai nepadorios. Bjaurūs dalykai rūpėjo senovės žmonėms.

Grįžusios į verandą, radome misis Merkado, lakuojančią nagus. Ištiesusi rankas, ėmė jais grožėtis. Kažin, ar gali būti kas šlykščiau, kaip tas oranžinio atspalvio

raudonumas.

Misis Laidner iš radinių kambario atsinešė mažos lėkštelės šukes ir ėmė klijuoti. Valandėlę stebėjau, kaip ji dirba, ir paklausiau, ar galėčiau padėti.

– Žinoma, tokių duženų pilna.

Ji atnešė krūvą sudužusių indų ir mes kibome į darbą. Aš greitai įgudau, ji net pagyrė, kad taip sugebu. Manau, kad visos seselės turi miklius pirštus.

– Visi tik dirba, – prašneko misis Merkado. – Atrodau klaiki tinginė. Bet aš ir esu tinginė.

– Kodėl nebūti, jei patinka? – abejingu tonu ištarė misis Laidner.

Dvyliktą valandą valgėme priešpiečius. Po to Laidneris su Merkado valė parsineštą keramiką, apliedami druskos rūgštimi. Vienas indas nusidažė gražia slyvine spalva, kitame išryškėjo jaučio ragų raštas. Tikri burtai. Nuputojo, nuvirė visas purvas, kurio nebūtum įveikęs jokiu plovimu.

Keris ir Koulmenas nuėjo prie kasinėjimų, o Raiteris užsidarė fotolaboratorijoje.

– Ką veiksi, Luiza? – paklausė Laidneris žmonos. – Gal pailsėsi šiek tiek?

Supratau, kad po priešpiečių misis Laidner visuomet eina pamiegoti.

– Nusnūsiu kokią valandą. Po to gal eisiu pasivaikščioti.

– Gerai. Tave lydės seselė. Taip?

– Žinoma, – pritariau.

– Ne, ne, – prieštaravo misis Laidner. – Aš mėgstu vaikščioti viena. Seselė neturi jaustis įpareigota manęs neišleisti iš akių.

– Bet man būtų malonu eiti kartu, – tariau.

– Ne, tikrai nenorėčiau, kad eitumėte. – Jos balsas buvo tvirtas, net įsakmus. – Retkarčiais turiu pabūti viena. Tiesiog būtina.

Savaime suprantama, neprieštaravau ir taip pat nuėjau į savo kambarį nusnūsti. Keista, pamaniau, kad taip įsibaiminusi misis Laidner panūdo vaikščioti viena, be jokios palydos.

Kai pusę keturių atidariau duris, kiemas buvo tuščias, tik kažkoks berniūkštis didelėje vario vonelėje plovė keramiką, o Emotas ją rūšiavo ir tvarkė. Man einant prie jų, pro arką įžengė misis Laidner. Tokios žvalios dar nebuvau mačiusi. Jos akys spindėjo, ji atrodė smagi, net linksma.

Iš laboratorijos išlindo daktaras Laidneris. Atkišo jai didelį indą su jaučio ragais ant šonų.

– Priešistoriniai sluoksniai nepaprastai turtingi. Kol kas sezonas sėkmingas. Tikrai laimė nusišypsojo, kad iš pat pradžių atkasėme tą kapą. Skųstis gali tik tėvas Lavinji. Dar beveik neradome plokštelių.

– Neatrodo, kad jis būtų daug nuveikęs su tomis, kurias iškasėme, – kandžiai pasakė misis Laidner. – Gal jis ir puikus įrašų žinovas, bet neapsakomas tinginys. Miega ligi pavakario.

– Gaila, kad nėra Berdo, – tarė Laidneris. – Šis žmogus, man regis, šiek tiek nutolęs nuo ortodoksinių tiesų, nors, žinoma, ne man spręsti. Tačiau keli jo vertimai mažų mažiausiai stebina. Pavyzdžiui, sunku patikėti, kad jis būtų teisingai perteikęs tos plytos įrašą. Nors jam geriau žinoti.

Po arbatos misis Laidner pakvietė prie upės. Pama-

niau: gal ji bijo, kad mane įžeidė, kai tąkart neleido savęs lydėti.

Aš iškart sutikau, norėjau parodyti, kad nesu įžeidi.

Vakaras buvo gražus. Takas vingiavo per miežių laukus, paskui – tarp žydinčių vaismedžių. Pagaliau priėjome Tigrį. Čia pat kairėje dunksojo piliakalnis, kur monotoniškai tebedainavo darbininkai. Truputį į dešinę keistai dejuodamas sukosi vandens ratas. Iš pradžių tas garsas erzino, bet ilgainiui pradėjo patikti, savotiškai ramino. Už vandens rato buvo kaimas, kur gyveno daugumas darbininkų.

– Visai gražu, ar ne? – paklausė misis Laidner.

– Kokia ramybė, – tariau. – Keista, kad esu taip toli nuo visko.

– Taip toli nuo visko... – pakartojo misis Laidner. – Būtent. Nors čia galima tikėtis, kad būsi saugus.

Įdėmiai pažiūrėjau į ją, bet, atrodo, ji veikiau kalbėjo sau, o ne man, ir kažin ar suprato tais žodžiais išsidavusi.

Pasukome namų link.

Staiga misis Laidner taip stipriai suspaudė man ranką, jog vos nesurikau.

– Kas tai, sesele? Ką jis daro?

Toliau nuo mūsų, kur takas suko ekspedicijos namų pašaliu, stovėjo europietiškais drabužiais vilkintis vyras. Jis, atrodo, pasistiebęs mėgino pasižiūrėti pro langą.

Mums stebint, jis apsidairė ir, mus išvydęs, tuoj pat ėmė eiti mūsų link. Misis Laidner dar stipriau įsikibo man į ranką.

– Sesele, – sušnabždėjo ji. – Sesele...

– Nieko, mieloji, nebijokite, – raminau ją.

Vyras ėjo ir praėjo. Jis buvo irakietis, ir vos pamačiusi jį iš arti, misis Laidner su palengvėjimu atsiduso.

– Irakietis, ir tiek, – pasakė.

Praeidama pro langus žvilgtelėjau. Jie ne tik su grotomis, bet ir taip toli nuo žemės, kad niekas nepasieks pasižiūrėti į vidų: mat kiemas buvo aukščiau negu žemė lauke.

– Tikriausiai žmogui pasidarė smalsu.

Misis Laidner linktelėjo.

– Štai ir viskas. Bet buvau pamaniusi...

Ji nutilo.

Mintyse tariau: „Ką tu manei? Štai ką norėčiau žinoti. Ką pagalvojai?"

Bet dabar aš tiksliai žinojau, kad misis Laidner bijojo konkrečios būtybės iš kūno ir kraujo.

8 skyrius

NAKTIES SĄMYŠIS

Sunkoka atrinkti faktus, kad aprašyčiau pirmąją savo savaitę Tel Jarimdžoje.

Žvelgdama iš dabarties, kada viską žinau, įžiūriu daugybę ženklų ženklelių, kurių tuomet visiškai nemačiau.

Tačiau, norėdama deramai papasakoti šią istoriją, man regis, turiu pavaizduoti, ką tuo laiku jaučiau – nuostabą, nesmagumą, vis stiprėjantį suvokimą, kad kažkas negerai.

Abejonių kėlė vienas dalykas: įtampa ir nesmagumas. Tai buvo. Net Bilas Koulmenas pastebėjo.

– Ne prie širdies man šita vieta, – išgirdau jį sakant. – Ar jie visada tokie paniurėliai?

Jis kreipėsi į Deividą Emotą, antrąjį asistentą. Misteris Emotas man jau buvo pradėjęs patikti; jutau, kad jo tylėjimas nėra priešiškas. Tokioje atmosferoje, kai nesi tikra, kas ką jaučia ar galvoja, jis atrodė itin tvirtas ir patikimas.

– Ne, – atsakė jis Koulmenui. – Pernai buvo kitaip.

Daugiau ta tema nebekalbėjo ir apskritai nutilo.

– Svarbiausia, negaliu suprasti, kur šuo pakastas, – įžeisto žmogaus balsu pasakė Koulmenas.

Emotas tik gūžtelėjo.

Aš turėjau itin įdomų pokalbį su misis Džonson. Man ji labai patiko: gabi, praktiška ir protinga. Buvo akivaizdu, kad daktarą Laidnerį ji garbina kaip didvyrį.

Ta proga ji man papasakojo apie jo gyvenimą nuo pat jaunų dienų. Žinojo visas vietas, kur jis buvo kasinėjęs, ir tų kasinėjimų rezultatus. Beveik galėjau prisiekti, kad ji būtų pacitavusi bet kurią jo paskaitą. Sakė jį laikanti nuostabiausiu nūdienos archeologu.

– Ir jis toks paprastas. Be jokios puikybės. Toks paprastas būna tik iš tikrųjų didis žmogus.

– Tikra tiesa, – pritariau. – Dideli žmonės nedemonstruoja savo nuopelnų.

– Be to, jis toks linksmas. Nemoku apsakyti, kaip mums – jam, Ričardui Keriui ir man – čia buvo smagu pirmaisiais metais. Laimingai gyvenome. Tiesa, Ričardas Keris buvo dirbęs su juo Palestinoje. Jie draugai jau dešimt metų. Aš jį pažįstu septynerius metus.

– Koks gražus vyras misteris Keris, – tariau.

– Taip, tikrai, – gana atžariai pasakė ji.

– Bet ar jums neatrodo, kad pernelyg tylus?

– Anksčiau jis toks nebuvo, – skubiai paaiškino mis Džonson. – Tačiau nuo to laiko, kai... Ji staiga nutilo.

– Nuo kokio laiko?

– Na... – mis Džonson saviškai gūžtelėjo. – Daug kas pasikeitė.

Nieko nesakiau. Tikėjausi, kad ji vėl prabils – ir tikrai prabilo nusijuokusi: matyt, nenorėjo, kad į jos žodžius žiūrėčiau rimtai.

– Turbūt esu senamadiška ir konservatyvi. Kartais pagalvoju: jeigu archeologo žmonai neįdomu, protingiau nevykti su ekspedicija. Dažnai prasideda nesutarimai.

– Misis Merkado... – leptelėjau.

– Ar ji? Turėjau omenyje misis Laidner. Ji žavinga moteris, ir visai natūralu, kad daktaras, paprastai tariant, įsimylėjo ją iki ausų. Bet aš jaučiu, kad jai čia ne vieta. Ji griauna visą tvarką.

Vadinasi, ji pritaria misis Kelsi, kad dėl įtemptos atmosferos kalta misis Laidner. Tačiau kaip tuomet paaiškinti jos pačios nervus ir baimę?

– Tai trikdo jį, – rimtai kalbėjo mis Džonson. – Žinoma, aš... na, esu kaip ištikimas, bet pavydus senas šuo. Nenoriu, kad jis būtų toks išvargęs ir susirūpinęs. Visos jo mintys turėtų suktis apie darbą, o ne apie žmoną ir jos kvailą baimę! Jeigu jai neramu užkampyje, reikėjo likti Amerikoje. Nepakenčiu žmonių, kurie, atvažiavę į kokią nors vietą, nieko daugiau neveikia, tik skundžiasi!

Gal nusigandusi, kad per daug pasakė, ji pridūrė:

– Žinoma, aš ja labai žaviuosi. Graži moteris ir, kai nori, labai miela.

Ta tema daugiau nebekalbėjome.

Pamaniau, kad visada taip – kur tik moterys, ten ir pavydas. Buvo aišku, kad mis Džonson nemėgta vadovo žmonos (gal ir suprantama), o misis Merkado, jei neklystu, jos tiesiog nekenčia.

Misis Laidner nekentė dar vienas žmogus – Šeila Reili. Ji keletą kartų aplankė ekspediciją: sykį atvažiavo automobiliu, dusyk – atjojo ant arklio su kažkokiu vaikinu; turiu galvoje, aišku, ant dviejų arklių. Pasąmonėje kirbėjo nuojauta, kad ji įsižiūrėjusi tylųjį amerikietį Emotą. Kai jis dirbdavo ant kalvos, ji eidavo su juo pasišnekėti, ir, matyt, jis taip pat buvo ja susižavėjęs.

Vieną dieną misis Laidner apie tai užsiminė per priešpiečius – mano nuomone, pasielgdama nelabai protingai.

– Reilio dukra tebemedžioja Deividą, – tarė ji ir sukikeno. – Vargšeli Deividai, jus nusiveja net į darbą! Kokios kvailos tos merginos!

Misteris Emotas nieko nepasakė, bet pro įdegimą prasimušė raudonis. Pakėlęs akis keistokai pažvelgė į ją – tiesiu tvirtu žvilgsniu, kuriame galėjai jausti iššūkį.

Ji vos šyptelėjo ir nusuko akis.

Tėvas Lavinji kažką sumurmėjo, bet kai atsiprašiau neišgirdusi, tik papurtė galvą, bet nepakartojo ką sakęs.

Tą pavakare Koulmenas man prisipažino:

– Žinote, iš pradžių aš nelabai mėgau misis L. Žodžio neduodavo pasakyti. Dabar pradedu geriau ją suprasti. Ji viena iš maloniausių kada nors sutiktų mote-

rų. Nespėji susivokti, o jau, žiūrėk, pasakojiesi jai visas savo bėdas. Žinau, kad nepakenčia Šeilos Reili, bet juk Šeila ne kartą ją įžeidė. Blogiausia, kad Šeila yra blogų manierų. Ir velniško charakterio!

Nė kiek tuo neabejojau. Daktaras Reilis ją išlepino.

– Žinoma, sunku nesipūsti, kai esi vienintelė jauna mergina visoje Hasanijoje. Tačiau vis tiek nedera šnekėtis su misis Laidner lyg su senelės seserimi. Misis L., žinoma, ne jauniklė, bet nepaprastai graži moteris. Labai panaši į pasakų fėjas, kurios išlenda su žibintais iš pelkių ir nuvilioja tave tolyn. – Jis apmaudžiai pridūrė: – Šeila nieko nesuviliotų. Ji moka tik siutinti.

Prisimenu dar du svarbius epizodus.

Pirmasis toks. Aš nuėjau į laboratoriją acetono – nuvalyti klijus nuo pirštų. Misteris Merkado sėdėjo kampe pasidėjęs galvą ant rankų ir atrodė miegąs. Pasiėmusi buteliuką išėjau.

Labai nustebau, kai tą vakarą mane užsipuolė misis Merkado.

– Ar ėmėte iš laboratorijos acetono buteliuką?

– Taip, paėmiau, – atsakiau aš.

– Puikiai žinote, kad acetono visuomet yra senienų kambaryje.

Jos balsas buvo piktas.

– Tikrai? Aš nežinojau.

– Garantuotai žinojote! Jums tik rūpėjo pašnipinėti. Žinau tas medicinos seseris.

Aš išpūčiau akis.

– Nesuprantu, apie ką jūs kalbate, misis Merkado, – oriai paprieštaravau. – Nė vieno neketinu šnipinėti.

– O, ne! Žinoma, ne! Manote, kad nežinau, ko jūs

čia atvykote?

Garbės žodis, pirmiausia pamaniau, kad ji išgėrusi. Apsisukau ir nuėjau, bet labai sutrikusi.

Antrasis epizodas – visiškai niekuo neypatingas. Su duonos kąsneliu mėginau prisipratinti benamį šuniuką. Buvo labai baikštus, beje, kaip visi arabų šunys, ir iš manęs nesitikėjo nieko gero. Sliūkino tolyn, o aš – iš paskos, pro vartų arką, po to palei namo kertę. Taip staigiai išlindau iš už kampo, jog atsitrenkiau į ten stovinčius tėvą Lavinji ir dar vieną žmogų – beregint pažinau, kad tai tas pats vyras, kurį su misis Laidner matėme pasistiebusį prie lango.

Atsiprašiau, tėvas Lavinji nusišypsojo, atsisveikino su tuo vyru, ir abu grįžome vidun.

– Žinote, – tarė jis, – man labai gėda. Aš studijuoju Rytų kalbas, bet nė vienas kasėjas manęs nesupranta! Žeminantis jausmas, ar ne? Bandžiau arabiškai pasišnekėti su tuo žmogumi, nes jis miestietis. Norėjau pažiūrėti, ar darau pažangą, – deja, ne itin sėkmingai. Laidneris sako, kad aš šneku pernelyg gryna arabų kalba.

Tai tiek. Man tik pasirodė įtartina, kad tas pats žmogus tebeslankioja apie namus.

Tą naktį visi persigandome.

Buvo gal antra valanda. Aš miegu jautriai, kaip ir privalu medicinos seserims. Kai mano kambario durys atsidarė, aš sėdėjau.

– Sesele, sesele!

Pažinau misis Laidner balsą – tylų ir neramų.

Brūkštelėjau degtuką ir uždegiau žvakę.

Ji stovėjo tarpduryje, apsisiautusi ilgu mėlynu chala-

tu, paklaikusi iš siaubo.

– Kažkas yra... žmogus... už sienos... Aš girdėjau... brazdant.

Šokau iš lovos.

– Nebijokite, mieloji, aš čia.

– Pažadinkite Eriką, – sušnibždėjo ji.

Linktelėjusi išbėgau ir pasibeldžiau į jo duris. Po akimirkos jis atėjo. Misis Laidner sėdėjo ant mano lovos giliai alsuodama.

– Aš girdėjau... girdėjau... kaip jis skrebeno į sieną.

– Radinių sandėlyje? – sušuko misteris Laidneris.

Ir puolė pro duris. Man toptelėjo į galvą, kaip skirtingai jie abu reagavo. Misis Laidner baiminosi dėl savęs, o jos vyras pirmiausiai pagalvojo apie savo lobius.

– Radinių sandėlyje! – atsikvėpė misis Laidner. – Žinoma! Kokia aš kvaila...

Atsistojusi ir tvirčiau susisupusi į chalatą, paprašė manęs eiti kartu. Baimės nebuvo likę nė ženklo.

Radinių sandėlyje radome misterį Laidnerį ir tėvą Lavinji. Pastarasis taip pat išgirdęs triukšmą, atsikėlęs ir jam pasirodę, kad radinių sandėlyje dega šviesa. Kol apsiavė šlepetes, pagriebė žibintuvėlį, nieko ir neberado. Beje, durys buvo užrakintos, kaip ir turi būti nakčia.

Kol tikrino, ar kas nepavogta, įėjo misteris Laidneris.

Daugiau nieko nepavyko išsiaiškinti. Kiemo durys irgi buvo užrakintos. Sargybiniai prisiekinėjo, kad iš lauko niekas negalėjo patekti, bet abejotina, nes jie tikriausiai kietai miegojo. Įsibrovėlis nepaliko jokių pėdsakų ir niekas nedingo.

Galimas dalykas, kad misis Laidner išgąsdino brazdėjimas, kai tėvas Lavinji kilnojo nuo lentynų dėžes, tikrindamas, ar kas neprapuolę.

Kita vertus, tėvas Lavinji neabejojo, kad: a) girdėjęs žingsnius po savo langu, b) radinių sandėlyje pastebėjęs šviesos – galbūt žibinto blykstelėjimą.

Daugiau niekas nieko nematė ir negirdėjo.

Šis įvykis svarbus, nes misis Laidner paskatino man išsipasakoti.

9 skyrius

MISIS LAIDNER ISTORIJA

Ką tik pavalgėme priešpiečius. Kaip visada, misis Laidner nuėjo ilsėtis. Apkamšiau ją pagalvėmis, padaviau knygą ir buvau bepaliekanti, bet ji mane pašaukė.

– Neišeikite, sesele, noriu kai ką pasakyti.

Grįžau pas ją.

– Uždarykite duris.

Taip ir padariau.

Ji atsikėlė ir ėmė žingsniuoti po kambarį. Mačiau, kad jai sunku apsispręsti, ir nenorėjau trukdyti. Ją kankino abejonės.

Pagaliau, regis, ji pakankamai įsijaudrino. Atsigręžusi griežtai paliepė:

– Sėskite.

Tylutėliai atsisėdau prie stalo. Ji nervingai prabilo:

– Jūs tikriausiai visą laiką spėliojate, kas čia vyksta?

Tylėdama linktelėjau.

– Nusprendžiau jums pasakyti – viską! Privalau kam nors papasakoti, antraip išprotėsiu.

– Ką gi, – tariau. – Manau, kad teisingai nutarėte. Klaidžiojant patamsyje nelengva žinoti, kaip geriausia elgtis.

Ji sustojo tiesiai prieš mane.

– Ar žinote, ko bijau?

– Kažkokio vyro.

– Taip... bet aš neklausiau „Kokio žmogaus?“, klausiau „Ko bijau?“

Aš laukiau.

Ji pasakė:

– Aš bijau, kad manęs nenužudytų!

Štai ir prisipažino. Neketinau aikčioti. Ji ir taip buvo arti isterijos.

– O varge, štai kaip?

Ji ėmė juoktis. Kvatojo, kvatojo, o skruostais bėgo ašaros.

– Kaip jūs pasakėte!.. – gaikščiojo ji. – Kaip jūs pasakėte...

– Gana, – tariau. – Negalima šitaip.

Kalbėjau griežtai. Pasodinau ją į kėdę, suvilgiau kempinę, pridėjau jai prie kaktos ir riešų.

– Užteks paikioti. Papasakokite viską ramiai ir nuosekliai.

Ji iš karto nusiramino. Prabilo natūraliu balsu.

– Sesele, jūs tiesiog lobis. Šalia jūsų jaučiuosi kaip šešerių metų mergytė. Jums aš papasakosiu.

– Gerai. Tik neskubėkite.

Ji ėmė kalbėti, lėtai, apgalvodama kiekvieną žodį.

– Ištekėjau dvidešimties metų. Už jauno vyriškio, dirbančio viename iš valstybės departamentų. Tai buvo 1918 metais.

– Žinau, – įsiterpiau. – Misis Merkado sakė. Jis žuvo kare.

Tačiau misis Laidner papurtė galvą.

– Ji taip mano. Visi tą patį galvoja. Tiesa visai kitokia. Sesele, aš buvau juokingai patriotiška, pilna entuziazmo, idealistė. Ištekėjusi po kelių mėnesių išsiaiškinau, visai netikėtu būdu, kad mano vyras – apmokamas vokiečių šnipas. Aš sužinojau, kad dėl jo informacijos buvo paskandinta Amerikos laivų vilkstinė, žuvo šimtai žmonių. Nežinau, kaip būtų elgęsi kiti... Pasakysiu, ką padariau aš. Nuėjau pas tėvą, tarnaujantį Karo departamente, ir pasakiau teisybę. Frederikas žuvo per karą, bet Amerikoje – jį sušaudė už šnipinėjimą.

– Dieve, kaip baisu! – sušukau aš.

– Taip, baisu. Jis buvo toks geras, toks švelnus... Ir visą laiką... Bet aš nedvejojau. Galbūt blogai padariau.

– Sunku pasakyti. Tikrai neišmanau, kaip būtų reikėję elgtis.

– Tai, ką dabar pasakoju, buvo žinoma tik valstybės departamente. Šiaip visi manė, kad jis žuvo fronte. Kaip kario našlė, susilaukiau visokeriopos užuojautos ir paramos.

Jos balse skambėjo kartėlis, ir aš supratingai linkte-

lėjau.

– Daug vyrų norėjo mane vesti, bet visuomet atsisakydavau. Buvau pernelyg sukrėsta. Jaučiau, kad niekuo nebegalėsiu pasitikėti.

– Taip, įsivaizduoju.

– Vėliau man ėmė labai patikti vienas jaunuolis. Aš abejojau. Ir atsitiko nepaprastas dalykas! Gavau anoniminį laišką... iš Frederiko... kad jei kada nors ištekėsiu už kito, jis mane nužudys!

– Iš Frederiko? Jūsų mirusio vyro?

– Taip. Žinoma, pirmiausia pamaniau, gal aš išprotėjau ar sapnuoju... Galų gale nuėjau pas tėvą. Jis man pasakė teisybę. Vis dėlto mano vyras nebuvo sušaudytas. Jis pabėgo, bet jam tai nieko gero nedavė. Po kelių savaičių pakliuvo į traukinio katastrofą ir jo lavonas buvo rastas tarp kitų. Tėvas pabėgimo faktą buvo nuo manęs nuslėpęs, o kadangi žmogus vis tiek mirė, ligi tol nematęs reikalo man sakyti.

Tačiau gavus laišką, iškilo naujų versijų. Galbūt mano vyras tebėra gyvas?

Tėvas kuo rūpestingiausiai viską ištyrė. Ir pareiškė: tiek, kiek žmogui iš viso įmanoma būti kuo nors tikram, palaikai, palaidoti kaip Frederiko, ir buvę Frederiko. Kas be ko, kūnas buvęs sužalotas, todėl jis negalėtų absoliučiai garantuoti, bet vis dėlto iškilmingai prisiekė tikintis, kad Frederikas miręs, o laiškas esąs žiaurus ir piktas pokštas.

Tas pat atsitiko ne kartą. Vos tik susidraugaudavau su kokiu nors vyriškiu, tuoj pat gaudavau grasinamą laišką.

– Rašytą jūsų vyro ranka?

Ji lėtai tarė:

– Sunku pasakyti. Jo laiškų neturėjau. Galėjau pasikliauti tik atmintimi.

– Nebuvo jokių užuominų ar specialių žodelyčių, kurie būtų jus įtikinę?

– Ne. Mudu turėjome prisigalvoję tam tikrų žodžių... kad ir pravardžių... kurių niekas kitas nežinojo... Jei nors vienas toks žodis būtų buvęs pavartotas, būčiau buvusi visiškai tikra.

– Taip... – ištariau susimąsčiusi. – Keista. Vis dėlto atrodo, kad rašė ne jūsų vyras. Bet ar galėjo kas nors kitas?

– Yra tokia tikimybė. Frederikas turėjo brolį – kai susituokėme, jam buvo dešimt ar dvylika metų. Jis dievino Frederiką, o Frederikas jį taip pat labai mylėjo. Kas nutiko tam berniukui, vardu Viljamas, aš nežinau. Manau, kad, taip fanatiškai garbindamas brolį, ir užaugęs jis galbūt mane laiko tiesiogine brolio mirties kaltininke. Jis visada man pavydėjo savo brolio ir kaip bausmę galėjo sugalvoti tokį dalyką.

– Galimas dalykas, – tariau. – Tiesiog nuostabu, kaip vaikai prisimena bet kokį išgyventą sukrėtimą.

– Žinau. Tas berniukas tikrai galėjo savo gyvenimą skirti keršt ui.

– Prašau, pasakokite toliau.

– Kad daugiau ir nėra ką pasakoti. Prieš trejus metus sutikau Eriką. Buvau nutarusi niekada netekėti. Erikas privertė pakeisti šį pasiryžimą. Ligi pat vestuvių dienos laukiau grasinamo laiško. Negavau. Patikėjau, kad, nesvarbu, kas buvo laiškų autorius, jis arba mirė, arba jam atsibodo tas žiaurus žaidimas. Praėjus dviem die-

noms po vestuvių, gavau štai ką.

Prisitraukusi ant stalo gulintį odinį aplanką, jį atsegė, išėmė laišką ir padavė man.

Rašalas buvo pablukęs. Rašysena gana moteriška: raidės pasvirusios į dešinę.

„Tu nepaklusai. Dabar nebepabėgsi. Tu privalai būti tik Frederiko Bosnerio žmona! Turėsi mirti“.

– Aš išsigandau, bet ne taip, kaip po pirmojo laiško. Būdama su Eriku, jaučiausi saugi. O po mėnesio gavau dar vieną laišką.

„Aš nepamiršau. Rengiu planą. Tu turėsi mirti. Kodėl nepaklusai?“

– Ar vyras apie tai žino?

Misis Laidner iš lėto atsakė:

– Jis žino, kad man grasinama. Atėjus antrajam laiškui, parodžiau visus. Buvo linkęs manyti, kad tai paprasčiausia žiaurūs pokštai arba kažkas mane šantažuoja, prisidengęs tuo, kad pirmasis vyras neva gyvas.

Patylėjusi, ji pasakojo toliau.

– Kai gavau antrą laišką, po kelių dienų mes vos per plauką neapsinuodijome dujomis. Mums užmigus, kažkas įėjo į butą ir atsuko dujų čiaupą. Laimė, aš laiku prabudau ir užuodžiau. Tuomet nebeištvėriau. Papasakojau Erikui, kaip buvau persekiojama daug metų ir kad tas beprotis, kad ir kas jis būtų, tikrai nori mane nužudyti. Turbūt pirmą kartą rimtai pagalvojau, kad tai Frederikas. Jo švelnumas visuomet būdavo atmieštas žiaurumo.

Tačiau Erikas, atrodo, taip nepanikavo. Jis norėjo kreiptis į policiją. Savaime suprantama, nesutikau. Galų gale sutarėme, kad važiuosiu su juo čia ir kad

protingiau bus, jei vasarą negrįšiu į Ameriką, bet apsistosiu Londone ar Paryžiuje.

Taip ir padarėme, viskas ėjosi sėkmingai. Tikėjau, kad dabar jau bus gerai. Juk nuo mano priešo mus skyrė pusė žemės rutulio. Staiga, maždaug prieš tris savaites, gavau laišką su Irako antspaudu.

Ji man padavė trečią laišką.

„Manei, kad pabėgsi. Klydai. Tu negyvensi, sulaužiusi man ištikimybę. Aš tau visada šitai sakiau. Netrukus mirsi".

– O prieš savaitę ant stalo radau štai ką! Net nesiųsta paštu.

Paėmiau lapą. Jame buvo brūkštelėta vienintelė frazė.

„Aš čia".

Ji įsmeigė į mane akis.

– Matote? Suprantate? Jis nori mane nužudyti. Gal Frederikas, gal Viljamas, bet jis nori mane nužudyti.

Jos balsas drebėjo, paskutinius žodžius ji beveik išrėkė. Sugriebiau jai už riešo.

– Na, na, – perspėjau. – Nenusiminkite, mes jus saugosime. Ar turite uostomosios druskos?

Ji linktelėjo praustuvo pusėn, ir aš daviau jos pauostyti.

– Dabar geriau, – pasakiau, kai išbalimas praėjo.

– Taip, man geriau. Bet, sesele, dabar suprantate, kodėl mano tokia būsena? Pamačiusi už lango tą vyro veidą, pagalvojau: jis atėjo... Aš net jus įtariau. Pamaniau, kad gal esate persirengęs vyras...

– Čia tai bent!

– O, žinau, kad tai kvaila. Betgi jūs galėjote būti su

juo susimokiusi, ir jokia ne medicinos sesuo.

– Nesąmonė!

– Tikriausiai. Bet aš jau peržengiau sveiko proto ribą.

Staiga man dingtelėjo viena mintis, ir aš paklausiau:

– Turbūt pažintumėte savo vyrą?

– Net nežinau. Praėjo penkiolika metų. Jo veido tikriausiai nebepažinčiau.

Ji sudrebėjo.

– Vieną naktį mačiau – tiktai negyvą. Kažkas barbeno į langą... Ir tada už stiklo išvydau veidą, šiurpiai išsišiepusį negyvą veidą. Aš rėkiau, rėkiau... O jie pasakė, kad nieko nėra!

Prisiminiau misis Merkado pasakojimą.

– Ar jums neatrodo, – neryžtingai tariau, – kad jį susapnavote?

– Tikrai ne!

Aš truputį abejojau. Panašiomis aplinkybėmis visai įmanoma susapnuoti tokį košmarą ir lengva jį palaikyti tikrove. Tačiau su pacientu niekuomet nesiginčiju. Kaip mokėdama nuraminau misis Laidner, pasakiau, kad jei kaimynystėje ir pasirodytų koks prašalaitis, tikrai apie tai sužinotume.

Man regis, palikau ją ramesnę ir susiradusi Laidnerį jam apsakiau mūsų pokalbį.

– Džiaugiuosi, kad ji jums viską papasakojo, – paprastai tarė jis. – Man siaubingai neramu. Esu įsitikinęs, kad visi tie veidai ir beldimas į langą yra ne kas kita, kaip vaizduotės padarinys. Nežinau, ką būtų geriausia daryti. Ką jūs apie visa tai manote?

Man truputį nepatiko jo balso tonas, bet mikliai atsakiau:

– Galbūt šie laiškai – tik žiaurus ir piktas pokštas.

– Ko gero, taip. Bet ką gi mums daryti? Jie išvarys ją iš proto. Nežinau, nė ką manyti.

Aš irgi nežinojau. Man dar šovė į galvą mintis, ar nebus čia įpainiota moteris. Tie laiškai truputį moteriški. Nejučia prisiminiau misis Merkado.

Tarkim, kad ji kaip nors išsniukštinėjo apie misis Laidner pirmąjį vyrą. Tokia galėtų išlieti tulžį terorizuodama kitą moterį.

Laidneriui nenorėjau siūlyti savo versijos. Ką gali žinoti, ar patiks. Todėl linksmiau tariau:

– Na, nenustokime vilties. Manau, misis Laidner laimingesnė vien jau dėl to, kad išsikalbėjo. Žinote, tai visuomet padeda. Labiausiai nervus ėda slepiamos bėdos.

– Labai džiaugiuosi, kad ji jums viską papasakojo, – pakartojo jis. – Geras ženklas. Vadinasi, jus mėgsta ir jumis pasitiki. O aš buvau visiškai sutrikęs ir nebeišmaniau, ką daryti.

Buvau beprasižiojanti, ar jis neketinęs atsargiai užsiminti apie tai vietos policijai, bet paskui džiaugiausi, kad patylėjau.

Štai kas atsitiko. Kitą dieną Koulmenas rengėsi važiuoti į Hasaniją darbininkams algų. Taip pat turėjo išsiųsti oro paštu mūsų laiškus.

Laiškus mesdavome į medinę dėžutę, pastatytą valgomajame ant palangės. Tą vakarą, prieš gulant, Koulmenas juos išėmė ir ėmė rūšiuoti: dėliojo į krūveles ir ant kiekvienos užmaudavo gumutę.

Staiga jis šūktelėjo.

– Kas atsitiko? – paklausiau.

Išsišiepęs parodė man laišką.

– Gražuolei Luizai tikrai protelis maišosi. Kažkam adresavo laišką: 42-oji gatvė, Paryžius, Prancūzija. Vargu ar teisingai, ką? Gal nuneštumėte jai tą laišką ir paklaustumėte, ką ji turi galvoje? Ji neseniai nuėjo miegoti.

Nubėgau pas misis Laidner, ir ji pataisė adresą.

Pirmąsyk regėjau misis Laidner raštą. Dar pagalvojau, kurgi būčiau jį mačiusi, nes pasirodė labai pažįstamas.

Tik vidury nakties staiga suvokiau.

Nors stambesnė ir padrikesnė, rašysena buvo nepaprastai panaši į anoniminių laiškų.

Į galvą lindo naujos mintys.

Ar įmanoma, kad misis Laidner pati rašė tuos laiškus?

Ar tik daktaras Laidneris nepradeda šito įtarti?

10 skyrius

ŠEŠTADIENIO POPIETĖ

Misis Laidner savo istoriją papasakojo penktadienį.

Šeštadienio rytą įtampa truputį atlėgo. Ypač misis Laidner stengėsi su manimi šnekėtis nerūpestingai, pabrėžtinai vengdama bet kokio pokalbio *tête-à-tête**. Ir nenuostabu! Man taip jau yra buvę ne vieną kartą. Moterims užeina pasitikėjimo priepuolis, jos išsipasakoja medicinos seserims, o vėliau, kai pasidaro nesmagu, gailisi. Tokia jau žmogaus prigimtis.

Aš labai saugojausi, kad neatsargiu žodžiu nepriminčiau jai, ką man kalbėjusi. Tyčia su ja šnekėjau apie

* Akis į akį (pranc.)

kasdieniškus dalykus.

Misteris Koulmenas rytą susidėjo į kuprinę laiškus ir furgonu išdardėjo į Hasaniją, iš ekspedicijos narių gavęs visokių pavedimų. Darbininkams buvo algos diena, taigi jis turėjo paimti iš banko pinigus smulkiomis monetomis. Nesitikėjo grįžti anksčiau kaip vėlyvą popietę, nes visi tie reikalai užima pakankamai daug laiko. Aš įtariau, kad jis, ko gero, ilgiausiai užgaiš valgydamas su Šeila priešpiečius.

Algos dieną kasinėjimai vykdavo vangiai, nes pusę keturių pradėdavo mokėti pinigus.

Berniukas Abdula, kurio pareiga buvo plauti iškastus indus, kaip visada dirbo vidury kiemo, saviškai pro nosį dainuodamas. Daktaras Laidneris su Emotu ketino padirbėti prie keramikos, kol grįš Koulmenas, o Keris patraukė pas kasėjus.

Misis Laidner nuėjo ilsėtis. Apkamšiau, kaip kasdien, ir užsidariau savo kambaryje su knyga, nes miegoti nenorėjau. Buvo maždaug be ketvirčio pirma ir pora valandų praslinko visai maloniai. Skaičiau „Mirtį slaugos namuose“ – tikrai įdomi knyga, nors, sakyčiau, rašytojas ne per daug išmano, kaip dirbama slaugos namuose! Bent jau aš tokių nesu mačiusi! Man net parūpo parašyti autoriui ir kai ką paaiškinti.

Galop knygą padėjau (žudikė buvo raudonplaukė kambarinė, o aš nė neįtariau!) ir, žvilgterėjusi į laikrodį, nustebau – buvo jau be dvidešimt trys!

Atsikėliau, apsitvarkiau uniformą ir išėjau į kiemą.

Abdula tebeplovė, vis dainuodamas savo nykią dainelę, šalia jo stovėjo Deividas Emotas ir rūšiavo išplautus indus, duženas kraudamas į dėžes. Aš nuėjau prie

jų, o nuo stogo kaip tik nulipo Laidneris.

– Maloni popietė, – linksmai tarė. – Ten, viršuje, truputį patvarkiau. Luiza bus patenkinta. Neseniai skundėsi, kad vaikščioti maža vietos. Eisiu, pranešiu gerą žinią.

Pasibeldęs į žmonos kambario duris, įėjo.

Praleidęs ten gal pusantros minutės, išėjo. Aš kaip tik žiūrėjau į jos kambario duris. Tai buvo tikras košmaras. Vidun įžengė žvalus, linksmas vyras. O laukan išsverdėjo tarytum girtas, visiškai pritrenktas.

– Sesele, – pašaukė keistai kimiu balsu. – Sesele...

Beregint supratau, kad kažkas blogai, ir pribėgau. Jis atrodė klaikiai – veidas buvo papilkėjęs, trūkčiojo, mačiau, kad gali tuoj pat apalpti.

– Žmona... – sumurmėjo. – Žmona... O Viešpatie...

Puoliau į kambarį. Ir netekau žado.

Misis Laidner gulėjo sukniubusi prie lovos.

Pasilenkiau. Ji buvo mirusi – negyva mažiausiai valandą. Mirties priežastis akivaizdi – baisus smūgis virš dešiniojo smilkinio. Matyt, ji atsikėlė ir čia pat buvo užmušta.

Kiek galėjau, patvarkiau ją. Apsidairiau po kambarį, ar nelikę kokių pėdsakų, bet, regis, nieko nejudinta. Langai užkabinti, žudikui pasislėpti nėra kur. Akivaizdu, kad jo pėdos jau seniai ataušusios.

Išėjau ir uždariau duris.

Laidneris visiškai sugniužo. Prie jo stovintis Deividas Emotas atsigręžė į mane išbalęs.

Tyliai keletu sakinių papasakojau, kas įvykę.

Kaip ir maniau, nelaimėje juo buvo galima pasi-

kliauti: nuostabiai ramus, susikaupęs. Jis tik išplėtė savo didžiules mėlynas akis, šiaip neparodė jokio susijaudinimo.

Pagalvojęs tarė:

– Turbūt reikia kuo greičiau pranešti policijai. Tuoj turėtų grįžti Bilas. Ką mes darysime su Laidneriu?

– Padėkite nuvesti jį į kambarį.

Jis linktelėjo.

– Vis dėlto pirmiau reikia užrakinti šitas duris, – pasakė jis.

Emotas užrakino misis Laidner kambarį, o raktą atidavė man.

– Verčiau tegul būna pas jus, sesele. Eime.

Abu pakėlėme Laidnerį, nutempėme į jo kambarį ir paguldėme. Emotas išėjo paieškoti konjako. Grįžo su mis Džonson.

Jos veide atsispindėjo susirūpinimas, bet pati buvo rami ir praktiška. Apsidžiaugiau, kad Laidnerį galiu palikti jos globai.

Išskubėjau į kiemą. Pro arką kaip tik įriedėjo mūsų furgonas. Manau, kad visi pašiurpo, pamatę linksmą įraudusį Bilo veidą, išgirdę jo įprastą: „Sveiki, sveiki, sveiki! Štai ir pinigėliai!“ Jis toliau krykštė:

– Su plėšikais nesusidūriau...

Staiga nutilo.

– Ar kas atsitiko? Ko jūs visi tokie? Tarytum katė būtų suėdusi jūsų kanarėlę.

Emotas trumpai pranešė:

– Mirė misis Laidner. Užmušta.

– Ką? – Linksmas Bilo veidas juokingai persikreipė. Jis išvertė akis. – Motušė Laidner negyva! Jūs juokau-

jate.

– Negyva? – suriko už manęs. Atsigręžusi išvydau misis Merkado. – Jūs sakėte, kad misis Laidner užmušta?

– Taip, – tariau. – Nužudyta.

– Ne! – žioptelėjo ji. – O, ne! Netikiu. Gal ji nusižudė?

– Savižudžiai nesmogia sau į galvą, – griežtai paaiškinau. – Tai žmogžudystė, misis Merkado.

Ji klestelėjo ant apverstos dėžės.

– O, bet juk tai siaubinga... siaubinga...

Be abejo, siaubinga. Ir be jos žinome! Kažin, gal ji nors truputį gailisi, kad taip nemėgo velionės ir tiek pikto apie ją prišnekėjo.

Po valandėlės ji paklausė:

– Ką ketinate daryti?

Emotas ramiai paliepė:

– Bilai, kuo greičiau grįžk į Hasaniją. Nelabai išmanau visą tą procedūrą. Bus geriausia, jei susirasi kapitoną Meitlendą, policijos viršininką. Bet pirmiausia pranešk daktarui Reiliui. Jis žinos, ką daryti.

Koulmenas linktelėjo. Išgaravo visas jo linksmumas. Išsigandęs vaikėzas, ir tiek. Netaręs nė žodžio, šoko į furgoną ir išvažiavo.

Emotas neryžtingai pasiūlė:

– Manau, kad mums reikėtų visur apieškoti. – Garsiai pašaukė: – Ibrahimai!

– Na‘am.

Tarnas atbėgo. Misteris Emotas šnektelėjo su juo arabiškai. Juodu kalbėjo labai gyvai. Atrodo, berniūkštis kažką energingai neigė.

Galų gale Emotas nustebęs pareiškė:

– Jis sako, kad po priešpiečių nematęs nė gyvos dvasios. Jokio svetimo žmogaus. Tikriausiai žudikas įlindo jiems nematant.

– Žinoma, – pritarė misis Merkado. – Įslinko, kai jie nežiūrėjo.

– Taip, – tarė Emotas.

Jo balse skambėjo abejonė, aš net klausiamai pažvelgiau į jį.

Jis atsigręžė į Abdulą, indų plovėją, ir kažko jį paklausė.

Berniukas karštai ir ilgai aiškino.

Emoto kakta iš nuostabos vis labiau raukėsi.

– Nesuprantu, – sušnibždėjo. – Nieko nesuprantu.

Tačiau man jis nepasakė, ko nesuprantąs.

11 skyrius

KEISTAS DALYKAS

Stengiuosi, kiek įmanoma, pasakoti vien apie savo pačios dalyvavimą šioje istorijoje. Praleidžiu viską, kas vyko per kitas dvi valandas: kaip atvyko kapitonas Meitlendas, policija ir daktaras Reilis. Manau, kad kilo nemenkas sąmyšis, visi vienas per kitą klausinėjo, o atvykėliai darė, kas jiems pridera.

Perėjome prie reikalo gal apie penktą valandą, kai mane pasikvietė daktaras Reilis.

Uždaręs duris, atsisėdo į Laidnerio krėslą, mostelėjo man, kad sėsčiausi prieš jį, ir gyvai tarė:

– Nagi, sesele, pradėkim aiškintis. Viskas velnioniškai keista.

Aš pasitaisiau rankogalius ir klausiamai pažiūrėjau.

Jis išsitraukė užrašų knygelę.

– Čia tik savo smalsumui patenkinti. Taigi – kada iš tikrųjų Laidneris rado žmonos lavoną?

– Manau, kad buvo maždaug be penkiolikos trys.

– O iš kur žinote?

– Na, atsikėlusi pasižiūrėjau, kiek valandų. Buvo be dvidešimt trys.

– Parodykite savo laikrodėlį.

Nusimovusi padaviau.

– Minutės tikslumu. Nuostabi moteris. Gerai, laikas nustatytas. O ar nusprendėte, kada ji buvo nužudyta?

– Ką jūs, daktare, nenorėčiau spėlioti.

– Nebūkite tokia profesionali. Noriu pažiūrėti, ar jūsų spėjimas sutaps su manuoju.

– Manau, kad ji buvo mirusi mažiausiai valandą.

– Taip ir yra. Aš apžiūrėjau lavoną pusę penkių ir įsivaizduoju, kad mirtis įvyko tarp 13.15 ir 13.45. Apytikriai pusę dviejų. Pakankamai tikslu.

Jis nutilo ir susimąstęs ėmė barbenti į stalą.

– Velniškai keistas dalykas, – tarė. – Gal papasakotumėte? Sakote, ilsėjotės? Ar ką nors girdėjote?

– Pusę dviejų? Ne, daktare. Nei pusę dviejų, nei vėliau aš nieko negirdėjau. Nuo tryliktos keturiasdešimt penkios iki keturioliktos keturiasdešimt negirdėjau nieko, tiktai kieme dainavo tas arabiukas ir misteris Emotas kai kada ką nors sušukdavo daktarui Laidneriui, dirbusiam ant stogo.

– Arabiukas? Taip...

Jis susiraukė.

Atsivėrė durys ir įėjo Laidneris su kapitonu Meitlendu. Pastarasis buvo bruzdus žmogelis skvarbiomis pilkomis akimis.

Daktaras Reilis atsistojo ir misterį Laidnerį pasodino į krėslą.

– Sėskite. Džiaugiuosi, kad atėjote. Būsite reikalingas. Šitas įvykis labai neaiškus.

Laidneris nulenkė galvą.

– Žinau. – Jis žvilgtelėjo į mane. – Mano žmona seselei Leteren atskleidė visą tiesą. Taip susiklosčius įvykiams, sesele, privalome nieko neslėpti, todėl prašom kapitonui Meitlendui ir daktarui Reiliui papasakoti visa, kas vakar įvyko tarp mano žmonos ir jūsų.

Kaip mokėdama detaliau atkūriau mūsų pokalbį.

Kapitonas Meitlendas retkarčiais aiktelėdavo. Man baigus, jis atsigręžė į Laidnerį.

– Ir ką, Laidneri, visa tai tiesa?

– Kiekvienas seselės Lateran žodis yra teisingas.

– Nepaprasta istorija, – tarė daktaras Reilis. – Ar galėtumėte parodyti tuos laiškus?

– Neabejoju, kad jie bus rasti tarp mano žmonos daiktų.

– Ji juos paėmė iš aplanko ant stalo, – pasakiau aš.

– Vadinasi, ten gal ir tebėra.

Jis pasisuko į kapitoną Meitlendą, o jo visada malonus veidas tapo griežtas, net rūstus.

– Kapitone Meitlendai, negali būti nė kalbos, kad mes šitą įvykį užtušuotume. Tas žmogus turi būti sugautas ir nubaustas.

– Jūs tikrai manote, kad jis – buvęs misis Laidner

vyras? – įsiterpiau aš.

– Argi jūs, sesele, ne taip manote? – paklausė kapitonas Meitlendas.

– Man tai atrodo gan abejotina, – neryžtingai atsakiau.

– Šiaip ar taip, – tarė Laidneris, – tas žmogus – žudikas ir, turiu pasakyti, pavojingas maniakas. Jį reikia rasti, kapitone Meitlendai. Sunku neturėtų būti.

Daktaras Reilis iš lėto pasakė:

– Ko gero, sunkiau, negu jūs manote... a, Meitlendai?

Nieko neatsakydamas, kapitonas Meitlendas pasipešiojo ūsus. Staiga aš krūptelėjau.

– Atsiprašau, bet noriu dar kai ką pasakyti.

Aš papasakojau apie irakietį, matytą stiebiantis prie lango, ir kaip prieš dvi dienas jis vėl slankiojęs apie namus, mėginęs išklausinėti tėvą Lavinji.

– Gerai, – tarė kapitonas Meitlendas, – pasižymėsime. Policija turės už ko užsikabinti. Irakietis gali būti susijęs su nusikaltimu.

– Turbūt apmokamas šnipas, – pasiūliau mintį. – Turėjęs išsiaiškinti, kada kelias laisvas.

Daktaras Reilis neramiai pasitrynė nosį.

– Tikra velniava. O jeigu kelias nebuvo laisvas, a?

Aš išpūčiau akis.

Kapitonas Meitlendas atsigręžė į Laidnerį.

– Noriu, kad atidžiai mane išklausytumėte, Laidneri. Štai faktai, kuriuos šią akimirką turime. Po priešpiečių, kurie buvo patiekti dvyliktą valandą ir baigti be dvidešimt penkių pirmą, jūsų žmona nuėjo į savo kambarį, lydima seselės Leteren, ši ją patogiai paguldė.

Jūs pats užlipote ant stogo, ten praleidote dvi valandas, ar ne?

– Taip.

– Ar per tą laiką buvote nors kartą nulipęs?

– Ne.

O ar buvo kas nors užlipęs?

– Taip, Emotas dažnai ateidavo. Jis nuolat vaikščiojo nuo manęs prie berniuko, kieme plaunančio atkastą keramiką.

– Ar pats buvote priėjęs prie krašto pažiūrėti žemyn?

– Gal porą kartų – ko nors pasakyti Emotui.

– Visus kartus berniukas tupėjo vidury kiemo ir plovė indus?

– Taip.

– Kokį ilgiausią laiko tarpą Emotas buvo su jumis, ne kieme?

Laidneris pagalvojo.

– Sunku pasakyti – gal dešimt minučių. Šiaip manyčiau, dvi ar tris minutes, bet iš patirties žinau, kad kai esu labai įsigilinęs į tai, ką veikiu, beveik nejaučiu, kaip eina laikas.

Kapitonas Meitlendas pažvelgė į daktarą Reilį. Šis linktelėjo.

– Verčiau eikime prie reikalo, – tarė.

Kapitonas išsiėmė užrašų knygelę ir pasižiūrėjo į ją.

– Štai ką, Laidneri. Paskaitysiu, ką kiekvienas ekspedicijos narys veikė nuo pirmos iki antros valandos.

– Nejaugi...

– Palaukite. Tuoj suprasite, ką turiu galvoje. Pirmiausia misteris ir misis Merkado. Jis sako dirbęs labo-

ratorijoje, ji aiškina savo kambaryje trinkusi galvą. Mis Džonson – svetainėje dariusi cilindrinių antspaudų atspaudus. Misteris Raiteris tamsiajame kambarėlyje ryškinęs juostas. Tėvas Lavinji sakosi dirbęs savo miegamajame. O dėl likusių dviejų narių, Kerio ir Koulmeno... Pirmasis buvo prie kasinėjimų, o Koulmenas – Hasanijoje. Tiek apie ekspedicijos dalyvius. Dabar tarnai. Virėjas, tas jūsų indas, sėdėjo už vartų plepėdamas su sargybiniu ir pešė vištas. Apie 13.15 prie jo prisidėjo Ibrahimas ir Mansuras, kurių darbas – tvarkyti kambarius. Abudu ten juokėsi ir šnekučiavosi iki pusės trijų – tuo laiku jūsų žmona buvo jau mirusi.

Laidneris palinko į priekį.

– Nesuprantu, jūs mane gluminate. Kokios čia dabar užuominos?

– Ar galima į jūsų žmonos kambarį patekti pro kur nors kitur, ne vien pro duris iš kiemo?

– Ne. Yra du langai, bet jie su grotomis. Be to, man regis, jie buvo uždaryti. – Jis klausiamai pažvelgė į mane.

– Uždaryti ir iš vidaus užkabinti, – greitai pasakiau.

– Šiaip ar taip, – kalbėjo kapitonas Meitlendas, – net jei ir būtų buvę atviri, pro juos niekas nebūtų galėjęs nei įlįsti, nei išlįsti. Aš su bendradarbiais patikrinau. Taip pat ir pro kitus langus, išeinančius į lauko pusę. Pašalinis žmogus, norėdamas patekti į jūsų žmonos kambarį, būtinai turėjo ateiti pro arką. Tačiau visi, sargybinis, virėjas ir tarnai, vienu balsu patikino, kad niekas neįėjęs.

Laidneris pašoko.

– Ką jūs norite pasakyti? Ką?

– Tvardykitės, žmogau, – ramiai tarė daktaras Reilis. – Žinau, kad tai bus smūgis, bet nieko nepadarysi. Žudikas neatėjo iš šalies – jis buvo viduje. Atrodo, kad misis Laidner nužudė kas nors iš jūsų ekspedicijos.

12 skyrius

„AŠ NETIKĖJAU..."

– Ne. Ne!

Laidneris pašokęs ėmė greitai vaikščioti po kambarį.

– Ką jūs sakote, yra neįmanoma, Reili. Absoliučiai neįmanoma! Kas nors iš mūsų? Cha, juk visi kaip vienas mylėjo Luizą!

Daktaro Reilio lūpos keistai vyptelėjo. Po tokių žodžių jam sunku buvo ką nors pasakyti, bet kaip tik šią valandėlę tyla buvo ypač iškalbinga.

– Visiškai neįmanoma, – pakartojo Laidneris. – Jie mylėjo ją. Luiza buvo tokia nuostabi. Kiekvienas tai

jautė.

Daktaras Reilis kostelėjo.

– Atleiskite, Laidneri, vis dėlto tai tik jūsų nuomonė. Jei kuris nors ekspedicijos narys ir nemėgo jūsų žmonos, to fakto, aišku, jums nedemonstravo.

Laidnerį šie žodžiai prislėgė.

– Tiesa, tikra tiesa. Tačiau vis tiek, Reili, manau, kad jūs klystate. Esu tikras, kad visi mėgo Luizą.

Valandėlę patylėjęs pratrūko:

– Jūsų prielaida gėdinga. Ji... ji tiesiog neįtikima.

– Nuo faktų niekur nepasislėpsi, – tarė kapitonas Meitlendas.

– Faktų? Kokių faktų? Ką primelavo indas virėjas ir tarnai arabai? Jūs, Reili, tuos vyrukus pažįstate ne blogiau už mane. Ir jūs, Meitlendai. Tiesa jiems – tuščia sąvoka. Jie tik iš mandagumo kalba tai, ką jūs norite išgirsti.

– Šiuo atveju, – atšovė daktaras Reilis, – jie kalba tai, ko mes nenorime išgirsti. Be to, puikiai žinau jūsų namų įpročius. Aikštelė už vartų – tarsi koks klubas. Kada tik atvažiuoju po priešpiečių, visuomet ten randu daugumą jūsų tarnų. Tai jų įprastinė vieta.

– Vis tiek manau, kad per drąsiai užsimojote. Argi tas žmogus – tas šėtonas – negalėjo vidun patekti anksčiau ir kur nors pasislėpti?

– Sutinku, teoriškai taip gali būti, – atšiauriai pasakė daktaras Reilis. – Tarkime, kad koks nors svetimas žmogus tikrai pateko į namus nepastebėtas. Jis turėjo išbūti pasislėpęs iki tinkamo momento (aišku, to jis negalėjo padaryti misis Laidner kambaryje, nes ten nėra kur slėptis) ir rizikuoti, kad jį kas pamatytų įei-

nant į kambarį ar išeinant – juolab kad kieme beveik visą laiką buvo Emotas ir berniukas.

– Berniukas! Aš pamiršau berniuką, – susizgribo Laidneris. – Gudrus vaikis. Meitlendai, juk berniukas tikrai turėjo matyti, kaip žudikas įėjo į kambarį?

– Mes išsiaiškinome. Berniukas visą popietę plovė indus, išskyrus vieną tarpą. Maždaug apie pusę antros – Emotas tiksliai negali pasakyti – jis užlipo ant stogo ir išbuvo su jumis dešimt minučių, juk taip?

– Taip. Tikslesnio laiko ir aš negalėčiau pasakyti, bet veikiausiai tada.

– Labai gerai. Tai štai: per tas dešimt minučių berniukas, patenkintas, kad gali patinginiauti, išėjo už vartų šnektelėti. Nulipęs Emotas jo nerado ir piktai jį pašaukė, apibarė, kam tas metęs darbą. Man atrodo, jūsų žmona buvo nužudyta per tas dešimt minučių.

Sudejavęs Laidneris atsisėdo ir užsidengė rankomis veidą.

Toliau kalbėjo daktaras Reilis – labai ramiu profesionaliu balsu:

– Tas laikas atitinka mano parodymus. Kai aš ją apžiūrėjau, ji jau tris valandas buvo mirusi. Vienintelis klausimas – kas tai padarė?

Tyla. Laidneris atsilošė krėsle, delnu perbraukė sau per kaktą.

– Aš pripažįstu, Reili, kad samprotaujate logiškai, – ramiai tarė. – Išties, panašu į tai, ką žmonės vadina „pačių darbu“. Bet aš jaučiu, kad esama klaidos. Įtikinama, tačiau turi būti spraga. Pirmiausia, jūs teigiate, kad įvyko nepaprastas sutapimas.

– Keista, kad jūs taip šnekate, – tarė daktaras Reilis.

Nepaisydamas jo, Laidneris kalbėjo toliau:

– Žmona gauna grasinamus laiškus. Ji turi priežastį bijoti vieno asmens. Po to – nužudoma. Ir jūs man liepiate tikėti, kad ją nužudė ne tas asmuo, bet visai kitas žmogus! Juokinga, ir tiek.

– Iš pirmo žvilgsnio – taip, – mąsliai tarė daktaras Reilis. Jis pažvelgė į kapitoną Meitlendą. – Sutapimas, a? Ką pasakysite, Meitlendai? Jums patinka tokia idėja? Gal pasiūlykime ją Laidneriui?

Kapitonas Meitlendas linktelėjo.

– Sakykite.

– Laidneri, ar esate girdėjęs apie tokį Erkiulį Puaro?

Laidneris nustebo.

– Taip, pavardė girdėta, – abejodamas atsakė. – Misteris Van Eldenas jį kartą man išgyrė. Jis yra privatus seklys, ar ne?

– Tas pats.

– Tačiau gyvena Londone. Kokia mums iš jo nauda?

– Teisybė, gyvena Londone, bet ėmė ir įvyko sutapimas. Dabar jis ne Londone, bet Sirijoje, o rytoj per Hasaniją važiuos į Bagdadą!

– Kas jums sakė?

– Žanas Bera, Prancūzijos konsulas. Vakar su mumis pietavo ir papasakojo. Pasirodo, Sirijoje narpliojęs kažkokį karinį skandalą. Pravažiuosiąs pro čia į Bagdadą, o iš Sirijos keliausiąs į Londoną. Na, argi ne sutapimas?

Laidneris valandėlę dvejojo ir kaltai pažvelgė į kapitoną.

– Kaip jūs manote, kapitone Meitlendai?

– Mielai priimčiau pagalbą, – skubiai atsakė pasta-

rasis. – Mano vyrukai moka šukuoti kaimus ir gesinti kruvinus arabų vaidus, bet, atvirai sakant, Laidneri, jūsų žmonos nužudymas – ne visai mano jėgoms. Labai jau viskas įtartina. Be galo norėčiau, kad tas žmogus pasidomėtų šiuo nusikaltimu.

– Siūlote, kad aš prašyčiau to Puaro pagalbos? – vis dar dvejojo daktaras Laidneris. – O jeigu jis nesutiks?

– Sutiks, – patikino daktaras Reilis.

– Iš kur žinote?

– Todėl, kad aš pats – profesionalas. Jei pasitaikytų sudėtingas atvejis, tarkime, cerebrospinalinio paralyžiaus, ir mane kviestų pakonsultuoti, aš neįstengčiau atsisakyti. Laidneri, čia nėra paprastas nusikaltimas.

– Taip, – tarė šis. Jo lūpos skausmingai suvirpėjo. – Gal tuomet, Reili, tą Erkiulį Puaro paprašytumėte mano vardu?

– Gerai.

Laidneris dėkodamas nusilenkė.

– Dar ir dabar, – iš lėto pasakė, – negaliu patikėti... kad Luiza iš tikrųjų mirusi.

Nebeištvėriau.

– O, daktare Laidneri, kad jūs žinotumėte, kaip man skaudu! Aš visiškai neatlikau savo pareigos. Mano darbas buvo saugoti misis Laidner – žiūrėti, kad jai ko neatsitiktų.

Laidneris liūdnai papurtė galvą.

– Ne, ne, sesele, jums nėra ko savęs kaltinti. Mane reikia kaltinti, teatleidžia man Dievas... Aš netikėjau – niekuomet netikėjau... Nė valandėlės nemaniau, kad esama tikro pavojaus...

Jis atsikėlė. Veidas trūkčiojo.

– Aš ją pasmerkiau mirti... Taip, netikėdamas – aš ją pasmerkiau mirti.

Jis išsverdėjo iš kambario.

Daktaras Reilis pasižiūrėjo į mane.

– Irgi jaučiuosi gerokai kaltas, – tarė. – Maniau, kad toji poniutė nusprendė patampyti jam nervus.

– Aš taip pat viso to nepriėmiau už gryną pinigą, – prisipažinau.

– Visi trys klydome, – niūriai pasakė daktaras Reilis.

– Taip atrodo, – pritarė kapitonas Meitlendas.

13 skyrius

ATVYKSTA ERKIULIS PUARO

Manau, kad niekad nepamiršiu, kaip pirmą kartą išvydau Erkiulį Puaro. Vėliau apsipratau, bet iš pradžių patyriau šoką, ir tikriausiai visi jautė tą patį!

Nežinau, kokį buvau įsivaizdavusi – lyg ir panašų į Šerloką Holmsą: aukštą, liesą, gyvo ir protingo veido. Aišku, žinojau, kad jis užsienietis, bet nesitikėjau, jog bus toks užsienietiškas, jei suprantate, ką turiu galvoje.

Į jį pažiūrėjus juokas ima! Atrodo kaip iš kino ar teatro. Pirmiausia, ne didesnis kaip penkių pėdų, taigi – juokingas storuliukas, pagyvenęs, didžiuliais ūsais, o

galva – kaip kiaušinis. Tikras kirpėjas kokiai nors komedijai!

Ir šis žmogus ketina išaiškinti, kas nužudė misis Laidner!

Matyt, mano veide atsispindėjo pasidygėjimas, nes jis, keistai blykstelėjęs akutėmis, tiesiai paklausė:

– Jums nepatinku, *ma soeur**? Nepamirškite – kol neragavai, nebark pyrago.

Greičiausiai jis norėjo pasakyti: neragavęs, nepeik pyrago.

Ką gi, teisingi žodžiai, bet man vis tiek neįkvėpė didelio pasitikėjimo!

Jį atvežė daktaras Reilis savo automobiliu sekmadienį po priešpiečių, ir jis pirmiausia paprašė visus susirinkti krūvon.

Mes taip ir padarėme – valgomajame susėdome aplink stalą. Misteris Puaro įsitaisė galustalėje, Laidneris ir daktaras Reilis – jam iš šonų.

Laidneris kostelėjo ir prabilo savo švelniu neryžtingu balsu.

– Drįstu teigti, kad visi esate girdėję apie mesjė Erkiulį Puaro. Šiandien, važiuodamas per Hasaniją, jis labai maloniai sutiko nutraukti kelionę, kad mums padėtų. Neabejoju, kad Irako policija ir kapitonas Meitlendas daro ką galėdami, bet... bet yra aplinkybių... – sutrikęs jis maldaujamai pažvelgė į daktarą Reilį, – atrodo, esama sunkumų...

– Ne viskas tiesu ir kaip ant rankos – taip? – paklausė žmogeliukas galustalėje. O, jis net anglų kalbos žmoniškai nemoka!

* Sesele (pranc.)

– Ak, jį būtina sugauti! – šūktelėjo misis Merkado. – Būtų baisu, jei jis pasprukty!

Įdėmus neūžaugos svetimšalio žvilgsnis sustojo prie jos.

– Jis? Kas jis, madam? – paklausė.

– Žudikas, kas gi daugiau.

– A, žudikas, – burbtelėjo Erkiulis Puaro lyg apie visai nesvarbų asmenį.

Mes sužiurome į jį. Jis apžvelgė visus iš eilės.

– Man atrodo, – tarė, – kad lig tol nė vienas iš jūsų nebuvo susidūręs su žmogžudystės atveju.

Nuvilnijo pritarimo murmesys.

Erkiulis Puaro šyptelėjo.

– Todėl aišku, kad jūs nesuprantate padėties. Nemalonumai! Taip, daug nemalonumų. Pirmiausia įtarimas.

– Įtarimas? – paklausė mis Džonson. Misteris Puaro mąsliai pažvelgė į ją. Man pasirodė, kad jo žvilgsnis tarytum sakė: „Štai nuovokus, protingas žmogus!“

– Taip, madmuazele, – tarė jis. – Įtarimas! Kalbėkime be užuolankų. Šiuose namuose jūs visi įtariami. Virėjas, tarnas, virtuvės darbininkas, berniukas, plaunantis iškastus indus, – taip pat visi ekspedicijos nariai.

Misis Merkado krūptelėjo, jos veidas ėmė trūkčioti.

– Kaip drįstate? Kaip drįstate kalbėti tokius dalykus! Bjauru, nepakenčiama! Daktare Laidneri, kodėl jūs sėdite ir leidžiate šitam žmogui... leidžiate šitam žmogui...

Laidneris tarė pavargusiu balsu:

– Marija, pasistenkite nusiraminti.

Atsistojo ir misteris Merkado. Rankos jam drebėjo,

akys buvo paraudusios.

– Aš pritariu. Tai pasityčiojimas. Įžeidimas...

– Ne, ne, – pertraukė jį misteris Puaro. – Aš jūsų neįžeidžiu. Tik prašau atsižvelgti į faktus. Namuose, kur įvyko žmogžudystė, kiekvienas šiek tiek įtariamas. Aš jūsų klausiu, kur įrodymai, kad žudikas atėjo iš kitur?

Misis Merkado suriko:

– Žinoma, atėjo! Reikia tik pagalvoti! Juk... – stabtelėjusi baigė ramiau: – Visa kita neįtikima!

– Jūs neabejotinai teisi, madam, – tarė Puaro nusilenkdamas. – Aš tik aiškinu, kaip reikia daryti. Pirmiausia įsitikinu, kad kiekvienas, esantis šiame kambaryje, nekaltas. Po to žudiko ieškau kitur.

– O jei tas ieškojimas bus šiek tiek pavėluotas? – saldžiai paklausė tėvas Lavinji.

– Vėžlys, *mon père**, aplenkė kiškį.

Tėvas Lavinji gūžtelėjo.

– Mes jūsų valioje, – nuolankiai sutiko jis. – Prašom kaip galima greičiau įsitikinti, kad mes nekalti dėl šios baisios nelaimės.

– Pasistengsiu kuo skubiau. Mano pareiga buvo paaiškinti jums, kokia padėtis, kad neįsižeistumėte dėl netaktiškų klausimų, kurių galiu paklausti. Galbūt, *mon père*, bažnyčia parodys pavyzdį?

– Klauskite ko tik norite, – oriai tarė tėvas Lavinji.

– Jūs čia dirbate pirmą sezoną?

– Taip.

– O atvykote – kada?

– Beveik lygiai prieš tris savaites. Tai yra vasario dvidešimt septintą.

* Tėve (pranc.)

– Iš kur?

– Iš *Pères Blancs* ordino Kartaginoje.

– Dėkui, *mon père*. Ar prieš atvykdamas čia buvote pažįstamas su misis Laidner?

– Ne, tą moterį pirmą kartą sutikau čia.

– Gal pasakytumėte, ką veikėte tuo laiku, kai įvyko tragedija?

– Savo kambaryje studijavau dantiraščio lenteles.

Pastebėjau, kad Puaro turi po ranka apytikrį pastato planą.

– Tai kambarys pietvakariniame kampe, atitinkąs misis Laidner miegamąjį priešingoje pusėje?

– Taip.

– Kada nuėjote į savo kambarį?

– Iš karto po priešpiečių. Sakyčiau, be dvidešimt pirmą.

– Ir buvote ten iki...

– Trečios valandos. Išgirdau, kaip parvažiavo furgonas, o paskui vėl išvažiavo. Parūpo kodėl, ir aš išlindau paklausti.

– Ar buvote kur nors išėjęs per visą laiką, praleistą viduje?

– Ne, nė karto.

– Ir negirdėjote, nematėte nieko, kas būtų susiję su šia tragedija?

– Ne.

– Jūsų kambaryje nėra lango į kiemą?

– Ne, abu langai išeina į lauką.

– Ar girdėjote, kas vyksta kieme?

– Beveik ne. Tikrai girdėjau, kaip pro mano kambarį nuėjo misteris Emotas ir užlipo ant stogo. Vieną, o gal

du kartus.

– Ar atsimenate kada?

– Bijau, kad ne. Matote, buvau labai įsigilinęs į savo darbą.

Patylėjęs, Puaro paklausė:

– Ar galite pasakyti ką nors, kas bent kiek paaiškintų šį reikalą? Pavyzdžiui, gal ką pastebėjote paskutinėmis dienomis prieš žmogžudystę.

Tėvas Lavinji truputį sumišo. Kone klausiamai dirstelėjo į Laidnerį.

– Sunkokas klausimas, mesjė, – niūriai tarė. – Jeigu jau klausiate, privalau atvirai pasakyti, kad, mano supratimu, misis Laidner tikrai kažko bijojo – žmogaus ar kažko kito. Ji labai susinervindavo, pasirodžius pašaliniam žmogui. Manau, kad tas nervingumas nebuvo be priežasties, bet aš nieko nežinau. Ji man nepasisakė.

Puaro kostelėjęs pasižiūrėjo į savo užrašus, kuriuos laikė rankoje.

– Kiek suprantu, prieš dvi dienas jūs išsigandote, pamanęs, kad kažkas įsibrovė į namus.

Tėvas Lavinji patvirtino ir papasakojo apie šviesą radinių sandėlyje ir beprasmį ieškojimą.

– Jūs tikite, kad tuo laiku pastate buvo nežinomas asmuo?

– Nežinau, nė ką galvoti, – prisipažino tėvas Lavinji. – Nieko nepaimta ir nejudinta. Gal ten kuris nors tarnas...

– Arba ekspedicijos narys?

– Arba ekspedicijos narys. Tačiau jeigu taip, jam nėra jokios priežasties to slėpti.

– Bet lygiai taip pat galėjo būti ir įsibrovėlis?

– Galėjo.

– Tarkime, kad pastate būta įsibrovėlio. Ar jis galėjo kur nors išbūti pasislėpęs visą tą dieną ir dar iki kitos popietės?

Jis klausė lyg ir abu: tėvą Lavinji ir daktarą Laidnerį. Vyrai apgalvojo klausimą.

– Vargu ar būtų buvę įmanoma, – galų gale truputį nenoriai atsakė Laidneris. – Nežinau, kur būtų galima pasislėpti, o jūs, tėve Lavinji?

– Ne... nežinau.

Atrodo, abiem nepatiko, kad reikia atmesti įsibrovėlio versiją.

Puaro kreipėsi į mis Džonson.

– O jūs, madmuazele? Ar tokią hipotezę laikote įmanoma?

Pagalvojusi, mis Džonson papurtė galvą.

– Ne, nelaikau. Kurgi čia pasislėpsi? Visi miegamieji užimti, be to, juose labai mažai baldų. Tamsiajame kambarėlyje, piešimo kabinete ir laboratorijoje kitą dieną buvo dirbama, o į miegamuosius užeidavo žmonės. Nėra jokių spintų ar užkaborių. Nebent jei tarnai buvo susimokę su tuo žmogumi...

– Galimas dalykas, bet nepanašu, – tarė Puaro.

Jis vėl atsigręžė į tėvą Lavinji.

– Dar vienas dalykas. Prieš kelias dienas seselė Leteren pastebėjo jus lauke kalbantis su kažkokiu vyru. O dar anksčiau buvo mačiusi, kaip tas pats vyras mėgino pasižiūrėti pro langą. Atrodo, kad jis tyčia šlaistėsi apie šiuos namus.

– Žinoma, taip gali būti, – susimąstęs pasakė tėvas

Lavinji.

– Kuris kurį pakalbinote?

Tėvas Lavinji valandėlę galvojo.

– Man regis... taip, tikrai – jis mane užkalbino.

– Ką jis pasakė?

Tėvas Lavinji stengėsi prisiminti.

– Atrodo, jis paklausė, ar čia gyvenanti amerikiečių ekspedicija. Paskui dar kažką pasakė apie tai, kad amerikiečiai priimą dirbti daug žmonių. Aš nelabai jį supratau, bet mėginau šnekėtis, kad sustiprinčiau arabų kalbos įgūdžius. Maniau, kad, būdamas miestietis, jis mane supras geriau, negu kasėjai.

– Ar šnekėjotės dar apie ką nors?

– Kiek atsimenu, pasakiau, kad Hasanija esąs didelis miestas, bet abu nutarėme jog Bagdadas didesnis... Dar jis, berods, pasidomėjo, kam aš priklausąs: armėnų ar sirų katalikų bažnyčiai. Klausimas buvo maždaug toks.

Puaro linktelėjo.

– Ar galite jį apibūdinti?

Tėvas Lavinji susiraukęs vėl įtemptai galvojo.

– Žemo ūgio, – galop tarė, – kresnas. Baltaodis, smarkiai žvairuoja.

Misteris Puaro atsigręžė į mane.

– Ar jūs irgi taip jį apibūdintumėte?

– Ne visai. Man jis pasirodė veikiau aukštas, negu žemas, ir labai tamsaus gymio, be to, grakštaus sudėjimo. Jokio žvairumo nepastebėjau.

Misteris Puaro nusivylęs gūžtelėjo pečiais.

– Visada šitaip! Jeigu dirbtumėte policijoje, matytumėte! Du žmonės tą patį asmenį visuomet apibūdina

skirtingai. Nė viena detalė nesutampa.

– Dėl žvairumo aš neabejoju. Dėl kitko galbūt teisi seselė Leteren. Beje, sakydamas „baltos odos", turėjau omenyje irakiečio „baltumą". Seselė, ko gero, jį pavadinti juodbruvu.

– Visiškas juočkis, – nenusileidau. – Tamsiai geltonas, murzino atspalvio veidas.

Mačiau, kaip daktaras Reilis šypsodamas prikando lūpą.

Puaro iškėlė rankas.

– *Passons!** Nepažįstamasis, slankiojęs apie namus, – jis gali būti svarbus, o gali ir nebūti. Šiaip ar taip, jį reikia surasti. Kalbėkime toliau.

Valandėlę jis tyrinėjo veidus, –atgręžtus į jį, ir greitai linktelėdamas pasirinko misterį Raiterį.

– Nagi, bičiuli, papasakokite, ką veikėte vakar dieną.

Rausvas aptakus kaip slyva misterio Raiterio veidas užkaito.

– Aš?

– Taip, jūs. Pirmiausia pavardė ir amžius.

– Karlas Raiteris, dvidešimt aštuonerių metų.

– Amerikietis?

– Taip, iš Čikagos.

– Ar čia dirbate pirmą sezoną?

– Taip. Esu fotografas.

– Aha... Ir kuo buvote užsiėmęs vakar dieną?

– Aš... beveik visą laiką buvau tamsiajame kambarėlyje.

– Beveik visą laiką?

* Leiskite (pran.).

– Taip, iš pradžių ryškinau juostas. Vėliau fotografavau kai kuriuos radinius.

– Lauke?

– O ne, fotografavimo kambaryje.

– Tamsusis kambarėlis turi duris į fotografavimo patalpą?

– Taip.

– Ir jūs iš jos nė karto neišėjote?

– Ne.

– Ar atkreipėte dėmesį į tai, kas vyksta kieme?

Vyrukas pakratė galvą.

– Neatkreipiau, buvau užsiėmęs. Išgirdau, kaip grįžo furgonas, ir kai tik atsilaisvinau, išėjau paklausti, ar man nėra laiško. Tuomet ir... sužinojau.

– Ir kada pradėjote fotografuoti?

– Be dešimt pirmą.

– Ar prieš šią ekspediciją buvote pažįstamas su misis Laidner?

Jis papurtė galvą.

– Ne, sere, nebuvau jos matęs, kol nepatekau čia.

– Gal prisimenate ką nors – bet ką, mažiausią smulkmeną, kuri galėtų mums padėti?

Karlas Raiteris vėl papurtė galvą ir bejėgiškai tarė:

– Manau, sere, kad nieko nežinau.

– O misteris Emotas?

Deividas Emotas kalbėjo aiškiai ir trumpai savo maloniai tyliu amerikiečio balsu.

– Nuo be penkiolika pirmos iki be penkiolikos trys dirbau prie keramikos: prižiūrėjau Abdulą, rūšiavau indus ir šukes, retkarčiais užlipdavau ant stogo padėti daktarui Laidneriui.

– Kiek kartų?

– Turbūt keturis.

– Ar ilgai būdavote užlipęs?

– Kelias minutes, ne daugiau. Bet vieną sykį, padirbėjęs apačioje daugiau kaip pusvalandį, ant stogo išbuvau dešimt minučių – aptarėme, ką pasilikti ir ką išmesti.

– Aš supratau, kad kai nulipote, berniuko neberadote?

– Taip. Piktai jį pašaukiau, ir jis įėjo pro arką. Buvo išsprukęs paplepėti.

– Jis daugiau nebepasitraukė nuo darbo?

– Porą kartų buvau jį pasiuntęs su indais ant stogo.

Puaro niūriai tarė:

– Tikriausiai neverta jūsų klausti, misteri Emotai, ar per tą laiką matėte ką nors įeinant į misis Laidner kambarį ar iš jo išeinant.

Misteris Emotas greitai atsakė:

– Nieko nemačiau. Per tas dvi valandas, kurias dirbau, niekas net pasirodė kieme.

– Taigi, jūsų įsitikinimu, buvo pusė dviejų, kai kiemas liko tuščias?

– Vėliau negalėjo būti. Žinoma, tiksliai negaliu pasakyti.

Puaro pasisuko į daktarą Reilį.

– Daktare, tai atitinka jūsų nustatytą mirties laiką?

– Atitinka, – atsakė daktaras Reilis.

Misteris Puaro pasiglostė ilgus užriestus ūsus.

– Manau, galime pripažinti, kad misis Laidner sutiko savo mirtį būtent per tas dešimt minučių.

14 skyrius

VIENAS IŠ MŪSŲ

Įsivyravo tyla ir kambariu lyg nusirito siaubo banga. Turbūt tą valandėlę pirmą kartą patikėjau, kad daktaro Reilio teorija teisinga.

Jutau, kad žmogžudys yra kambaryje. Sėdi su mumis ir klausosi. Vienas iš mūsų...

Misis Merkado gal irgi juto tą patį, nes ūmai šūktelėjo šaižiu balsu.

– Negaliu, – kūkčiojo ji. – Aš... kaip baisu!

– Laikykis, Marija, – ramino ją vyras. Jis kaltai pažvelgė į mus.

– Ji tokia jautri. Ją taip viskas žeidžia.

– Aš... aš taip mylėjau Luizą, – raudojo misis Merkado.

Nežinau, galbūt mano veide kai kas atsispindėjo, nes staiga misteris Puaro vos vos šypsodamas ėmė žiūrėti į mane. Pažvelgiau lediniu žvilgsniu ir jis vėl pradėjo klausinėti.

– Papasakokite, madam, kaip praleidote vakar popietę?

– Trinkausi galvą, – tebekūkčiojo misis Merkado. – Klaiku, kad nieko nežinojau. Buvau užsiėmusi ir visai laiminga.

– Ar buvote savo kambaryje?

– Taip.

– Ir niekur neišėjote?

– Ne. Kol neišgirdau automobilio. Tuomet išėjau ir sužinojau, kas įvyko. O, kaip klaiku!

– Ar jūs nustebote?

Misis Merkado nustojo verkti ir įsižeidusi išpūtė akis.

– Ką jūs turite omenyje, misteri Puaro? Ar tik nenorite...

– Ką aš galėčiau turėti omenyje, madam? Štai mums pasakėte, kaip jūs mylėjote misis Laidner. Galbūt ji jums pasipasakojo apie savo baimę.

– A, suprantu... Ne, ne, brangioji Luiza nieko man nepasipasakojo. Tai yra nieko tikra. Aišku, mačiau, kad ji baisiai sunerimusi ir nervinga. O dar tie keisti atsitikimai – barbenimas į langą ir visa kita.

– Prisimenu, sakėte, kad tai fantazijos, – nebeištvėriau.

Patenkinta pamačiau, kaip ji sumišo.

Ir vėl į mane įsmigo šelmiškas Puaro žvilgsnis.

Jis trumpai apibendrino jos parodymus.

– Vadinasi, madam, jūs trinkotės galvą – nieko negirdėjote ir nematėte. Gal ką nors žinote, kas, jūsų manymu, galėtų mums šiek tiek padėti?

Misis Merkado nedvejojo:

– Ne, tikrai nežinau. Tai visiška mįslė! Tačiau turiu pasakyti, nekyla abejonės – jokios abejonės, kad žudikas atėjo iš šalies. Juk tai aišku kaip dieną.

Puaro kreipėsi į jos vyrą.

– O ką jūs, mesjė, turite pasakyti?

Misteris Merkado nervingai sumirksėjo ir ėmė pešioti sau barzdą.

– Tikriausiai taip, tikriausiai. Tačiau kaip galėjo kas nors linkėti jai bloga? Ji buvo tokia švelni... tokia maloni... – Jis pakratė galvą. – Kad ir kas ją būtų nužudęs, yra išgama – taip, išgama!

– O jūs pats, mesjė, kaip vakar praleidote popietę?

– Aš? – nesuprasdamas misteris Merkado išpūtė akis.

– Džozefai, tu buvai laboratorijoje, – pasufleravo žmona.

– Aha, laboratorijoje... ten ir buvau. Dirbau kaip paprastai.

– Kokiu laiku ten nuėjote?

Jis vėl bejėgiškai ir klausiamai pažvelgė į misis Merkado.

– Be dešimt pirmą, Džozefai.

– Aha, be dešimt pirmą.

– Ar buvote išėjęs į kiemą?

– Ne, manau, kad ne. – Pagalvojęs pridūrė: – Ne,

tikrai nebuvau.

– Kada išgirdote apie tragediją?

– Žmona atėjusi pasakė. Buvo baisu – toks smūgis. Negalėjau patikėti. Netgi dabar man sunku tikėti, jog tai tiesa.

Staiga jis ėmė drebėti.

– Klaiku... klaiku.

Misis Merkado pasiskubino padėti:

– Taip, taip, Džozefai, mes visi tą patį jaučiame. Bet privalome tvardytis. Antraip vargšui daktarui Laidneriui bus dar sunkiau.

Laidnerio veidą iškreipė skausminga grimasa ir aš supratau, kad jam nelengva pakelti šiame kambaryje tvyrančią nuotaiką. Jis pažiūrėjo į Puaro tarsi maldaudamas. Puaro greitai sureagavo.

– Mis Džonson? – kreipėsi jis.

– Deja, mažai ką galiu pasakyti, – tarė ši. Po šaižaus misis Merkado falceto buvo gera klausytis jos malonaus kultūringo balso.

– Aš dirbau svetainėje, dariau plastilino atspaudus.

– Ir nieko nematėte, nepastebėjote?

– Ne.

Puaro greitai pažvelgė į ją. Jo ausys, kaip ir mano, pagavo netikrumo gaidelę.

– Ar, madmuazele, esate tikra? Gal ką nors neaiškiai prisimenate?

– Ne, nieko...

– Tarkime, ką nors pamatėte akies krašteliu ir net nepagalvojote, kad pamatėte.

– Ne, tikrai ne, – tvirtai pakartojo ji.

– Tai ką nors išgirdote. Aha, jau abejojate, išgirdote

ar ne?

Mis Džonson kalbėjo iš lėto, ramiai ir pasverdama kiekvieną žodį:

– Dabar man vis atrodo, kad aną dieną kažkuriuo laiku išgirdau tylų aiktelėjimą... Noriu pasakyti, kad iš tikrųjų girdėjau. Visi svetainės langai buvo atviri, pro juos girdėti, kaip šūkalioja žmonės, dirba miežių laukuose. Matote, dabar aš įsikaliau mintį, kad tuokart girdėjau... girdėjau misis Laidner. Ir man labai negera. Nes jeigu būčiau šokusi ir nubėgusi į jos kambarį... kas žino? Gal būčiau spėjusi...

Daktaras Reilis autoritetingai paprieštaravo:

– Išmeskite iš galvos tokias mintis. Neabejoju, kad misis Laidner (atleisk, Laidneri) buvo smogta vos įėjus į kambarį ir ji mirė nuo to smūgio. Antrą kartą nesmogta. Antraip ji būtų įstengusi šauktis pagalbos.

– O gal būčiau sugavusi žudiką, – tarė mis Džonson.

– Madmuazele, kelinta buvo valanda? – paklausė Puaro. – Apie pusę dviejų?

– Tikriausiai panašiai... Taip, – pasakė pagalvojusi.

– Toks laikas tinka, – mąstė Puaro. – Ir daugiau nieko negirdėjote, pavyzdžiui, atidarant ar uždarant durų?

Mis Džonson papurtė galvą.

– Ne, nieko panašaus neprisimenu.

– Manau, kad sėdėjote prie stalo. Į kurią pusę atsigręžusi? Į kiemą? Senienų kambarį? Verandą? Ar į lauko pusę?

– Į kiemo.

– Ar taip sėdėdama galėjote matyti berniuką Abdu-

lą, plaunantį indus?

– O taip, jeigu būčiau žiūrėjusi, bet aš dirbau labai susikaupusi. Visas dėmesys buvo skirtas darbui.

– Tačiau jei kas nors būtų praėjęs pro langą, būtumėte pastebėjusi?

– Žinoma, beveik garantuoju.

– Ir niekas nepraėjo?

– Ne.

– O jei kas nors būtų ėjęs, na, per vidurį kiemo, ar būtumėte pastebėjusi?

– Manau, kad ne... nebent, kaip sakiau, jeigu tuo laiku būčiau žiūrėjusi pro langą.

– Jūs nematėte, kai Abdula, metęs darbą, išėjo pas kitus tarnus?

– Ne.

– Dešimt minučių – samprotavo Puaro. – Lemtingosios dešimt minučių...

Valandėlę visi tylėjo.

Staiga mis Džonson pakėlė galvą ir tarė:

– Žinote, mesjė Puaro, manau, kad visai nenorėdama jus suklaidinau. Kai pagalvojau, nebeatrodo, kad iš ten, kur sėdėjau, būčiau galėjusi išgirsti šūktelėjimą misis Laidner kambaryje. Mudvi skyrė senienų kambarys ir, kaip suprantu, jos langai rasti uždaryti.

– Šiaip ar taip, nesikrimskite, madmuazele, – lipšniai tarė Puaro. – Iš tikrųjų tai ne itin svarbu.

– Žinoma, ne. Aš suprantu. Tačiau, matote, man svarbu, nes jaučiu, kad būčiau ką nors padariusi.

– Nesisielok, mieloji Ene, – švelniai pasakė Laidneris. – Būk protinga. Gal tu girdėjai, kaip toli laukuose koks arabas pašaukė kitą.

Nuo jo švelnaus balso mis Džonson paraudo. Akyse jai pasirodė ašaros. Ji pasuko galvą į šoną ir prabilo net kimiau, nei paprastai.

– Gal ir taip. Įvykus tragedijai, žmonės visuomet prisigalvoja nebūtų dalykų.

Puaro vėl dirstelėjo į užrašų knygelę.

– Misteri Keri, manau, ne ką tegalėsite pridurti?

Ričardas Keris prabilo lėtai, negyvu balsu.

– Deja, nieko naudingo nepasakysiu. Aš budėjau kasinėjamoje teritorijoje. Tenai man ir pranešė, kas įvyko.

– O jūs nežinote ar nenumanote, gal prieš žmogžudystę įvyko kas nors svarbaus?

– Ničnieko.

– Misteri Koulmenai?

– Manęs ten iš viso nebuvo, – atsakė šis lyg ir truputį apgailestaudamas. – Vakar rytą išvažiavau į Hasaniją algų kasėjams. Kai grįžau, Emotas pasakė, kas nutiko, aš vėl sėdau į furgoną, pakviečiau policiją ir daktarą Reilį.

– O iki tol?

– Žinote, sere, visi jautėme įtampą, bet jūs tai jau žinote. Nuotykis senienų kambaryje, prieš tai dar – rankos ir veidai už lango. Atsimenate, sere? – kreipėsi jis į Laidnerį, ir šis linktelėjo. – Man vis dėlto atrodo, kad tikriausiai bus įsmukęs koks valkata. Galbūt apsukrus elgeta.

Puaro valandėlę tylėdamas žiūrėjo į jį.

– Ar jūs anglas, misteri Koulmenai? – galų gale paklausė.

– Teisingai, sere. Esu gryniausias britas.

– Tai jūsų pirmas sezonas?

– Taip.

– Ir jūs aistringai mėgstate archeologiją?

Taip apibūdintas Koulmenas gerokai sutriko. Jis išraudo ir lyg prasikaltęs mokinys pažvairiavo į Laidnerį.

– Aišku... viskas labai įdomu, – suburbuliavo jis. – Bet, žinote... iš manęs prastas mokslininkas... – Ir užsičiaupė, o Puaro nebeklausinėjo.

Susimąstęs barbeno pieštuku į stalą, pedantiškai pataisė priešais stovinčią rašalinę.

– Atrodo, – prabilo jis, – kol kas teturime tiek. Jei kuris nors iš jūsų prisimintų kokį pamirštą dalyką, tegu jis arba ji tuoj pat ateina pas mane. Dabar, aš manau, reikėtų pasikalbėti su misteriu Laidneriu ir daktaru Reiliu.

Tai buvo ženklas skirstytis. Atsistoję vorele pasukome eiti pro duris. Buvau bežengianti lauk, bet mane pašaukė balsas.

– Gal seselė Leteren būtų tokia maloni ir pasiliktų? Jos pagalba mums tikriausiai labai pravers.

Grįžau ir vėl atsisėdau prie stalo.

15 skyrius

PUARO VERSIJA

Daktaras Reilis stovėjo. Kai visi išėjo, jis rūpestingai uždarė duris. Paskui, klausiamai pažvelgęs į Puaro, užvėrė langą, išeinantį kieman. Kiti jau buvo uždaryti. Tada ir jis atsisėdo.

–*Bien**, – tarė Puaro. – Dabar mes vieni ir netrukdomi. Galime kalbėtis laisvai. Mes girdėjome, ką turėjo pasakyti ekspedicijos nariai, ir... Tačiau, *ma soeur***, ką jūs apie tai manote?

Aš paraudau. Nenuneigsi, kad keistasis žmogelis

* Gerai (pranc.)

** Mano sesele (pran.)

įžvalgus. Jis pamatė, kad man dingtelėjo viena mintis – tikriausiai mano veidas pernelyg aiškiai parodė, ką galvoju!

– Kad aš nieko... – neryžtingai tariau.

– Kalbėkite, sesele, – padrąsino daktaras Reilis. – Negaišinkite specialisto.

– Tikrai nieko rimta. Man tik atėjo į galvą, kad jei kuris iš jų ką nors žino ar įtaria, sunku pasakyti visų, o ypač – daktaro Laidnerio akivaizdoje.

Gerokai mane nustebindamas, mesjė Puaro energingai sulinksėjo.

– Būtent. Būtent. Jūs esate visiškai teisi. Aš paaiškinsiu. Toji trumpa akistata – ji man pasitarnavo. Juk Anglijoje prieš lenktynes būna žirgų paradas, ar ne? Jais prajojama priešais didžiąją tribūną, kad visi juos pamatytų ir įvertintų. Toks buvo ir šito susibūrimo tikslas. Kalbant sporto terminais, apžvelgiau galimus lenktynių dalyvius.

Laidneris karštai prieštaravo:

– Aš nė trupučio netikiu, kad kas nors iš mano ekspedicijos įsivėlęs į šį nusikaltimą!

Po to, atsigręžęs į mane, oriai pasakė:

– Sesele, būkite maloni ir tuojau pat smulkiai papasakokite mesjė Puaro, ką prieš dvi dienas mano žmona jums papasakojo.

Šitaip paraginta, išdėsčiau savo istoriją, stengdamasi kuo tiksliau prisiminti misis Laidner žodžius.

Man baigus, mesjė Puaro tarė:

– Labai gerai. Labai gerai. Mąstote aiškiai ir nuosekliai. Jūsų pagalba man bus neįkainojama.

Jis paklausė Laidnerį:

– Ar turite tuos laiškus?

– Štai jie. Maniau, kad pirmiausia norėsite juos pamatyti.

Puaro paėmė laiškus ir labai atidžiai juos perskaitė. Gerokai nusivyliau, kad jis tų laiškų nepabarstė kokiais nors milteliais ar neėmė tyrinėti pro mikroskopą, bet aš supratau, kad jis nebejaunas, todėl jo metodai ne itin šiuolaikiški. Perskaitė, ir gana. Taip kiekvienas mokėtų.

Padėjęs laiškus, atsikrenkštė.

– Dabar pradėkime tvarkingai rikiuoti faktus. Pirmąjį iš tų laiškų jūsų žmona gavo Amerikoje tuoj po vestuvių. Buvo gavusi ir daugiau, bet juos sunaikino. Po pirmo laiško, netrukus atėjo kitas. Greitai po antrojo laiško judu vos neapsinuodijote dujomis. Tuomet išvykote į užsienį ir beveik dvejus metus nebuvo jokių laiškų. Jie vėl pasirodė šiemet, kasinėjimų sezono pradžioje, taigi prieš tris savaites. Ar teisingai?

– Visiškai.

– Jūsų žmona atrodė taip įsibaiminusi, jog jūs, pasitaręs su daktaru Reiliu, pasamdėte seselę Leteren, kad būtų su ja ir padėtų jai įveikti baimę?

– Taip.

– Būta tam tikrų incidentų: barbenimas į langą, vaiduokliškas veidas, triukšmas senienų kambaryje. Jūs negalite paliudyti nė vieno iš tų reiškinių?

– Ne.

– Iš tikrųjų niekas negalėjo, išskyrus misis Laidner?

– Tėvas Lavinji matė šviesą senienų kambaryje.

– Taip, aš to nepamiršau.

Valandėlę patylėjęs, paklausė:

– Ar jūsų žmona buvo parašiusi testamentą?

– Vargu.

– Kodėl?

– Jos manymu, nevertėjo.

– Argi ji ne turtinga moteris?

– Taip, gyvendama buvo turtinga. Tėvas jai paliko stambią sumą kaip įgaliotąją nuosavybę. Ji neturėjo teisės judinti pagrindinio kapitalo. Po jos mirties jis turėjo atitekti jos vaikams, o nesant vaikų – Pitstauno muziejui.

Puaro susimąstęs barbeno į stalą.

– Jeigu taip, atrodo, vieną motyvą galime išbraukti. Jūs turbūt suprantate, kad jo pirmiausia ir ieškau. Kam naudinga velionės mirtis? Šiuo atveju muziejui. Jei būtų buvę kitaip – misis Laidner nepalikusi testamento, bet turėjusi didelį turtą, – manau, kad dabar kiltų įdomus klausimas: kas paveldėjo pinigus, jūs ar pirmasis vyras? Tačiau tuomet atsirastų vienas keblumas – norėdamas jų pareikalauti, pirmasis vyras turėtų prisikelti ir, mano manymu, jam kiltų pavojus būti suimtam, nors vargu ar praėjus tiek metų po karo būtų reikalaujama mirties bausmės. Kaip jau sakiau, pirmiausia išsiaiškinu pinigų klausimą. Toliau visuomet įtariu vyrą arba žmoną! Šiuo atveju, pirma, įrodyta, kad vakar dieną nebuvote net prisiartinęs prie savo žmonos kambario, antra, iš jos mirties nieko nelaimite, ir trečia...

Jis nutilo.

– Nagi? – tarstelėjo Laidneris.

– Trečia, – lėtai pasakė Puaro, – man atrodo, kad aš moku pažinti meilę. Manau, Laidneri, kad meilė žmonai buvo didžiausia jūsų gyvenimo aistra. Juk taip, ar

ne?

– Taip, – trumpai atsakė Laidneris.

Puaro linktelėjo.

– Vadinasi, einame toliau.

– Taigi, taigi, arčiau prie reikalo, – nekantriai paragino daktaras Reilis.

Puaro priekaištingai pažvelgė į jį.

– Nebūkite toks nekantrus, bičiuli. Tokį nusikaltimą reikia tirti nuosekliai ir tvarkingai. Tiesa sakant, tai mano pagrindinė taisyklė. Apsvarstę tam tikras tikimybes, artėjame prie labai svarbaus taško. Gyvybiškai būtina, kaip jūs sakote, atidengti kortas, tai yra, kad nieko nebūtų slepiama.

– Žinoma, – pritarė daktaras Reilis.

– Štai kodėl reikalauju absoliučios tiesos, – toliau kalbėjo Puaro.

Laidneris pažvelgė į jį su nuostaba.

– Garbės žodis, mesjė Puaro, aš nieko nenuslėpiau. Pasakiau viską, ką žinau. Be jokių išlygų.

–*Tout de même**, jūs ne viską pasakėte.

– Tikrai viską. Nerandu nė vienos smulkmenos, kurią būčiau praleidęs.

Atrodo, jis dėl to tikrai susikrimto.

Puaro lėtai papurtė galvą.

– Ne. Pavyzdžiui, nepasakėte, kodėl pasikvietėte seselę Leteren.

Laidneris nustebo.

- Bet aš juk paaiškinau. Akivaizdus dalykas. Žmonos nervai... baimė...

Puaro palinko į priekį. Lėtai ir oriai pagrasė pirštu.

---

* Vis dėlto (pranc.)

– Ne, ne, ne. Čia kai kas neaišku. Taip, jūsų žmonai pavojus, taip, jai gresia mirtis. O jūs šaukiatės ne policijos, net ne privataus seklio, o medicinos sesers! Nematau logikos!

– Aš... aš, – sulemeno Laidneris. Jo skruostai išraudo. – Aš maniau... – ir nutilo.

– Tą ir norime sužinoti, – padrąsino jį Puaro. – Ką gi jūs manėte?

Laidneris tebetylėjo. Atrodė priblokštas ir atšiaurus.

– Matote, – Puaro prabilo maldaujamai ir meiliai, – viskas, ką pasakojote, atrodo įtikima, išskyrus tai. Kodėl seselė? Atsakymas yra, taip. Iš tikrųjų galimas tik vienas atsakymas. Jūs pats netikėjote, kad žmonai gresia pavojus.

Staiga Laidneris pratrūko:

– Dieve, pasigailėk, – suaimanavo, – aš netikėjau, netikėjau!

Dabar Puaro nenuleido nuo jo akių kaip katė nuo pelės urvelio – pasistengusi šokti, vos tik išlįs pelytė.

– Taigi, ką jūs manėte? – paklausė.

– Nežinau. Nežinau...

– Žinote. Puikiai žinote. Galbūt aš galiu jums padėti – spėliodamas. Ar jūs, daktare Laidneri, įtarėte, kad tuos visus laiškus parašė pati žmona?

Atsakymo nereikėjo. Puaro spėjimas visiškai pasitvirtino. Iš siaubo pakelta ranka, lyg maldaujanti pasigailėjimo, bylojo aiškiau, nei žodžiai.

Aš atsidusau. Aha, vis dėlto ne veltui įtariau! Prisiminiau, kokiu keistu balsu daktaras Laidneris paklausė, ką apie visa tai manau. Susimąsčiusi, iš lėto linktelėjau ir staiga pajutau, kad mesjė Puaro žvelgia į mane.

– Jums, sesele, irgi taip atrodė?
– Tokia mintis buvo šovusi į galvą, – prisipažinau.
– Kodėl?
Paaiškinau, kad vokas, kurį man parodė misteris Koulmenas, buvo adresuotas ta pačia rašysena.
Puaro atsigręžė į Laidnerį.
– Ar ir jūs pastebėjote panašumą?
Laidneris patvirtino:
– Taip. Raidės mažos ir sugrūstos, o Luizos didelės ir retos, bet keletas laiškų atitinka jos raštą. Aš parodysiu.
Iš vidinės kišenės išsitraukęs pluoštą laiškų, išrinko vieną lapą ir padavė Puaro. Tai buvo dalis laiško, kurį jam buvo parašiusi žmona. Puaro atidžiai jį palygino su anoniminiais laiškais.
– Taip, – sumurmėjo, – taip. Yra panašumo: savotiškai suraityta “s”, energingai užriesta “e”. Aš nesu rašysenos specialistas – negaliu garantuoti (beje, nesu matęs dviejų rašysenos ekspertų, kurie sutartų nors dėl vieno dalyko), bet galima štai ką pasakyti: abiejų rašysenų panašumas didelis. Labai galimas dalykas, kad rašyta to paties asmens. Tačiau nesu tikras. Privalome nepamiršti atsitiktinumų.
Atsilošęs krėsle, lėtai samprotavo:
– Yra trys tikimybės. Pirma, rašysenų panašumas – grynas sutapimas. Antra, kad tuos grėsmingus laiškus tam tikrais neaiškiais sumetimais parašė pati misis Laidner. Trečia, kad jie parašyti žmogaus, kuris tyčia mėgdžiojo jos raštą. Kam? Atrodo, jokios logikos. Viena iš tų trijų tikimybių turi būti tikroji. Valandėlę pagalvojęs, vėl žvaliai paklausė Laidnerio:

– Kai jums pirmą kartą pasirodė, kad tų laiškų autorė gali būti pati misis Laidner, kokią teoriją suformulavote?

Laidneris papurtė galvą.

– Pasistengiau kuo greičiau pamiršti įtarimą. Jutau, koks jis siaubingas.

– Ir neieškojote paaiškinimo?

Jis dvejojo.

– Žinote, bijojau, ar tik nerimas dėl praeities nepakenkė žmonos smegenims. Pamaniau, gal ji tuos laiškus parašė nesąmoningai. Juk taip būna? – paklausė daktarą Reilį.

Šis papūtė lūpas.

– Žmogaus smegenys beveik viską gali, – miglotai atsakė.

Tačiau jis žybtelėjo akimis Puaro pusėn, ir pastarasis, lyg paklusdamas tam žvilgsniui, perėjo prie kitos temos.

– Laiškai įdomūs, bet privalome sutelkti dėmesį į nusikaltimą kaip visumą. Man regis, yra trys galimi sprendimai.

– Trys?

– Taip. Pirmas sprendimas – paprasčiausias. Jūsų žmonos pirmasis vyras tebėra gyvas. Iš pradžių grasina, vėliau savo grasinimą įvykdo. Priėmę šį sprendimą, turime išsiaiškinti, kaip jis nepastebėtas pateko į vidų ir pabėgo.

Antras sprendimas: misis Laidner dėl jai vienai žinomų priežasčių (kurios gal aiškesnės medicinos specialistui, negu paprastam mirtingajam) pati parašo grasinamus laiškus. Ji surežisuoja ir atsitikimą su dujomis

(prisiminkite, tai ji jus pažadino sakydama, kad užuodžia dujas). Tačiau jei misis Laidner pati rašė tuos laiškus, jai negalėjo grėsti pavojus iš tariamojo autoriaus. Taigi žudiko privalome ieškoti kitur. Jei tiksliau – jūsų ekspedicijoje. Taip, - pabrėžė jis, atsakydamas į protestuojamą Laidnerio burbėjimą, - tai vienintelė logiška išvada. Vienas iš jų nužudė ją dėl asmeninio keršto. Tas asmuo, drįstu pasakyti, galbūt žinojo apie laiškus, ar bent žinojo, kad misis Laidner bijo, ar apsimeta bijanti kažkokio žmogaus. Žudiko manymu, tas faktas jo naudai. Jis įsitikinęs, kad žmogžudystė bus priskirta paslaptingajam prašalaičiui, tų grasinimų autoriui.

Šis sprendimas dar turi variantą, kad laiškus rašė pats žudikas, žinodamas misis Laidner praeitį. Tačiau tokiu atveju nelabai aišku, kam nusikaltėliui reikėjo mėgdžioti misis Laidner rašyseną, nes, kaip matome, jam būtų parankiau, jei laiškai atrodytų rašyti pašalinio žmogaus.

Trečias sprendimas man atrodo įdomiausias. Tarkime, kad tie laiškai tikri. Juos parašė misis Laidner pirmasis vyras (arba jo jaunesnysis brolis) ir jis yra vienas iš ekspedicijos narių.

16 skyrius

ĮTARIAMIEJI

Laidneris pašoko.

– Negali būti! Tikrai negali būti! Absurdas!

Misteris Puaro ramiai į jį pažiūrėjo, bet nieko nesakė.

– Jūs teigiate, kad buvęs mano žmonos vyras yra vienas iš ekspedicijos narių ir ji jo nepažino?

– Būtent. Truputį pagalvokite. Jūsų žmona gyveno su tuo žmogumi kelis mėnesius ir dar beveik prieš dvidešimt metų. Argi po tiek laiko ji sutikusi pažintų? Nemanau. Bus pasikeitęs veidas, pasikeitusi išvaizda –

balsas gal nelabai pasikeitęs, bet tokią smulkmeną jis galėjo sutvarkyti. Be to, nepamirškite, kad ji jo ieško ne šalia savęs. Jį įsivaizduoja kur nors toli – pašalinį žmogų. Ne, nemanau, kad jį pažintų. Yra dar viena galimybė: jaunesnysis brolis, anais laikais jis dar buvo vaikas, karštai mylintis vyresnįjį brolį. Dabar jis – vyras. Ar ji pažins, kad beveik trisdešimties metų vyras ir dešimties ar dvylikos metų berniukas – tas pats žmogus? Taip, nereikia pamiršti jaunojo Viljamo Bosnerio. Žinokite, jo akimis žiūrint, brolis – ne išdavikas, o veikiau patriotas, kankinys, žuvęs dėl savo tėvynės Vokietijos. Jo akimis žiūrint, išdavikė yra misis Laidner – pabaisa, pasiuntusi myriop numylėtąjį brolį! Jautrus vaikas gali garbinti didvyrį, o jaunuolį gali apsėsti mintis, kurią tebepuoselėja ir būdamas suaugęs vyras.

– Tikra tiesa, – tarė daktaras Reilis. – Paplitusi nuostata, kad vaikai lengvai viską pamiršta, yra klaidinga. Daugelis žmonių taip ir pasensta, neišsivadavę iš kokios nors idėjos, kuri jiems buvo įteigta dar kūdikystėje.

– *Bien**. Turime šias dvi tikimybes. Frederiką Bosnerį, dabar penkiasdešimties su trupučiu vyrą, ir Viljamą Bosnerį, kuriam turėtų būti apie trisdešimt metų. Patikrinkime šiuo požiūriu jūsų darbuotojus.

– Fantastika, – sumurmėjo Laidneris. – Mano darbuotojus! Savo paties ekspediciją!

– Todėl ir niekuo neįtariamą, – sausai tarė Puaro. – Labai naudingas įsitikinimas. *Commençons*!** Kas absoliučiai negali būti Frederikas ir Viljamas?

– Moterys.

---

* Taigi (pranc.)

** Pradėkime (pranc.)

– Suprantama. Mis Džonson ir misis Merkado išbraukiamos. Kas dar?

– Keris. Mes dirbome kartu ne vienerius metus dar prieš pažintį su Luiza...

– Be to, amžius netinka. Jis turėtų būti trisdešimt aštuonerių ar devynerių metų, – Frederikas per jaunas, Viljamas per senas. Dabar likusieji. Tėvas Lavinji ir misteris Merkado. Bet kuris iš jų galėtų būti Frederikas Bosneris.

– Bet sere! – sušuko Laidneris pusiau piktai, pusiau juokais. – Tėvas Lavinji – visam pasauliui žinomas įrašų šifruotojas, o Merkado jau daug metų dirba garsiame Niujorko muziejuje. Neįmanoma, kad kuris nors iš jų būtų žmogus, apie kurį galvojate!

Puaro išdidžiai numojo ranka.

– Neįmanoma, neįmanoma... Nepripažįstu tokio žodžio! Neįmanoma – o, aš tą "neįmanoma" visada išstudijuoju! Bet kol kas jo nesvarstykime. Ką dar turite? Karlas Raiteris, jaunuolis vokišku vardu, Deividas Emotas...

– Nepamirškite, kad jis su manimi dirba trečią sezoną.

– Tas jaunuolis apdovanotas kantrybe. Jis neskubėtų, jei darytų nusikaltimą. Viskas būtų idealiai paruošta.

Laidneris tik atsiduso.

– Ir paskutinis, Viljamas Koulmenas, – toliau vardijo Puaro.

– Jis anglas.

– *Pourquoi pas?** O ar misis Laidner nesakė, kad anas berniukas išvykęs iš Amerikos ir nežinia kur esąs?

* Kodėl ne? (pranc.)

Jis galėjo užaugti ir Anglijoje.

– Viskam jūs turite atsakymą, – tarė Laidneris.

Aš įtemptai galvojau. Iš pat pradžių misterio Koulmeno elgesys man labiau priminė P. Dž. Voudhauzo knygos herojų, nei gyvą jauną žmogų. Nejaugi jis išties visą laiką vaidino?

Puaro rašėsi knygelėje.

– Aiškinkimės toliau nuosekliai ir tvarkingai, – pasakė. – Pirmuoju atveju turime du žmones – tėvą Lavinji ir misterį Merkado. Antruoju – Koulmeną, Emotą ir Raiterį. Dabar panagrinėkime kitą aspektą – galimybes. Kas iš ekspedicijos narių turėjo galimybę įvykdyti nusikaltimą? Keris buvo prie kasinėjimų, Koulmenas – Hasanijoje, jūs pats – ant stogo. Lieka tėvas Lavinji, misteris Merkado, misis Merkado, Deividas Emotas, Karlas Raiteris, mis Džonson ir seselė Leteren.

– O! – šūktelėjau vos nepašokdama nuo kėdės.

Misterio Puaro akys šelmiškai sužibėjo.

– Taip, *ma soeur*, jus irgi turiu įtraukti. Jūs visai lengvai galėjote nueiti ir užmušti misis Laidner, kol kiemas buvo tuščias. Esate raumeninga ir stipri, o ji būtų ničnieko neįtarusi.

Taip susikrimtau, jog nebegalėjau žodžio išlementi. Mačiau, kad daktarą Reilį ėmė juokas.

– Įdomus nusikaltimas: seselė vieną po kito žudo savo pacientus, – sumurmėjo jis.

Aš į jį taip pažiūrėjau!

Laidnerio mintys buvo pasukusios kita linkme.

– Misteri Puaro, tik ne Emotas, – paprieštaravo jis. – Išbraukite jį. Nepamirškite, kad tas dešimt minučių jis buvo su manimi ant stogo.

– Vis tiek negalime jo neįtraukti. Jis galėjo nulipti, nueiti tiesiai į misis Laidner kambarį, užmušti ją ir tik tada pašaukti berniuką. Arba galėjo ją užmušti kuriuo nors laiko tarpu, kai berniuką buvo pasiuntęs ant stogo pas jus.

Laidneris purtydamas galvą burbtelėjo:

– Košmaras! Viskas tiesiog fantastiška.

Mano nuostabai, Puaro sutiko:

– Tai tiesa. Nusikaltimas fantastiškas. Tokių nedažnai pasitaiko. Šiaip žmogžudystė būna labai atgrasi ir labai paprasta. O ši žmogžudystė neeilinė... Spėju, daktare Laidneri, kad ir jūsų žmona buvo neeilinė moteris.

Jis pataikė kaip pirštu į akį ir aš net pašokau.

– Juk taip, sesele? – paklausė Puaro.

Laidneris ramiai paprašė:

– Sesele, papasakokite jam, kokia buvo Luiza. Jūs nešališka.

Kalbėjau atvirai.

– Ji buvo labai miela. Negalėjai ja nesižavėti ir vis norėdavai kuo nors jai pasitarnauti. Aš nebuvau sutikusi kitos tokios moters.

– Ačiū, – su šypsena padėkojo Laidneris.

– Vertingas pašalinio asmens liudijimas, – mandagiai tarė Puaro. – Ką gi, einam toliau. Su antrašte „galimybės“ turime septynias pavardes: seselę Leteren, mis Džonson, misis ir misterį Merkado, misterį Raiterį, misterį Emotą ir tėvą Lavinji.

Jis vėl atsikrenkštė. Esu pastebėjusi, kad svetimšaliai moka skleisti keisčiausius garsus.

– Įsivaizduokime, kad teisinga mūsų trečioji teorija. Taigi žudikas – Frederikas arba Viljamas Bosneris, ir

tas arba tas yra vienas iš ekspedicijos. Palyginę abu sąrašus, šituo įtariamų asmenų skaičių galime sumažinti ligi keturių. Tėvo Lavinji, misterio Merkado, Karlo Raiterio ir Deivido Emoto.

– Apie tėvą Lavinji negali būti nė kalbos, – tvirtai pareiškė Laidneris. – Jis yra vienas iš Kartaginos *Pères Blancs**.

– Ir jo barzda tikra, – leptelėjau.

– *Ma soeur*, – tarė Puaro, – aukštos klasės žmogžudys niekuomet nenešioja netikros barzdos!

– Iš kur jūs žinote, kad šis žmogžudys aukštos klasės? – priekabiai paklausiau.

– Mat jeigu jis būtų buvęs kitoks, man jau dabar viskas būtų aišku, o taip nėra.

Pasipūtėlis, ir tiek, pamaniau.

– Be to, – grįžau prie barzdos, – turėjo praeiti daug laiko, kol tokia užaugo.

– Dalykiška pastaba, – tarė Puaro.

Laidneris suirzo:

– Juokinga, tiesiog juokinga. Jis ir Merkado, abu gerai žinomi. Jau daug metų.

Puaro atsigręžė į jį.

– Jūs ne taip žiūrite. Nesuvokiate labai svarbaus dalyko. Jei Frederikas Bosneris nėra miręs – ką jis veikė visus tuos metus? Tikriausiai gyveno svetima pavarde. Padarė karjerą.

– Kaip *Pères Blancs*? – skeptiškai paklausė daktaras Reilis.

– Taip, šiek tiek fantastiška, – pripažino Puaro. – Tačiau negalime to visiškai atmesti. Be to, yra daugiau

* Baltųjų tėvų kongregacija (pranc.)

galimybių.

– Jaunimas? – tarė Reilis. – Jei norite žinoti mano nuomonę, yra tik vienas, bent kiek panašus į įtariamąjį.

– Kas gi toks?

– Karlas Raiteris. Tiesą sakant, jo nėra kuo kaltinti, bet gerai pagalvojus tektų pripažinti keletą dalykų: tinkamas amžius, vokiškas vardas. Jis dirba čia pirmus metus ir turėjo progą. Jam tereikėjo šoktelėti iš fotolaboratorijos, perbėgti kiemą, atlikti savo juodą darbą ir sprukti atgal, kol aplink nė gyvos dvasios. Jei jam nesant kas nors būtų užsukęs į fotolaboratoriją, vėliau jis būtų galėjęs pasiaiškinti, kad dirbęs tamsiajame kambarėlyje. Nesakau, kad jis yra kaip tik tas žmogus, kurio ieškote, bet jeigu ketinate ką nors įtarti, manau, jog jis turbūt tinkamiausias.

Neatrodo, kad jis būtų įtikinęs Puaro: pastarasis linktelėjo, bet abejodamas.

– Ką gi, panašu, bet viskas gali būti ne taip paprasta, kaip atrodo. – Ir pridūrė: – Kol kas nebesvarstykime to. Dabar norėčiau apžiūrėti kambarį, kur įvyko nusikaltimas.

– Žinoma. – Laidneris, pasirausęs kišenėse, pažvelgė į daktarą Reilį.

– Kapitonas Meitlendas paėmė raktą, – pasakė jis.

– Meitlendas man atidavė, – paaiškino Reilis. – Jis išskubėjo aiškintis to įvykio pas kurdus.

Reilis išsitraukė raktą.

Laidneris neryžtingai tarė:

– Gal neprieštarausite, jei aš ne... Tegul seselė...

– Be abejo. Be abejo. Visiškai suprantu. Aš nė kiek

nenorėčiau jums suteikti nereikalingo skausmo. *Ma soeur*, malonėkite mane palydėti.

– Žinoma.

17 skyrius

DĖMĖ ŠALIA PRAUSTUVO

Misis Laidner kūnas buvo išvežtas į Hasaniją skrodimui, bet kambarys liko neliestas. Jame buvo tiek nedaug daiktų, jog policija labai greitai viską apžiūrėjo.

Įėjus, dešinėje stovėjo lova. Priešais duris buvo du grotuoti langai, išeinantys į laukus. Tarp langų – paprastas ąžuolinis stalas su dviem stalčiais, kuris misis Laidner atstojo tualetinį stalelį. Rytinėje sienoje kyšojo kablių eilė, ant jų medvilniniuose maišuose buvo sukabintos suknelės, šalia stovėjo komoda. Į kairę nuo durų – praustuvas. Viduryje kambario riogsojo didžiulis ąžuolo stalas, ant jo buvo padėta sugeriamojo po-

pieriaus, rašalinė ir nedidelis aplankas. Kaip tik jame misis Laidner ir laikė anoniminius laiškus. Užuolaidos trumpos, iš vietinio audeklo, balto su oranžiniais ruoželiais. Akmens grindys išklotos ožkenų patiesalais: trys siauri rudi, su baltais dryžiais, gulėjo priešais langus ir praustuvą, o vienas, didesnis ir geresnis, baltas su rudais dryžiais, – tarp lovos ir rašomojo stalo.

Nebuvo nei spintų, nei nišų ar ilgų užuolaidų – jokios vietos, kur būtų buvę galima pasislėpti. Lova geležinė, dygsniuotos margos medvilnės apklotas. Vienintelis prabangos ženklas – trys minkštutės, purios pūkų pagalvės. Be misis Laidner, niekas tokių neturėjo.

Daktaras Reilis keliais žodžiais paaiškino, kur rasta misis Laidner, – sukniubusi ant patiesalo prie lovos.

Norėdamas pailiustruoti kaip, jis man pamojo pirštu, kad prieičiau.

– Gal, sesele, parodytumėte? – paklausė.

Aš nesu skrupulinga. Atsiguliau ant grindų ir susirangiau tokia poza, kokia buvo rasta misis Laidner.

– Radęs sukniubusią žmoną, Laidneris pakėlė jos galvą, – tarė Reilis. – Bet aš jį išklausinėjau, ir aišku, kad kūno padėties jis nepakeitė.

– Regis, viskas aišku, – pasakė Puaro. – Ji gulėjo, miegojo ar šiaip ilsėjosi. Staiga kažkas atidarė duris, ji pažvelgė, atsikėlė...

– O jis smogė, – užbaigė daktaras. – Nuo smūgio ji neteko sąmonės ir labai greitai mirė. Matote... – ir jis paaiškino sužalojimą medicinos terminais.

– Taigi, kraujo nedaug? – paklausė Puaro.

– Taip, visas kraujas išsiliejo į smegenis.

– *Eh bien*, – kalbėjo Puaro, – atrodo, pakankamai

aišku, tik vienas dalykas kliūva. Jeigu įėjo nepažįstamas žmogus, kodėl misis Laidner nesišaukė pagalbos? Jei būtų surikusi, ją būtų išgirdę. Seselė Leteren būtų išgirdusi, Emotas ir berniukas.

– Atsakymas paprastas, – ramiai tarė daktaras Reilis. – Tai nebuvo nepažįstamas žmogus.

Puaro linktelėjo.

– Taip, – pasakė susimąstęs. – Galimas dalykas, ji nustebo, bet neišsigando. Jam smogiant gal ir riktelėjo, bet per vėlai.

– Ir tą riktelėjimą išgirdo mis Džonson?

– Taip, jei iš tiesų girdėjo. Tik abejoju. Šios molio sienos labai storos, o langai buvo uždaryti.

Jis priėjo prie lovos.

– Ar jūs tikrai ją palikote gulinčią? – paklausė manęs.

Tiksliai paaiškinau, ką dariau.

– Ar ji ketino miegoti, ar skaityti?

– Daviau dvi knygas – vieną lengvo turinio, o kita buvo memuarai. Paprastai ji skaitydavo, bet kartais ir nusnausdavo.

– O ji, kaip čia pasakius, buvo tokia, kaip visada?

Pagalvojau.

– Taip. Atrodė kuo normaliausiai ir geros nuotaikos. Gal kiek atsaini, bet aš pamaniau, kad dėl to, jog man buvo viską išpasakojusi. Tokiais atvejais žmonėms kartais būna nesmagu.

Puaro akys blykstelėjo.

– O taip, tikrai, man tai puikiai žinoma.

Jis apsidairė.

– Kai įėjote po nužudymo, ar čia viskas buvo taip,

kaip pirma?

Aš irgi apsidairiau.

– Manau, kad taip. Neprisimenu, kad kas būtų pasikeitę.

– Neliko jokio pėdsako to daikto, kuriuo buvo smogta?

– Ne.

Puaro pasižiūrėjo į daktarą Reilį.

– Kas, jūsų manymu, tai galėjo būti?

Daktaras greitai atsakė:

– Koks nors labai kietas didelis daiktas be jokių aštrių kampų ar briaunų. Tarkime, apskritas statulos postamentas – kas nors tokio. Įsidėmėkite, aš netvirtinu, kad tai ir buvo postamentas. Tik panašus daiktas. Smogta su didžiule jėga.

– Stiprios rankos? Vyro rankos?

– Taip. Nebent...

– Nebent – kas?

Daktaras Reilis iš lėto pasakė:

– Gali būti ir taip, kad misis Laidner klūpėjo – tuomet, smogiant sunkiu daiktu, nebūtų reikėję tokios didelės jėgos.

– Klūpėjo... – svarstė Puaro. – Tai mintis, taip.

– Turėkite omenyje, tai ir tėra mintis, – paskubėjo įspėti gydytojas. – Nėra jokių įrodymų, kad taip ir buvo.

– Bet galėjo.

– Taip. Beje, prisiminus aplinkybes, nėra ir fantastiška. Baimė galėjo parklupdyti, o ne priversti rėkti, nes intuicija jai pasakė, kad per vėlu: niekas nespėtų ateiti į pagalbą.

– Taip, – mąsliai ištarė Puaro. – Įdomi mintis...

Labai kvaila, pagalvojau. Nė akimirką nepajėgiau įsivaizduoti misis Laidner prieš ką nors klūpančios.

Puaro lėtai apėjo kambarį. Atidarė langus, patikrino grotas, iškišo pro jas galvą ir įsitikino, kad pečiai niekaip nelenda.

– Kai ją radote, langai buvo uždaryti, – pasakė. – O kai išėjote be penkiolikos pirmą, ar jie irgi buvo uždaryti?

– Taip, po priešpiečių jie visada uždaromi. Šitie langai neturi marlės, kaip svetainėje ar valgomajame. Juos uždaro, kad nelįstų musės.

– Šiaip ar taip, pro juos vis tiek niekas nebūtų įlindęs, – samprotavo Puaro. – Sienos nepaprastai storos... nėra jokių liukų ar stoglangių. Ne, į šį kambarį vienas kelias – pro duris. Prie durų veda irgi vienas kelias – per kiemą. Į kiemą vienas įėjimas – pro arką. Už arkos buvo penki žmonės, ir visi pasakoja tą patį, todėl aš nemanau, kad jie meluotų... Ne, jie nemeluoja. Nėra papirkti, kad tylėtų. Žudikas buvo viduje...

Aš tylėjau. Dabar, kai stovime susispietę apie šį stalą, argi nejaučiu to paties?

Puaro šniukštinėjo po kambarį. Nuo komodos paėmė fotografiją. Pagyvenusio vyro žila ožio barzdele. Jis klausiamai pažvelgė į mane.

– Misis Laidner tėvas, – paaiškinau. – Ji man taip sakė.

Padėjęs nuotrauką, pakilnojo tualeto reikmenis – iš vėžlio kiauto, paprastus, bet gražius. Apžvelgė knygas ant lentynos, garsiai perskaitydamas pavadinimus:

– „Kas buvo graikai?“, „Reliatyvumo teorijos įva-

das“, „Ledi Hesterės Stenhoup gyvenimas“, „Grįžtant prie Matuzalio“, „Linda Kondon“. Taip, jos gal kai ką ir sako. Jūsų misis Laidner buvo nekvaila. Turėjo galvą.

– O! Ji buvo labai protinga moteris, – karštai pritariau. – Apsiskaičiusi, apie viską nusimanė. Nepaprastas žmogus.

Jis nusišypsojo.

– Taip, jau įsitikinau.

Ir žengė toliau. Valandėlę stovėjo šalia praustuvo, prie kurio stovėjo daugybė buteliukų ir kremo flakonėlių.

Staiga jis atsiklaupė ir įbedė akis į patiesalą.

Daktaras Reilis ir aš greitai priėjome. Puaro tyrinėjo tamsiai rudą dėmelę, beveik nepastebimą rudame patiesalo dryžyje. Tiesą sakant, buvo įžiūrima tik ten, kur kliudė baltą dryžį.

– Ką pasakysite, daktare? – paklausė. – Ar čia kraujas?

Daktaras Reilis pasilenkė.

– Ko gera. Jei norite, patikrinsiu.

– Būtumėte labai malonus.

Misteris Puaro apžiūrėjo ąsotį ir dubenį. Ąsotis buvo padėtas ant praustuvo krašto. Dubuo tuščias, o šalia praustuvo stovėjo senas žibalo bakas su nešvariu vandeniu.

– Sesele, gal prisimenate? Kai be penkiolikos pirmą išėjote, ar ąsotis buvo iškeltas, ar stovėjo dubenyje?

– Nesu tikra, – atsakiau po valandėlės. – Vis dėlto manau, kad stovėjo dubenyje.

– Aha?

– Matote, – greitai pridūriau, – aš taip manau tik todėl, kad jis visada taip stovėdavo. Tarnai po priešpiečių jį šitaip palieka. Todėl ir galvoju, kad man būtų kritę į akis, jei ąsotis būtų stovėjęs ne dubenyje.

Jis supratingai linktelėjo.

– Taip, žinoma. Toks jau jūsų darbas ligoninėje. Jei kambaryje kas nors būtų buvę ne taip, būtumėte nesąmoningai pataisiusi, net nepastebėdama, ką darote. O po nužudymo? Ar ąsotis stovėjo taip, kaip dabar?

Papurčiau galvą.

– Tuomet nepastebėjau. Aš tik žiūrėjau, ar yra vieta, kur gali būti kas nors pasislėpęs, ir ar žudikas ko nors nepametęs.

– Tikrai kraujas, – tarė daktaras Reilis atsistodamas. – Ar tai svarbu?

Puaro susiraukė ir nekantriai skėstelėjo rankomis.

– Nežinau. Kaip galėčiau žinoti? Galbūt visiškai nesvarbu. Tarkime, žudikas ją palietė – jam ant rankų pateko kraujo... labai nedaug, bet vis dėlto kraujo. Taigi jis nuėjo prie praustuvo ir nusiplovė rankas. Taip galėjo būti. Tačiau aš negaliu kategoriškai tvirtinti, kad taip ir buvo. Toji dėmelė gali būti visiškai nesvarbi.

– Kraujo tikriausiai buvo labai mažai, – abejojo daktaras Reilis. – Neturėjo ištrykšti ar panašiai. Nebent iš žaizdos būtų išsisunkę keli lašai. Žinoma, jei jis lietė žaizdą...

Aš sudrebėjau. Vaizduotėje iškilo klaikus paveikslas. Išvydau vyrą – galbūt tą gražų jaunuolį rausvu it kiaulės snukučiu: kaip jis smogia tai žaviai moteriai, po to pasilenkia ir su šiurpiu pasitenkinimu liečia žaizdą, o jo veidas, galbūt, visiškai kitoks... žiaurus ir piktas....

Daktaras Reilis pamatė, kaip aš sudrebėjau.

– Kas yra, sesele? – paklausė.

– Nieko, kažko šiurpas nukrėtė, ir tiek.

Misteris Puaro atsigręžė ir pasižiūrėjo į mane.

– Žinau, ko jums reikia, – pasakė. – Kai mes čia baigsime, aš su daktaru, grįždami į Hasaniją, paimsime ir jus. Daktare, juk pakviesite seselę Leteren arbatos?

– Su malonumu.

– O ne, daktare, – užprotestavau. – Kam to reikia!

Mesjė Puaro draugiškai patapšnojo man per petį. Visai kaip anglas, ne svetimšalis.

– Jūs, *ma soeur*, darysite, kaip liepta. Be to, ir man bus naudinga. Yra dar daug dalykų, apie kuriuos noriu su jumis pasišnekėti, o čia negaliu, nes reikia laikytis padorumo. Gerasis daktaras Laidneris dievino žmoną ir tiki, – o, kaip tiki, – kad ir visi kiti jautė jai tą patį! Tačiau tai, mano nuomone, prieštarautų žmogaus prigimčiai! Ne, mes norime pasikalbėti apie misis Laidner – kaip jūs sakote? – nusimovę pirštines! Taigi nutarta. Kai čia baigsime, vešimės jus į Hasaniją.

– Manau, kad man ir taip reikia išvažiuoti. Nebepatogu čia būti.

– Dieną kitą pabūkite, – paprašė daktaras Reilis. – Išvažiuosite po laidotuvių.

– Lengva pasakyti, o jeigu, daktare, ir mane nužudys?

Aš paklausiau pusiau juokais, daktaras Reilis irgi tai suprato ir, man regis, būtų atsakęs kaip nors šmaikščiai.

Tačiau, mano nuostabai, mesjė Puaro sustojo viduryje kambario kaip stabo ištiktas ir susiėmė už galvos.

– O! Juk gali būti... – sumurmėjo. – Pavojus yra – taip, didelis pavojus, ir ką daryti? Kaip nuo jo apsisaugoti?

– Na jau, mesjė Puaro, aš tik pajuokavau! Įdomu, kas gi norėtų mane žudyti?

– Jus arba ką nors kitą, – tarė jis, ir man visiškai nepatiko, kaip jis tai pasakė. Net šiurpulys nukrėtė.

– Bet kodėl? – neatstojau.

Jis pažiūrėjo man tiesiai į akis.

– Juokauju, madmuazele. Juokauju. Tačiau yra dalykų, kurie visai nejuokingi. To mane išmokė mano profesija. Vienas ir pats baisiausias iš jų yra tai, kad žudyti įprantama.

18 skyrius

ARBATA PAS DAKTARĄ REILĮ

Prieš išvažiuodamas Puaro apėjo ekspedicijos namus ir pastatus už vartų. Paklausinėjo tarnus, tai yra, daktaras Reilis klausimus bei atsakymus iš anglų kalbos vertė į arabų ir atvirkščiai.

Tie klausimai daugiausia buvo apie nepažįstamąjį, kurį misis Laidner ir aš buvome mačiusios žiūrint pro langą ir su kuriuo kitą dieną kalbėjosi tėvas Lavinji.

– Jūs tikrai manote, kad tas žmogus kaltas? – paklausė daktaras Reilis, kai jo automobiliu kratėmės į Hasaniją.

– Noriu turėti visą informaciją, – toks buvo Puaro

atsakymas.

Tie žodžiai puikiai apibūdino jo metodus. Vėliau patyriau, kad nebuvo tokio dalyko, nė menkiausių nuogirdų, kas jam nerūpėtų. Šiaip jau vyrai nemėgsta paskalų.

Turiu prisipažinti, kad apsidžiaugiau, daktaro Reilio namuose pavaišinta puodeliu arbatos. Pamačiau, kaip mesjė Puaro įsidėjo penkis gabalėlius cukraus.

Stropiai juos maišydamas tarė:

– O dabar jau galime kalbėtis, taip? Galime nuspręsti, kas padarė nusikaltimą.

– Lavinji, Merkado, Emotas ar Raiteris? – paklausė daktaras Reilis.

– Ne, ne, – tai trečioji teorija. Norėčiau, kad galvotume apie antrąją teoriją – pamirštume paslaptingąjį vyrą ir svainį, sugrįžusius iš praeities. Imkime ir pasvarstykime, kas iš ekspedicijos turėjo galimybę nužudyti misis Laidner ir kas ją galbūt nužudė.

– Man atrodo, ši teorija jums ne itin patraukli.

– Nieko panašaus. Tačiau man būdingas įgimtas taktas, – priekaištingai tarė Puaro. – Argi galiu misterio Laidnerio akivaizdoje nagrinėti motyvus, dėl kurių kas nors iš ekspedicijos galėjo nužudyti jo žmoną? Būtų buvę netaktiška. Turėjau palaikyti iliuziją, kad jo žmona buvo nuostabi ir visi ją nepaprastai mylėjo! O iš tikrųjų buvo visiškai kitaip. Dabar galime būti žiaurūs, nešališki ir sakyti, ką manome. Mums nebereikia tausoti kieno nors jausmų. Štai mums ir padės seselė Leteren. Esu tikras, kad ji nepaprastai įžvalgi.

– Na, nežinau, – tarstelėjau.

Daktaras Reilis man atkišo lėkštę su paplotėliais –

„dėl stiprybės“, kaip jis pasakė. Jie buvo labai gardūs.

– Pradėkite, – linksmai ir draugiškai pasiūlė mesjė Puaro. – Jūs, *ma soeur*, tiksliai papasakokite, ką jautė misis Laidner kiekvienas ekspedicijos narys.

– Kad aš tik savaitę buvau, mesjė Puaro.

– Jūsų nuovokumo žmogui pakanka. Medicinos sesuo greitai apibendrina. Ji susidaro nuomonę ir pagal ją elgiasi. Nagi pradėkime. Pavyzdžiui, tėvas Lavinji.

– Na, apie jį nieko tikra negaliu pasakyti. Atrodo, kad juodu mėgo šnekučiuotis. Tik jie visada kalbėdavo prancūziškai, o aš tą kalbą menkai suprantu, nors mokykloje teko mokytis. Manau, kad jie daugiausia aptarinėdavo knygas.

– Taip sakant, būdavo draugiškai nusiteikę?

– Galima ir taip sakyti. Vis dėlto, manau, kad ji glumino tėvą Lavinji, o jis... dėl to beveik pyko, jei suprantate, ką turiu omenyje.

Ir aš papasakojau apie pokalbį su juo pirmąją dieną, kai misis Laidner jis pavadino „pavojinga moterimi“.

– Labai įdomu, – tarė mesjė Puaro. – O ji... kaip atrodo, ką ji manė apie tėvą Lavinji?

– Irgi sunku pasakyti. Ne taip lengva būdavo sužinoti, ką ji mano apie kitus žmones. Ko gero, kai kada jis glumindavo ją. Prisimenu, kaip misteriui Laidneriui ji kartą pasakė, kad tėvas Lavinji nepanašus į jokį jos pažįstamą dvasininką.

– Sukompromituosite tėvą Lavinji, – pasišaipė daktaras Reilis.

– Mielas bičiuli, – kreipėsi Puaro, – gal jūsų pacientai laukia? Nė už ką nenorėčiau jūsų atitraukti nuo profesinių pareigų.

– Pilna ligoninė.

Daktaras Reilis atsistojo ir pareiškęs, kad jam nereikia du kartus sakyti, juokdamasis išėjo.

– Taip geriau, – tarė Puaro. – Dabar įdomiai pasikalbėsime *tête-á-tête*. Tačiau nepamirškite savo arbatos.

Jis man pasiūlė sumuštinių ir dar puodelį arbatos. Iš tiesų labai malonus ir dėmesingas žmogus.

– O dabar toliau pasakokite įspūdžius. Kas, jūsų nuomone, nemėgo misis Laidner?

– Žinote, tai tik mano nuomonė ir nenoriu, kad ji būtų kartojama.

– Savaime suprantama, to nebus.

– Tačiau, man atrodo, jos nekentė poniutė Merkado!

– Aha! O kaip misteris Merkado?

– Buvo jai gana lipšnus. Manau, kad moterys, išskyrus žmoną, į jį beveik nekreipdavo dėmesio. Misis Laidner mokėdavo pamaloninti, parodydama, kaip jai rūpi žmonės ir dalykai, kuriuos jie pasakoja. Atrodo, vyrukui ir apsisuko galva.

– O misis Merkado – ji nebuvo patenkinta?

– Ji akivaizdžiai pavydėjo – tai tiesa. Reikia būti labai atsargiam, kai bendrauji su vedusiųjų pora. Galėčiau papasakoti įdomių istorijų. Neįsivaizduojate, kokių nepaprastų dalykų moterys įsikala į galvą apie savo vyrus.

– Neabejoju, kad jūs teisi. Vadinasi misis Merkado pavyduliavo? Ir nekentė misis Laidner?

– Mačiau, kaip žiūrėjo į ją, lyg norėdama užmušti – o Viešpatie! – susigriebiau. – Mesjė Puaro, aš to nenorėjau pasakyti... visai taip nemaniau...

– Ne, ne. Aš suprantu. Jums tik išsprūdo tokie žodžiai. Visai natūralu. O kaip misis Laidner – ar ji nerimavo, kad misis Merkado jai tokia priešiška?

– Žinote, manau, kad nė trupučio. Tiesą sakant, vargu ar ji iš viso ką nors pastebėjo. Vieną kartą norėjau padaryti užuominą, bet apsigalvojau. Daug kalbos – mažai naudos. Man taip atrodo.

– Jūs tikrai išmintinga. Ar galite duoti pavyzdį, kaip misis Merkado išsidavė?

Papasakojau apie pokalbį ant stogo.

– Taigi ji užsiminė apie misis Laidner pirmąją santuoką, – mąsliai tarė Puaro. – Pagalvokite, gal ji, kalbėdama apie tai, atrodė taip, lyg spėliotų, ar jūs nesate girdėjusi kitokios versijos?

– Manote, kad ji žinojo visą tiesą?

– Galimas daiktas. Ji galėjo būti parašiusi tuos laiškus, suorganizavusi barbenimą į langą ir visa kita.

– Aš ir pati panašiai įtariau. Man atrodė, kad ji gali šitaip niekingai keršyti.

– Taip, žiaurokas bruožas. Tik kažin ar jos temperamento moteris galėtų įvykdyti šaltakraujišką žmogžudystę, nebent...

Patylėjęs tarė:

– Keista, kad ji jums pasakė: „Žinau, kodėl jūs čia“. Ką ji turėjo omenyje?

– Neįsivaizduoju, – prisipažinau.

– Ji manė, kad čia esate dar dėl kažkokios priežasties. Dėl kokios? Ir kodėl jai tas taip rūpi? Be to, keista, kad ji, kaip pasakojote, jums atvykus, per visą arbatos gėrimą nenuleido nuo jūsų akių.

– Na, ji ne dama, mesjė Puaro, – tvirtai pareiškiau.

– Tai, *ma soeur*, pateisinimas, bet ne paaiškinimas.

Ne iš karto supratau, ką reiškia jo žodžiai, bet jis greitai paklausė:

– O kiti ekspedicijos nariai?

Aš pagalvojau.

– Manau, kad ir mis Džonson nelabai mėgo misis Laidner. Bet ji elgėsi visiškai atvirai. Beveik neslėpė savo jausmų. Matote, ji labai atsidavusi daktarui Laidneriui, daug metų su juo dirba. O santuoka, be abejo, kai ką pakeičia, šito nenuneigsi.

– Taip, – tarė Puaro. – Ir, mis Džonson nuomone, ši santuoka nevykusi. Iš tikrųjų būtų buvę kur kas geriau, jei daktaras Laidneris būtų vedęs ją.

– Tikrai, – pritariau. – Tačiau vyrai lieka vyrais. Nė vienas iš šimto nepagalvoja, ar žmona jam tiks. Laidnerio negali ir kaltinti. O vargšė mis Džonson nelabai išvaizdi. Misis Laidner buvo tikra gražuolė – žinoma, nejauna, bet.. ak, jei būtumėte ją pažinoję! Ji buvo tiesiog nepaprasta... Prisimenu, misteris Koulmenas pasakė, kad ji lyg pasakų fėja, kuri žmones nuvilioja į pelkes. Ne itin vykusiai pasakyta, tačiau... jūs iš manęs juoksitės, bet ji tikrai buvo... na... nežemiška.

– Aišku – mokėjo žavėti, – tarė Puaro.

– Manau, kad nelabai sutarė ir su misteriu Keriu, – toliau pasakojau. – Regis, jis irgi pavyduliavo, kaip mis Džonson. Su ja visada būdavo be galo santūrus, ji taip pat. Matote – prie stalo ji stengdavosi jam patarnauti, būdavo labai mandagi ir su juo kalbėdavo gana oficialiai. Jis buvo senas jos vyro bičiulis, o kai kurios moterys jų nepakenčia. Joms nepatinka, kad kas nors kitas pažįsta jų vyrus ilgiau, negu jos pačios. Žinoma,

nelabai sklandžiai pasakiau...

– Aš supratau. O kaip tie trys jaunuoliai? Koulmenas, sakote, jos atžvilgiu buvo poetiškai nusiteikęs.

Neištvėriau nenusijuokusi.

– Juokinga, mesjė Puaro. Šiaip jis toks praktiškas vyrukas.

– O kiti du?

– Apie misterį Emotą nieko konkretaus negaliu pasakyti. Visada tylus ir nekalbus. Ji jam būdavo tokia maloni. Draugiškai kreipdavosi „Deividai“, patraukdavo per dantį dėl mis Reili ir panašiai.

– Tikrai? Ir kaip jis reaguodavo?

– Kad nežinau, – suabejojau. – Pažiūrėdavo į ją, ir tiek. Keistokai žiūrėdavo. O ką galvodavo, nesuprasi.

– O misteris Raiteris?

– Ji ne visuomet jam būdavo maloni. Manau, jis kartais ją nervindavo. Tuomet kalbėdavo su juo gana sarkastiškai.

– Ar jis įsižeisdavo?

– Vargšelis visas išrausdavo. Žinoma, ji nenorėdavo įskaudinti.

Staiga, iš to gailesčio, man atėjo į galvą mintis, kad jis tikriausiai ir buvo šaltakraujis žmogžudys, visą laiką vaidinęs pasirinktą vaidmenį.

– Ak, mesjė Puaro, – sušukau. – Kaip manote, kas iš tikrųjų įvyko?

Jis lėtai ir mąsliai palingavo galvą.

– Sakykite, ar nebijote šį vakarą tenai grįžti?

– O ne. Žinoma, aš prisimenu, ką kalbėjote, bet kas gi norėtų mane nužudyti?

– Vargu ar kas norėtų, – lėtai atsakė Puaro. – Todėl

man ir rūpėjo sužinoti viską, ką tik galite papasakoti. Ne, nemanau... net garantuoju, kad esate visiškai saugi.

– Jei Bagdade kas nors būtų pasakęs... – ir nutilau.

– Ar prieš atvykdama čia girdėjote kokių gandų apie Laidnerius ir ekspediciją? – paklausė jis.

Papasakojau apie misis Laidner pravardę ir kai ką iš misis Kelsi kalbų.

Man šnekant atsidarė durys ir įėjo mis Reili. Žaidusi tenisą, todėl grįžo su rakete po pažastimi.

Supratau, kad Puaro buvo su ja susitikęs, kai atvažiavo į Hasaniją.

Pasisveikinusi su manimi savo atsainia maniera, čiupo sumuštinį.

– Na, mesjė Puaro, kaip sekasi narplioti nusikaltimą?

– Lėtokai, madmuazele.

– Matau, kad išgelbėjote seselę.

– Seselė Leteren suteikė vertingos informacijos apie kai kuriuos ekspedicijos narius. Tarp kitko, daug sužinojau apie auką. O auka, madmuazele, dažnai ir būna paslapties raktas.

Mis Reili tarė:

– Labai išmintinga pastaba, mesjė Puaro. Tikra tiesa, kad jei kokia moteris ir buvo verta mirties, toji moteris – misis Laidner!

– Mis Reili! – pasipiktinau.

Ji nusijuokė – trumpai ir piktai.

– Cha! Manau, jūs išgirdote ne visą tiesą. Bijau, kad ji bus apžavėjusi ir seselę Leteren. Žinote, mesjė Puaro, tikiuosi, šis nusikaltimas jums neatneš sėkmės. Man

visai patiktų, jei Luizos Laidner žudikas paspruktų. Tiesą sakant, ir pati būčiau neatsisakiusi pašalinti ją iš kelio.

Tiesiog pasibaisėjau ta mergiote. O mesjė Puaro kad nors ką. Jis tik nusilenkė ir visai lipšniai paklausė:

– Jeigu taip, viliuosi, kad dėl vakar dienos turite alibi?

Valandėlę buvo tylu, mis Reili raketė tarkštelėjo ant grindų. Ji nepakėlė. Tinginė ir nevala, kaip ir visos tokios! Tarytum pridususi atsakė:

– Žinoma, klube žaidžiau tenisą. Tačiau rimtai, mesjė Puaro, vargu ar jūs viską žinote apie misis Laidner ir kas ji buvo per paukštis.

Jis vėl juokingai nusilenkė.

– Jūs man papasakosite, madmuazele.

Valandėlę dvejojusi, prašneko taip žiauriai ir netaktiškai, jog man net bloga pasidarė.

– Yra taisyklė apie mirusiuosius blogai nekalbėti. Manau, tai kvaila. Tiesa yra tiesa. Apskritai apie gyvus žmones geriau tylėti. Mat galima įžeisti. Mirusiesiems tokio pavojaus nebėra. Tačiau jų padarytas blogis kai kada nemiršta. Ne visai tiksli Šekspyro citata, bet nieko! Ar seselė jums pasakojo, kokia keista atmosfera Tel Jarimdžoje? Ar papasakojo, kokie jie visi sudirgę? Kaip visi varsto vienas kitą akimis, lyg būtų didžiausi priešai? Tai Luizos Laidner darbas. Kai aš, dar mergaičiukė, prieš trejus metus čia atvykau, jie buvo laimingiausi, linksmiausi žmonės. Dar ir pernai viskas buvo gerai. Tačiau šiemet juos prislėgė tarsi koks prakeiksmas – visa tai jos rankų darbas. Tai buvo moteris, kuri kitiems neleidžia būti laimingiems! Yra tokių moterų,

ir ji buvo viena iš jų! Ji visą laiką norėjo griauti. Dėl įdomumo arba norėdama pajusti valdžios skonį, o gal todėl, kad jos tokia prigimtis. Ir dar ji buvo moteris, kuriai privalo pasiduoti kiekvienas vyras, pakliuvęs jos akiratin.

– Mis Reili! – sušukau. – Man atrodo, tai netiesa. Žinau, kad netiesa.

Ji kalbėjo toliau nė kiek manęs nepaisydama.

– Jai neužteko, kad ją dievina sutuoktinis. Jai dar reikėjo apkvailinti tą ilgakojį kerėplą, idiotą Merkado. Po to ji čiupo Bilą. Bilas – protingas vaikinas, bet ji visiškai išmušė jį iš vėžių. Kankinti Karlą Raiterį jai buvo smagumėlis. Lengva. Mat jis jautrus vaikinas. Ir jai jau buvo pavykę įsikabinti į Deividą. Deividas buvo geresnė pramoga, nes nenorėjo pasiduoti. Jautė jos žavesį, bet nesusižavėjo. Manau, todėl, kad jam užteko proto suprasti, jog iš tikrųjų jis jai nė kiek nerūpi. Štai dėl ko taip jos nekenčiu. Ji nėra karšta moteris. Jai nereikia romanų. Ji tik ramutėliai eksperimentuoja ir smaginasi kiršindama žmones. Jai tai patinka. Ji iš tų, kurios visą gyvenimą su niekuo nesusipyksta, bet aplink jas visuomet verda pyktis! Jos sukeltas. Ji tarsi Jagas moters pavidalu. Jai reikia dramos. Bet pati nenori būti jos heroje. Ji visuomet stovi atokiau, tampo lėles už siūlelių ir žiūri, džiaugiasi. Ar bent suprantate, ką turiu omenyje?

– Turbūt, madmuazele, suprantu daugiau, negu jums atrodo, – atsakė Puaro.

Nesuvokiau, koks jo balsas. Neatrodė pasipiktinęs. O atrodė... ak, net nemoku paaiškinti.

Tačiau Šeila Reili berods suvokė, nes visa užraudo.

– Manykite, ką norite, – tarė, – bet aš teisi. Ji buvo protinga moteris, jai pasidarė nuobodu ir ji ėmė daryti bandymus su žmonėmis, kaip kad kiti žmonės daro bandymus su chemikalais. Jai būdavo smagu erzinti vargšelę Džonson ir matyti, kaip toji šauniai tvardosi ir nuryja piliulę. Jai patikdavo siutinti Merkado žmoną. Patikdavo ir mane pažnaibyti – o progų buvo kiek nori! Patikdavo knaisiotis po svetimus reikalus ir ką nors išknisus – pasinaudoti. O, aš nesakau bjauriai šantažuoti, ne, tik parodyti, kad kai ką žinanti, – tegu sau kankinasi ir spėlioja, ką ji darys. Viešpatie, ta moteris tikra artistė! Jos metodai tikrai nebuvo primityvūs!

– O jos vyras? – paklausė Puaro.

– Jo ji niekada nenorėdavo užgauti, – iš lėto pasakė mis Reili. – Su juo visada matydavau ją švelnią. Turbūt jį mylėjo. Jis toks mielas – užsidaręs savo pasaulyje, paskendęs kasinėjimuose ir teorijose. Jos neerzino. Tam tikra prasme jis gyveno naivios palaimos būsenoje – tiesą sakant, ne naivios, nes jam ji ir buvo tokia, kokią ją tikėjo esant. Nors tai kažin ar derinasi su...

Ji nutilo.

– Kalbėkite, madmuazele, – paragino Puaro.

Staiga ji atsigręžė į mane.

– Ką jūs pasakėte apie Ričardą Kerį?

– Apie misterį Kerį? – apstulbusi paklausiau.

– Apie ją ir Kerį.

– Na, užsiminiau, kad jie nelabai sutarė.

Mano nuostabai, ji nusikvatojo.

– Nesutarė! Kvaiša! Jis ją ligi ausų įsimylėjęs. Ir neranda sau vietos – mat ir Laidnerį dievina. Bičiuliai daugybę metų. Jai to, žinoma, ir pakako. Svarbiausia,

kad atsistojo tarp jų. Ir vis tiek vieną kartą man pasirodė...

– *Eh bien*?

Ji susiraukė ir užsigalvojo.

– Man pasirodė, kad ji nuėjo per toli – pati įkando, bet pati ir kenčia! Keris gražus. Gražus kaip velnias... Ji buvo apsukri ragana, bet, atrodo, su juo išgaravo visas apsukrumas...

– Kokias baisybes kalbate! – sušukau. – Juk jie beveik nesišnekėdavo!

– Tikrai? – Ji atsigręžė į mane. – Daug jūs išmanote. Aišku, namuose tegirdėdavai „misteri Keri“ ir „misis Laidner“, bet jie susitikinėdavo kitur. Ji nueidavo taku prie upės. O jis kartais palikdavo kasinėjamą teritoriją. Jie skirdavo pasimatymus sode. Vieną sykį pamačiau, kaip jis, atsisveikinęs su ja, vėl žygiuoja į darbą, o ji stovi ir lydi jį akimis. Aš turbūt kiauliškai pasielgiau. Turėjau su savimi binoklį, išsitraukiau ir įsižiūrėjau į jos veidą. Žinokite, nutariau, kad ji beprotiškai įsimylėjusi Ričardą Kerį...

Ji nutraukė pasakojimą ir pažvelgė į Puaro.

– Atleiskite, kad kišu nosį į jūsų bylą, – tarė šyptelėdama, – bet maniau, pravers tikroviškas vietos koloritas.

Ir išdrožė iš kambario.

– Mesjė Puaro! Aš netikiu nė vienu žodžiu!

Šypsodamasis pažvelgė į mane ir tarė (man pasirodė, labai keistu balsu):

– Bet juk nepradėsite neigti, sesele, kad mis Reili išties nušvietė šią bylą.

19 skyrius

NAUJAS ĮTARIMAS

Daugiau nebegalėjome pasišnekėti, nes įėjo daktaras Reilis ir pajuokavo, kad atsikratęs įkyriausių pacientų.

Abu su mesjė Puaro pradėjo svarstyti anoniminių laiškų rašinėtojo psichologiją ir dvasios būklę. Daktaras prisiminė savo, kaip profesionalo, turėtus atvejus, o mesjė Puaro papasakojo keletą istorijų iš savo praktikos.

– Viskas ne taip paprasta, kaip atrodo, – padarė išvadą jis. – Priežastis – valdžios troškimas, o labai dažnai – ir stiprus nepilnavertiškumo kompleksas.

Daktaras Reilis linktelėjo.

– Štai kodėl anoniminių laiškų autorius paprastai būna mažiausiai įtartinas. Koks nors tylus, romus žmogelis, atrodo, musės nenuskriaus, pažiūrėti – įsikūnijęs švelnumas ir krikščioniškas nuolankumas, o viduje siaučia pragaro liepsna!

Puaro paklausė:

– Kaip manote, ar misis Laidner turėjo nors kokį nepilnavertiškumo kompleksą?

Daktaras Reilis juokdamasis iškratė pypkę.

– Kas, kas, bet ji – nė iš tolo. Jokio pesimizmo. Gyventi, gyventi ir gyventi – štai ko ji troško! Ir ėmė iš gyvenimo viską.

– Ar psichologijos požiūriu, ji pati galėjo parašyti tuos laiškus?

– Taip, galėjo. Tačiau jei ir parašė, priežastis – poreikis pasijusti dramos heroje. Asmeniniame gyvenime misis Laidner buvo nemenka kino žvaigždė! Ji privalėjo būti įvykių centre – rampos šviesoje. Pagal priešybių dėsnį ištekėjo už Laidnerio: droviausio ir kukliausio vyro, kokį pažįstu. Jis ją dievino, bet jos nepatenkino dievinimas prie židinio. Ji dar norėjo būti persekiojama heroje.

– Žodžiu, – šyptelėjo Puaro, – jūs neparemiate jo teorijos, neva ji parašiusi tuos laiškus, bet ničnieko neprisimenanti?

– Žinoma, ne. Jo akivaizdoje nenorėjau supeikti jo idėjos. Negi vyrui, ką tik praradusiam karštai mylimą žmoną, sakysi kad toji žmona – begėdiška koketė, kad ji vos jo neišvarė iš proto, stengdamasi savo gyvenimą paversti drama. Tarp kitko, bet kokiam vyrui pavojinga sakyti tiesą apie jo žmoną! Juokinga, bet daugumai

moterų nebijočiau atskleisti tiesos apie jų vyrus. Moterys gali net nemirktelėdamos susitaikyti su faktu, kad vyras nenaudėlis, niekšas narkomanas, nepataisomas melagis, trumpai tariant, kiaulė, ir vis tiek kaip niekur nieko mylėti tą gyvulį. Moterys – nuostabios realistės.

– Sakykite atvirai, daktare Reili, kokia iš tikrųjų buvo jūsų nuomonė apie misis Laidner?

Daktaras Reilis atsilošė ir ėmė iš lėto papsėti pypkę.

– Atvirai – sunku pasakyti! Per menkai ją pažinojau. Buvo žavi – daugiau, negu reikia. Protinga, jautri... Kas dar? Neturėjo įprastinių nemalonių ydų. Nebuvo nei gašli, nei tinginė ar didelė tuščiagarbė. Visada maniau (nors neturiu jokių įrodymų), kad ji tobula melagė. Ko nežinau (bet norėčiau žinoti) – ar melavo ir sau, ar tik kitiems žmonėms. Man pačiam melagiai gana simpatiški. Moteris, kuri nemeluoja, neturi vaizduotės ir nemoka užjausti. Kažin, ar ji rimtai medžiojo vyrus – jai tik būdavo smagu „lanku ir strėle" juos parklupdyti. Jeigu apie tai pašnekėtumėte su mano dukra...

– Jau turėjome tą malonumą, – šyptelėjo Puaro.

– Hm, jau suspėjo! Reikia manyti, su purvais sumaišė? Jaunimas nerodo jokių sentimentų mirusiesiems. Deja, visi jauni žmonės – savimylos ir formalistai! Smerkia „senąją moralę", o patys prisikuria kur kas griežtesnių ir pedantiškesnių taisyklių. Jeigu misis Laidner būtų turėjusi bent pustuzinį romanų, Šeila tikriausiai būtų ją pagyrusi, kad „gyvenanti tikrą gyvenimą" arba „klausanti kraujo balso". Tačiau ji nesuvokė, kad misis Laidner elgiasi taip, kaip dera tam tikram tipui – jos tipui. Su pele žaidžianti katė tikrai klauso kraujo balso! Tokia jos prigimtis. Vyrai – ne vaikai, kuriuos

reikia saugoti ir globoti. Jiems tenka sutikti moterų kačių ir atsidavusių spanielių, ligi grabo lentos ištikimų moterų, ir valdingų priekabių perekšlių – visokiausių! Gyvenimas – mūšio laukas, o ne piknikas! Norėčiau, kad Šeila pasielgtų garbingai: baigtų riesti nosį ir prisipažintų, kad misis Laidner nekentė dėl itin svarbių ir senų kaip pasaulis asmeninių priežasčių. Šeila yra bene vienintelė jauna mergina šiame užkampyje. Žinoma, įsivaizduoja, kad visus jaunus padarus su kelnėmis gali šokdinti kaip tik nori. Aišku, pikta, kai pasirodo ir ją nurungia moteris, kurią ji laiko pagyvenusia ir kurios sąskaitoje jau du vyrai. Šeila – miela mergytė, sveika, pakankamai graži, patraukli priešingai lyčiai, kaip ir turi būti. Tačiau misis Laidner netilpo į tradicinius rėmus. Ji turėjo lemtingų kerų, kurie ir pridarė velniavos – panašiai kaip Negailestingoji Gražuolė.

Vos nepašokau nuo kėdės. Tai bent sutapimas, kad jis taip pasakė!

– Jūsų dukra... aš nenoriu pasirodyti netaktiškas... galbūt ji jaučia *tendresse** kuriam nors iš vietinių jaunuolių?

– Na, nemanau. Tiesą sakant, jai asistuoja Emotas su Koulmenu. Vargu ar kuris nors jai patinka labiau. Dar sukiojasi keletas lakūnų. Šiuo metu, atrodo, tai visas jos laimikis. Taip, aš manau, ją neapsakomai siutina, kad jaunystę gali įveikti brandus amžius! Ji tiek nepažįsta pasaulio, kiek aš. Tik sulaukęs mano amžiaus, deramai įvertini mergaičiukės odą, švytinčias akis ir stangrų jauną kūną. Tačiau trečią dešimtį perkopusi moteris moka be galo dėmesingai klausytis ir nuolat

* Švelnius jausmus (pranc.)

įterpti žodelį, kad pašnekovas pasijustų esąs puikus vyras, o tokiam triukui mažai kuris atsispiria! Šeila graži, bet misis Laidner buvo gražuolė. Dieviškos akys ir nuostabūs auksiniai plaukai. Taip, ji buvo gražuolė.

Aha, pamaniau, jis teisus. Grožis – stebuklingas dalykas. Ji buvo gražuolė. Ne tokio gražumo, kad pavydėtum – tokio, kai sėdi ir gėriesi. Pačią pirmą dieną ją sutikusi pajutau, kad kažin ką padaryčiau dėl misis Laidner!

Vis dėlto tą vakarą, kai buvau vežama atgal į Tel Jarimdžą (daktaras Reilis mane užlaikė ankstyvų pietų), į galvą dingtelėjo vienas kitas dalykėlis, ir pasijutau gana nejaukiai. Lig tol netikėjau nė vienu žodžiu iš Šeilos Reili pliauškalų. Maniau, kad tai tik pagieža ir pyktis.

Staiga prisiminiau, kad misis Laidner aną popietę veržėsi pasivaikščioti viena, nė girdėti nenorėjo, kad ją lydėčiau. Gal iš tikrųjų ėjo į pasimatymą su Keriu... Ir, kas be ko, keistoka, kad jie taip oficialiai vienas į kitą kreipdavosi. Paprastai beveik visus ji šaukdavo vardu.

Prisiminiau, kad jis beveik niekada į ją nežiūrėdavo. Gal todėl, kad jos nemėgo, o gal ir atvirkščiai...

Mintyse subariau save. Fantazuoju, kliedžiu visokiausius niekus – ir vis per tos mergiotės liežuvį! Tai tik rodo, kaip nedora ir pavojinga viešai šnekėti šitokius dalykus.

Misis Laidner tikrai tokia nebuvo... Žinoma, Šeilos Reili nemėgo. Tą dieną per priešpiečius Emotui kalbėjo apie ją beveik įtūžusi.

Keista, kaip jis į ją pasižiūrėjo. Tokiu žvilgsniu, jog niekaip nesuprasi, ką galvoja. Niekad nesuprasi, ką Emotas galvoja. Toks tylus. Bet malonus. Malonus ir

patikimas žmogus.

Na, o Koulmenas – kvailys, kokio reikia paieškoti!

Kol taip samprotavau ir parvažiavom. Buvo lygiai devynios, didžiąsias duris radome užrakintas ir užsklęstas.

Manęs įleisti atbėgo Ibrahimas su didžiuliu raktu.

Tel Jarimdžoje guldavomės anksti. Svetainėje šviesos nedegė. Šviesu buvo tik piešimo kambaryje ir Laidnerio kabinete, kiti langai skendėjo tamsoje. Matyt, žmonės nuėjo miegoti dar anksčiau, nei įprasta.

Eidama į savąjį, žvilgterėjau į piešimo kambarį. Misteris Keris vienmarškinis triūso prie savo didžiojo plano.

Labai prastai atrodo, pamaniau. Toks susibaigęs. Man net širdį suspaudė. Nežinau, kuo tas Keris ypatingas, – aišku, ne tuo, ką sakydavo, nes beveik visada tylėdavo, o prabildavo tik apie paprasčiausius dalykus; ir ne tuo, ką veikdavo, nes ne kažin ką nuveikdavo, – bet jo negali nepastebėti, ir visa, kas susiję su juo, atrodo daug svarbiau, negu bet kurio kito žmogaus reikalai. Su juo turi skaitytis, jei suprantate, ką turiu omenyje.

Grįžtelėjęs mane pamatė. Išsiėmęs iš dantų pypkę, paklausė:

– Sesele, grįžote iš Hasanijos?

– Taip, misteri Keri. Ilgai dirbate. Visi jau miega.

– Ketinau pasistūmėti į priekį. Buvau truputį atsilikęs. Rytoj visą dieną teks praleisti kasinėjimuose. Vėl pradedame dirbti.

– Taip greitai? – apstulbau.

Jis keistai pažvelgė.

– Manau, kad taip bus geriausia. Laidneriui taip

ir pasakiau. Rytoj visą dieną bus užsiėmęs Hasanijoje. Visi kiti vėl imsimės darbo. Suprantate, tokiomis aplinkybėmis nelabai lengva sėdėti ir žiūrėti į kitus.

Šventa teisybė. Ypač kada kiekvienas – nervų kamuolys.

– Be abejo, iš dalies esate teisus, – pasakiau. – Kai turi užsiėmimą, ramiau.

Žinojau, kad laidotuvės paskirtos poryt.

Jis vėl palinko prie plano. Kažkodėl man jo pagailo. Supratau, kad jis pernakt nesudės akių.

– Misteri Keri, gal duoti migdomųjų? – nedrąsiai paklausiau.

Šypsodamas papurtė galvą.

– Apsieisiu, sesele. Migdomieji – netikęs įprotis.

– Tuomet labos nakties, misteri Keri. Jei kuo galėčiau padėti...

– Dėkoju, sesele, manau, kad nereikės. Labanakt.

– Man labai gaila, – išpyškinau, ko gero, pernelyg karštai.

– Gaila? – Jis lyg nustebo.

– Visų... visų gaila. Toks košmaras. Labiausiai jūsų.

– Manęs? Kodėl manęs?

– Jūs gi taip ilgai su jais bičiuliavotės.

– Aš esu senas Laidnerio bičiulis. O su ja nebuvome dideli draugai.

Kalbėjo taip, lyg iš tikrųjų būtų jos nemėgęs. Cha, kad jį būtų girdėjusi mis Reili!

– Na, labanakt, – tariau ir nuskubėjau į savo kambarį. Parėjusi dar kai ką nuveikiau. Išsiskalbiau keletą nosinių ir plaunamos zomšos pirštines, rašiau dienoraštį. Prieš pat guldama, atidariau duris ir pasižiūrėjau.

Piešimo kambaryje ir pietiniame sparne tebedegė šviesa. Tikriausiai daktaras Laidneris tebedirba savo kabinete. Pamaniau, gal nueiti ir palinkėti labos nakties. Aš dvejojau – nenorėjau pasirodyti įkyri. Jis gali būti užsiėmęs, nepatenkintas, kad jam trukdoma. Tačiau mane stumte stūmė kažkoks nesmagus jausmas. Šiaip ar taip, juk nieko blogo nedarau. Pasakysiu labanakt, paklausiu, ar jam nereikia kuo padėti, ir eisiu sau.

Daktaro Laidnerio tenai nebuvo. Kabinete degė lempa, bet jame sėdėjo tik mis Džonson. Užsikniaubusi ant stalo, ji taip raudojo, tarsi iš skausmo jai plyštų širdis.

Aš išsigandau. Ji buvo tokia rami, santūri moteris. Dabar atrodė apgailėtinai.

– Kas atsitiko, mieloji? – sušukau. Apkabinau ją, paglosčiau. – Na, na, nereikia... Negalima taip sėdėti vienai ir verkti.

Purtoma raudos, ji nieko neatsakė.

– Neverkite, mieloji, nereikia. Valdykitės. Eisiu, atnešiu puodelį karštos stiprios arbatos.

Pakėlusi galvą ji tarė:

– Ne, ne, sesele, viskas gerai. Aš tokia kvaila.

– Kas jus taip nuliūdino? – paklausiau aš.

Ji ne iš karto atsakė:

– Viskas pernelyg baisu...

– Nebegalvokite apie tai. Kas įvyko – įvyko, nieko nebepakeisi. Neverta krimstis.

Ji atsitiesė, delnu suglostė plaukus.

– Aš tikra kvaiša, – tarė ji savo kimiu balsu. – Tvarkiau kabinetą. Maniau, bus geriau, jei užsiimsiu kokiu nors darbu. Ir štai... ėmė ir užėjo...

– Taip, taip, žinau. Dabar jums reikia stiprios arbatos ir karštos pūslės į lovą.

Kaip tariau, taip ir padariau. Neklausiau, ką ji sako.

– Ačiū, sesele, – padėkojo ji, kai aš ją apkamšiau lovoje. Ji siurbčiojo arbatą, gale kojų gulėjo šildyklė. – Jūs maloni ir protinga moteris. Aš nedažnai taip apsikvailinu.

– O, tokiomis aplinkybėmis bet kam gali taip atsitikti. Juk įtampa, sukrėtimas, visur landžioja policija. Aš ir pati gerokai sudirgusi.

Iš lėto, pasikeitusiu balsu ji pasakė:

– Teisingai sakote. Kas įvyko – įvyko, nieko nebepakeisi...

Valandėlę patylėjusi, išdrožė, man regis, keistokus žodžius:

– Ji buvo negera!

Na, aš nesiginčijau. Man regis, visiškai natūralu, kad mis Džonson ir misis Laidner nesutarė.

Į galvą šovė mintis: galbūt mis Džonson slapčia apsidžiaugė, kad misis Laidner nebėra gyvos, ir dabar gėdijasi tos minties.

Aš jai pasakiau:

– Eikite miegoti ir dėl nieko nebesigraužkite.

Truputį patvarkiau kambarį. Kojines pakabinau ant kėdės atlošo, švarką ir sijoną – ant pakabos. Ant grindų gulėjo popieriaus gniužulėlis, tikriausiai iškritęs iš kišenės.

Ėmiau jį lyginti, kad sužinočiau, ar galima išmesti, bet ji taip suriko, jog net krūptelėjau:

– Atiduokite!

Atidaviau gerokai apstulbusi. Jos balsas buvo toks

griežtas. Ji stvėrė popiergalį, – taip, stvėrė, – ir, įkišusi į žvakės liepsną, laikė tol, kol tas visiškai sudegė.

Kaip sakiau, stovėjau apstulbusi ir tik žiūrėjau.

Pamatyti, koks čia popierėlis, nespėjau: taip greit ji nučiupo. Tačiau ar ne juokinga – degdamas lapas atsilenkė ir aš išvydau, kad jame kažkas parašyta rašalu.

Tiktai guldama supratau, kodėl braižas pasirodė lyg ir matytas. Rašysena buvo ta pati, kaip ir anoniminių laiškų.

Gal todėl mis Džonson užėjo atgailos priepuolis? Ar ne ji ir parašė visus tuos laiškus?

20 skyrius

MIS DŽONSON, MISIS MERKADO IR RAITERIS

Prisipažinsiu, ši mintis mane visiškai pribloškė. Mis Džonson niekuomet nesiejau su laiškais. Nebent misis Merkado. Tačiau mis Džonson buvo tikra dama, tokia santūri ir protinga.

Bet prisiminiau, kaip vakare Puaro šnekėjosi su daktaru Reiliu... Tad kodėl gi ne?

Jeigu tuos laiškus parašė mis Džonson, daug kas paaiškėja. Įsidėmėkite: aš nė akimirkos nemaniau, kad mis Džonson turi ką nors bendra su žmogžudyste. Vis dėlto nesunkiai įsivaizdavau, kad, nemėgdama misis

Laidner, ji galėjo susigundyti ir, paprastai tariant, ją pašiurpinti.

Gal ji tikėjosi, kad prigąsdinta misis Laidner paliks Tel Jarimdžą.

Tik štai misis Laidner nužudyta, ir mis Džonson ėmė kankinti sąžinė: labiausiai dėl žiauraus pokšto, be to, ji suprato, kad tie laiškai – puiki priedanga tikrajam žudikui. Nieko nuostabaus, kad ji pratrūko. Neabejoju, kad širdies gilumoje ji – doras žmogus. Paaiškėjo ir tai, kodėl jai taip įstrigo mano pasakyti paguodos žodžiai: „Kas įvyko – įvyko, nieko nebepakeisi“.

O dabar ta mįslinga frazė, lyg pasiteisinimas: „Ji nebuvo gera!“

Tik įdomu, ką dabar man daryti?

Ilgai varčiausi, daužiausi, galų gale nusprendžiau pirma pasitaikiusia proga pranešti mesjė Puaro.

Jis atvažiavo kitą dieną, bet man nepavyko su juo pasikalbėti akis į akį.

Vieni buvome vos trumpą valandėlę. Man dar nespėjus susivokti, nuo ko pradėti, jis priėjo ir ėmė šnibždėti į ausį:

– Aš norėsiu kalbėti svetainėje su mis Džonson ir, galbūt, kitais. Dar tebeturite misis Laidner kambario raktą?

– Taip.

– *Très bien**. Eikite, užsidarykite ir šūktelėkite, – nerėkite, o šūktelėkite. Aišku? Noriu, kad išreikštumėte nerimą, nuostabą, bet ne siaubą. Jei kas nors išgirs, teisinkitės, kaip norite – kad užkliuvote ar panašiai.

Tą valandėlę į kiemą išėjo mis Džonson, ir nebebu-

* Labai gerai (pranc.)

vo kaip šnekėtis.

Gerai supratau, ko nori Puaro. Vos tik jis nusivedė mis Džonson į svetainę, nuėjau, atrakinau misis Laidner kambarį ir, įžengusi į vidų, uždariau duris.

Turiu pasakyti, kad pasijutau kvailokai: stovi vidury tuščio kambario ir nei iš šio, nei iš to, rėk. Dar žinok, žmogus, kokiu garsumu. Smarkiai sušukau: „O!", po to pamėginau ploniau ir tyliau.

Išėjau pasirengusi sakyti, kad užsigavau koją (manau, kad jis tai norėjo pasakyti).

Netrukus pamačiau, kad teisintis nereikės. Puaro su mis Džonson rimtai kalbėjosi, ir buvo aišku, kad jų pašnekesio niekas nepertraukė.

„Ką gi, – pamaniau, – tiek to. Arba mis Džonson tik įsivaizduoja girdėjusi šūktelėjimą, arba tai visai kas kita".

Jiems trukdyti nenorėjau. Verandoje stovėjo šezlongas, aš ir atsisėdau. Girdėjau, ką jie kalba.

– Suprantate, padėtis labai delikati, – šnekėjo Puaro. – Daktaras Laidneris nepaprastai mylėjo savo žmoną...

– Jis tiesiog dievino ją, – tarė mis Džonson.

– Žinoma, jis man pasakoja, kaip visa ekspedicija ją mylėjo! Ir ką jie gali sakyti! Žinoma, tą ir sako. Iš mandagumo. Iš padorumo. Galbūt ir tiesa! O gal ir ne. Esu, madmuazele, įsitikinęs, kad šios mįslės raktą rastume ligi galo supratę misis Laidner charakterį. Jei tik išgirsčiau kiekvieno ekspedicijos nario nuoširdžią nuomonę, turėčiau jos paveikslą. Tiesą sakant, šiandien dėl to ir atvykau. Žinojau, kad misteris Laidneris bus Hasanijoje. Todėl man lengva su kiekvienu iš jūsų

pasišnekėti ir paprašyti pagalbos.

– Išties puikiai sumanyta, – tarė mis Džonson ir nutilo.

– Nekartokite man tų angliškų *clichés**, – maldavo Puaro. – Nekalbėkite, kad čia ne kriketas ir ne futbolas, kad apie mirusiuosius galima kalbėti tik gerai arba nieko, *enfin***, kad esate lojalūs! Lojalumas kriminalistikai – tikras prakeikimas. Jis visada užstoja tiesą.

– Misis Laidner nesu jau tokia lojali, – šaltai tarė mis Džonson. Tiesą sakant, jos balsas buvo šaižus ir kandus. – Kas kita daktaras Laidneris. Tačiau ji jo žmona.

– O taip... O taip. Suprantu, kad nenorėsite kalbėti prieš savo viršininko žmoną. Tačiau mums nereikia rekomendacijos. Reikia išsiaiškinti staigią ir paslaptingą mirtį. Jei man įrodinėsite, kad nužudytas daug iškentėjęs angelas, mano užduotis nepalengvės.

– Aš jos tikrai nepavadinčiau angelu, – pasakė mis Džonson, o jos balsas buvo dar kandesnis.

– Pasakykite atvirai, ką manote apie misis Laidner, kaip moterį.

– Hm! Visų pirma, mesjė Puaro, turiu jus įspėti. Aš.. mes visi... atsidavę daktarui Laidneriui. Taigi kada atvyko misis Laidner, ėmėme pavydėti. Pykome, kad ji reikalauja iš jo tiek laiko ir dėmesio. Mus erzino jai rodoma meilė. Mesjė Puaro, aš kalbu tiesą, nors tai nėra malonu. Man nepatiko, kad ji čia, – taip, nepatiko, tik, žinoma, to niekada neparodydavau. Matote, mums viskas apvirto aukštyn kojom.

– Mums? Pasakėte „mums“?

---

* Banalių frazių (pranc.)

** Pagaliau (pranc.)

– Taip, misteriui Keriui ir man. Juk mudu senbuviai. Ir mums kliudė naujoji tvarka. Manau, tai visai natūralu, nors gal ir žema. Tačiau tikrai viskas pasikeitė.

– Kas būtent?

– O, absoliučiai viskas. Lig tol mes taip laimingai gyvenome. Žinote, prasimanydavome visokių pramogų, netgi kvailų pokštų, kaip kad daro kartu dirbantys žmonės. Daktaras Laidneris būdavo toks linksmas – tarytum vaikas.

– O atvykus misis Laidner, viskas pasikeitė?

– Na, ji gal ir nekalta. Praėjusiais metais buvo pusėtina. Be to, patikėkite, mesjė Puaro, ji nieko blogo nedarė. Su manimi visada būdavo nuostabiai maloni – nuostabiai. Todėl kartais pasidarydavo gėda. Ji nekalta, kad ką tik darydavo ar sakydavo, vis mane erzindavo. Iš tikrųjų nebuvo mielesnio žmogaus.

– Ir vis dėlto šis sezonas kitoks? Kitokia atmosfera.

– O, be abejo. Tikrai neįsivaizduoju, kodėl. Viskas kažkaip pakriko, – ne, ne darbas, bet nervai, pabjuro nuotaika. Visi pikti. Panašiai būna prieš audrą.

– Ir jūs manote, jog tam turėjo įtakos misis Laidner?

– Šiaip ar taip, kol ji neatvažiavo, nieko panašaus nebuvo, – šaltai pasakė mis Džonson. – Ak! Aš sena niurzga. Konservatyvi – mėgstu, kai niekas nesikeičia. Nekreipkite dėmesio į tai, ką šneku, mesjė Puaro.

– Kaip jūs apibūdintumėte misis Laidner charakterį ir temperamentą?

Mis Džonson pagalvojusi lėtai prabilo:

– Na, ji tikrai buvo temperamentinga. Nuotaika labai svyruodavo. Vieną dieną maloni, o kitą – su ta-

vimi gali net nesikalbėti. Manau, ji buvo labai švelni. Ir itin atidi kitiems. Tačiau vis tiek mačiau, kad visą gyvenimą buvo lepinama. Jai atrodė visai natūralu, jog daktaras Laidneris apie ją šokinėja. Mano manymu, ji niekuomet dorai nesuvokė, už kokio nuostabaus, kokio didelio žmogaus ištekėjo. Kartais mane tai erzindavo. Žinoma, ji buvo nepaprastai nervinga. Ko tik neprisifantazuodavo, neprisigalvodavo! Buvau dėkinga, kai daktaras Laidneris atvežė seselę Leteren. Darbas ir žmonos baimė jam buvo per didelė našta.

– Kokia jūsų nuomonė apie jos gautus anoniminius laiškus?

Nesusilaikiau. Pasilenkiau taip, kad galėčiau matyti mis Džonson profilį.

Ji atrodė visiškai rami, susikaupusi.

– Manau, kad kas nors Amerikoje jos nekentė ir norėjo ją įbauginti arba suerzinti.

– *Pas plus sérieux que ça?**

– Tokia mano nuomonė. Ji buvo labai graži moteris, taigi lengvai galėjo turėti priešų. Turbūt tuos laiškus rašė kokia nors tulžinga moteris. Būdama nervingo būdo, misis Laidner į juos žiūrėjo rimtai.

– Tikrai taip, – patvirtino Puaro. – Bet nepamirškite – paskutinis laiškas atėjo ne per paštą.

– Mano galva, norint, tai įmanoma padaryti. Trokšdamos atkeršyti, moterys tikrai pasistengia, mesjė Puaro.

Tiesa, pamaniau aš.

– Galimas dalykas, madmuazele. Kaip sakėte, misis Laidner buvo graži. Beje, ar pažįstate mis Reili, gydy-

* Nieko rimčiau? (pranc.)

tojo dukterį?

– Šeilą Reili? Žinoma.

Puaro prabilo konfidencialiu tonu, taip, kaip persakomi gandai.

– Aš girdėjau šnekant (aišku, nenoriu klausti daktaro), kad tarp jos ir vieno ekspedicijos nario esama *tendresse*. Gal žinote, ar tikrai taip?

Mis Džonson ši tema pasirodė juokinga.

– O, Koulmenas ir Deividas Emotas troško jai asistuoti. Gal net konkuruodavo, kuriam ją lydėti į kokį nors pasibuvimą klube. Abu vyrai šeštadienio vakarą visuomet traukdavo į klubą. Bet nežinau, ar jiems ji ką nors jautė. Čia ji vienintelė jauna moteris, taigi savotiška vietos grožio karalienė. Jai dar asistuoja ir lakūnai.

– Vadinasi, nieko rimto?

– Na... nežinau. – Mis Džonson susimąstė. – Tiesa, ji gana dažnai čia sukiojasi. Ten, kur vykdomi kasinėjimai, ir šiaip. Beje, misis Laidner prieš kelias dienas Deividą Emotą paerzino dėl jos, pasakė, kad Šeila Reili paskui jį lakstanti. Mano manymu, negražu taip sakyti. Jam, atrodo, irgi nepatiko... Taip, ji čia nuolat sukiojasi. Tą baisią popietę mačiau ją jojant kalvos link. – Ji linktelėjo į atvirto lango pusę. – Tačiau tą kartą tenai nedirbo nei Deividas Emotas, nei Koulmenas. Buvo Ričardo Kerio eilė. Taip, gal jai kuris ir patinka, bet ji šiuolaikinė panelė, be jokių sentimentų, tad niekada nesuprasi, ar elgiasi rimtai, ar paikioja. Tikrai nežinau, kuris jai galėtų patikti. Bilas – geras vaikinas ir ne toks kvailas, kaip apsimeta. Deividas Emotas labai mielas – tai ir viskas, ką apie jį galima pasakyti. Šiaip ramus ir uždaras.

Pašaipiai žvelgdama į Puaro, ji paklausė:

– Mesjė Puaro, argi tai susiję su nusikaltimu?

Puaro grynai prancūziška maniera skėstelėjo rankomis.

– Madmuazele, jūs mane verčiate rausti. Parodote, kad esu tik paprastas liežuvautojas. Ką padarysi, mane visuomet domina jaunimo meilės reikalai.

– Taip, – atsiduso mis Džonson. – Gražu, kai tikra meilė sklandžiai klostosi.

Puaro taip pat atsidūsėjo. Sakau, gal mis Džonson prisiminė kokį nors savo jaunų dienų romaną. Kažin, ar Puaro turi žmoną, o jeigu turi, ar elgiasi taip, kaip užsieniečius nuolat girdime darant – ištvirkaujant su meilužėmis ir panašiai. Puaro toks juokingas, todėl negaliu to įsivaizduoti.

– Šeila Reili su charakteriu, – prabilo mis Džonson. – Ji jauna, todėl šiurkštoka, bet teisinga.

– Tikiu jumis, madmuazele.

Atsistojęs Puaro paklausė:

– Ar yra dar kas namuose?

– Kur nors turėtų būti Marija Merkado. Visi vyrai šiandien kasinėjimų vietoje. Manau, jie norėjo ištrūkti iš namų. Aš jų nekaltinu. Jei norėtumėte nueiti pas juos...

Ji išėjo į verandą ir šypsodamasi man tarė:

– ...seselė Leteren tikriausiai mielai jus nuvestų.

– Žinoma, mis Džonson.

– Ir grįžtumėte priešpiečių, ar ne, mesjė Puaro?

– Mielai, madmuazele.

Mis Džonson grįžo į svetainę, kur ji sudarinėjo katalogą.

– Misis Merkado ant stogo, – pasakiau. – Ar pirma norite ją pamatyti?

– Turbūt galima ir taip. Lipkime.

Lipant laiptais tariau:

– Padariau, kaip liepėte. Ar girdėjote?

– Nė garso.

– Ką gi, mis Džonson galės nusiraminti. Vis krimtosi, kad gal būtų galėjusi padėti.

Misis Merkado sėdėjo ant parapeto nuleidusi galvą, taip užsigalvojusi, jog mūsų neišgirdo, kol Puaro nesustojo priešais ir nepasisveikino.

Ji krūptelėjo ir pakėlė galvą.

Pamaniau, kad šį rytą prastai atrodo: liesas veidas išvargęs, paakiuose juodi ratilai.

–*Encore moi**, – tarė Puaro. – Šiandien atvykau su specialiu tikslu.

Toliau jis kalbėjo beveik taip pat, kaip su mis Džonson. Paaiškino, kad jam būtina susidaryti teisingą misis Laidner paveikslą. Deja, misis Merkado nebuvo tokia sąžininga. Ji žėrė pagyras, kurios, net neabejoju, nė kiek neatitiko jos tikrųjų jausmų.

– Vargšė, vargšė Luiza! Kaip sunku ją apibūdinti žmogui, kuris jos nepažino. Ji buvo tokia egzotiška būtybė. Skyrėsi iš visų. Jūs, sesele, tikriausiai jautėte? Tiesa, nervinga, pilna visokių fantazijų, bet su jos keistenybėmis buvo galima apsiprasti, – ne taip, kaip su kitų žmonių. Ji mums visiems buvo tokia meili, ar ne, sesele? Ir tokia kukli. Mat ji nieko neišmanė apie archeologiją, bet labai troško kuo daugiau sužinoti. Vis klausinėdavo mano vyrą apie cheminį metalo radinių

* Ir vėl aš (pranc.)

apdorojimą, mis Džonson padėdavo klijuoti keramiką. O, mes visi ją mylėjome.

– Vadinasi, madam, tai, ką aš girdėjau, netiesa? Kad čia buvo tam tikra įtampa... nemaloni atmosfera?

Misis Merkado išplėtė savo juodas akis.

– O! Kas jums galėjo prikalbėti tokių dalykų? Seselė? Daktaras Laidneris? Jis, vargšelis, tikrai nebūtų nieko pastebėjęs.

Ir ji atšiauriai dėbtelėjo į mane.

Puaro nusišypsojo.

– Madam, aš turiu savo šnipų, – linksmai pasakė. Pamačiau, kaip jis sumirksėjo.

– Ar jums neatrodo, – saldžiai paklausė misis Merkado, – kad po tokio įvykio kiekvienas apsimeta žinantis daugybę dalykų, nors jų iš tikrųjų nebuvo? Suprantate – įtampa, atmosfera, „nuojauta, kad kažkas turi atsitikti“... Manau, kad žmonės tuos dalykus sugalvoja jau po visko.

– Madam, jūs įdomiai samprotaujate.

– Visa tai netiesa! Mes gyvenome kaip laiminga šeima.

– Ta moteriškė – didžiausia kada nors mano matyta melagė, – piktai tariau, kai mudu su Puaro, išėję iš kiemo, taku leidomės kalno link. – Ji garantuotai nekentė misis Laidner!

– Ji ne iš tų, iš kurių galėtum sužinoti teisybę, – pritarė Puaro.

– Su ja šnekėtis – tik laiką gaišti, – kirste nukirtau.

– Kažin, kažin... Jei žmogus meluoja lūpomis, kartais pasako tiesą akimis. Ko bijo toji madam Merkado? Jos akyse mačiau baimę. Taip – ji tikrai kažko bijo. La-

bai įdomu.

– Turiu jums kai ką papasakoti, mesjė Puaro.

Ir aš jam išklojau viską: kaip vakar grįžusi namo įtikėjau, kad mis Džonson esanti anoniminių laiškų autorė.

– Ir ji melagė! Kaip ramiai šį rytą kalbėjo apie tuos laiškus!

– Taip. Tikrai įdomu. Nes ji išsidavė viską žinanti apie tuos laiškus. Kol kas personalo akivaizdoje apie juos nebuvo kalbėta. Žinoma, gali būti, kad misteris Laidneris vakar jai papasakojo. Jie seni bičiuliai. O jeigu nepapasakojo... na, tuomet keista ir įdomu, ar ne? Aš jį pradėjau labai gerbti. Gudriai privertė ją prabilti apie laiškus.

– Ar jūs ją papurtysite dėl jų? – paklausiau.

Mesjė Puaro apstulbo.

– Ne, ne, jokiu būdu. Neišmintinga rodyti, ką žinai. Lig paskutinės akimirkos aš viską laikau čia. – Jis pliaukštelėjo sau per kaktą. – Tinkamiausiu momentu aš puolu – kaip pantera – ir, *mon Dieu**! Koks siaubas!

Neištvėriau: širdyje nusijuokiau, nediduką Puaro įsivaizdavusi panteros vaidmenyje.

Atėję į kasinėjimų vietą, pirmiausia išvydom Raiterį, stropiai fotografuojantį kažkokią sieną.

Mano supratimu, kasėjai sienas iškapstydavo kur tik įsigeidę. Bent taip atrodė. Misteris Keris paaiškino, kad kertant kirtikliu iš karto galima suprasti, ar tai plyta, ir net mėgino parodyti, bet aš nieko nemačiau. Kai kasėjas pasakė libn – „purvo plyta“, aš išvydau tik

* Dieve mano (pranc.)

paprasčiausią purvą ir molį.

Baigęs fotografuoti, Raiteris aparatą ir plokšteles atidavė savo tarnui ir liepė parnešti namo.

Kai Puaro jį paklausė apie ryškalus, foto plokštelių komplektus ir panašius dalykus, jam buvo mielai atsakyta. Raiteriui patiko, kad domimasi jo darbu. Jis jau buvo beatsiprašantis ir benueinantis, tačiau Puaro vėl pradėjo tą patį pokalbį. Tiesa, nevisiškai tą patį, mat Puaro žiūrėdavo, su kuo kalba. Tačiau aš kiekvieną kartą neužrašinėsiu viso pašnekesio. Su protingais žmonėmis, kaip mis Džonson, jis tiesiai eidavo prie reikalo, o su kitais kalbėdavo užuolankomis. Tačiau rezultatas būdavo tas pats.

– Taip, taip, suprantu, – tarė Raiteris. – Bet aš tikrai nemanau, kad galėčiau būti naudingas. Esu čia naujokas, su misis Laidner mažai teko šnekėtis. Gaila, bet tikrai neturiu ką papasakoti.

Jis kalbėjo šiek tiek nenatūraliai, kaip svetimšalis, nors, žinoma, be jokio akcento, išskyrus, be abejo, amerikiečių.

– Gal nors galėtumėte pasakyti, ar ji jums patiko, ar ne? – paklausė Puaro šypsodamas.

Raiteris užraudęs išlemeno:

– Ji buvo žavi moteris – nuostabiai žavi. Ir intelektuali. Taip – neeilinio proto.

– *Bien*! Jums ji patiko. O jūs jai?

Misteris Raiteris dar labiau išraudo.

– Na, aš... nežinau, ar ji apskritai mane pastebėdavo. Be to, man kelis kartus nepasisekė. Kai tik norėdavau jai kuo nors pasitarnauti, visada ištikdavo nesėkmė. Bijau, kad ją erzindavo mano nerangumas. O aš to visai

nenorėdavau... Kažin ką būčiau dėl jos padaręs...

Puaro, pasigailėjęs, pertraukė jo lemenimą:

– Žinoma, žinoma. Pakalbėkime apie ką kita. Ar šiuose namuose atmosfera buvo gera?

– Atleiskite, nesupratau...

– Ar jūs buvote laimingi visi kartu? Ar juokdavotės, plepėdavote?

– Ne... nevisiškai. Būta nesmagumo.

Patylėjęs, šiaip ne taip išspaudė:

– Suprantate, aš draugijai netinku. Esu nevikrus. Drovus. Daktaras Laidneris man visada būdavo labai malonus. Bet... kvaila, žinoma... aš negaliu įveikti savo drovumo. Visuomet kalbu tai, ko nereikia. Apverčiu ąsočius su vandeniu. Nesiseka.

Jis tikrai buvo panašus į didelį nevikrų vaiką.

– Kol jauni, visi mes panašiai elgiamės, – šypsodamasis pasakė Puaro. – Laisvumas, *savoir faire**, atsiranda vėliau.

Atsisveikinę su juo, žingsniavome toliau.

Puaro tarė:

– Šis jaunuolis, *ma soeur*, arba labai naivus, arba puikus aktorius.

Aš tylėjau. Mane vėl pribloškė fantastiška mintis, kad vienas iš tų žmonių yra pavojingas šaltakraujis žudikas. Šį ramų, saulėtą ir gražų rytą tai atrodė neįmanoma.

---

* Nuovoka (pranc.)

21 skyrius

MISTERIS MERKADO, RIČARDAS KERIS

– Aha, jie dirba atskirai, – pasakė Puaro sustodamas.

Misteris Raiteris fotografavo atokiame kasinėjamos teritorijos pakraštyje. Netoli nuo mūsų zujo antras būrys vyrų su pintinėmis.

– Tai jie vadina giluminiu kasiniu, – paaiškinau. – Čia jie ne kažin ką randa, vien tik šukių, tačiau daktaras Laidneris visada sako, jog yra labai įdomu, vadinasi, tikriausiai taip ir yra.

– Eime prie jų.

Mes nupėdinome palengva, nes kepino saulė.

Vadovavo misteris Merkado. Jį išvydome apačioje kalbantis su dešimtininku, į vėžlį panašiu seneliuku, kuris ant dryžuoto medvilninio drabužio buvo apsivilkęs tvido švarką.

Nusileisti pas juos į dugną buvo nelengva, nes ten vedė tikrai siauras pusiau takelis, pusiau laiptai, o vaikigaliai be paliovos tampė pintines, kaip akli nė už ką nesitraukdami iš kelio.

Mums leidžiantis Puaro, grįžtelėjęs per petį, staiga paklausė:

– Misteris Merkado dešiniarankis ar kairiarankis?

Na ir klausimas!

Pagalvojusi tvirtai atsakiau:

– Dešiniarankis.

Puaro nesiteikė nieko paaiškinti. Ėjo kaip ėjęs, o aš iš paskos.

Misteris Merkado, regis, nudžiugo mus pamatęs. Jo pailgas melancholiškas veidas nušvito.

Puaro ėmė klausinėti apie archeologiją, nors ji, dedu galvą, jam nė kiek nerūpėjo, bet Merkado beregint užkibo.

Jis paaiškino, kad jie jau perkasę dvylika sluoksnių.

– Jau pasiekėme ketvirtą tūkstantmetį, – karštai patikino jis.

Visada maniau, kad tūkstantmetis – data ateityje, kai viskas bus, kaip turi būti.

Merkado parodė pelenų ruožus (kaip jo ranka dreba! Kažin, ar tik nesusirgęs maliarija) ir paaiškino, kaip pakitusi keramika, papasakojo apie kapavietes, kad vienas sluoksnis susidėjęs beveik tik iš vaikų kapų

(vargšiukai!), ir apie kaulų poziciją bei orientaciją.

Staiga, lenkdamasis pakelti lyg ir titnaginio peilio, gulinčio kampe su puodais, jis pašoko ir klaikiai suriko.

Apsisukęs kaip vilkelis, pamatė mudu su Puaro nustėrusius iš nuostabos.

Jis pliaukštelėjo sau per kairę ranką.

– Kažkas įgėlė – kaip įkaitinta adata įdūrė.

Puaro sukruto.

– Nagi, *mon cher**, pažiūrėkime, kas yra. Sesele Leteren!

Aš priėjau.

Stvėręs Merkado ranką, jis mikliai atraitė chaki spalvos marškinių rankovę ligi peties.

– Štai, – parodė Merkado.

Gal trys coliai žemiau peties buvo taškelis, iš kurio sunkėsi kraujas.

– Įdomu, – tarė Puaro, įbedęs žvilgsnį į atraitytą rankovę. – Aš nieko nematau. Gal skurzdelė įkando?

– Reikėtų patepti jodu, – pasakiau aš.

Visada nešiojuosi jodo pieštuką, taigi atsukau jį ir patepiau. Kol tepiau, mano dėmesį patraukė kas kita. Visas misterio Merkado žastas buvo nusėtas smulkiais taškeliais. Puikiai žinojau, kokie čia taškai – švirkšto adatos pėdsakai.

Misteris Merkado nusmaukė rankovę ir toliau aiškino archeologijos paslaptis. Puaro klausėsi, bet nemėgino pakreipti kalbos apie Laidnerius. Tiesą sakant, apskritai nieko neklausinėjo.

Netrukus atsisveikinome su Merkado ir ėmėme

---

* Mielasis (pranc.)

kopti aukštyn.

– Ką pasakysite – švarus darbas? – paklausė mano kompanionas.

– Švarus darbas? – nustebau.

Mesjė Puaro kažką ištraukė iš švarko atlapo ir atsargiai pavartė. Kaip nustebau išvydusi ilgą aštrią adomąją adatą, ant kurios ąselės buvo užmautas smalkos rutulėlis, taigi ji paversta smeigtuku.

– Mesjė Puaro! – sušukau. – Tai padarėte jūs?

– Taip, aš buvau vabzdys, kuris įgėlė. Juk švarus darbas, ar ne? Net nepamatėte.

Tikra tiesa. Nepamačiau. Neabejoju, kad Merkado nieko neįtarė. Dūris, aišku, buvo žaibiškas.

– Bet, mesjė Puaro, kam to reikėjo? – paklausiau.

Savo ruožtu jis paklausė:

– Sesele, ar ką nors pastebėjote?

Linktelėjau.

– Injekcijų žymes, – tariau.

– Taigi jau kai ką žinome apie misterį Merkado, – pasakė Puaro. – Įtariau, bet nežinojau. O visuomet reikia žinoti.

„Ir jums vis tiek, kokiu būdu sužinoti!“ – pamaniau, bet nieko nesakiau.

Staiga Puaro stvėrėsi už kišenės.

– Kaip gaila, aš ten pamečiau nosinę. Joje buvo paslėptas smeigtukas.

– Aš atnešiu, – tariau ir nuskubėjau žemyn.

Matote, tą valandėlę mane jau buvo apėmęs jausmas, kad mesjė Puaro ir aš – gydytojas ir seselė. Bent jau tai, kas vyko, priminė operaciją, o Puaro – chirurgą. Gal ir negerai taip sakyti, bet mano vaidmuo man

pradėjo savotiškai patikti.

Prisimenu, ką tik baigusi mokytis prižiūrėjau ligonę privačiai, ir štai ją prireikė skubiai operuoti, o ligonės vyras buvo smarkiai nusistatęs prieš ligonines. Jis nė girdėti nenorėjo, kad žmona būtų išvežta iš namų. Sakė, operuokite vietoje.

Žinoma, buvo nuostabu! Niekas nekišo nosies! Pati už viską atsakiau. Aišku, labai nervinausi – susidėliojau viską, ko tik chirurgui galėjo prireikti, bet vis tiek bijojau, kad nebūčiau ko pamiršusi. Su chirurgais niekada nesi garantuotas. Ko tik jie neįsigeidžia! Tačiau operacija praėjo puikiai! Aš buvau paruošusi visus instrumentus, kokių tik jam reikėjo, o po operacijos jis mane pagyrė, jog šauniai asistavau, – daugumai chirurgų tai nė į galvą neateitų! Apylinkės gydytojas irgi buvo labai malonus. Ir viską tvarkiau aš viena! Ligonė pasveiko, visi buvo laimingi.

Taigi dabar jaučiausi panašiai. Mesjė Puaro man truputį priminė tą chirurgą. Taip pat mažą žmogeliuką. Bjaurų žmogeliuką su beždžionės fizionomija, bet puikų chirurgą. Intuityviai jautė, kur pjauti. Esu mačiusi daug chirurgų ir žinau, kaip tai svarbu.

Palengva ėmiau pasitikėti mesjė Puaro. Jutau, jis irgi tiksliai žino ką darąs. Be to, pradėjau suvokti, jog mano pareiga jam padėti: taip sakant, paruošti pacientus ir tamponus, kad bet kada būtų po ranka. Štai kodėl bėgti žemyn ir ieškoti jo nosinės man atrodė taip pat natūralu, kaip pakelti nuo grindų chirurgo numestą rankšluostį.

Kai suradusi grįžau, iš karto nepamačiau, kur jis. Galų gale jį išvydau. Sėdėjo atokiau nuo pylimo ir šne-

kėjosi su misteriu Keriu. Šio pasiuntinys stovėjo šalia, laikydamas ilgą kartį, sužymėtą metrais, bet Keris tą valandėlę jam kažką pasakė, ir berniūkštis kartį nunešė. Matyt, kol kas nereikalinga.

Norėčiau paaiškinti tolesnį epizodą. Matote, aš nebuvau tikra, ko Puaro iš manęs norėjo arba nenorėjo. Turiu omenyje, kad jis, ko gero, tyčia mane pasiuntė nosinės. Kad nesipainiočiau.

Ir vėl pasijutau lyg per operaciją. Reikia nežiopsoti, chirurgui paduoti tai, ko jam reikia, o ne tai, ko nereikia. Įsivaizduokite, kad ne laiku paduodate žnyples arterijai užspausti! Dėkui Dievui, aš gerai išmanau savo darbą operacinėje. Ten klaidų nepadaryčiau. Tačiau šiuo reikalu tikrai tebuvau žalia praktikantė. Taigi turėjau labai saugotis, kad nepadaryčiau kvailų klaidų.

Aišku, net nemaniau, kad Puaro būtų nenorėjęs, jog aš girdėčiau, ką jis kalba su Keriu. Bet jam galėjo atrodyti, kad jei aš nueisiu, Keris bus atviresnis.

Tačiau žinokite, nenoriu, kad kam šautų į galvą, esą aš tokia moteris, kuri tik slankioja ir klausosi asmeninių pokalbių. Aš taip nesielgiu. Niekuomet. Nors ir kaip norėdama.

Noriu pabrėžti: jeigu pokalbis būtų buvęs asmeninis, tikrai nebūčiau dariusi to, ką, tiesą sakant, ėmiau ir padariau.

Matote, mano padėtis turėjo tam tikrų privalumų. Juk ligoniui bundant iš narkozės išgirsti visokiausių dalykų. Ligonis nenorėtų, kad jį girdėtum – paprastai nė nenutuokia, kad girdi, bet tai – faktas. Aš ir įsivaizdavau, kad misteris Keris – ligonis. Jam nebus blogiau nuo to, ko jis nė nežino. O jeigu manote, jog man

buvo tiesiog smalsu, ką gi, prisipažinsiu – tikrai buvo smalsu. Aš nenorėjau nieko praleisti.

Taigi šie apmąstymai baigėsi tuo, kad pasukau į šalį, apėjau didžiulę žemių krūvą ir atsidūriau gal per pėdą nuo jų, slepiama tos krūvos. Jeigu kas pasakys, kad elgiausi negarbingai, drįstu nesutikti. Nuo ligonį slaugančios medicinos sesers nieko neturi būti slepiama, nors, žinoma, tik gydytojas sprendžia, ką reikia daryti.

Suprantama, nežinau, kaip Puaro pradėjo pokalbį, bet kai aš prie jų prislinkau, jis, taip sakant, jau buvo bečiumpąs jautį už ragų.

– Niekas geriau už mane nesupranta, kaip misteris Laidneris mylėjo savo žmoną, – kalbėjo Puaro. – Tačiau dažnai apie žmogų galima daugiau sužinoti iš jo priešų, negu iš draugų.

– Jūs manote, kad žmonių ydos svarbesnės už dorybes? – ironiškai paklausė misteris Keris.

– Be abejo, – kai kalbama apie žmogžudystę. Keista, bet kiek man žinoma, dar nė vienas žmogus nebuvo nužudytas dėl pernelyg tobulo charakterio! Tačiau tobulybė neabejotinai erzina.

– Deja, vargu ar galėsiu padėti, – tarė misteris Keris. – Turiu prisipažinti, kad su misis Laidner mudu nekaip sutarėme. Aš nesakau, kad mes buvome priešai, bet ir draugai nebuvome. Misis Laidner turbūt šiek tiek pavydėjo mano senos bičiulystės su savo vyru. O ir aš, ja žavėdamasis ir manydamas, jog ji be galo patraukli moteris, jaučiau šiokį tokį apmaudą, kad ji taip valdo Laidnerį. Todėl buvome vienas kitam labai mandagūs, bet ne artimi.

– Nuostabiai paaiškinta, – pareiškė Puaro.

Aš mačiau jų galvas. Misteris Keris staigiai grįžtelėjo į Puaro, lyg šio abejingas tonas būtų jį užgavęs.

Puaro paklausė:

– Ar daktaras Laidneris nesikrimto, kad jūsų santykiai su jo žmona negerėja?

Keris padvejojęs atsakė:

– Žinote... nesu tikras. Jis niekada nieko nesakė. Vis tikėjausi, kad nepastebi. Matote, jis buvo paskendęs savo darbe.

– Vadinasi, sprendžiant iš jūsų žodžių, jūs nelabai mėgote misis Laidner?

Keris gūžtelėjo pečiais.

– Galimas dalykas, ją būčiau labiau mėgęs, jeigu ji nebūtų buvusi Laidnerio žmona.

Nusijuokė, lyg pralinksmintas savo paties žodžių.

Puaro dėliojo į krūvelę puodų šukes. Svajingu balsu jis pasakė:

– Šį rytą kalbėjausi su mis Džonson. Ji prisipažino, kad buvo nusistačiusi prieš misis Laidner ir nelabai ją mėgo, bet greitai pridūrė, kad visuomet ja žavėjosi.

– Ką gi, tikra tiesa, – tarė Keris.

– Ir man taip atrodė. Paskui pasišnekėjau su misis Merkado. Ji man ilgai aiškino, kaip mylėjo misis Laidner ir kokia ši buvo nuostabi.

Keris nieko neatsakė, tad po valandėlės Puaro kalbėjo toliau:

– Šituo aš tai nepatikėjau! Ir štai ateinu pas jus, bet tuo, ką jūs pasakojate, – na, aš ir vėl netikiu...

Keris sukluso. Jo balse nuskambėjo pyktis, tramdomas pyktis.

– Nieko negaliu padėti, jei jūs kuo nors tikite arba

netikite. Jūs išgirdote tiesą. Man vis tiek, norite tikėkite, norite – ne.

Puaro nesupyko. Priešingai – jis prabilo nuolankiai ir liūdnai:

– Aš pats esu kaltas, jei tikiu arba ne, juk taip? Žinote, mano labai jautri klausa. Be to... pasakojama visokiausių dalykų... sklando įvairūs gandai. Klausai ir kai kada ką nors sužinai! Taigi, visko pasakojama...

Keris pašoko. Mačiau, kaip jo smilkinyje tvinkčioja gysla. Jis atrodė dieviškai! Toks lieknas ir įdegęs, o dar tokia nepaprastai vyriška žandikaulio linija – griežta ir kampuota. Nenuostabu, kad moterys jį įsimyli.

– Kas pasakojama? – tūžmingai paklausė.

– Gal ir pats galite atspėti. Pasakojami įprasti dalykai – apie jus ir misis Laidner.

– Kokios tik bjaurasties žmonės neprisigalvoja!

– *N'est ce pas*?* Jie kaip šunys. Nors ir kaip giliai užkastum nemalonų dalyką, šuo vis tiek atkapstys.

– Ir jūs tomis kalbomis tikite?

– Aš noriu tikėti tiesa, – niūriai pasakė Puaro.

– Kažin, ar jūs pažintumėte tiesą, jei ir išgirstumėte, – šiurkščiai nusijuokė Keris.

– Pamėginkite, – tarė Puaro, nenuleisdamas nuo jo akių.

– Gerai! Jūs išgirsite tiesą! Aš nekenčiau Luizos Laidner – štai jums tiesa! Kaip velnio nekenčiau!

---

* Ar ne? (pranc.)

22 skyrius

DEIVIDAS EMOTAS, TĖVAS LAVINJI IR VIENAS ATRADIMAS

Staigiai apsisukęs, Keris piktai nužirgliojo šalin.

Puaro sumurmėjo nulydėdamas jį žvilgsniu:

– Štai kaip...

Neatsigręždamas pasakė garsėliau:

– Sesele, dar truputį pabūkite. Kad atsigręžęs nepamatytų. Dabar galite išlįsti. Ar nosinę radote? Labai dėkui. Jūs nepaprastai maloni.

Jis nė žodeliu neužsiminė, kad aš klausiausi – nė neišmaniau, kaip jis galėjo žinoti, jog aš klausiausi. Nė karto net nedirstelėjo į tą pusę. Gerai kad nieko ne-

sakė. Matote, aš pati nė kiek nesigailėjau, bet jam aiškintis būtų buvę sunku. Taigi garbė Dievui, jam, regis, nereikia jokių paaiškinimų.

– Kaip manote, mesjė Puaro, ar jis tikrai jos nekentė? – paklausiau.

Lėtai linguodamas galvą, Puaro atsakė, o jo veido išraiška buvo labai keista:

– Taip, manau, kad nekentė.

Tada jis žvaliai atsistojo ir leidosi ton pusėn, kur kalvos viršūnėje dirbo žmonės. Aš nusekiau iš paskos. Iš pradžių matėme tik arabus, bet pagaliau užtikome misterį Emotą – atsigulęs ant pilvo, jis pūtė dulkes nuo ką tik iškastų griaučių. Mus išvydęs, nusišypsojo savo miela liūdnoka šypsena.

– Atėjote pasižiūrėti? – paklausė. – Tuoj baigsiu.

Jis atsisėdo, pasiėmė peilį ir ėmė stropiai gramdyti purvą nuo kaulų, vis papūsdamas dumplėmis arba tiesiai burna. Pamaniau, kad šis būdas labai antisanitarinis.

– Misteri Emotai, jums į burną pateks visokių kenksmingų mikrobų, – pabariau.

– Kenksmingi mikrobai, sesele, – mano kasdienė duona, – pasakė jis niūriai. – Mikrobai archeologams nepavojingi – jiems savaime atsibosta mus sargdinti.

Jis dar pagramdė šlaunikaulį. Tada pasišaukė dešimtininką ir tiksliai parodė, ką daryti.

– Na štai, – tarė stodamasis, – po priešpiečių Raiteris jau galės fotografuoti. Velionė turėjo gražių daikčiukų.

Jis parodė pažaliavusį varinį dubenėlį, keletą smeigtukų, dar daugybę geltonų ir mėlynų karoliukų, – tai

būta jos vėrinio.

Kaulai ir kiti objektai buvo nuvalyti šepetėliu, nugramdyti peiliu ir sudėti taip, kad būtų galima fotografuoti.

– Kas ji? – paklausė Puaro.

– Pirmas tūkstantmetis. Gal netgi kilminga dama. Kaukolė atrodo keistai, reikės parodyti Merkado. Sakyčiau, smurtinė mirtis.

– Kokia nors misis Laidner, gyvenusi daugiau kaip prieš du tūkstančius metų? – paklausė Puaro.

– Galbūt.

Bilas Koulmenas kirtikliu krapštė sieną.

Deividas Emotas kažką jam šūktelėjo ir ėmė vedžioti mesjė Puaro po kasinėjamą teritoriją.

Baigęs trumpą ekskursiją, Emotas pasižiūrėjo į laikrodį.

– Darbą baigsime po dešimties minučių, – pasakė. – Eisime namo?

– Man tai puikiai tinka, – pareiškė Puaro.

Iš lėto nužingsniavome kietai sumintu taku.

– Manau, kad visi džiaugiatės, galėdami vėl grįžti prie darbo, – prabilo Puaro.

– Taip, geriausia dirbti, – niūriai pritarė Emotas. – Nelabai smagu slankioti po namus ir šnekėtis.

– Kai visą laiką žinai, kad vienas iš jūsų – žudikas.

Emotas nieko nepasakė. Jokiu mostu neparodė prieštaraująs. Vėliau sužinojau, kad jis atspėjo tiesą iš pat pradžių, vos apklausinėjęs tarnus.

Po valandėlės jis ramiai paklausė:

– Ar jau kas nors aiškėja, mesjė Puaro?

Puaro savo ruožtu liūdnai paklausė:

– O ar padėsite, kad paaiškėtų?

– Na, žinoma.

Atidžiai žiūrėdamas į jį, Puaro tarė:

– Nusikaltimo centras – misis Laidner. Noriu apie ją žinoti.

Deividas Emotas lėtai paklausė:

– Ką turite omenyje sakydamas, kad norite apie ją žinoti?

– Tik ne tai, iš kur ji kilusi ir kokia jos mergautinė pavardė. Ir ne jos veido formą ar akių spalvą. Noriu žinoti, koks ji buvo žmogus.

– Manote, jog tai svarbu?

– Neabejoju.

Emotas valandėlę patylėjo.

– Gal ir taip.

– Štai čia ir galite man padėti. Galite papasakoti, kokia ji buvo moteris.

– Galiu? Dažnai pats tuo abejodavau.

– Argi jūs neturite savo nuomonės?

– Manau, kad jau turiu.

– *Eh bien*?

Bet misteris Emotas tylėjo. Paskui pasakė:

– Ką apie ją mano seselė? Sakoma, kad moterys gana greitai perpranta kitas moteris, be to medicinos sesuo susiduria su įvairiausių tipų žmonėmis.

Puaro neleido man išsižioti, net jei ir būčiau norėjusi. Jis skubiai pasakė:

– Aš noriu žinoti, ką apie ją manė vyrai.

Emotas šyptelėjo.

– Turbūt visi galvojo tą patį. – Patylėjęs pridūrė: – Ji buvo nebejauna, bet, mano supratimu, beveik gražiau-

sia moteris, kokią esu matęs.

– Vargu ar tai atsakymas, misteri Emotai.

– Beveik atsakymas, mesjė Puaro.

Po valandėlės kalbėjo toliau:

– Mažas būdamas skaičiau tokią pasaką. Šiaurietišką pasaką apie Sniego karalienę ir berniuką Kajų. Manau, kad misis Laidner buvo labai į ją panaši – vis prisiviliodavo kokį nors Kajų pasivažinėti.

– O taip, Hanso Anderseno pasaka, ar ne? Dar joje buvo maža mergytė. Berods Gerda?

– Gal. Gerai nepamenu.

– Ar negalėtumėte ką nors daugiau pasakyti, misteri Emotai?

Deividas Emotas pakratė galvą.

– Net nežinau, ar teisingai ją apibūdinau. Ją nelengva suprasti. Vieną dieną galėjo būti tikra ragana, o kitą – nuostabiai gera. Tačiau, man regis, jūs neklystate teigdamas, kad ji – nusikaltimo centras. Ji to visada ir norėjo – būti įvykių centre. Ir jai patikdavo kibti prie žmonių. Suprantate, neužtekdavo, kad per arbatą paduodi jai sviesto ar skrebučių, ji norėdavo, kad savo protą ir širdį išverstum kaip rankovę ir atkištum jai pasižiūrėti.

– O jeigu to malonumo nesulaukdavo?

– Parodydavo nagus!

Mačiau, kaip jis sučiaupė lūpas ir sukando dantis.

– Misteri Emotai, jūs turbūt nenorėsite neoficialiai pareikšti savo nuomonės apie tai, kas ją nužudė?

– Nežinau, – tarė Emotas. – Neturiu jokio supratimo. Tik manau, kad Karlo... Karlo Raiterio vietoje būčiau ryžęsis ją nužudyti. Ji labai bjauriai su juo elg-

davosi. Žinoma, taip jam ir reikia, kad toks jautrus. Tiesiog prašosi įspiriamas į užpakalį.

– O ar misis Laidner... įspyrė jam į užpakalį? – paklausė Puaro.

Emotas staiga išsišiepė.

– Ne. Jos metodas buvo retkarčiais bakstelėti siuvinėjimo adatėle. Žinoma, Raiteris ir nervindavo. Verkšlenantis vargšas vaikelis. Tačiau adata – skaudus ginklas.

Žvilgtelėjusi į Puaro, lyg ir pamačiau, kaip jam suvirpėjo lūpos.

– Bet jūs juk netikite, kad ją nužudė Karlas Raiteris?

– Ne. Netikiu, kad nužudytumėte moterį vien dėl to, kad prie stalo ji nuolat jus priverčia jaustis kvailiu.

Puaro mąsliai pakraipė galvą. Žinoma, misteris Emotas pavaizdavo misis Laidner kaip pabaisą. Reikėtų ką nors pasakyti ir apie kitą pusę.

Misterio Raiterio elgesys siaubingai erzindavo. Jos užkalbintas jis pašokdavo arba idiotiškai vis paduodavo marmelado, nors ir žinojo, kad ji jo nevalgo. Man ir pačiai magėdavo jam užvažiuoti.

Vyrai nesupranta, kad jų maivymasis moteris nervina, todėl nieko kito nelieka, tik šiurkščiai atrėžti.

Pagalvojau, kad, progai pasitaikius, apie tai užsiminsiu mesjė Puaro.

Kai parėjom, misteris Emotas pakvietė Puaro į savo kambarį nusiprausti.

Aš per kiemą nuskubėjau į savąjį.

Išėjau beveik tuo pat metu, kaip juodu, ir visi trys pasukom į valgomąjį, bet iš savo kambario išlindo tė-

vas Lavinji ir paprašė Puaro, kad užsuktų į vidų.

Su misteriu Emotu nuėjome į valgomąjį. Ten jau buvo mis Džonson ir misis Merkado, netrukus prie mūsų prisijungė misteris Merkado, Raiteris ir Bilas Koulmenas.

Sėdomės prie stalo, Merkado pasiuntė arabą, kad pakviestų tėvą Lavinji, ir staiga visi krūptelėjome, išgirdę dusliai aiktelint.

Manau, mūsų nervai buvo pašliję, nes pašokome, o mis Džonson perbalusi paklausė:

– Kas tai? Kas atsitiko?

Misis Merkado įsmeigė į ją akis:

– Kas jums, mieloji, atsitiko? Laukuose kas nors šūktelėjo.

Tą akimirką įėjo Puaro ir tėvas Lavinji.

– Pamanėme, kad kas nors susižeidė, – tarė mis Džonson.

– Labai atsiprašau, madmuazele! – sušuko Puaro. – Tai mano kaltė. Tėvas Lavinji man aiškino, kas parašyta lentelėse, aš nešiausi vieną prie lango, kad geriau matyčiau, bet, *ma foi**, nežiūrėdamas kur einu, užkliudžiau koją, ir taip skaudžiai, jog surikau.

– Pamanėme, kad vėl žmogžudystė, – nusijuokė misis Merkado.

– Marija! – sudraudė vyras. Ji nuraudo ir prikando lūpą.

Mis Džonson mikliai pakreipė kalbą apie kasinėjimus ir kokių įdomių dalykų atkasta šį rytą. Visų priešpiečių metu vienintelė pokalbio tema buvo archeologija.

---

* Tiesą sakant (pranc.)

Manau, visi jautėme, kad ši tema saugiausia.

Pagėrę kavos, susirinkome į svetainę. Netrukus vyrai, išskyrus tėvą Lavinji, vėl išskubėjo į darbą.

Tėvas Lavinji nusivedė Puaro į senienų sandėlį, aš nuėjau su jais. Jau buvau pakankamai susipažinusi su radiniais ir net pajutau pasididžiavimą,– lyg ji būtų mano nuosavybė! – kai tėvas Lavinji paėmė auksinę taurę, o Puaro sušuko iš nuostabos ir pasigėrėjimo:

– Kaip gražu! Koks meno kūrinys!

Tėvas Lavinji karštai pritarė ir su tikru entuziazmu bei išmanymu ėmė rodyti taurės grožybes.

– Šiandien vaško nėra,– leptelėjau.

– Vaško? – Puaro išpūtė akis.

– Vaško? – Tą patį padarė tėvas Lavinji.

Aš paaiškinau savo pastabą.

– A, *je comprends**, – tarė tėvas Lavinji, – taip, taip, žvakės taukai.

Šitaip buvo prisimintas vidurnakčio svečias. Pamiršę, kad stoviu šalia, jie pradėjo šnekėtis prancūziškai, ir aš, juos palikusi, grįžau į svetainę.

Misis Merkado adė vyro kojinę, o mis Džonson skaitė knygą.

Neįprastas dalykas. Šiaip vis darbuodavosi.

Po valandėlės atėjo tėvas Lavinji ir Puaro, pirmasis veikiai atsiprašė turįs darbo. Puaro atsisėdo prie mūsų.

– Labai įdomus žmogus, – pareiškė jis ir paklausė, ar tėvas Lavinji turi daug darbo.

Mis Džonson paaiškino, kad molio lentelių aptinkama nedažnai, taip pat labai retai pasitaiko plytų ar antspaudų su įrašais. Tačiau tėvas Lavinji atlieka savo

* Suprantu (pranc.)

darbą ir labai sparčiai mokosi šnekamosios arabų kalbos.

Užsiminus apie cilindrinius antspaudus, mis Džonson ištraukė iš stalčiaus lapą su jų atspaudais, padarytais naudojant plastiliną.

Mes palinkome prie lapo ir ėmėme gėrėtis vingriais piešiniais, o aš supratau, kad lemtingąją popietę ji ir buvo užsiėmusi šiuo darbu.

Pastebėjau, kad Puaro maigo tarp pirštų plastilino rutulėlį.

– Madmuazele, jūs naudojate plastiliną? – paklausė.

– Gausiai. Šiemet jau kažin kiek sunaudojome, nors neįsivaizduoju kaip. Tačiau nebėra pusės atsargų.

– Kur jį laikote, madmuazele?

– Čia, spintelėje.

Padėjusi atgal atspaudų lapą, parodė lentyną su plastilino gniužulais, fiksažu ir kitomis fotomedžiagomis.

Puaro pasilenkė:

– O čia? Kas čia, madmuazele?

Jis kyštelėjo ranką giliau ir ištraukė keistą sumankytą daiktą.

Kai jį išlygino, pamatėme, kad tai lyg ir kaukė: kinišku tušu negrabiai išpieštos akys ir burna, o visa ištepta plastilinu.

– Nepaprastas dalykas! – sušuko mis Džonson. – Niekur ligi šiol nemačiau. Kaip čia pakliuvo? Ir kas tai?

– Kaip pakliuvo? Na, slėpti galima bet kur, ir manau, kad spintelė būtų stovėjusi nejudinta iki pat sezono galo. Kas tai? Man regis, į šį klausimą irgi nesunku

atsakyti. Turime veidą, kurį nupasakojo misis Laidner. Vaiduokliška veidą prieblandoje už lango, be jokio kūno.

Misis Merkado suspigo. Mis Džonson perbalo. Ji sumurmėjo:

– Vadinasi, tai buvo ne fantazijos. Pokštas, piktas pokštas! Bet kas jį iškrėtė?

– Taip! – sušuko misis Merkado. – Kas galėjo taip baisiai pasielgti?

Puaro nė nemėgino atsakyti. Labai rūsčiu veidu nuėjo į kitą kambarį, atsinešė kartono dėžutę ir į ją įdėjo suglamžytą kaukę.

– Reikia parodyti policijai, – paaiškino jis.

– Baisu, – sušnibždėjo mis Džonson. – Siaubinga!

– Ar manote, kad viskas kur nors paslėpta? – šaižiai prapliupo Merkado. – Gal ir ginklas – kuoka, su kuria ji buvo užmušta... galbūt, dar visa kruvina... O! Man baisu... baisu...

Mis Džonson sugriebė jai už pečių.

– Liaukitės, – piktai nutildė. – Štai ir daktaras Laidneris. Nereikia jo jaudinti.

Tikrai tą akimirką į kiemą įriedėjo automobilis. Laidneris išlipo ir žengė tiesiai į svetainę. Jo veidą buvo išvagojusios nuovargio raukšlės, pats atrodė per tris dienas dvigubai pasenęs.

Ramiai pranešė:

– Laidotuvės rytoj, vienuoliktą valandą. Majoras Dinas perskaitys maldas.

Kažką sumikčiojusi, misis Merkado smuko iš kambario.

Laidneris kreipėsi į mis Džonson:

– Ar važiuosite, Ene?

Ji atsakė:

– Žinoma, mielasis, mes visi važiuosime. Kaipgi kitaip.

Daugiau ji nieko nepasakė, bet jos veidas, matyt, išreiškė tai, ko neįstengė liežuvis, nes jo akys nušvito švelnumu ir akimirką buvo ramios bei giedros.

– Brangioji Ene, jūs taip mokate mane paguosti ir man padėti. Miela sena bičiulė...

Jis uždėjo ranką ant josios. Mis Džonson skruostus užliejo raudonis, ir ji, kaip visada, kimiai sumurmėjo:

– Na, ką jūs...

Tačiau aš spėjau išvysti jos išraišką ir supratau, kad nors trumpą akimirką Enė Džonson pasijuto tikrai laiminga moterimi.

Ir dar man toptelėjo į galvą viena mintis. Galbūt neilgai trukus natūrali įvykių eiga pakryps taip, kad, ieškant senos bičiulės užuojautos, užsimegs naujas ir laimingas ryšys.

Ne, aš netinku piršliauti, be to, net nepadoru dar prieš laidotuves galvoti apie tokį dalyką. Vis dėlto tai būtų laiminga išeitis. Jam ji labai patinka, o ji, nėra jokios abejonės, be galo, be krašto jam atsidavusi ir būtų neapsakomai laiminga, galėdama jam paskirti savo likusį gyvenimą. Žinoma, jeigu ištvertų nepaliaujamus ditirambus Luizos tobulybei. Bet moterys moka susitaikyti su daugeliu dalykų, jei tik gauna tai, ko nori.

Laidneris pasisveikino su Puaro ir paklausė, ar tyrimas pažengė į priekį.

Mis Džonson stovėjo už Laidnerio, įbedusi žvilgsnį į dėžutę Puaro rankose; ji papurtė galvą, ir aš supratau,

kad ji maldauja Puaro nieko nesakyti apie kaukę. Aišku, ji jautė, kad šiandien jam jau gana sukrėtimų.

Puaro pakluso jos norui.

– Mesjė, tokie dalykai į priekį juda lėtai, – pasakė jis ir, taręs keletą nerišlių frazių, išėjo.

Aš jį palydėjau ligi automobilio.

Norėjau paklausti jo daugybės dalykų, bet kažkodėl, jam atsigręžus, nieko nepaklausiau. Tas pats, jei chirurgą būčiau paklaususi, ar, jo manymu, jam pavykusi operacija. Aš tik stovėjau ir kukliai laukiau nurodymų.

Gerokai mane nustebindamas, jis įspėjo:

– Pasisaugokite, vaikeli.

Ir dar pridūrė:

– Kažin, ar jums saugu čia pasilikti.

– Dėl išvažiavimo reikia pasikalbėti su daktaru Laidneriu. O aš ketinau pabūti, kol praeis laidotuvės.

Jis pritariamai linktelėjo.

– Kol kas nesistenkite per daug išsiaiškinti. Suprantate, nenoriu, kad būtumėte protinga! Ir šypsodamasis pridūrė:

– Jūsų darbas – laikyti paruoštus tamponus, o mano – atlikti operaciją.

Ar ne keista, kad jis šitaip pasakė?

Po to jis, lyg tarp kitko, tarė:

– Įdomus žmogus tas tėvas Lavinji.

– Man atrodo, nei šis, nei tas, kad vienuolis dirba archeologu.

– O, taip, jūs gi protestantė. Aš – tikras katalikas. Kai ką išmanau apie kunigus ir vienuolius.

Jis susiraukė tarytum abejodamas, bet vis dėlto pa-

tarė:

– Atminkite, jis toks gudrus, kad panorėjęs gali bet ką iškvosti.

Jis mane perspėjo, kad neliežuvaučiau, bet man tokio įspėjimo nereikėjo!

Aš pyktelėjau ir nors neketinau klausto to, ką tikrai norėjau sužinoti, nemačiau reikalo nutylėti vieną dalyką.

– Atleiskite, mesjė Puaro, bet sakoma „užsigavau koją“, o ne „užkliudžiau koją“, ar kaip kitaip.

– Tikrai? Dėkui, *ma soeur.*

– Nėra už ką. Bet posakį verčiau išmokti teisingai.

– Aš prisiminsiu, – tarė, kaip jis – pakankamai nuolankiai.

Įsėdęs į automobilį, išvažiavo, o aš pamažu grįžau per kiemą, galvodama apie daugelį dalykų.

Apie injekcijų žymes Merkado rankoje ir kokius narkotikus jis leidžiasi. Apie tą šiurpią geltonai išterpliotą kaukę. Ir kaip keista, kad Puaro ir mis Džonson aną rytą svetainėje neišgirdo mano šūktelėjimo, nors mes visi, per priešpiečius būdami valgomajame, puikiausiai girdėjome Puaro. O juk tėvo Lavinji ir mis Laidner kambariai maždaug vienodai nutolę nuo svetainės ir valgomojo.

Ir dar buvo smagu, kad daktarą Puaro išmokiau taisyklingai vartoti vieną anglišką posakį!

Net jei ir yra genialus seklys, tegu įsitikina, kad ir jis ne viską žino!

23 skyrius

KAIP AŠ BUVAU MEDIUMU

Laidotuvės, mano manymu, buvo labai iškilmingos. Be mūsų, dalyvavo visi Hasanijoje gyvenantys anglai. Net Šeila Reili su juodu kostiumėliu atrodė rami ir liūdna. Vyliausi, kad ją bent kiek graužia sąžinė dėl visų tų žiaurių dalykų, kurių prišnekėjo.

Kai grįžome atgal, nusekiau paskui Laidnerį į jo kabinetą ir paklausiau, kada man išvažiuoti. Jis buvo labai malonus, padėkojo už viską, ką esu padariusi (Padariusi! Juk buvau visiškai nenaudinga), ir primygtinai siūlė paimti papildomą savaitės užmokestį.

Aš ginčijausi, nes tų pinigų nenusipelniau.

– Tikrai, daktare Laidneri, verčiau visai algos neduotumėte. Tik apmokėkite kelionės išlaidas, ir užteks.

Jis nenorėjo nė girdėti.

– Matote, – neatlyžau, – aš neverta, kad man mokėtumėte, daktare Laidneri. Suprantate, aš juk... na, jus apvyliau. Ji... mano atvykimas jos neišgelbėjo.

– Tik neįsikalbėkite tokios minties, sesele, – rimtai pasakė jis. – Jūsų nepasamdžiau dirbti sekle. Aš nė neįtariau, kad žmonos gyvybei gresia pavojus. Buvau įsitikinęs, kad viskuo kalti nervai ir kad ji taip įsijaudrino, jog jos psichinė būklė tapo gana savotiška. Jūs elgėtės taip, kaip būtų elgęsis bet kuris kitas žmogus. Ji jus mėgo ir jumis pasitikėjo. Ir, man regis, jums esant, paskutines dienas jautėsi laimingesnė ir saugesnė. Jums nėra ko sau priekaištauti.

Jo balsas suvirpėjo, ir aš supratau, ką jis pagalvojo. Jis vienas kaltas, kad numojo ranka į misis Laidner baimę.

– Daktare Laidneri, – pasmalsavau, – ar esate padaręs kokią išvadą dėl tų anoniminių laiškų?

Jis atsiduso:

– Nežinau, kuo ir tikėti. Ar mesjė Puaro jau turi kokią nuomonę?

– Vakar dar neturėjo, – atsakiau, man regis, mikliai išlaviruodama tarp tiesos ir fantazijos. Tarp kitko, taip ir buvo, kol Puaro nepasakiau apie mis Džonson.

Tuomet ketinau apie tai užsiminti Laidneriui ir pažiūrėti, kaip reaguos. Tačiau vakar vakare buvo taip smagu matyti jį ir mis Džonson drauge, jo simpatiją ir pasitikėjimą ja, jog laiškus visai pamiršau. Net ir dabar jaučiau, kad gal būtų nedora apie juos prašnekti. Net

jei ir būtų parašiusi, mirus misis Laidner, ji turėjo išgyventi sunkias valandas. Tačiau man rūpėjo įsitikinti, ar tokia galimybė Laidneriui buvo atėjusi į galvą.

– Anoniminiai laiškai paprastai būna moters rankų darbas, – pasakiau aš. Maniau, pažiūrėsiu, kas išeis.

– Turbūt taip, – vėl atsiduso jis. – Bet jūs pamirštate, sesele, kad šie gali būti tikri. Juos tikrai galėjo parašyti Frederikas Bosneris.

– Ne, nepamiršau. Tačiau kažkodėl netikiu, kad taip iš tikrųjų yra.

– Aš tikiu. Nesąmonė, kad jis yra ekspedicijoje. Tai tik geniali mesjė Puaro teorija. Manau, tiesa yra kur kas paprastesnė. Tas žmogus, be abejo, maniakas. Šlaistosi po Tel Jarimdžą – galbūt pasikeitęs išvaizdą. Ir lemtingąją popietę kokiu nors būdu pateko į vidų. Tarnai gali meluoti – jie gali būti papirkti.

– Neatmestinas ir toks variantas, – sutikau.

– Mesjė Puaro bepigu įtarinėti mano ekspedicijos žmones. O aš garantuoju, kad nė vienas neturi nieko bendra su žmogžudyste! Aš su jais dirbu. Juos pažįstu.

Staiga jis nutilo ir po to paklausė:

– Ar jūs, sesele, kalbate iš savo patirties? Kad anoniminių laiškų autoriai paprastai būna moterys?

– Ne visada. Bet kartais tokiu būdu išliejama moteriška pagieža.

– Turbūt galvojate apie misis Merkado? – paklausė jis.

Ir papurtė galvą.

– Net jeigu būtų buvusi tokia bloga, jog norėtų pakenkti Luizai, ji nebūtų tiek žinojusi, – paprieštaravo jis.

Aš prisiminiau ankstesnius laiškus odiniame aplanke.

Tarkime, misis Laidner paliko aplanką neužrakintą ir toji Merkado, visą dieną viena landžiodama po namus, rado ir perskaitė. Vyrai niekuomet nepagalvoja apie paprasčiausią galimybę!

– Be jos, tėra mis Džonson, – pakišau jam mintį ir žiūrėjau.

– Juokinga, daugiau nieko!

Jo šypsena bylojo aiškiau, negu žodžiai. Jis niekada net nepagalvojo, kad laiškus parašiusi mis Džonson! Valandėlę dvejojau, bet nutylėjau. Negi gera išduoti kitą moterį, be to, buvau mačiusi, kaip nuoširdžiai mis Džonson atgailavo. Kas buvo, pražuvo. Kam reikia, kad, be visų bėdų, Laidneris patirtų dar vieną nusivylimą?

Sutarėme, kad išvažiuosiu kitą dieną; daktaras Reilis pasirūpino, ir porą dienų galėsiu pagyventi pas ligoninės vyriausiąją seserį, kol įsigysiu bilietus grįžti į Angliją: arba per Bagdadą, arba tiesiai – autobusu ir traukiniu per Nisibiną.

Daktaras Laidneris buvo toks geras, jog paprašė pasirinkti iš žmonos daiktų atminimo dovanėlę.

– O ne, tikrai ne, daktare Laidneri! Jūs pernelyg malonus.

Tas nenusileido.

– Bet aš noriu, kad ką nors paimtumėte. Žinau, kad Luizai tai būtų patikę.

Ir jis man pasiūlė vėžlio kiauto tualetinį komplektą!

– Ak ne, daktare Laidneri! Toks brangus daiktas. Aš negaliu priimti.

– Žinote, kad ji neturėjo seserų, taigi niekam tie daiktai nereikalingi. Daugiau nėra kam jų atiduoti.

Puikiai supratau, kaip jam būtų nemalonu, jei komplektas atsidurtų godžiose misis Merkado rankose. Ir nemanau, kad norėtų jį dovanoti mis Džonson.

Jis lipšniai kalbėjo toliau:

– Pagalvokite. Beje, štai Luizos brangenybių dėžutės raktelis. Gal ten rasite ką labiau patinkančio. Ir būčiau labai dėkingas, jei supakuotumėte visus... visus jos drabužius. Tikiuosi, Reilis jais sušelps vieną kitą vargingą Hasanijos krikščionių šeimą.

Apsidžiaugiau, kad nors tuo galėsiu padėti, ir mielai sutikau.

Negaišdama ėmiausi darbo.

Misis Laidner garderobas buvo labai kuklus, aš jį greitai išrūšiavau ir sudėjau į du lagaminus. Visi jos dokumentai buvo odiniame aplanke. Brangenybių dėžutėje gulėjo niekuo neypatingi papuošalai: žiedas su perline akute, deimantų sagė, nedidelis perlų vėrinys, kelios paprastos žiogelio pavidalo auksinės segės ir stambūs gintaro karoliai.

Aišku, neketinau imti perlų ar deimantų, o rinkausi gintaro karolius arba tualetinį komplektą. Galų gale nusprendžiau, kad nieko blogo, jei paimsiu pastarąjį. Daktaras Laidneris taip maloniai pasiūlė, ir aš žinojau, kad tai nebuvo globėjiškas mostas. Priimsiu taip, kaip ir buvo dovanota – be jokio apsimestinio išdidumo. Šiaip ar taip, man misis Laidner tikrai patiko.

Na, štai ir viskas. Lagaminai sukrauti, brangenybių dėžutė užrakinta ir padėta atiduoti Laidneriui, kartu su ponios tėvo fotografija ir dar keletu asmeninių maž-

možių.

Kai baigiau, kambarys be visų savo šeimininkės daiktų atrodė tuščias ir nykus. Daugiau jame neturėjau ką veikti, bet išeiti kažin kodėl nesinorėjo. Toks jausmas, lyg dar turėčiau ką nors padaryti: kažką pamatyti... ar kažką sužinoti.

Nesu prietaringa, bet man tikrai pasirodė, kad kambaryje plevena misis Laidner dvasia ir nori su manimi bendrauti.

Prisimenu, kaip kartą ligoninėje merginos darė spiritizmo seansą ir lentelė užrašė neįtikėtinų dalykų.

Nors niekada apie tai nesu galvojusi, bet, ko gero, turiu mediumo sugebėjimų.

Kaip sakiau, žmogus kai kada taip nusifantazuoji, kad prasimanai visokių kvailysčių.

Nesmagiai vaikščiojau po kambarį, čia tą, čia aną paliesdama. Žinoma, buvo likę vieni baldai. Nerasi nieko, kad būtų kas užkritę už komodos stalčiaus ar kur nors paslėpta. Tokios vilties neturėjau. Galų gale (atrodo idiotiškai, bet, kaip sakiau, imi ir nusifantazuoji) padariau keistoką dalyką.

Atsiguliau ant lovos ir užsimerkiau.

Tyčia stengiausi pamiršti, kas aš tokia. Mėginau mintimis grįžti į lemtingąją dieną. Dabar aš buvau misis Laidner, ilsėjausi ramiai, ničnieko neįtardama.

Nuostabu, kaip galima nusifantazuoti.

Esu absoliučiai normalaus sveiko proto žmogus, netikiu jokiais vaiduokliais, bet šitaip pagulėjusi gal penkias minutes, pajutau, kad vaiduoklio sulauksiu. To jausmo nesistengiau atsikratyti, priešingai – dar atkakliau galvojau: „Aš esu misis Laidner. Aš esu misis

Laidner. Guliu. Snaudžiu. Netrukus... labai greitai... atsidarys durys“.

Kartojau ir kartojau tuos žodžius, lyg norėdama užsihipnotizuoti.

„Beveik pusė dviejų... pats laikas... Atsidarys durys... Durys atsidarys... Pamatysiu, kas įeis...“

Gulėjau akis įsmeigusi į duris. Jos netrukus atsidarys. Turiu matyti, kaip atsidarys. Ir turiu matyti, kas atidarys.

Tikriausiai tą dieną buvau pervargusi, jeigu jau įsivaizdavau, kad tokiu būdu galiu atskleisti nusikaltimą. Bet aš tikėjau. Keistas šaltis perbėgo nugara ir apėmė kojas. Jos nutirpo – lyg paralyžuotos.

„Tau užeina transas, – tariau. – Ir dabar tu pamatysi...“

Aš kartojau ir kartojau: „Tuoj atsidarys durys... tuoj atsidarys durys...“

Kojos vis labiau stingo.

Ir staiga pamačiau, kad iš lėto veriasi durys.

Siaubas.

Niekuomet, nei prieš tai, nei po to, nebuvau patyrusi tokio siaubo.

Mane paralyžavo, kiaurai pervėrė šaltis. Pajudėti negalėjau. Nors užmušk, negalėjau pasijudinti.

Tysojau apdujusi, apkvaišusi iš baimės.

Durys veriasi.

Be garso.

Dar akimirka, ir aš pamatysiu...

Lėtai, lėtai... vis plačiau, plačiau.

Ramiai įėjo Bilas Koulmenas.

Jis tikriausiai persigando kaip niekad gyvenime! Mat

aš kraupiai spiegdama stryktelėjau iš lovos ir nėriau prie sienos.

Jis stovėjo kaip įbestas, kvailoka rausva fizionomija dar labiau užraudo, burna išsižiojo iš nuostabos.

– Labas, labas! Kas atsitiko, sesele?

Staigiai grįžau į tikrovę.

– Ak, misteri Koulmenai, kaip mane išgąsdinote!

– Atsiprašau, – tarė jis ir išsišiepė.

Aš pamačiau, kad jo rankoje raudonų vėdrynų puokštė. Tos gražios gėlytės augo kalvos šlaituose. Misis Laidner jas labai mėgo.

Dar labiau užkaisdamas ėmė aiškinti:

– Hasanijoje negausi gėlių. Man atrodė negražu, kad ant kapo nėra jokios gėlės. Sakau, įšoksiu čia ir pamerksiu puokštelę į tą vazą ant jos stalo, kur visada stovėdavo gėlių. Vis šioks toks ženklas, jog ji nepamiršta, ar ne? Žinau, kad kvailoka, bet... na... suprantate...

Pamaniau, kad poelgis labai gražus. Stovėjo visas raudonas ir taip sutrikęs, kaip sutrinka tik anglai, pasielgę sentimentaliai. Pamaniau, kad jo labai šauniai sugalvota.

– Ką jūs, misteri Koulmenai, nuostabi idėja, – padrąsinau jį.

Aš paėmiau vazą, pripyliau vandens ir pamerkiau gėles.

Nuo šios akimirkos mano nuomonė apie Koulmeną labai pasikeitė. Vadinasi, jis geros širdies ir jautrus.

Jis manęs nepaklausė, ko aš taip spiegiau, ir aš buvau jam už tai dėkinga. Aiškindama būčiau apsijuokusi.

„Moterie, ateityje nepamesk proto, – tariau sau, pasitaisydama rankogalius ir delnais lygindama prijuostę.

– Spiritizmas ne tavo nosiai“.

Likusią dienos dalį triūsiau, pati ruošdamasi į kelionę.

Tėvas Lavinji netgi didžiai apgailestavo, kad išvažiuoju. Sakė, kad mano linksmumas ir sveika nuovoka visiems labai padėjo. Sveika nuovoka! Laimė, kad jis nežino, kaip aš kvailiojau misis Laidner kambaryje.

– Šiandien nematėme mesjė Puaro, – tarė jis.

Paaiškinau, kad Puaro visą dieną bus užsiėmęs, siuntinėsiąs telegramas.

Tėvas Lavinji pakėlė antakius.

– Telegramas? Į Ameriką?

– Gali būti. Sakė: „Po visą pasaulį!“, bet manau, kad svetimšaliai mėgsta perdėti.

Staiga užraudau prisiminusi, kad tėvas Lavinji pats svetimšalis.

Tačiau jis, atrodo, neįsižeidė, tik maloniai nusijuokė ir paklausė, ar nesą kokių naujienų apie žvairaakį.

Atsakiau nežinanti, bent jau negirdėjusi.

Tėvas Lavinji vėl ėmė klausinėti, kokiu laiku mes pastebėjusios tą žmogų, kai jis stovėjęs ant pirštų galų ir norėjęs pasižiūrėti pro langą.

– Berods aišku, kad tam vyrui nepaprastai rūpėjo misis Laidner, – samprotavo jis. – Aš vis galvoju, ar tas žmogus negalėjo būti europietis, nusigrimavęs vietiniu.

Man tai pasirodė nauja, ir aš rimtai susimąsčiau. Tuomet net nesuabejojau, kad jis čiabuvis, bet, kai prisimenu, taip buvau įsitikinusi tik dėl jo drabužių fasono ir išgeltusio veido.

Tėvas Lavinji pareiškė ketinantis apeiti aplink namą

ligi tos vietos, kur mudvi su misis Laidner matėme jį stovint.

– Ką gali žinoti... O jei ką pamatė? Detektyvuose nusikaltėliai visada taip daro.

– Manau, kad gyvenime nusikaltėliai daug atsargesni, – atšoviau.

Atnešiau suadytas kojines ir padėjau svetainėje ant stalo, vyrai grįžę atsirinks, o pati, nebeturėdama ką veikti, užlipau ant stogo.

Ten jau stovėjo mis Džonson, bet ji manęs neišgirdo. Pastebėjo tik tuomet, kai priėjau prie jos.

Bet gerokai prieš tai pamačiau, kad įvyko kažkas labai negera.

Ji stovėjo viduryje stogo ir išplėstomis akimis žiūrėjo tiesiai prieš save, o jos veidas buvo baisus. Tarytum būtų išvydusi ką nors, kuo neįstengė patikėti.

Aš net nustėrau.

Įsidėmėkite – aną vakarą mačiau ją prislėgtą, bet šiandien viskas buvo dar kitaip.

– Mieloji, – pasileidau prie jos, – kas gi atsitiko?

Ji atsigręžė ir pažvelgė į mane, bet taip, lyg manęs būtų nebuvę.

– Kas yra? – neatstojau.

Ji keistai susiraukė: taip žmogus stengiasi nuryti, kai gerklė perdžiūvusi. Ji kimiai tarė:

– Kai ką pamačiau.

– Ką pamatėte? Sakykite. Kas nutiko? Jūs kaip nesava.

Ji mėgino tvardytis, bet vis tiek atrodė baisiai.

Tuo pačiu šiurpiai suspaustu balsu ji pasakė:

– Aš pamačiau, kaip galima patekti į vidų – kad nie-

kas niekada neatspėtų.

Pasekiau jos žvilgsnį, bet ničnieko neįžiūrėjau. Fotolaboratorijos tarpduryje stovėjo Raiteris, per kiemą ėjo tėvas Lavinji. Daugiau nieko.

Suglumusi atsigręžiau ir susidūriau su neregėtai keistu jos žvilgsniu, įsmeigtu į save.

– Tikrai nieko nesuprantu. Gal paaiškintumėte?

– Ne dabar. Vėliau. Kaipgi mes nepamatėme? O juk turėjome pamatyti!

– Jei man pasakytumėte...

Bet ji papurtė galvą.

– Pirma turiu viską apgalvoti.

Ir, atstūmusi mane, nusverdėjo laiptais žemyn.

Iš paskos nėjau, nes ji, aišku, to nenorėjo. Atsisėdau ant parapeto ir mėginau įspėti mįslę. Bet nieko nepešiau. Į kiemą buvo vienintelis kelias – pro didžiąją vartų arką. Už jų mačiau šnekučiuojantis vandenvežį ir indą virėją. Niekas negalėjo praeiti jų nepastebėtas.

Suglumusi pakraipiau galvą ir nulipau žemyn.

24 skyrius

ŽUDYTI ĮPRANTAMA

Tą vakarą visi atsigulėme anksti. Mis Džonson vakarieniavo drauge ir elgėsi bemaž kaip visada. Tik žvilgsnis buvo kažkoks nustebęs ir kartą ar du nesusigaudė, kas jai sakoma.

Vakarieniavome nelabai jaukiai. Galbūt pasakysite, kad namuose, kur dieną įvyko laidotuvės, kitaip ir būti negali, bet aš žinau, ką turiu omenyje.

Pastarosiomis dienomis valgydavome tylūs ir prislėgti, bet draugiškai. Gailėjomės sielvartaujančio Laidnerio, be to mus vienijo savotiškas jausmas, kad visų padėtis vienoda.

Tačiau šįvakar buvo taip, kaip ir pirmą kartą man atvykus, kai misis Merkado nenuleido nuo manęs akių ir atrodė, kad tuoj kas nors pratrūks pykčiu.

Tą patį, tik dar stipriau, jutau tada, kai tąkart visi sėdėjome valgomajame, su Puaro gale stalo.

Šįvakar nuotaika buvo ypač slogi. Žmonės suirzę, įsitempę, neramūs. Jei kas būtų numetęs šaukštelį, garantuoju, kas nors būtų surikęs.

Kaip sakiau, išsiskirstėme anksti. Tuoj pat ir atsiguliau. Prieš užmigdama dar išgirdau, kaip tiesiai už mano durų misis Merkado palinkėjo mis Džonson labos nakties.

Užmigau iš karto, nukamuota dienos darbų, o dar labiau – kvailo nuotykio misis Laidner kambaryje. Kelias valandas miegojau kietai, net be sapnų.

Krūptelėjusi pabudau, ir akimirksniu nusmelkė artėjančios katastrofos nuojauta. Mane prižadino kažkoks garsas, atsisėdusi ėmiau klausytis ir vėl jį išgirdau.

Baisią, pilną kančios dejonę.

Žaibiškai užsidegiau žvakę ir šokau iš lovos. Tam atvejui, jei žvakė užgestų, pagriebiau žibintuvėlį. Už durų sustojau pasiklausyti. Jaučiau, kad dejuoja netoli. Štai ir vėl... gretimame kambaryje – pas mis Džonson.

Greit įėjau. Ji gulėjo lovoje, susirietusi iš skausmo. Kai pastačiusi žvakę pasilenkiau, jos lūpos sukrutėjo, kažką norėjo sakyti, bet išgirdau vien kraupų nesuprantamą švagždėjimą. Pamačiau, kad lūpų kampučiai ir smakras pilkšvai apdegę.

Jos akys nukreipė mano žvilgsnį į stiklinę ant grindų, matyt, iškritusią iš rankos. Šviesus kilimėlis toje vietoje buvo skaisčiai raudonas. Pakėliau, pirštu perbraukiau

stiklinės vidų ir riktelėdama atitraukiau ranką. Tada vargšę moterį pražiodžiau ir apžiūrėjau burną.

Nebuvo nė menkiausios abejonės. Nežinia, tyčia ar kaip kitaip, ji išgėrė ėdžios rūgšties – turbūt oksalo arba druskos.

Išbėgusi, pašaukiau misterį Laidnerį, jis prižadino kitus, darėme viską, bet manęs neapleido baisus jausmas, jog viskas veltui. Mėginome plauti jai gerklę stipriu geriamosios sodos tirpalu, po to – alyvuogių aliejumi. Kad palengvėtų skausmas, suleidau morfijaus.

Deividas Emotas išskubėjo į Hasaniją daktaro Reilio, bet kol jie atvažiavo, viskas buvo baigta.

Smulkiai neaprašinėsiu. Išgėrus koncentruotos druskos rūgšties (paaiškėjo, kad taip ir buvo), mirtis būna kaip reta skausminga.

Kai stovėjau pasilenkusi, kad suleisčiau morfijaus, ji dar mėgino kažką pasakyti. Deja išspaudė tik baisų gargiantį garsą.

– Langas... Sesele... langas.

Daugiau nieko – ji nebepajėgė. Ir apalpo.

Tos nakties niekuomet nepamiršiu. Kaip atvažiavo daktaras Reilis. Kapitonas Meitlendas. Ir auštant – Erkiulis Puaro.

Tai jis švelniai paėmė mane už rankos, nuvedė į valgomąjį, pasodino ir liepė išgerti puodelį stiprios arbatos.

– Na štai, *mon enfant**, dabar geriau. Jūs pervargusi.

Aš pravirkau.

– Kaip baisu! – kūkčiojau. – Tikras košmaras. Kokios kančios. O jos akys... Ak, mesjė Puaro, jos akys...

* vaikeli (pranc.)

Jis paglostė man petį. Jokia moteris nebūtų buvusi švelnesnė.

– Taip, taip – nebegalvokite apie tai. Padarėte viską, ką galėjote.

– Tai buvo ėdi rūgštis.

– Koncentruota druskos rūgštis.

– Kuria jie apipila iškastą keramiką?

– Taip. Matyt, mis Džonson jos išgėrė ne visai nubudusi. Žinoma, galėjo ir tyčia išgerti.

– Mesjė Puaro, baisu net pagalvoti!

– Tačiau įmanoma. Kaip jūs manote?

Pasvarsčiusi, ryžtingai papurčiau galvą.

– Netikiu. Nė trupučio netikiu. – Patylėjusi tariau: – Manau, kad vakar dieną ji kažką suprato.

– Nejaugi? Kažką suprato?

Pakartojau mudviejų įdomų pokalbį.

Puaro tyliai švilptelėjo.

– *La pauvre femme*[*]! Ji pasakė norinti viską apgalvoti. Tais žodžiais sau pasirašė mirties nuosprendį. Kad ji būtų pasakiusi tuomet, iš karto. Pakartokite tiksliai jos žodžius.

Pakartojau.

– Ji pamatė, kaip galima patekti į vidų niekieno nepastebėtam? Eime, *ma soeur*, lipkime ant stogo, parodysite, kur ji stovėjo.

Užkopėme ant stogo, ir aš parodžiau kaip tik tą vietą, kur stovėjo mis Džonson.

– Šitaip? – paklausė Puaro. – Ką gi aš matau? Pusę kiemo. Arką. Piešimo kabineto, fotografo kambario ir laboratorijos duris. Ar kieme kas nors buvo?

---

* Vargšė moteris (pranc.)

– Tėvas Lavinji ėjo vartų link, o misteris Raiteris stovėjo fotolaboratorijos tarpduryje.

– Ir vis tiek nematau, kaip galima patekti į vidų taip, kad niekas nepastebėtų... O ji pamatė...

Pagaliau, kratydamas galvą, jis pasidavė.

– *Sacré nom d'un chien – va**! Ką gi ji pamatė?

Tekėjo saulė. Dangus rytuose buvo užlietas gražiausiomis spalvomis: rožine, oranžine ir švelniai pilkšva perlų.

– Koks gražus saulėtekis, – tyliai tarė Puaro.

Kairėje tekėjo upė ir auksu nušviesta dunksojo kalva. Į pietus driekėsi ramūs pasėlių laukai ir žydintys sodai. Toli ūžė vandens ratas – slopus nežemiškas garsas. Šiaurėje kilo Hasanijos grakštūs minaretai ir pasakiškai balti rūmai.

Nežemiškas grožis.

Staiga išgirdau, kai man pašonėje Puaro giliai atsiduso.

– Koks aš kvailas, – sumurmėjo jis. – Juk tiesa tokia paprasta. Tokia paprasta.

---

* Po šimts velnių (pranc.)

25 skyrius

SAVIŽUDYBĖ AR ŽMOGŽUDYSTĖ?

Nespėjau paklausti, ką jis turi omenyje, nes mus pašaukė kapitonas Meitlendas.

Nuskubėjome žemyn.

– Klausykite, Puaro. Iškilo dar viena problema. Vienuolis dingo.

– Tėvas Lavinji?

– Taip. Ligi tol jo niekas ir neprisiminė, kol kažkas pastebėjo, kad visi susirinkę, tik jo vieno nėra. Tada mes nuėjome į jo kambarį. Lovoje nemiegota, žmo-

gaus nė ženklo.

Viskas kaip blogame sapne. Pirmiausia mis Džonson mirtis, dabar prapuolė tėvas Lavinji.

Buvo pašaukti ir apklausinėti tarnai, bet paslaptis neišaiškėjo. Paskutinį kartą jį matė vakare, apie aštuntą valandą. Vėliau sakęs, kad prieš miegą nori pasivaikščioti.

Niekas nematė, kad būtų grįžęs.

Didžiosios durys, kaip visuomet, buvo uždarytos ir užsklęstos devintą. Tačiau neaišku, kas jas atidarė. Abu tarnai manė, kad duris atsklendė kažkas kitas.

Ar tėvas Lavinji naktį buvo grįžęs? O gal anksčiau vaikštinėdamas aptiko ką nors įtartino, vakare išėjo vėl pasižiūrėti ir tapo trečiąja auka?

Kapitonas Meitlendas atsigręžė į priėjusius daktarą Reilį ir misterį Merkado.

– Labas, Reili. Kas nors paaiškėjo?

– Taip. Chemikalai iš laboratorijos. Su Merkado patikrinome, kiek yra. Paimta druskos rūgšties.

– Štai kaip? Ar laboratorija buvo užrakinta?

Merkado papurtė galvą. Jam drebėjo rankos, trūkčiojo veidas. Pribaigtas žmogus.

– Nebuvo mados, – išlemeno. – Matote... dabar... ten visą laiką dirbame. Aš... niekas nė nemanė...

– O nakčiai užrakinate?

– Taip. Visus kambarius užrakiname. Raktus kabiname svetainėje.

– Vadinasi, kas turi jos raktą, gali paimti visus raktus.

– Taip.

– Tikriausiai raktas labai paprastas?

– O, taip.

– Jokių pėdsakų, kad ji pati paėmė rūgšties? – paklausė kapitonas Meitlendas.

– Ji neėmė, – garsiai pareiškiau.

Pajutau, kad kažkas perspėjamai kepštelėjo man alkūnę. Už nugaros stovėjo Puaro.

Po to atsitiko nemalonus dalykas. Ne pats savaime nemalonus, bet jis taip netiko prie bendros nuotaikos, jog atrodė – blogiau ir būti negali.

Į kiemą įriedėjo automobilis, iš jo stryktelėjo žmogelis. Užsimaukšlinęs tropinį šalmą, apsivilkęs trumpu storu frenčiumi.

Jis priėjo prie Laidnerio, stovinčio šalia daktaro Reilio, ir šiltai paspaudė jam ranką.

– *Vous voilà, mon cher*[*]! – sušuko jis. – Malonu jus matyti. Šeštadienį važiavau šiuo keliu – pas italus Fudžimoje. Nuėjau į kasinėjamą teritoriją, bet ten, deja, nebuvo nė vieno europiečio! O aš arabiškai nemoku. Į stovyklą neturėjau kada užsukti. Šįryt išvažiavau iš Fudžimos penktą, pabūsiu pas jus porą valandų, po to pasivysiu konvojų. *Eh bien*, kaip sezonas?

Baisu.

Linksmas balsas, dalykiška šneka, malonus tokio tolimo kasdieniško pasaulio aiškumas. Žmogus įsiveržė nieko nežinodamas ir nieko nepastebėdamas – linksmas ir nuoširdus.

Nenuostabu, kad Laidneris be garso žioptelėjo ir nebyliai maldaudamas pažvelgė į daktarą Reilį.

Daktaras pasielgė, kaip dera tokiu atveju. Jis pasivedėjo žmogelį (vėliau išgirdau, jog tai buvo prancūzų

* Štai kur jūs, bičiuli (pranc.)

archeologas Verjė, kasinėjantis Graikijos salose) į šoną ir paaiškino, kas atsitiko.

Verjė pasibaisėjo. Paskutinę savaitę buvęs italų archeologinių kasinėjamų vietoje, visiškai nutolęs nuo civilizacijos, tad nieko negirdėjęs.

Jis puolė užjausti ir atsiprašinėti, galop, prišokęs prie Laidnerio, širdingai suspaudė jam abi rankas.

– Kokia tragedija! Dieve, kokia tragedija! Nerandu žodžių. *Mon pauvre collègue**.

Ir purtydamas galvą, mat kitaip nemokėjo išreikšti savo jausmų, žmogelis įsėdo į automobilį ir išvažiavo.

Kaip jau sakiau, šis nedidelis komiškas tragedijos intarpas iš tikrųjų atrodė šiurpiau už viską, kas buvo įvykę.

– O dabar, – įsakmiai tarė daktaras Reilis, – pusryčiauti! Taip, be kalbų. Eime, Laidneri, jums reikia pavalgyti.

Vargšas Laidneris buvo visiškai sugniužęs. Nuėjo su mumis į valgomąjį, kur buvo patiekti šermenų pusryčiai. Manau, kad karšta kava ir kiaušinienė visiems buvo į sveikatą, nors apetito niekas neturėjo. Laidneris, pešiodamas barzdą, siurbčiojo kavą. Papilkėjęs veidas buvo iškreiptas širdgėlos ir nuostabos.

Po pusryčių kapitonas Meitlendas ėmėsi kvotos.

Aš paaiškinau, kaip pabudau, išgirdau keistą garsą ir nuėjau į mis Džonson kambarį.

– Sakote, ant grindų voliojosi stiklinė?

– Taip. Tikriausiai išmetė gurkštelėjusi rūgšties.

– Ar įdužusi?

– Ne, nukrito ant kilimėlio. (Deja, rūgštis jį sugadi-

---

* Man vargšas kolega (pranc.)

no). Aš stiklinę paėmiau ir pastačiau ant stalelio.

– Gerai, kad pasakėte. Ant stiklinės dveji pirštų atspaudai, vieni, aišku, mis Džonson, kiti, greičiausiai, jūsų.

Patylėjęs tarė:

– Pasakokite toliau.

Aš smulkiai apsakiau, ką dariau, kokiais būdais mėginau ją gelbėti, neramiai žiūrėdama į daktarą Reilį, ar pritars. Jis linktelėjo galvą.

– Jūs išbandėte viską, kas galėjo bent kiek padėti.

Nors gerai žinojau, kad taip ir buvo, bet smagu, kai tavo įsitikinimą patvirtina.

– Ar tiksliai žinojote, ko ji išgėrė? – paklausė kapitonas.

– Ne... bet mačiau, kad ėdžios rūgšties.

Kapitonas Meitlendas niūriai paklausė:

– Ar jūs, sesele, manote, kad mis Džonson tyčia jos išgėrė?

– O ne! – sušukau. – Nė akimirką taip nepagalvojau!

Nežinau, kodėl buvau tuo įsitikinusi. Turbūt iš dalies dėl Puaro užuominų. Man giliai įstrigo jo žodžiai: „Žudyti įprantama“. Be to, nelengva patikėti, kad kas galėtų atimti sau gyvybę tokiu nežmoniškai skausmingu būdu.

Taip ir pasakiau. Kapitonas Meitlendas linktelėjo:

– Sutinku, kad niekas tokio būdo nepasirinktų. Tačiau jei žmogus apimtas baisios nevilties, o chemikalai lengvai prieinami, gali ir pasinaudoti.

– Argi ji buvo apimta baisios nevilties? – suabejojau.

– Misis Merkado tvirtina, kad taip. Ji sako, kad mis Džonson vakar per pietus buvo kaip nesava – kalbinama net neatsiliepdavo. Misis Merkado šventai tiki, kad mis Džonson buvo dėl kažko nežmoniškai susikrimtusi ir jau galvojo apie savižudybę.

– Ne, netikiu nė per nago juodymą, – atšoviau aš. Tik pamanykite, toji Merkado! Klastūnė ir pikčiurna!

– Tad kokia jūsų nuomonė?

– Ji buvo nužudyta, – drąsiai tariau.

Kitą klausimą jis tiesiog išrėkė. Pasijutau kaip areštuota.

– Ar yra priežasčių?

– Man tai atrodo labiausiai tikėtinas variantas.

– Tai tik jūsų nuomonė. Juk nebuvo jokios priežasties ją žudyti?

– Atleiskite, buvo. Ji kai ką sužinojo.

– Kai ką sužinojo? Ką gi taip?

Žodis į žodį pakartojau mūsų pokalbį ant stogo.

– Ji nenorėjo sakyti, ką išsiaiškinusi?

– Taip. Sakė, jai reikia laiko viskam apgalvoti.

– Bet buvo labai susijaudinusi?

– Taip.

– Kaip patekti į vidų... – Kapitonas Meitlendas susiraukęs galvojo. – Ir nė nenumanote, apie ką ji kalbėjo?

– Nenumanau. Galvojau, galvojau, bet nieko nesugalvojau.

Kapitonas Meitlendas paklausė:

– Ką jūs manote, mesjė Puaro?

Puaro tarė:

– Manau, kad esama motyvo.
– Žmogžudystės?
– Taip, žmogžudystės.
Kapitonas Meitlendas susiraukė.
– Prieš mirdama ji nieko nepasakė?
– Šiaip ne taip ištarė vieną žodį.
– Kokį?
– Langas.
– Langas? – pakartojo kapitonas. – Ar ką nors supratote?
Papurčiau galvą.
– Kiek langų jos kambaryje?
– Vienas.
– Į kiemą?
– Taip.
– Atviras ar uždarytas? Atrodo, prisimenu, kad atviras. Bet gal kas iš jūsų atidarė?
– Ne, visą laiką buvo atviras. Aš ir pagalvojau...
– Sakykite, sesele.
– Žinoma, aš apžiūrėjau langą, bet nieko ypatingo nepastebėjau. Pagalvojau, ar kas pro langą nesukeitė stiklinių.
– Nesukeitė stiklinių?
– Taip. Matote, mis Džonson nakčiai visuomet pasistatydavo stiklinę vandens. Aš manau, kad toji buvo paimta, o vietoj jos pastatyta stiklinė su rūgštimi.
– Ką jūs pasakytumėte, Reili?
– Jei tai žmogžudystė, veikiausiai taip ir buvo, – greitai paaiškino daktaras Reilis. – Joks normalus žmogus, nors truputį galvojantis, ką daro, ir visiškai atsibudęs, vietoj vandens per klaidą neišgers rūgšties. O jei esi

pripratęs vidury nakties atsigerti vandens, kaip niekur nieko ištiesi ranką, įprastoje vietoje rasi stiklinę ir pusiau miegodamas gurkštelėsi mirtiną dozę, nespėjęs nė suvokti, kas atsitiko.

Kapitonas Meitlendas valandėlę mąstė.

– Reikės eiti pasižiūrėti to lango. Ar jis toli nuo galvūgalio?

Pagalvojusi atsakiau:

– Smarkiai pasistiepus ir išsitempus pro jį galima pasiekti staliuką galvūgalyje.

– Tą, ant kurio stovėjo vanduo?

– Taip.

– Ar durys buvo užrakintos?

– Ne.

– Taigi panorėjęs bet kas galėjo įeiti ir sukeisti stiklines?

– Taip.

– Šitaip didesnė rizika, – nesutiko daktaras Reilis. – Kad ir kietai miegantį, žingsniai žmogų dažnai pažadina. Būtų buvę saugiau pro langą, jei tik galima pasiekti stalelį.

– Mane domina ne tik stiklinė, – užsigalvojęs tarė kapitonas Meitlendas. Jis atsistojo ir vėl kreipėsi į mane:

– Jūsų nuomone, pajutusi, kad miršta, vargšė moteris panoro jums pranešti, kad kas nors pro atvirą langą vandenį pakeitė rūgštimi? Argi ne būtų buvę logiškiau pasakyti pavardę?

– Pavardės ji galėjo nežinoti, – paaiškinau.

– Arba būtų buvę logiškiau užsiminti, ką ji sužinojo dieną.

Daktaras Reilis pasakė:

– Mirdamas žmogus, Meitlendai, ne visuomet suvokia, kas yra svarbiausia. Dažnai sąmonėje lieka įstrigęs koks nors vienas faktas. Tą akimirką galbūt ją kankino faktas, kad žudiko ranka įlindo pro atvirą langą. Jai galėjo pasirodyti svarbu, kad žmonės tai sužinotų. Mano manymu, ji nelabai ir klydo. Faktas yra svarbus! Gal ji pamanė, kad jos mirtį palaikysite savižudybe. Jei būtų galėjusi laisvai kalbėti, ko gero, būtų pasakiusi: „Tai ne savižudybė. Aš ne pati išgėriau. Kažkas pro langą pastatė rūgšties prie mano lovos“.

Kapitonas Meitlendas tylėjo ir barbeno pirštais į stalą. Paskui tarė:

– Aišku, kad yra du variantai. Savižudybė arba žmogžudystė. Kaip jums atrodo, Laidneri?

Šis, valandėlę tylėjęs, ramiai ir tvirtai pasakė:

– Žmogžudystė. Enė Džonson buvo ne iš tų moterų, kurios žudytųsi.

– Ne iš tų, – sutiko kapitonas. – Normaliai ne. Bet aplinkybės gali taip susiklostyti, jog nusižudyti atrodo visiškai natūralu.

– Pavyzdžiui?

Kapitonas Meitlendas paėmė ryšulį, kurį, mačiau, buvo pasidėjęs šalia kėdės, ir sunkiai nubloškė ant stalo.

– Štai daiktas, apie kurį nė vienas nežinote. Radome po jos lova.

Jis atrišo mazgą, išvyniojo ryšulį, ir mes išvydome girną ar tekėlą.

Šiaip jau nieko ypatingo – kasinėjant jų jau rasta geras tuzinas.

Šiame egzemplioriuje mūsų dėmesį patraukė tamsi dėmė ir prilipę plaušeliai, panašūs į plaukus.

– Jums bus darbo, Reili, – tarė kapitonas Meitlendas. – Tačiau turiu pasakyti, kad beveik nėra jokios abejonės – tai įrankis, kuriuo buvo užmušta misis Laidner!

26 skyrius

DABAR MANO EILĖ!

Baisus vaizdas. Laidneris, atrodė, tuoj nualps, man irgi pasidarė bloga.

Daktaras Reilis su profesionalo pasitenkinimu apžiūrėjo girną.

– Pirštų atspaudų turbūt nėra? – paklausė jis.

– Nėra.

Daktaras Reilis paėmė pincetą ir atsargiai nuėmė tai, kas buvo prilipę.

– Hm... žmogaus audinio atplaiša... ir plaukai... šviesūs. Tokia neoficiali išvada. Žinoma, reikės deramai ištirti, nustatyti kraujo grupę ir panašiai, bet abejonių

beveik nekyla. Rasta po mis Džonson lova? Na, na... štai didžioji versija. Ji nužudė misis Laidner, paskui, duok Dieve, jai amžinąjį atilsį, puolė atgailauti ir pasidarė galą. Ką gi, puiki teorija.

Laidneris tik bejėgiškai papurtė galvą.

– Ne Enė, tik ne ji, – murmėjo jis.

– Nežinau, kur ji tą daiktą buvo iš pradžių paslėpusi, – tarė kapitonas Meitlendas. – Po pirmojo nusikaltimo apieškojome visus kambarius.

Staiga kai ką prisiminiau ir pagalvojau: „Darbo reikmenų spintelėje“, – bet nieko nesakiau.

– Nesvarbu kur, bet slėptuvėje jai nebepatiko, tada šį daiktą parsinešė į savo kambarį, kuris jau buvo apieškotas kartu su visais kitais. O gal ji tai padarė jau nusprendusi žudytis.

– Netikiu, – garsiai pareiškiau.

Kažkaip negalėjau patikėti, kad malonioji mis Džonson imtų ir trenktų misis Laidner akmeniu per galvą. Negalėjau įsivaizduoti! Tačiau kai kas tiko – kad ir jos raudojimas tą vakarą. Juk ir aš pati minėjau atgailą, tik niekada nemaniau, kad toji atgaila už ką nors daugiau, negu paprastas, ne toks jau didelis prasikaltimas.

– Nežinau, kuo tikėti, – pasiskundė kapitonas Meitlendas. – Be to reikia išsiaiškinti, kur dingo prancūzų vienuolis. Mano vyrai visur ieško. Ką žinai, gal ir jis praskelta galva guli kur nors drėkinimo griovyje.

– O! Atsiminiau... – pertraukiau jį.

Visi klausiamai sužiuro į mane.

– Tai buvo vakar. Jis mane pradėjo klausinėti apie žvairaakį, kuris tada norėjo pasižiūrėti pro langą. Pasiteiravo, kurioje vietoje tas žmogus stovėjo, ir pasakė

eisiąs pasižvalgyti. Sakė, kad detektyvuose nusikaltėliai visuomet palieka pėdsakus, kurie padeda įspėti mįslę.

– Mano nusikaltėliai niekada nepalieka, kad juos kur bala, – tarė kapitonas Meitlendas. – Štai kur jis ruošėsi? Po šimts pypkių, įdomu, ar jis ką nors rado. Tai bent sutapimas, jeigu ir jam, ir mis Džonson beveik tuo pat metu paaiškėjo, kas žudikas.

Jis piktai pridūrė:

– Žvairaakis? Šioje istorijoje nuolat susiduri su tuo žvairu vyru. Nesuprantu, kodėl gi mano vyrai niekaip jo nepagauna?

– Turbūt todėl, kad jis ne žvairas, – ramiai paaiškino Puaro.

– Manote, apsimetė? Nežinojau, kad galima imituoti žvairumą.

Puaro tiek tepasakė:

– Žvairumas gali labai praversti.

– Nieko jis negali! Kažin ką duočiau, kad sužinočiau, kur tas vyrukas, nesvarbu, žvairas jis ar ne!

– Manau, kad jau kirto Sirijos sieną, – pranešė Puaro.

– Mes įspėjome Tel Kočelą ir Abu Kemalį, visus pasienio punktus.

– Man atrodo, jis patraukė per kalnus. Keliu, kuriuo kartais važiuoja sunkvežimiai su kontrabanda.

Kapitonas burbtelėjo:

– Tada reikia išsiųsti telegramą Deir es Zorui?

– Vakar tai ir padariau – įspėjau, kad nepraleistų automobilio su dviem vyrais, kurių pasai itin tvarkingi.

Kapitonas tik akimis žybtelėjo.

– O, jūs jau pasiuntėte telegramą? Sakote, du vyrai?

Puaro linktelėjo.

– Čia įpainioti du vyrai.

– Atrodo, Puaro, kad jūs daug ką nuo mūsų nuslėpėte.

Puaro papurtė galvą.

– Ne. Taip nėra. Visą tiesą supratau tik šį rytą, žiūrėdamas, kaip teka saulė. Nuostabus saulėtekis.

Vargu ar kas pastebėjo, kad kambaryje būta misis Merkado. Ji tikriausiai įslinko tuomet, kai mes visi pakraupę žvelgėme į tą baisų akmenį su kraujo dėme.

Tik štai dabar, nei iš šio, nei iš to, ji pratrūko žviegti kaip skerdžiama kiaulė:

– O Dieve! Dabar suprantu. Dabar viską suprantu. Tai tėvas Lavinji. Jis beprotis, religinis maniakas. Galvoja, kad moterys – nuodėmės įsikūnijimas. Jis žudo visas. Pirmiausią – misis Laidner... tada mis Džonson. Toliau mano eilė...

Klykdama iš siaubo ji puolė per kambarį ir įsikibo daktarui Reiliui į atlapus.

– Aš čia neliksiu, sakau jums! Nė vienos dienos nebebūsiu. Pavojus. Visur pavojus. Jis kažkur tyko – laukia momento. Ir tada puls mane!

Ji išsižiojo ir vėl ėmė žviegti. Pribėgau prie daktaro Reilio, kuris laikė ją sugriebęs už riešų. Smagiai šėriau jai per abu žandus ir kartu su daktaru pasodinome ant kėdės.

– Niekas jūsų nenužudys, – pasakiau. – Mes pasirūpinsime. Sėdėkite ir elkitės kaip žmogus.

Ji nebespiegė. Užsičiaupė ir sėdėjo žiūrėdama į mane kvailu išgąsdintu žvilgsniu.

Po to sutrukdė dar viena įsibrovėlė. Atsidarė durys

ir įėjo Šeila Reili.

Jos veidas buvo rimtas ir išbalęs. Ji nudrožė tiesiai prie Puaro.

– Aš anksti nuėjau į paštą, mesjė Puaro, ir radau jums atsiųstą telegramą. Taigi pristatau.

– Dėkui, madmuazele.

Paėmęs atplėšė, o ji stebėjo Puaro veidą. Tačiau veido išraiška nepasikeitė. Jis perskaitė telegramą, išlygino lapą, dailiai sulankstė ir įsidėjo į kišenę.

Misis Merkado spoksojo į jį.

– Ar čia – iš Amerikos?– kimiu balsu paklausė ji.

Jis papurtė galvą.

– Ne, madam, iš Tuniso.

Ji išpūtė akis lyg nesuprasdama, ką jis pasakė, ir giliai atsidususi atsilošė kėdėje.

– Tėvas Lavinji... – sumurmėjo. – Aš neklydau. Visada maniau, jog jis kažkoks keistas. Kartą man kad pasakė... Jis turbūt išprotėjęs... – Patylėjusi kalbėjo toliau: – Aš tylėsiu. Bet neprivalau čia būti. Mes su Džozefu galime miegoti poilsio namuose.

– Kantrybės, madam, – tarė Puaro. – Aš viską paaiškinsiu.

Kapitonas Meitlendas smalsiai pažvelgė į jį.

– Manote, kad jau perkandote šį reikalą? – griežtokai paklausė.

Puaro nusilenkė.

Tai buvo teatrališkas nusilenkimas, kuris, man regis, supykdė kapitoną Meitlendą.

– Puiku, – tėškė, – klokite.

Ne, šitaip Erkiulis Puaro nesielgia. Gerai mačiau, kad jis ketino surengti tikrą spektaklį. Įdomu, ar jis

tikrai žino tiesą, ar tik apsimeta.

Jis kreipėsi į daktarą Reilį.

– Gal malonėtumėte, daktare, pašaukti kitus?

Reilis pašoko ir paslaugiai išskubėjo. Po kelių minučių į kambarį ėmė rinktis likusieji ekspedicijos nariai. Pirmiausia Raiteris ir Emotas. Paskui Bilas Koulmenas. Tada Ričardas Keris ir pagaliau misteris Merkado.

Vargšas, tikrai atrodė kaip nuo kryžiaus nuimtas. Matyt, jis mirtinai bijojo gauti pylos už tai, kad taip neatsargiai laikė pavojingus chemikalus.

Visi susėdo aplink stalą beveik taip, kaip tą dieną, kai atvyko mesjė Puaro. Bilas Koulmenas ir Deividas Emotas, prieš sėsdami, neryžtingai mindžikavo ir vis žvilgčiojo į Šeilą Reili. Ji stovėjo nusigręžusi nuo jų ir žiūrėjo pro langą.

– Gal atnešti kėdę, Šeila? – paklausė Bilas.

Deividas Emotas pasiūlė savo tyliu maloniu balsu:

– Gal sėstumėte?

Ji atsigręžė ir valandėlę žiūrėjo. Abu pastūmė jai kėdę. Kažin, į katro atsisės? Galų gale paniekino abi.

– Aš čia sėdėsiu, – dygiai atšovė ir klestelėjo prie pat lango, ant stalo krašto.

– Na štai, – pridūrė, – jeigu kapitonas Meitlendas neprieštaraus.

Neaišku, ką būtų atsakęs kapitonas, bet jį pralenkė Puaro.

– Būtinai pasilikite, madmuazele. Iš tikrųjų net reikia.

Ji pakėlė antakius.

– Reikia?

– Aš tik taip pasakiau, madmuazele. Norėsiu kai ko

paklausti.

Ji vėl kilstelėjo antakius, bet nieko nesakė. Nusigręžė į langą, lyg pasirengusi nepaisyti nieko, kas vyksta kambaryje.

– O dabar, – prabilo kapitonas Meitlendas, – gal išgirsime tiesą?

Jo balsas skambėjo nekantriai. Šis žmogus buvo pratęs veikti. Neabejoju, kad tą akimirką jam rūpėjo dingti iš čia ir imtis darbo – organizuoti tėvo Lavinji lavono paieškas arba išsiųsti grupeles, kad jį sugautų ir suimtų.

Jis žiūrėjo į Puaro beveik atšiauriai. Turbūt jam taip ir sukosi ant liežuvio galo: „Na, žmogeli, jei turi ką sakyti, ko tyli?"

Puaro iš lėto įdėmiai mus apžvelgė ir atsistojo.

Nežinau, ko laukiau jį pasakant – tikrai ko nors dramatiško. Toks jau jis žmogus.

Tačiau tikrai nesitikėjau, kad prabils arabiškai.

O taip ir įvyko. Jis tarė žodžius lėtai ir iškilmingai – žinote, tiesiog kaip kunigas.

– Bismillahi ar rahman ar rahim.

Ir pasakė angliškai:

– Gailestingojo ir teisingojo Alacho vardu.

27 skyrius

KELIONĖS PRADŽIA

– Bismillahi ar rahman ar rahim. Šiais žodžiais arabai pradeda kelionę. *Eh bien*, pradėkime ir mes. Kelionę į praeitį. Kelionę į žmogaus sielos užkaborius.

Nemanau, kad ligi pat šios valandėlės būčiau nors kiek pajutusi „Rytų žavesį“. Tiesą sakant, visur mane stebino nešvara. Staiga, sulig mesjė Puaro žodžiais, prieš akis iškilo keista vizija. Prisiminiau tokius žodžius, kaip Samarkandas ir Ispahanas, išvydau pirklius ilgomis barzdomis... klūpančius kupranugarius, svyruojančius nešikus su didžiuliais ryšuliais ant nugaros, kuriuos prilaiko virvė, perjuosta per kaktą... moteris

chna dažytais plaukais, išsitatuiravusias veidus, skalbiančias Tigryje drabužius, išgirdau jų keistas monotoniškas dainas ir tolimą vandens rato ūžimą.

Į tuos dalykus beveik nekreipdavau dėmesio. Tačiau dabar jie pasirodė visai kitokie – lyg sudūlėjęs audeklas, kurį išneši į šviesą ir staiga pamatai, kokiomis ryškiomis spalvomis sužėri senoviniai siuviniai...

Apsidairiau po kambarį, kur visi sėdėjome, ir kažkaip pajutau, kad Puaro sakė tiesą – mes visi pradedame kelionę. Esame kartu, bet iškeliaujame kiekvienas savo keliu.

Žvelgiau į visus taip, lyg būčiau juos mačiusi pirmą kartą – ir paskutinį; gal ir atrodo kvaila, bet aš tai jutau.

Merkado nervingai narstė pirštus, jo šviesios akys išsiplėtusiais vyzdžiais buvo įsmeigtos į Puaro. Misis Merkado žiūrėjo į savo vyrą. Jos keistai budrus žvilgsnis buvo kaip tigrės, pasiruošusios pulti. Laidneris atrodė kažkaip susmukęs. Paskutinis smūgis jį visiškai pribloškė. Galima sakyti, kambaryje jo kaip ir nebuvo. Jis klaidžiojo kažkur toli, jam vienam žinomais keliais. Misteris Koulmenas žiūrėjo tiesiai į Puaro. Burna pražiota, akys išverstos. Atrodė kaip tikras idiotas. Misteris Emotas spoksojo sau į kojas, jo veido gerai nemačiau. Misteris Raiteris atrodė suglumęs. Sėdėjo papūtęs lūpas, todėl dar labiau panėšėjo į dailų švarų paršelį. Mis Reili nepasuko galvos nuo lango. Nežinau, ką ji galvojo ar jautė. Pažvelgiau į misterį Kerį, bet mane jo veidas sugraudino, ir į jį nebežiūrėjau. Štai kokie mes buvome tuomet. Tačiau jutau, kad, Puaro baigus kalbėti, būsime visiškai kitokie...

Keistas jausmas...

Puaro balsas ramiai tekėjo. Kaip upė, tykiai plukdanti savo vandenis... bėganti į jūrą...

– Iš pat pradžių jaučiau, kad, norėdamas suprasti šį nusikaltimą, turiu ieškoti ne išorinių ženklų ar įkalčių, bet patikimesnio rakto, kuris atrakintų asmenybių konfliktą ir širdies paslaptis.

Ir galiu pareikšti, kad pasiekęs tašką, kurį laikau tikruoju mįslės įminimu, aš neturiu jokių daiktinių įrodymų. Žinau, kad taip yra, nes taip turi būti, nes kiekvienas faktas niekaip kitaip netiktų jam skirtoje vietoje. Mano nuomone, tai yra tinkamiausias sprendimas.

Patylėjęs kalbėjo toliau:

– Savo kelionę pradėsiu nuo tos akimirkos, kai pats patekau į šio nusikaltimo ratą, kai jis man buvo pateiktas kaip įvykęs faktas. Tai štai, mano manymu, kiekvienas nusikaltimas turi tam tikrą išvaizdą ir formą. Man atrodė, kad šio nusikaltimo ašis – misis Laidner asmenybė. Kol nežinojau, kokia iš tikrųjų buvo misis Laidner, negalėjau sužinoti, kas ją nužudė ir kodėl.

Taigi išeities pozicija – misis Laidner asmuo.

Buvo dar vienas įdomus psichologinis aspektas – keistai įtempti ekspedicijos narių santykiai. Tai teigė daugelis liudininkų, kai kurie iš jų – pašaliniai žmonės, ir aš pasižymėjau, kad tirdamas įvykį turėsiu tai omenyje, nors toji įtampa vargu ar galėjo būti išeities taškas.

Visi buvo įsitikinę, kad įtampa atsirado dėl misis Laidner kaltės, bet manęs tai visiškai neįtikino, o kodėl – pasakysiu vėliau.

Kaip jau minėjau, iš pat pradžių visą dėmesį sutelkiau į misis Laidner asmenybę. Ją galėjau įvertinti visokiais būdais. Aš išgirdau įvairių, labai skirtingo charakterio ir temperamento žmonių nuomonę, be to, kai ką ir pats pastebėjau. Aišku, mano asmeniniai įspūdžiai buvo riboti, bet sužinojau kai kuriuos faktus.

Misis Laidner pomėgiai buvo kuklūs, netgi truputį asketiški. Ji nebuvo į prabangą linkusi moteris. Kita vertus, siuvinys, kurį ji siuvinėjo, buvo nepaprastai subtilus ir gražus. Vadinasi, ji turėjo išrankų ir menišką skonį. Peržvelgęs knygas jos kambaryje, padariau dar vieną išvadą. Ji protinga ir, kaip įsivaizdavau, veikiausiai egoistė.

Man buvo pasakyta, kad misis Laidner didžiausias rūpestis – žavėti priešingos lyties asmenis, tai yra, kad ji – geisminga moteris. Aš netikėjau, kad taip yra. Jos knygų lentynoje stovėjo tokios knygos: „Kas buvo graikai?“, „Reliatyvumo teorijos įvadas“, „Ledi Hesterės Stenhoup gyvenimas“, „Grįžtant prie Matūzalio“, „Linda Kondon“, „Traukinys iš Kru“.

Labiausiai ji domėjosi kultūra ir šiuolaikiniu mokslu, taigi buvo intelektuali. Romanas „Linda Kondon“ ir šiek tiek „Traukinys iš Kru“ turbūt rodo, kad misis Laidner buvo neabejinga nepriklausomai moteriai, kurios neengia ir neapgaudinėja vyras. Be to, ją aiškiai domino ledi Hesterės Stenhoup asmuo. „Traukinys iš Kru“ – kraštutinio individualisto istorija. „Grįžtant prie Matūzalio“ veikiau liudija proto, ne jausmų persvarą. Pajutau, kad pradedu velionę suprasti.

Po to ištyriau, koks požiūris žmonių, artimiausiai pažįstamų su misis Laidner, ir velionės portretas darėsi

vis ryškesnis ir ryškesnis.

Iš daktaro Reilio ir kitų asmenų atsiliepimų man tapo visiškai aišku, kad misis Laidner yra moteris, kurią gamta apdovanojo ne tik grožiu, bet ir pražūtingu žavesiu, kartais padedančiu grožiui, bet galinčiu egzistuoti ir savarankiškai. Tokias moteris paprastai lydi tragiški įvykiai. Jos neša nelaimę – kai kada kitiems, kai kada joms pačioms.

Aš įsitikinau, kad misis Laidner – moteris, kuri garbino save ir labiausiai vertino valdžios jausmą. Kad ir kur atsidūrusi, ji privalėdavo būti visatos centru. Ir visi aplinkui, vyrai ar moterys, turėdavo nusilenkti jos valdžiai. Su kai kuriais žmonėmis tai nebuvo sunku. Pavyzdžiui, seselė Leteren, geraširdė romantiškos vaizduotės moteris, akimirksniu pakliuvo ir nemurmėdama pasidavė jos kerams. Tačiau buvo dar vienas būdas, kuriuo misis Laidner įtvirtindavo savo valdžią, – baimė. Jei pergalė būdavo pernelyg lengva, ji pasitelkdavo žiauresniąją prigimties pusę. Bet noriu pabrėžti, kad nebūdavo sąmoningai žiauri. Elgdavosi natūraliai ir nieko negalvodama, kaip katė žaidžia su pele. O šiaip ji dažnai nerdavosi iš kailio, kad tik būtų kitiems gera ir atidi.

Žinoma, pirmutinė ir svarbiausia problema buvo anoniminiai laiškai. Kas ir kodėl juos parašė? Aš klausiau savęs: ar juos parašė pati misis Laidner?

Norint išspręsti šį klausimą, reikėjo grįžti į praeitį – tiesą sakant, grįžti į jos pirmosios santuokos datą. Nuo jos ir pradedame tikrąją kelionę. Misis Laidner gyvenimo kelią.

Pirmiausia privalome suprasti, kad Luiza Laidner

liko tokia pati, kokia buvo ir anais laikais.

Tuomet ji buvo jauna, nepaprasto, lemtingo grožio moteris, kuri pakeri vyro sielą ir jausmus, ko negali padaryti vien tik fizinis grožis. Ir, be abejo, jau egoistė.

Tokios moterys bjaurisi vedybomis. Vyrai joms gali patikti, bet jos mieliau priklauso pačios sau. Jos lyg ta legendinė Negailestingoji Gražuolė. Tačiau misis Laidner vis dėlto ištekėjo. Turime pagrindo manyti, kad jos vyras buvo stipraus charakterio žmogus. Paskui paaiškėjo išdavikiška jo veikla, ir misis Laidner pasielgė taip, kaip pasakojo seselei Leteren. Ji pranešė vyriausybei.

Drįstu teigti, kad jos poelgis buvo psichologiškai svarbus. Seselei Leteren ji pareiškė, jog buvo labai patriotiška mergina ir kad jos veiksmus būtent tai ir nulėmė. Tačiau gerai žinoma, kad nurodydami savo elgesio motyvus visi esame linkę save apgaudinėti. Mes intuityviai pasirenkame gražiausią motyvą! Misis Laidner gal net pati tikėjo, kad ją įkvėpė patriotizmas, bet aš manau, kad ją pastūmėjo nesąmoningas troškimas nusikratyti vyru! Ji nenorėjo būti valdoma, nenorėjo jaustis kam nors priklausanti, žodžiu, nenorėjo griežti antruoju smuiku. Kad atgautų laisvę, ji pasirinko patriotizmą.

Tačiau pasąmonėje glūdėjo slegiantis kaltės jausmas, kuris irgi nulėmė jos tolesnį likimą.

Dabar priėjome prie pačių laiškų. Misis Laidner žavėjo vyrus. Keletą sykių ir pati jais susižavėjo, bet kas kartą sukliudydavo grasinamas laiškas, ir romanas nueidavo perniek.

Kas tuos laiškus rašė? Frederikas Bosneris, jo brolis Viljamas ar pati misis Laidner?

Bet kurį variantą galime puikiai pagrįsti. Aš įsitikinęs, kad misis Laidner buvo iš tų moterų, kurios vyrams įžiebia pražūtingą aistrą, galinčią virsti manija. Visai tikėtina, kad Frederikui Bosneriui Luiza, jo žmona, buvo svarbiau už viską pasaulyje! Vieną kartą ji jau išdavė jį, jis nebedrįso atvirai rodytis, bet pasiryžo neleisti, kad ji būtų kieno nors kito. Verčiau tegu miršta, nei priklauso kitam vyrui.

Kita vertus, jei misis Laidner širdyje nenorėjo susisaistyti vedybomis, gali būti, jog ji pasirinko tokį būdą išsipainioti iš keblių padėčių. Ji medžiodavo. Kai grobis atsidurdavo rankose, jo nebereikėdavo! Trokšdama dramatiško gyvenimo, susikūrė tikrai neprastą dramą – prisikėlęs vyras draudžia tuoktis! Išmonė patenkino jos slapčiausius instinktus: ją padarė romantiška asmenybe, tragedijos heroje ir leido nebetekėti.

Tokia padėtis truko daug metų. Vos tik atsirasdavo vedybų galimybė, ateidavo grasinamas laiškas.

Ir štai įdomus dalykas. Scenoje pasirodo daktaras Laidneris – ir jokio draudimo! Jai niekas nesutrukdė tapti misis Laidner. Laiškas atėjo tik po vedybų.

Tuoj pat kyla klausimas – kodėl?

Panagrinėkime kiekvieną variantą.

Jeigu misis Laidner rašė laiškus, viską lengva paaiškinti. Misis Laidner tikrai norėjo ištekėti už Laidnerio. Ir ištekėjo. Tačiau tuomet kodėl ji vėl pati parašė laišką? Ar taip troško dramos, jog negalėjo nurimti? Ir kodėl tik tuos du laiškus? Po to laiško nebebuvo pusantrų metų.

Panagrinėkime kitą teoriją: laiškus rašė pirmasis vyras, Frederikas Bosneris (arba jo brolis). Kodėl grasi-

namas laiškas atėjo po vedybų? Juk Frederikas negalėjo norėti, kad ji ištekėtų už Laidnerio. Tai kodėl jis nesukliudė vedyboms? Lig tol tai sėkmingai darydavo. Ir kodėl jis laukė sutuoktuvių ir tik po to vėl pradėjo grasinti?

Atsakymas, bet nepatenkinamas, būtų toks: dėl kokios nors priežasties jis negalėjo protestuoti anksčiau. Gal sėdėjo kalėjime arba buvo išvykęs į užsienį.

Be to, reikia nepamiršti mėginimo nunuodyti dujomis. Labai sunku patikėti, kad tai padarė kas nors kitas, pašalinis žmogus. Galėjo tik patys Laidneriai. Atrodo, daktaras Laidneris neturėjo jokios priežasties, todėl darome išvadą, kad tai suplanavo ir įvykdė pati misis Laidner.

Kam? Kad būtų dramatiškesnis gyvenimas?

Po to įvykio Laidneriai išvažiavo į užsienį ir aštuoniolika mėnesių gyveno ramiai ir laimingai, negąsdinami jokių grasinimų mirtimi. Jie tai aiškino savo mokėjimu sumėtyti pėdas, bet tai nesąmonė. Mūsų laikais išvažiavimas į užsienį tokiam tikslui visai netinka. Ypač Laidnerių atveju. Jis buvo muziejaus ekspedicijos vadovas. Pasiteiravęs muziejuje, Frederikas Bosneris iš karto būtų gavęs tikslų adresą. Net jei pripažintume, kad jis neturėjo galimybių pats persekioti porą, nebuvo jokių kliūčių toliau siuntinėti grasinimus. Ir man atrodo, jog tokios manijos apsėstas žmogus tikrai būtų taip ir daręs. Tačiau, priešingai, beveik dvejus metus apie jį nieko negirdėti, kol pagaliau misis Laidner vėl pradeda gauti laiškus. Kodėl ji vėl pradeda gauti laiškus? Labai sunkus klausimas – lengviausia būtų atsakyti, kad misis Laidner ėmė nuobodžiauti, vėl užsimanė dramos.

Tačiau manęs toks atsakymas netenkino. Tokio tipo drama atrodė truputį per vulgari ir per žiauri, nesiderino prie jos subtilios asmenybės.

Vienintelė išeitis buvo apmąstyti šį klausimą be išankstinio nusistatymo.

Neabejotinos buvo trys galimybės: 1) laiškus parašė pati misis Laidner; 2) juos parašė Frederikas Bosneris (arba jaunasis Viljamas Bosneris); 3) pirmuosius laiškus tikrai parašė arba misis Laidner, arba jos pirmasis vyras, bet dabar jie jau buvo klastojami – tai yra juos rašė trečias asmuo, žinantis apie ankstesnius laiškus.

O dabar peržiūrėsime visą misis Laidner svitą.

Pirmiausia išsiaiškinau, ar ekspedicijos nariai turėjo galimybę įvykdyti žmogžudystę.

Apytikriai tai galėjo padaryti kiekvienas, išskyrus tris žmones. Visų liudijimu, daktaras Laidneris nebuvo nulipęs nuo stogo. Misteris Keris budėjo archeologinių kasinėjimų vietoje. Misteris Koulmenas buvo Hasanijoje.

Tačiau šie alibi, mano bičiuliai, nėra tokie tvirti, kaip atrodo. Aš priimu daktaro Laidnerio alibi. Nėra jokios abejonės, kad jis visą laiką buvo ant stogo ir nulipo tik praėjus valandai penkiolika minučių po nužudymo.

Bet ar galima garantuoti, kad misteris Keris visą laiką buvo kasinėjimų vietoje? Ir ar misteris Koulmenas tikrai buvo Hasanijoje, kai įvyko žmogžudystė?

Bilas Koulmenas paraudo, išsižiojo, vėl susičiaupė ir nedrąsiai apsidairė. Misterio Kerio veidas nė nevirptelėjo.

Puaro ramiai kalbėjo toliau:

– Nepamiršau ir dar vieno asmens, kuris, jei tik būtų

buvęs pakankamai stiprus, būtų galėjęs įvykdyti žmogžudystę. Mis Reili drąsi, protinga ir turi žiaurumo. Kai ji kalbėjo su manimi apie velionę, aš pajuokavau, kad ji, tikiuosi, turinti alibi. Manau, mis Reili jautė, jog bent jau širdyje norėjo nužudyti misis Laidner. Šiaip ar taip, ji netrukus labai kvailai ir beprasmiškai pamelavo. Pareiškė visą popietę žaidusi tenisą. Kitą dieną šnektelėjęs su mis Džonson sužinojau, kad mis Reili ne tik nežaidė teniso, bet iš tiesų tuo laiku, kai įvyko žmogžudystė, buvo netoli šių namų. Pamaniau, kad jei mis Reili ir nėra nusikaltėlė, gali papasakoti ką nors naudinga.

Jis nutilo, po to ramiai paklausė:

– Gal pasakytumėte, mis, ką jūs tą dieną matėte?

Mergina atsakė ne iš karto. Ji tebežiūrėjo pro langą nė negrįžtelėdama į mus, o kai prabilo, kalbėjo atsainiai ir santūriai.

– Po priešpiečių išjojau į kasinėjimų vietą. Kai ten atsiradau, buvo maždaug be penkiolikos antra.

– Ar radote ką nors iš savo draugų?

– Ne, berods nieko nebuvo, tik arabas dešimtininkas.

– Misterio Kerio nematėte?

– Ne.

– Įdomu. Mesjė Verjė, tą popietę apsilankęs kasinėjimų vietoje, jo irgi nematė.

Jis drąsinamai pažvelgė į Kerį, bet šis nė nesujudėjo.

– Ar galite ką nors paaiškinti, misteri Keri?

– Panorau pasivaikščioti. Kasėjai nieko įdomaus nerado.

– Kurion pusėn ėjote?

– Prie upės.

– Ne namų link?

– Ne.

– Aš manau, – įsiterpė mis Reili, – kad jūs kažko laukėte, bet nesulaukėte.

Jis dirstelėjo į ją, bet nieko nesakė.

Puaro daugiau jo nebeklausė ir vėl kreipėsi į merginą:

– Ar dar ką nors matėte, madmuazele?

– Taip. Buvau netoli šių namų, kai išdžiūvusioje upelio vagoje pastebėjau ekspedicijos furgoną. Pamaniau, kaip keista. Po to žiūriu – eina misteris Koulmenas. Nuleidęs galvą, lyg ko ieškodamas.

– Klausykite! – neištvėrė Koulmenas. – Aš...

Puaro jį nutraukė griežtai mostelėdamas.

– Palaukite. Ar jį pašaukėte, mis Reili?

– Ne, nešaukiau.

– Kodėl?

Mergina lėtai atsakė:

– Todėl, kad jis nuolat krūpčiojo ir labai įdėmiai dairėsi. Man... pasidarė nejauku. Apgręžiau arklį ir nujojau. Jis turbūt manęs nepamatė. Aš stovėjau tolokai, o jis buvo labai užsiėmęs.

– Klausykite! – šį kartą Koulmenas nesileido nutildomas. – Aš galiu puikiai paaiškinti tai, kas, sutinku, atrodo įtartinai. Taigi, iš vakaro į švarko kišenę įsikišau labai gražų antspaudą, užuot padėjęs jį radinių sandėlyje, – ir visiškai pamiršau. Paskui susigriebiau pametęs. Matyt, kur nors iškrito. Nenorėjau kelti triukšmo, nusprendžiau pats vienas gerai paieškoti. Buvau įsitiki-

nęs, kad antspaudas iškrito pakeliui į kasinėjimų vietą arba iš jos. Greitai sutvarkiau reikalus Hasanijoje. Pasiunčiau tarną kai ko nupirkti ir grįžau anksti. Pastačiau furgoną taip, kad nesimatytų, ir beveik valandą ieškojau. Ir neradau to prakeikto antspaudo! Tada sėdau į furgoną ir parvažiavau namo. Žinoma, visi manė, kad aš ką tik iš Hasanijos.

– Ir jūs jiems nepaaiškinote? – saldžiai paklausė Puaro.

– Na, tokiomis aplinkybėmis visai natūralu, ar ne?

– Aš nenorėčiau sutikti, – tarė Puaro.

– Ką jūs, mano moto – „neieškok nemalonumų"! Bet manęs negalite apkaltinti. Aš nebuvau įėjęs į kiemą, ir nerasite, kas sakytų, kad buvau.

– Čia ir visas keblumas, – kalbėjo Puaro. – Tarnai paliudijo, kad į kiemą niekas neįėjo. Tačiau ilgai galvojęs supratau, kad jie turėjo omenyje ką kita. Jie prisiekė, kad joks svetimas žmogus neįėjo į namus. Jų niekas neklausė, ar buvo kas įėjęs iš ekspedicijos narių.

– Tai paklauskite, – tarė Koulmenas. – Guldau galvą, kad nei manęs, nei Kerio jie nematė.

– O! Tuomet kyla gana įdomus klausimas. Jie tikrai atkreiptų dėmesį į prašalaitį, bet vargu ar apskritai pastebėtų ekspedicijos narį. Personalas kiaurą dieną išeina ir pareina. Tarnams jis visai nerūpi. Manau, gali būti, kad misteris Keris ar misteris Koulmenas buvo įėjęs į kiemą, bet tarnai net neprisimena tokio dalyko.

– Nesąmonė! – pasipiktino Koulmenas.

Puaro ramiai kalbėjo:

– Iš jūsų dviejų, misteris Keris turėjo mažiau galimybių būti pastebėtas įeinant ir išeinant. Misteris Koul-

menas tą rytą automobiliu išvažiavo į Hasaniją, taigi ir grįžti turėjo automobiliu. Parėjimas pėsčiomis būtų kritęs į akis.

– Žinoma, kad būtų!

Ričardas Keris pakėlė galvą. Jo tamsiai mėlynos akys įsmigo į Puaro.

– Mesjė Puaro, jūs mane kaltinate nužudymu? – paklausė.

Jis atrodė ramus, bet balse suskambo grėsminga gaidelė.

Puaro nusilenkė.

– Kol kas tik imu jus visus su savimi į kelionę – savo kelionę į tiesą. Esu nustatęs vieną faktą – visi ekspedicijos personalo nariai, taip pat seselė Leteren, iš tikrųjų galėjo įvykdyti žmogžudystę. Kad, kalbant apie kai kuriuos asmenis, tai mažai tikėtina, yra antraeilis dalykas.

Aš išnagrinėjau būdus ir galimybes. Tada perėjau prie motyvo. Ir išsiaiškinau, kad visi iki vieno turėjote pakankamą motyvą!

– Ak, mesjė Puaro! – sušukau. – Tik ne aš! Juk buvau pašalinis žmogus. Ką tik atvykusi.

– *Eh bien*, *ma soeur*, bet argi misis Laidner kaip tik ne to bijojo? Svetimo žmogaus, atvykėlio?

– Bet... bet... Daktaras Reilis apie mane viską žinojo! Jis ir pasiūlė važiuoti.

– Ką jis iš tikrųjų apie jus žinojo? Daugiausia tai, ką pati papasakojote. Apsišaukėlės ir lig tol dažnai apsimesdavo medicinos seserimis.

– Galite parašyti į Šv. Kristupo ligoninę.

– Meldžiu nors kiek patylėti. Neįmanoma aiškinti,

kai ginčijatės. Aš nesakau, kad dabar jus įtariu. Tenoriu pasakyti, kad jeigu žiūrėtume be išankstinio nusistatymo, jūs labai paprastai galite būti koks nors kitas asmuo, ne tas, kuriuo prisistatote. Juk žinote, kad esama daug puikių persirengėlių moterimi. Viljamas Bosneris irgi galėtų būti.

Jau ketinau vėl protestuoti. Irgi mat – persirengėlis moterimi! Tačiau jis prašneko garsiau ir taip ryžtingai leidosi tolyn, jog aš patylėjau.

– Dabar būsiu atviras – žiauriai atviras. Taip reikia. Viską išnarstysiu po kaulelį.

Aš ištyrinėjau čia kiekvieną žmogų. Pirmiausia daktarą Laidnerį. Greitai įsitikinau, kad meilė žmonai – jo gyvenimo pagrindas. Tai buvo žmogus, priblokštas ir iškankintas sielvarto. Apie seselę Leteren jau kalbėjau. Jeigu ji persirengėlis, tai be galo talentingas, bet aš linkęs tikėti, kad ji yra kaip tik tas asmuo, kuriuo sakosi esanti, – labai kvalifikuota medicinos sesuo.

– Dėkui nors už tai, – leptelėjau.

– Mano dėmesį beregint patraukė misis ir misteris Merkado, abu smarkiai susijaudinę ir neramūs. Iš pradžių pasidomėjau misis Merkado. Ar ji galėjo nužudyti žmogų, o jei taip – dėl kokių priežasčių?

Misis Merkado – gležna moteris. Iš pirmo žvilgsnio atrodė neįmanoma, kad jai būtų pakakę jėgų sunkiu akmens įnagiu užmušti tokią moterį, kaip misis Laidner. Tačiau jei tuo momentu misis Laidner klūpėjo, bent jau fiziškai tai buvo įmanoma. Yra būdų, kuriais moteris gali parklupdyti kitą moterį. O! Ne emocinių! Pavyzdžiui, moteris nori palenkti sijoną ir paprašo draugę, kad prismeigtų palanką smeigtukais. Pastaro-

ji nieko neįtardama atsiklaupia. Tačiau koks motyvas? Seselė Leteren pasakojo mačiusi, kaip misis Merkado piktai dėbčiojo į misis Laidner. Matyt, misteris Merkado lengvai pasidavė jos kerams. Vis dėlto manau, jog šiuo atveju pavydas nebuvo svarbiausia. Esu įsitikinęs, kad misis Laidner Merkado nė kiek nerūpėjo – ir jo žmona šį faktą tikrai žinojo. Ji galėjo trumpai įtūžti, bet žmogžudystei reikėjo didesnių provokacijų. Tačiau misis Merkado – agresyviai motiniškos moters tipas. Iš to, kaip ji žiūrėjo į savo vyrą, ne tik supratau, kad jį myli, bet ir kad pasiryžusi dėl jo akis iškabinti, ir dar daugiau – įsitikinus, kad šito gali prireikti. Ji visą laiką slankiojo budri ir nerami. Nerami dėl jo, ne dėl savęs. O tyrinėdamas misterį Merkado, lengvai atspėjau, kur šuo pakastas. Aš ėmiausi priemonių, kad patikrinčiau savo spėjimą. Misteris Merkado – narkomanas, pasiekęs aukštesniąją įpratimo stadiją.

Turbūt jums nereikia sakyti, kad ilgai vartojant narkotikus gerokai atbunka moralės jausmas. Paveiktas narkotikų, žmogus pasielgia taip, kaip būtų nė nesapnavęs elgtis prieš kelerius metus, kol dar jų nevartojo. Būna, kad žmogus įvykdo žmogžudystę – ir sunku pasakyti, ar jis tuo metu buvo visiškai atsakingas už savo veiksmus. Įvairių šalių įstatymai šiuo atžvilgiu truputį skiriasi. Pagrindinis nusikaltėlio narkomano bruožas yra beribis pasitikėjimas savo protingumu.

Pamaniau, kad, galimas dalykas, misterio Merkado praeityje būta kokio negarbingo incidento, gal net nusikalstamo incidento, kurį jo žmonai kažkaip pavyko užglaistyti. Tačiau jo karjera kybojo ant plauko. Jei kas apie tą incidentą iškiltų aikštėn, misteris Merkado

žlugtų. Jo žmona nuolat nenuleido nuo jo akių. Tačiau reikėjo skaitytis su misis Laidner. Ji buvo aštraus proto ir mėgo valdyti. Ji net galėjo vargšą priversti, kad jai išsipasakotų. Jos savitam temperamentui būtų labai tikę jausti, jog žino paslaptį, kurią gali išduoti bet kurią akimirką, o pasekmės būtų pragaištingos.

Taigi abu Merkado turėjo motyvą nužudyti misis Laidner. Neabejojau, kad, norėdama apsaugoti vyrą, misis Merkado nesusvyruotų! Ir ji, ir jos vyras turėjo galimybę – tas dešimt minučių, kai kiemas buvo tuščias.

Misis Merkado sušuko:

– Netiesa!

Puaro jos nepaisė.

– Po to atėjo mis Džonson eilė. Ar ji galėjo nužudyti žmogų? Manau, taip. Ji turėjo stiprią valią ir geležinę savitvardą. Tokie žmonės nuolat save slopina – ir vieną dieną užtvanka nebeišlaiko! Tačiau mis Džonson būtų įvykdžiusi nusikaltimą tik dėl priežasties, susijusios su daktaru Laidneriu. Jeigu ji įtikėjo, kad misis Laidner griauna savo vyrui gyvenimą, dėl tokio rimto motyvo sielos gilumoje rusenantis pavydas galėjo ir prasiveržti. Taip, mis Džonson tikrai galėjo nužudyti.

Po to ėmiausi trijų jaunuolių. Pirmiausia Karlo Raiterio. Jei vis dėlto tarp ekspedicijos narių buvo Viljamas Bosneris, Raiteris labiausiai tam tiko. Bet jei iš tikrųjų taip buvo, vadinasi, jis – tobuliausias aktorius! O jeigu jis tikrai Karlas Raiteris, ar turėjo žmogžudystei motyvą?

Misis Laidner akimis žiūrint, jis buvo pernelyg lengvas laimikis, kad pasidarytum gerą pramogą. Jis buvo

pasirengęs beregint pulti veidu į dulkes ir jai melstis. Misis Laidner niekino besąlygišką dievinimą – jei vyras nori būti skuduras, moteris beveik visada parodo savo bjauriausius bruožus. Su Karlu Raiteriu misis Laidner tyčia elgdavosi žiauriai. Čia patraukdavo per dantį, čia įgeldavo. Vargšui vaikinui gyvenimą ji pavertė pragaru.

Staiga Puaro nutraukė savo pasakojimą ir labai intymiai bei paslaptingai kreipėsi į Raiterį.

– *Mon ami**, tegu tai bus jums pamoka. Jūs vyras. Tad ir elkitės kaip vyras! Žemindamasis vyriškis įžeidžia gamtą. Moterys ir gamta reaguoja panašiai! Atsiminkite, kad geriau, pačiupus esančią po ranka didžiausią lėkštę, paleisti tiesiai į moterį, nei raitytis it kirminui, vos tik ji pažvelgia!

Baigęs pamokomą kalbą, Puaro vėl griebėsi paskaitininko stiliaus.

– Ar galėjo Karlas Raiteris būti taip iškankintas, jog sukilo prieš savo kankintoją ir ją nužudė? Kentėjimas vyrą savaip pakeičia. Aš nebuvau tikras, kad taip ir neįvyko!

Toliau – Viljamas Koulmenas. Jo elgesys, sprendžiant iš mis Reili pasakojimo, tikrai įtartinas. Jei jis nusikaltėlis, vadinasi, po jo linksma esybe slypi Viljamas Bosneris. Nemanau, kad Viljamas Koulmenas savaime turėtų žudiko temperamentą. Jam nestinga kitokių ydų. Aha! Gal kartais seselė Leteren pasakytų, kokios jos?

Ir kaip tas žmogus atspėjo? Aš tikrai neparodžiau, kad ką nors apie tai galvoju.

* Bičiuli (pranc.)

– Nieko rimta, – tariau dvejodama. – Tačiau jeigu reikia tiesos, misteris Koulmenas kartą pasakė, kad būtų geras klastotojas.

– Svarbus dalykas, – pasakė Puaro. – Taigi, aptikęs senus grasinamus laiškus, nesunkiai būtų galėjęs juos nukopijuoti.

– Oi, oi, oi! – sušuko Koulmenas. – Tai vadinama tendencingu faktų iškraipymu.

Puaro kaip niekur nieko kalbėjo toliau:

– Sunku patikrinti, ar jis yra, ar nėra Viljamas Bosneris. Tačiau misteris Koulmenas yra kalbėjęs apie savo globėją, ne apie tėvą, ir nežinome nieko, kas paneigtų šį dalyką.

– Kvailystė, – atšovė Koulmenas. – Nesuprantu, ko jūs visi klausotės šio žmogaus.

– Iš trijų jaunų vyrų liko misteris Emotas. Ir jis gali būti priedanga Viljamui Bosneriui. Kad ir kokios būtų asmeninės priežastys, dėl kurių jis norėtų pašalinti misis Laidner, aš greitai supratau, jog iš jo paties to niekaip nesužinosiu. Jis nuostabiai moka tylėti, o jį išprovokuoti ar priversti, kad išsiduotų, nebuvo nė mažiausios progos. Iš visos ekspedicijos jis, atrodo, geriausias ir bešališkiausias misis Laidner asmenybės žinovas. Manau, visada žinojo, ko ji verta, bet aš nesugebėjau išsiaiškinti, kokį įspūdį ji darė jam pačiam. Ko gero, pačią misis Laidner pykdė ir provokavo jo laikysena.

Turint galvoje jo charakterį ir sugebėjimus, galiu pasakyti, kad iš visos ekspedicijos misteris Emotas man atrodė labiausiai tinkamas gudriam ir gerai suplanuotam nusikaltimui įvykdyti.

Misteris Emotas pirmą sykį pakėlė akis nuo savo

batų.

– Dėkui, – tarė.

Jo balse nuskambėjo lengvutė pašaipa.

– Paskutiniai mano sąraše buvo Ričardas Keris ir tėvas Lavinji.

Remiantis seselės Leteren ir kitų liudijimu, misteris Keris ir misis Laidner vienas kito nemėgo. Didžiausiomis pastangomis jie elgdavosi kultūringai. Kitas asmuo, mis Reili, iškėlė visai kitokią teoriją, paaiškinančią jų šaltą mandagumą.

Netrukus aš beveik neabejojau, kad teisingas būtent mis Reili aiškinimas. O įsitikinau labai paprastai – išprovokuodamas misterį Kerį, kad laisvai išsikalbėtų. Tai buvo nesunku. Ir pamačiau, kad jis išgyvena didžiulę nervinę įtampą. Iš tikrųjų buvo – ir tebėra – prie pat visiško nervų pakrikimo. Vyras, kuris kentėdamas pasiekia kraštutinę ribą, retai sugeba pasipriešinti.

Misterio Kerio barjerai beregint griuvo. Jis nuoširdžiai prisipažino nekentęs misis Laidner.

Ir jis, be abejo, sakė tiesą. Jis nekentė misis Laidner. Tačiau kodėl?

Aš kalbėjau apie moteris, turinčias pragaištingo žavesio. Bet ir vyrai turi to žavesio. Yra vyrų, kurie be jokių pastangų traukia moteris. Dabar tai vadinama *le sex appeal**! Misteris Keris jo turi su kaupu. Iš pradžių jis buvo atsidavęs savo bičiuliui ir darbdaviui, bet abejingas darbdavio žmonai. Misis Laidner tai nepatiko. Viršus turi būti jos – ir ji nusprendė pasigauti Ričardą Kerį. Tuomet, man atrodo, įvyko visiškai nenumatytas dalykas. Ji pati, galbūt pirmą kartą gyvenime, tapo ga-

* Fizinis patrauklumas (angl.)

lingos aistros auka. Ji pamilo – rimtai pamilo Ričardą Kerį.

O jis negalėjo jai atsispirti. Štai kodėl išgyveno tokią baisią nervinę įtampą. Jį draskė dvi priešingos aistros. Taip, jis mylėjo Luizą Laidner, bet ir jos nekentė. Nekentė už tai, kad sugriovė jo ištikimybę bičiuliui. Nėra didesnės neapykantos kaip ta, kurią jaučia vyras, priverstas pamilti moterį prieš savo valią.

Kitokio motyvo man nebereikėjo. Įsitikinau, kad tam tikru momentu Ričardui Keriui natūraliausias poelgis būtų buvę iš visų jėgų smogti į tą gražų veidą, kuris jį nelemtai apžavėjo.

Aš nuolat jaučiau, kad misis Laidner nužudymas buvo *crime passionnel**. Misterio Kerio asmenyje radau idealų tokio tipo žudiką.

Lieka dar vienas kandidatas žudiko titului gauti – tėvas Lavinji. Mano dėmesį į šventąjį tėvą iš karto atkreipė prieštaravimas tarp jo ir seselės Leteren parodymų apie nepažįstamąjį prie lango. Skirtingų liudininkų parodymuose visuomet esama tam tikrų prieštaravimų, bet ne tokių didelių. Be to, tėvas Lavinji primygtinai nurodė vieną ypatybę – žvairumą, kuris turėjo labai palengvinti to žmogaus atpažinimą.

Bet greitai paaiškėjo: seselės Leteren duotas aprašymas buvo pakankamai tikslus, o tėvo Lavinji – nė kiek. Atrodė, jog tėvas Lavinji mus tyčia klaidina – lyg nenorėdamas, kad tas žmogus būtų sugautas.

Tačiau tokiu atveju jis turėjo kažką žinoti apie tą paslaptingą asmenį. Jį matė kalbant su nepažįstamuoju, bet mes tik iš jo žinome, apie ką juodu šnekėjosi.

* Nusikaltimas iš aistros (pranc.)

Ką irakietis darė, kai seselė Leteren ir misis Laidner jį pamatė? Mėgino pasižiūrėti pro langą. Jos manė, kad į misis Laidner kambarį, bet kai nuėjęs atsistojau, kur jų stovėta, supratau, kad tai galėjo būti ir radinių sandėlio langas.

Kitą naktį kilo sąmyšis. Kažkas buvo įėjęs į radinių sandėlį. Tačiau paaiškėjo, kad nieko nepaimta. Man pasirodė įdomu, jog ten nuskubėjęs daktaras Laidneris kambaryje jau rado tėvą Lavinji. Pastarasis aiškina pastebėjęs šviesą. Tačiau ir vėl tai tik jo žodžiai.

Tėvas Lavinji pradeda mane dominti. Kai aš užsimenu, jog tėvas Lavinji galėtų būti Frederikas Bosneris, daktaras Laidneris suniekina mano idėją. Jis sako, kad tėvas Lavinji – garsus žmogus. Aš atremiu, kad Frederikas Bosneris, turėjęs beveik dvidešimt metų padaryti karjerai svetima pavarde, tikrai jau galįs būti garsus žmogus! Šiaip ar taip, nemanau, kad tėvas Lavinji laiką tarp ekspedicijų praleidžia religinėje bendruomenėje. Siūlosi daug paprastesnis variantas.

Ar kas nors šioje ekspedicijoje buvo matęs tėvą Lavinji prieš jam atvykstant? Regis, ne. Tai kodėl kas nors negali suvaidinti šventojo tėvo? Aš sužinojau, kad staigiai susirgus daktarui Berdui, kuris turėjo vykti su ekspedicija, buvo pasiųsta telegrama į Kartaginą. Kas gali būti lengviau, kaip nučiupti telegramą? Kito įrašų specialisto ekspedicijai nebuvo paskirta. Turėdamas paviršutiniškų žinių, protingas žmogus galėjo sublefuoti. Kol kas atkasta labai mažai lentelių ar įrašų, bet aš jau padariau išvadą, kad tėvo Lavinji pateikti tekstai skambėjo keistokai.

Labai panašu, kad tėvas Lavinji – apsišaukėlis. Ta-

čiau ar jis – Frederikas Bosneris?

Įvykių eiga rodė ką kita. Tiesa, matyt, slypėjo visai kitur.

Aš ilgai šnekėjau su tėvu Lavinji. Esu praktikuojantis katalikas, pažįstu daug dvasininkų ir religinių bendruomenių narių. Man pasirodė, kad tėvas Lavinji ne visai tinka savo vaidmeniui. Kita vertus, jis man pasirodė pažįstamas visai kitu amplua. Esu sutikęs daug jo tipo žmonių, bet jie nepriklausė jokiai religinei bendruomenei. Toli gražu ne!

Pradėjau siųsti telegramas.

O paskui seselė Leteren netyčia suteikė man vertingų žinių. Mes apžiūrėjome aukso dirbinius radinių sandėlyje, ir ji užsiminė anksčiau pastebėjusi, kad ant aukso taurės buvo užlašėję vaško. Aš dar paklausiau: „Vaško?“, o tėvas Lavinji ištarė „Vaško?“ tokiu balsu! Žaibiškai supratau, ką jis čia veikia.

Patylėjęs, Puaro kreipėsi tiesiai į daktarą Laidnerį:

– Labai gaila, mesjė, bet privalau jums pasakyti, kad aukso taurė, auksinis durklas, plaukų papuošalai ir dar keletas daiktų radinių kambaryje nėra jūsų tikrieji radiniai. Tai labai meistriški padirbiniai. O tėvas Lavinji, kaip ką tik sužinojau iš telegramos, ne kas kitas, kaip Raulis Menjė, vienas iš apsukriausių Prancūzijos policijai žinomų vagių. Jo specialybė – meno dirbinių ir panašių daiktų vagystės iš muziejų. Jo bendrininkas, pusiau turkas Ali Jusufas, aukščiausios klasės juvelyras. Pirmą kartą išgirdome apie Menjė tada, kai buvo aptikta, kad kai kurie Luvro eksponatai netikri – šiaip ar taip, paaiškėjo, kad falsifikuotus eksponatus tyrinėjo žymus archeologas, iš matymo direktoriui nepažįsta-

mas. Apklausiant, visi tie garbingi džentelmenai neigė nurodytu laiku lankęsi Luvre!

Aš sužinojau, kad atėjus jūsų telegramai, Menjė buvo Tunise ir rengėsi apvogti vienuolyną. Dėl ligos tėvas Lavinji turėjo atsisakyti vykti į ekspediciją, bet Menjė sugebėjo nutverti jo telegramą ir pakeisti tokia, kuria jis sutiko dirbti. Jis niekuo nerizikavo. Net jei vienuoliai būtų kokiame nors laikraštyje perskaitę (kas mažai tikėtina), kad tėvas Lavinji Irake, būtų pamanę, jog laikraščiai, kaip dažnai atsitinka, įvėlė klaidą.

Menjė su bendrininku atvyksta. Pastarasis užklumpamas šnipinėjant lauke, netoli radinių sandėlio. Pagal jų planą, tėvas Lavinji turi padaryti aukso radinių vaško atspaudus, Ali – meistriškus dublikatus. Visuomet atsiranda kolekcionierių, kurie už tikras senienas mielai moka solidžią sumą ir neužduoda keblių klausimų. Tėvas Lavinji autentiškus radinius pakeis falsifikatais – geriausia naktį.

Aišku, jis tai ir darė, kai misis Laidner, išgirdusi triukšmą, ėmė šaukti. Ką jam daryti? Greitosiomis surezga pasiteisinimą, kad radinių sandėlyje išvydęs šviesą.

Kaip jūs sakote, kai kas „užkibo“. Bet misis Laidner buvo nekvaila. Galbūt ji prisiminė pastebėtus vaško lašus ir greitai sumojo, kas ir kaip. O jeigu taip, ką ji darytų? *Dans son caractère**, misis Laidner nieko nesiimtų, bet savo malonumui visokiomis užuominomis gąsdintų tėvą Lavinji. Ji jam parodytų, kad įtaria, nors nieko tikra ir nežino. Gal tai ir pavojingas žaidimas, bet ji tokius mėgsta.

---

* Kaip jai būdinga (pranc.)

Galimas dalykas, ji per ilgai žaidžia. Tėvas Lavinji suvokia tiesą ir smogia, jai nespėjus perprasti jo ketinimų.

Tėvas Lavinji yra Raulis Menjė, vagis. Ar jis ir žudikas?

Puaro ėmė vaikščioti po kambarį. Išsiėmęs nosinę, nusišluostė kaktą ir pasakojo toliau:

– Tokia buvo mano padėtis šį rytą. Aštuonios aiškios galimybės, bet aš nežinojau, kuri tikroji. Vis dar nežinojau, kas žudikas.

Bet žudyti įprantama. Jei vyras ar moteris ką nors nužudė, vėl žudys. Ir štai, antroji žmogžudystė išdavė žudiką.

Visą laiką pasąmonėje man kirbėjo mintis, kad kuris nors iš šių žmonių tikriausiai kažką žino, bet nuslėpė – žino tai, kas parodytų žudiką.

Jei taip, tam asmeniui gresia pavojus.

Labiausia susirūpinau sesele Leteren. Energinga moteris, žvalaus ir skvarbaus proto. Bijojau, kad ji neišsiaiškintų daugiau, negu jai galima žinoti ir būti saugiai.

Kaip visi žinote, buvo įvykdyta ir antra žmogžudystė. Tačiau jos auka buvo ne seselė Leteren, o mis Džonson.

Noriu tikėti, kad ir taip būčiau priėjęs teisingą išvadą, vien protaudamas, bet, aišku, mis Džonson nužudymas man padėjo daug greičiau tai padaryti.

Visų pirma atkrito vienas įtariamasis – pati mis Džonson, nes aš nė akimirką netikėjau savižudybės versija.

Panagrinėkime antrosios žmogžudystės faktus.

Pirma: sekmadienio vakare seselė Leteren užklumpa mis Džonson raudant, tą patį vakarą sudegina laišką, kuris seselei atrodo parašytas tos pačios rankos, kaip ir anoniminiai laiškai.

Antra: tą vakarą, prieš mis Džonson mirtį, seselė Leteren randa ją ant stogo, anot seselės, apimtą begalinio siaubo. Paklausta ji atsako: „Aš pamačiau, kaip galima patekti į vidų – kad niekas niekada neatspėtų". Daugiau ji nenori nieko kalbėti. Per kiemą eina tėvas Lavinji, fotolaboratorijos tarpduryje stovi misteris Raiteris.

Trečia: mis Džonson rasta mirštanti. Ji teištaria: „Langas... langas..."

Tai faktai, o problemos iškyla tokios:

Kaip iš tiesų buvo su laiškais?

Ką mis Džonson pamatė nuo stogo?

Ką ji turėjo galvoje, sakydama: „Langas... langas"?

Eh bien, imkime antrąjį klausimą, nes jis lengviausias. Aš užlipau ant stogo su sesele Leteren ir atsistojau ten, kur stovėjo mis Džonson. Iš ten ji matė kiemą ir vartų arką, šiaurinį pastato sparną ir du ekspedicijos narius. Ar jos žodžiai turėjo ką bendra su misteriu Raiteriu ar tėvu Lavinji?

Beveik iš karto man dingtelėjo sprendimas. Svetimas žmogus galėjo įeiti į vidų tik persirengęs. Buvo tik vienas asmuo, kurio išvaizdą nesunku pamėgdžioti. Tėvas Lavinji! Užsimovęs tropinį šalmą, užsidėjęs akinius nuo saulės, prisiklijavęs juodą barzdą ir apsivilkęs ilgą vilnonį vienuolio abitą, pašalinis žmogus galėjo įeiti pro vartus, tarnams ir nenutuokiant, kad įsibrovė svetimas.

Ar apie tai galvojo mis Džonson? O gal ji suprato dar daugiau? Kad pats tėvas Lavinji – tik maskuotė? Kad jis visai ne tas, kuo apsimeta?

Žinodamas tai, ką išsiaiškinau apie tėvą Lavinji, buvau linkęs manyti, kad mįslė įminta. Raulis Manjė ir yra žudikas. Jis užmušė misis Laidner, kol ji jo neišdavė. Ir štai kita moteris duoda suprasti, kad atspėjo jo paslaptį. Ją irgi reikia pašalinti.

Taigi viskas aišku! Antra žmogžudystė. Tėvo Lavinji pabėgimas – be abito ir barzdos. (Jis su savo draugužiu dabar neabejotinai skuta per Siriją su pavyzdingais komivojažerių pasais). Girną su kraujo dėme jis pakišo mis Džonson po lova.

Kaip sakiau, buvau kone patenkintas, bet nevisiškai. Nes tobulas sprendimas turi paaiškinti viską, o taip nėra.

Tokia išvada, tarkime, nepaaiškina, kodėl mirdama mis Džonson sako: „Langas... langas". Nepaaiškina, ko ji raudojo dėl laiško. Nepaaiškino jos psichinės būsenos ant stogo – neapsakomo siaubo ir to, kad ji seselei nesakė, ką įtaria ar žino.

Tas sprendimas atitiko išorinius faktus, bet nepatenkino psichologinių reikalavimų.

Ir staiga, stovėdamas ant stogo, vėl ir vėl pergalvodamas tris dalykus: laiškus, stogą, langą, aš pamačiau – taip, kaip pamatė mis Džonson!

Ką dabar mačiau, paaiškino viską!

28 skyrius

KELIONĖS PABAIGA

Puaro apsižvalgė. Visų akys buvo įsmeigtos į jį. Prieš tai jie buvo truputį atsipalaidavę, įtampa atslūgusi. Staiga ji vėl grįžo.

Kažkas tuoj bus... kažkas...

Ramiu ir abejingu balsu Puaro kalbėjo toliau:

– Neseniai sakiau, kad trys žmonės turėjo alibi. Du iš jų įrodžiau esant nieko vertus. Ir dabar aš išvydau savo didžiąją – stulbinančią klaidą. Trečias alibi irgi buvo nieko vertas. Aš įsitikinau, kad daktaras Laidneris ne tik galėjo, bet ir įvykdė žmogžudystę.

Stojo tyla – visi tylėjo nustėrę, nesuvokdami, kas da-

rosi. Daktaras Laidneris nieko nesakė. Atrodė, kad jo mintys tebeklajoja kažkur toli. Nesmagiai pasimuistęs, Deividas Emotas prabilo:

– Nežinau, ką jūs turite omenyje, mesjė Puaro. Juk sakiau, kad daktaras Laidneris bent ligi be penkiolikos trys nebuvo nulipęs nuo stogo. Tai tikra tiesa. Aš iškilmingai prisiekiu. Nemeluoju. Be to, jis ir negalėjo nulipti taip, kad aš nematyčiau.

Puaro linktelėjo.

– O, aš jumis tikiu. Daktaras Laidneris nebuvo nulipęs nuo stogo. Tai nenuginčijamas faktas. Bet aš pamačiau, – ir panelė Džonson pamatė, – jog daktaras Laidneris galėjo nužudyti žmoną nenulipdamas nuo stogo.

Mes išpūtėme akis.

– Langas! – sušuko Puaro. – Jos langas! Štai ką supratau. Ir mis Džonson suprato. Jos langas buvo tiesiai apačioje, į lauko pusę. Daktaras Laidneris buvo ant stogo vienas, niekas negalėjo matyti, ką jis daro. Sunkios akmeninės girnos ir tekėlai kaip tik buvo po ranka. Kaip paprasta, be galo paprasta, ir dar garantuotas vienas dalykas – žudikas galėjo pernešti kūną, kol jo dar niekas nematė. Tiesiog nuostabu! Net nepatikėtum, kad taip paprasta!

Klausykite, buvo taip:

Daktaras Laidneris ant stogo rūšiuoja iškastus rakandus. Pašaukia jus, misteri Emotai, ir vis kalbina, kol pamato, kad, kaip paprastai, berniukas pasinaudoja jūsų nebuvimu ir sprunka iš kiemo. Užlaiko jus dešimt minučių, o kai nulipęs imate šaukti berniuką, jis pradeda vykdyti savo planą. Išsitraukęs iš kišenės

plastilinu ištepliotą kaukę, su kuria jau buvo išgąsdinęs žmoną, nuleidžia per parapetą taip, kad ši dunksėtų į jos langą.

Atminkite, kad langas išeina į laukus, ne į kiemą.

Misis Laidner lovoje snūduriuoja. Ji rami ir laiminga. Staiga į langą ima dunksėti kaukė, miegai išgaruoja. Tačiau dabar ne naktis, už lango šviečia saulė, todėl visai nebaisu. Ji supranta, kad tai – žiaurus pokštas! Ji neišsigąsta, bet supyksta. Ir pasielgia taip, kaip jos vietoje elgtųsi bet kuri moteris. Pašoka iš lovos, atidaro langą, iškiša galvą pro grotas ir pažvelgia aukštyn, norėdama pamatyti, kas gi jai krečia tokius pokštus.

Daktaras Laidneris laukia. Jo rankose, paruošta mesti, sunki girna. Psichologiškai tinkamu momentu ją paleidžia...

Silpnai riktelėjusi (tai girdėjo mis Džonson), misis Laidner susmunka ant kilimėlio po langu. Girna turi skylę, pro ją daktaras Laidneris iš anksto buvo pervėręs virvę. Jam lieka traukiant virvę užsikelti girną ant stogo. Tvarkingai, sukruvinta puse į apačią, jis ją padeda tarp kitų radinių.

Tada valandą ar daugiau dirba, kol nusprendžia, kad atėjo laikas antrajam veiksmui. Jis nulipa laiptais, šnekteli su misteriu Emotu ir sesele Leteren, pereina kiemą ir įžengia į žmonos kambarį. Jis ir pats taip aiškina savo veiksmus.

„Išvydau žmoną sukniubusią šalia lovos. Valandėlę stovėjau it paralyžuotas. Pagaliau priėjau, atsiklaupiau ir pakėliau jos galvą. Pamačiau, kad ji nebegyva... Atsistojau. Galva svaigo kaip išgėrus. Nusverdėjau prie durų ir pašaukiau seselę“.

Visiškai normalus sielvarte paskendusio vyro paaiškinimas. Dabar paklausykite, kaip, mano manymu, iš tikrųjų buvo. Daktaras Laidneris įeina, bėga prie lango, užsimovęs pirštines jį uždaro ir užkabina, pakelia žmonos lavoną ir nunešęs paguldo tarp lovos ir durų. Kilimėlyje prie lango pastebi kraujo dėmelę. Sukeisti su tuo, kur prie lovos, nėra kaip, nes jie skirtingo dydžio, bet išeitį jis randa. Kilimėlį su dėme patiesia priešais praustuvą, o ten buvusį – prie lango. Jei dėmelę kas nors pastebės, ją sies su praustuvu – ne su langu, o tai labai svarbu. Niekas neturi kelti įtarimo, kad langas kuo nors dėtas. Po to jis atidaro duris ir vaidina sielvarto priblokštą vyrą, o tai, kaip įsivaizduoju, jam nėra sunku. Nes jis mylėjo žmoną.

– Žmogau! – nekantriai šūktelėjo daktaras Reilis. – Jeigu ją mylėjo, kam užmušė? Kur motyvas? Kodėl tylite, Laidneri? Pasakykite, kad jis išprotėjęs.

Daktaras Laidneris sėdėjo sustingęs ir nebylus.

Puaro kalbėjo:

– Argi aš jums nesakiau, kad tai *crime passionnel*? Kodėl pirmasis jos vyras, Frederikas Bosneris, grasino ją nužudysiąs? Nes mylėjo... Ir, kaip matote, galų gale savo grasinimą įvykdė...

*Mais oui – mais oui** – vos tik supratau, kad žudikas – daktaras Laidneris, viskas stojo į savo vietas...

Štai ir vėl pradedu kelionę nuo pradžios: misis Laidner pirmosios santuokos, grasinamų laiškų, antrosios santuokos. Laiškai neleido tekėti už jokio kito vyro, bet nesutrukdė ištekėti už daktaro Laidnerio. Kaip paprasta, jei daktaras Laidneris iš tikrųjų yra Frederikas

* O, taip, taip (pranc.)

Bosneris.

Dar kartą leiskimės į kelionę – šį kartą žvelgdami jaunojo Frederiko Bosnerio akimis.

Visų pirma, jis myli savo žmoną Luizą nenumaldoma aistra, tokia, kokią tegali pažadinti jos tipo moteris. Ji išduoda jį. Jis nuteisiamas mirti. Pabėga. Pakliūva į geležinkelio katastrofą, bet išlieka gyvas ir pasirodo pasaulyje kaip kitas asmuo – jaunas švedų archeologas Erikas Laidneris, kurio sudarkytas kūnas buvo palaidotas vietoje Frederiko Bosnerio.

Kaip naujasis Erikas Laidneris žiūri į moterį, kuri savo noru pasiuntė jį mirti? Pirmiausia ir svarbiausia, ją tebemyli. Jis pradeda kurti naują gyvenimą. Frederikas Bosneris itin gabus, archeologo specialybė jam patinka, ir jis iškyla. Bet niekada nepamiršta didžiausios savo aistros. Jis seka žmonos veiksmus. Ramiai ir tvirtai apsisprendęs dėl vieno dalyko (prisiminkite, kaip seselei Leteren jį apibūdino pati misis Laidner – švelnus, geras, bet negailestingas): ji nepriklausys jokiam kitam vyrui. Kai tik mano esant reikalinga, pasiunčia laišką. Tam atvejui, jeigu ji sumanytų jo laiškus nunešti į policiją, jis mėgdžioja jos rašyseną. Moterys, sau rašančios sensacingus anoniminius laiškus, yra toks paplitęs reiškinys, jog policija, pamačiusi rašysenų panašumą, tuoj pat griebtųsi šios versijos. Kartu palieka ją abejoti, gyvas jis ar ne.

Pagaliau, po daugelio metų, nutaria, kad atėjo laikas; jis vėl įžengia į jos gyvenimą. Viskas klostosi puikiai. Žmona nė neįtaria, kas jis iš tikrųjų toks. Garsus mokslininkas. Atlašus ir simpatingas vaikinas tapo gunktelėjusiu pusamžiu vyru su barzda. Matome, kad

istorija kartojasi. Kaip ir pirma, Frederikas sugeba palenkti Luizą. Antrą kartą ji sutinka tekėti už jo. Ir joks laiškas to nedraudžia. Bet vėliau laiškas ateina. Kodėl?

Manau, daktaras Laidneris nenorėjo rizikuoti. Santuokos intymybės gali pažadinti prisiminimus. Jis nori visam laikui žmonai įteigti, kad Erikas Laidneris ir Frederikas Bosneris – skirtingi žmonės. Kad būtų tikriau, net ateina pastarojo laiškas dėl Laidnerio. Po to įvyksta gan vaikiškas nuotykis su dujomis – žinoma, organizuotas daktaro Laidnerio. Tikslas toks pat.

Jis jau patenkintas. Daugiau laiškų nebereikia. Jie pradeda laimingą vedybinį gyvenimą.

Staiga po dviejų metų vėl ima plaukti laiškai.

Kodėl? *Eh bien*, tikriausiai žinau. Todėl, kad laiškuose dominuojantis grasinimas visuomet būdavo tikras. (Štai kodėl misis Laidner visuomet bijodavo. Ji žinojo švelnią, bet negailestingą Frederiko prigimtį). Jeigu, be jo, ji priklausys kitam, jis ją nužudys. O ji atsidavė Ričardui Keriui.

Tai sužinojęs, daktaras Laidneris ramiai ir šaltakraujiškai rengia sceną žmogžudystei.

Dabar suprantate, koks svarbus buvo seselės Leteren vaidmuo? Jau galima paaiškinti keistoką daktaro Laidnerio elgesį (iš pat pradžių mane nustebinusį) stengiantis pasamdyti žmonai seselę. Žūtbūt reikėjo, kad autoritetinga profesionalė tvirtai paliudytų – misis Laidner, kai ją rado, buvo mirusi daugiau kaip valandą, taigi nužudyta tuo laiku, kada visi galėjo prisiekti jos vyrą dirbus ant stogo. Kas nors galėjo įtarti, kad jis ją užmušė įėjęs į kambarį, bet nieko nepasakysi, kai kvalifikuota medicinos sesuo patvirtina mirtį įvykus

prieš gerą valandą.

Paaiškėja ir dar vienas dalykas: iš kur šiais metais ekspedicijoje toji keista įtampa ir nerimas. Aš niekada nemaniau, kad jų šaltinis – vien misis Laidner. Jau keletą metų ši ekspedicija garsėjo gražiu tarpusavio sutarimu. Mano nuomone, bet kurios bendrijos nuotaika tiesiogiai priklauso nuo jai vadovaujančio žmogaus. Kad ir koks tykus, daktaras Laidneris buvo didelė asmenybė. Kaip tik jo taktas, sveikas protas, jautrumas ir mokėjimas elgtis su kitomis žmogiškomis būtybėmis palaikė tokią linksmą atmosferą.

Jeigu įvyko permaina, tą permainą turėjo sukelti vadovaujantis žmogus, kitaip tariant, daktaras Laidneris. Būtent jis, ne misis Laidner, buvo kaltas dėl įtampos ir nesmagumo. Nenuostabu, kad personalas permainą juto, bet jos nesuprato. Švelnus ir geraširdis daktaras Laidneris, pažiūrėti vis toks pat, tik vaidino save. Tikrasis žmogus buvo maniakas, planuojantis žmogžudystę.

Pereisime prie antrojo nužudymo. Kabinete tvarkydama daktaro Laidnerio popierius (šį darbą darydavo neprašyta, trokšdama ką nors veikti), mis Džonson tikriausiai aptiko nebaigtą kurio nors anoniminio laiško juodraštį.

Ją tai turėjo neapsakomai sugluminti ir priblokšti. Daktaras Laidneris tyčia terorizuoja savo žmoną! Ji nieko nesupranta, bet baisiai kremtasi. Seselė Leteren ją randa kaip tik tokioje būsenoje.

Nemanau, kad tuo laiku ji įtaria daktarą Laidnerį nužudymu, bet eksperimentai su garsais misis Laidner ir tėvo Lavinji kambariuose patraukia jos dėmesį. Ji su-

pranta, kad jei girdėjo misis Laidner šūktelėjimą, jos kambario langas turėjo būti atviras, ne uždarytas. Tuo tarpu jai tai neatrodo labai svarbu, bet ji prisimena.

Ieškodamas tiesos, jos protas dirba toliau. Galbūt ji padaro užuominą apie laiškus, kurią daktaras Laidneris supranta, ir jo laikysena pasikeičia. Ji, ko gero, pamato, kad jis staiga išsigando.

Tačiau daktaras Laidneris negalėjo žmonos užmušti! Jis visą laiką buvo ant stogo.

Ir štai vieną vakarą, kai ji pati stovėjo ant stogo spėliodama, kas vis dėlto įvyko, akimirksniu nušvito tiesa. Misis Laidner užmušta nuo stogo, pro atvirą langą.

Kaip tik tada ją ir rado seselė Leteren. Beregint viršų paima senas jausmas daktarui Laidneriui, ir ji ima vaidinti. Seselė Leteren jokiu būdu neturi atspėti siaubingos tiesos, kurią ji suprato.

Ji tyčia atsigręžia į priešingą pusę (į kiemą) ir taria žodžius, kurie jai ateina į galvą, išvydus tėvą Lavinji žingsniuojant per kiemą.

Daugiau ko nors sakyti ji nenori. Privalo „viską gerai apgalvoti".

Atidžiai ją stebėjęs, daktaras Laidneris įsitikino, kad ji žino tiesą. Ji ne tokia moteris, kad nuo jo nuslėptų savo siaubą ir neviltį.

Tiesa, kol kas ji jo neišdavė, bet ar ilgai jis galės ja pasikliauti?

Žudyti įprantama. Tą naktį vietoj vandens jis pastato stiklinę su rūgštimi. Yra šiek tiek vilties, kad ją įtars tyčia nusinuodijus. Netgi yra vilties, kad jai bus priskirta pirmoji žmogžudystė ir manoma, jog sąžinė ją privertė išgerti nuodų. Norėdamas paremti šią versiją,

jis atnešа nuo stogo aną girną ir pakiša jai po lova.

Nenuostabu, kad vargšė mis Džonson mirdama iš paskutiniųjų stengėsi perduoti taip sunkiai gautą informaciją. Pro „langą“ – štai kaip buvo užmušta misis Laidner, ne pro duris – pro langą...

Šitaip viskas paaiškėja, viskas gražiai išsidėsto... Absoliuti psichologinė tiesa.

Tačiau įrodymų nėra. Jokių įrodymų...

Niekas nepratarė nė žodžio. Mus užplūdo siaubas... Taip, bet ne vien siaubas. Ir gailestis.

Daktaras Laidneris sėdėjo sustingęs ir nebylus. Taip sėdėjo per visą pasakojimą. Išvargęs, sunykęs ir ūmai pasenęs žmogus.

Staiga jis krustelėjo ir pažvelgė į Puaro švelniu pavargusiu žvilgsniu.

– Taip, įrodymų nėra. Bet nesvarbu. Jūs žinojote, kad aš tiesos neneigsiu... Niekad nesu neigęs... Žinote... iš tikrųjų... esu netgi patenkintas... Taip pavargau...

Ir visai kasdieniškai pridūrė:

– Gailiuosi dėl Enės. Baisu... beprasmiška... ne aš tai padariau! Ir ji, vargšelė, taip kentėjo. Ne, ne aš tai padariau. Baimė padarė...

Skausmo iškreiptos lūpos vos šyptelėjo.

– Mesjė Puaro, jūs galėjote tapti geru archeologu. Turite talentą atkurti praeitį. Viskas buvo taip, kaip jūs sakėte. Aš mylėjau Luizą ir ją nužudžiau... Jei būtumėte ją pažinęs, suprastumėte... Ne, manau, ir šiaip suprantate...

29 skyrius

L'ENVOI

Daugiau lyg ir nėra ką pasakoti.

Tėvas Lavinji ir tas kitas vyras buvo suimti Beirute, lipant į garlaivį.

Šeila Reili ištekėjo už Emoto. Taip jai ir reikia. Jis ne skuduras – parodys, kur jos vieta. Vargšiuką Bilą Koulmeną ji kaip niekur nieko nustūmė šonan.

Beje, prieš metus aš jį slaugiau po apendicito operacijos. Ir pamėgau. Globėjas jį išsiuntė į fermą Afrikoje.

Daugiau Rytuose neteko būti. Juokinga, nes kartais vėl užsimanau nukeliauti ten. Prisimenu, kaip ūžia

vandens ratas, prisimenu skalbėjas prie upės ir kaip išdidžiai į žmogų žiūri kupranugariai – ir viso to pasiilgstu. Ko gero, nešvara vis dėlto nėra toks nesveikas dalykas, kaip kad esame išmokyti!

Viešėdamas Anglijoje, mane aplankė daktaras Reilis; kaip sakiau, jis mane ir pakurstė visa tai aprašyti. „Kaip sau norite, – pasakiau. – Matau, kad gramatika nekokia ir šiaip netikusiai parašyta, bet žinokitės“.

Jis paėmė. Nepabijojo. Nežinia, kaip jausiuos, jei kada nors bus išspausdinta.

Mesjė Puaro grįžo į Siriją, o maždaug po savaitės, keliaudamas namo Rytų ekspresu, vėl įsipainiojo į žmogžudystę. Jis protingas, nieko nesakau, bet aš jam nedovanosiu, kad taip iš manęs pasišaipė. Apsimetė manantis, kad aš galiu būti nusikaltėlė, o ne tikra medicinos sesuo!

Gydytojai kartais irgi taip daro. Pajuokauja, mėgsta kai kurie, o ką tu jauti, jiems nė motais!

Vis galvoju ir galvoju apie misis Laidner, kokia ji iš tikrųjų buvo... Kai kada rodosi – siaubinga moteris, ir tiek... o kitą sykį, žiūrėk, prisimenu, kokia ji man buvo maloni, koks švelnus balsas... kokie gražūs gelsvi plaukai, ir šiaip... Man regis, vis dėlto jos labiau reikia gailėti, nei ją kaltinti.

Negaliu negailėti daktaro Laidnerio. Žinau, kad jis nužudė du žmones, bet vis tiek. Jis taip ją mylėjo. Baisu ką nors šitaip mylėti.

Kažkodėl kuo labiau senstu, kuo daugiau matau žmonių, liūdesio, ligų, visokių bėdų, tuo labiau visų gaila. Pasakysiu, kad būna dienų, kai nebeišmanau, kuo virto geri griežti principai, pagal kuriuos mane

augino teta. Ji buvo be galo religinga moteris ir labai griežta. Visų kaimynų ydas po dešimt kartų perkratydavo...

O varge, gerai sakė daktaras Reilis. Kaipgi baigti? Kad taip rasčiau kokį gražų posakį...

Paprašysiu daktarą Reilį kokio nors arabiško. Tokio, kaip anuomet rėžė Puaro.

„Gailestingojo ir teisingojo Alacho vardu...“

Ko nors panašaus.

Christie, Agatha

Ch525 Žmogžudystė Mesapotamijoje : [romanas] / Agata Kristi; [iš anglų kalbos vertė Lina Bucevičienė]. – [Vilnius] : Sirokas [i.e. FNS Group], [2014]. – 272 p. – (Agatos Kristi kolekcija, ISSN 1822-7376 ; 61)

ISBN 978-609-8057-17-1
UDK 821.111-31

Iš anglų kalbos vertė ***Lina Bucevičienė***

Išleido FNS Group leidykla "Sirokas"
agathachristie.lt
sirokas@vsp.lt

Spausdino UAB "Balto print"

Eimi Leteren suvokia, kad archeologinių kasinėjimų metu Irake gali nutikti kažkas siaubinga; kažkas susiję su „mieląja Luiza", žymaus archeologo žmona.

Po keletos dienų šalia kasinėjimų vietos turi pravažiuoti Erkiulis Puaro. Tačiau, Luizą kankinant siaubingoms haliucinacijoms, o įtampai tarp archeologų pasiekus beveik nebepakeliamą ribą, Puaro atvykimas gali būti šiek tiek pavėluotas…